

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, realizat cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Mureș.

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

XXV

2016

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
2016**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor” se face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciorca

ISSN 1223–84–06

Coperta 1 și 4 Universitatea din Cernăuți

Copyright© Dumitru Covalciuc & Fundația Culturală
„Vasile Netea”

Toate drepturile rezervate

Coperta și tehnoredactarea: Alexandru Tcaciuc

„Țara Fagilor” - XXV

Sunt 25 de ani de când două provincii românești, județul Mureș (România) și regiunea Cernăuți (Ucraina) și-au reluat relațiile firești de colaborare și prietenie. Situație firească, dacă avem în vedere că ne unește aceeași limbă, credință, cultură, port, obiceiuri, tradiții și năzuințe. Acest lucru a fost posibil odată cu demolarea zidului dintre noi, a cortinei de fier care decenii la rând ne-a ținut în tăcere, frați despărțiți unii de alții. Mare a fost bucuria reîntâlnirii. Gândul mă duce la acei ani ai libertăților noastre. Pe noi nu ne-au despărțit numai granițele ci, în special, dorul de cei dragi, de locurile natale, de îngrădirile impuse de regimul totalitar postbelic. Am pășit atunci cu atâtea emoții pe acel pământ atât de râvnit în zbuciumata noastră istorie comună. Am fost primiți după o lungă absență cu dangăt de clopot, cu îmbrățișări frățești și dragoste. De 25 de ani vizitele noastre nu au încetat. Frumoase aduceri aminte.

Chemarea a fost lansată de profesoara Rodica Sireteanu căsătorită Puia, originară din Cernăuți, stabilită în Târgu-Mureș, aleasă profesoară de limba și literatura română. Adoptată de mureșeni, nu și-a uitat niciodată vatra natală, alături de alți bucovineni fortuiți de împrejurări de a se repatria. La chemarea ei au răspuns numeroși mureșeni, care, în condiții destul de grele au ținut să viziteze acel ținut al nordului Bucovinei, trup din trupul Moldovei lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Aveam gânduri mari, ca prin noi acei oameni înstrăinați să își recapete condiția și calitatea de români, asigurându-i de sprijinul nostru atât cât ne sta în putință.

Așa s-a întâmplat ca, în deplasările noastre, pe lângă vorba bună, frumoasă, de încurajare, să le transmitem, să le restituim pentru prima dată veșmântul cuvântului în literă latină, românească, pe care comunismul sovietic l-a confiscat odată cu arbitrajul din 1940. Prin tipografia târgumureșeană, cotidianul *Zorile Bucovinei* a revenit în formele sale firești. Numeroase au fost cărțile care au fost transbordate peste frontieră și difuzate în întreaga regiune Cernăuți. Intenția noastră era aceea de a constitui o bibliotecă publică românească la Cernăuți, pentru care am făcut mai multe intervenții la organele administrației locale, fără nici un rezultat concret. Tot nefinalizat a rămas și proiectul instituirii unei trupe de teatru tot acolo, motiv pentru care au fost selectați tineri pentru a urma Academia de Teatru din Târgu-Mureș. Trei promoții de actori, fete

și băieți, tineri frumoși și talentați, în lipsă de altceva au strâns rândurile companiilor din țară. În intenția noastră figura și instituirea unui muzeu de etnografie populară românească, nordul Bucovinei fiind generos în oferirea de obiecte în acest sens, și această inițiativă soldată cu eșec.

Menționăm câțiva mureșeni care au răspuns acestor chemări: prof. Rodica Puia, inițiatore de programe, prof. univ. Cornel Moraru și scriitorul Nicolae Băciut, directori ai Direcției Județene Mureș de Cultură, actorul și regizorul de teatru Ioan Săsăran și prof. univ. Valeria Covătaru, ambii la Academia de Teatru, Dimitrie Poptămaș, directorul Bibliotecii Județene Mureș, Valer Pop, directorul Muzeului Județean Mureș, preotul Gheorghe Șincan, protopop al BOR Târgu-Mureș, Valentin Marica, redactor-senior la Radio Târgu-Mureș, Lazăr Lădariu, fost parlamentar în Camera Deputaților, redactor-șef al cotidianului mureșean „Cuvântul liber”, cercetătorul Mariana Ploșteanu de la Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române din Târgu-Mureș, Mihail Art. Mircea, șef serviciu la Biblioteca Județeană Mureș, cărora li s-au alăturat numeroși intelectuali printre care: Mihai Suciuc, prof. Emilia Lazăr, pr. Ioan Silviu Negruțiu, pr. Teodor Beldean, prof. Carol Puia, prof. Georgeta Novac, dr. Mihai Ardeleanu, dr. Voica Foișoreanu Guga, Ion și Dorina Bândilă, pr. Gheorghe Man, pr. protopop Teodor Beldeanu, Silviu Dohotaru și mulți alții.

Persoana noastră de legătură a fost și a rămas statornicul Dumitru Covalciuc, scriitor și publicist încercat, un bun cunoscător al regiunii și a oamenilor locului. I-am remarcat calitățile de bun român, înzestrat cu o temeinică cultură, fire sociabilă, gazetar iscusit și om de acțiune. La prima întâlnire am descoperit o culegere de texte istorice, literare, folcloristice, etnografice etc. pe care se căznea să o editeze într-o formă accesibilă cu mare deschidere pentru populația românească din regiune. Din aceasta s-a născut „Almanahul Țara Fagilor”, conceput ca o carte a Bucovinei. Asumarea calității de responsabil al primului volum i-a revenit Marianei Ploșteanu, iar tehnoredactarea, lui Mihail Art. Mircea, alcătuitorul, cum i s-a spus și cum a rămas până la ultimul număr, este Dumitru Covalciuc. Lucru firesc, deoarece „Țara Fagilor” este a bucovinenilor, și adună în paginile unei publicații cu apariție anuală tot ce are mai bun și mai valoros din tradiția, prezentul și idealul oamenilor săi. „Țara Fagilor” rămâne cel mai valoros produs al colaborării rezultate din prietenia frățească a târgumureșenilor și cernăuțenilor. Anuarul apare din anul 1992 sub egida Societății Culturale „Arboroasa” din Cernăuți, subintitulat „Almanah literar al românilor nord-bucovineni”, se pune în pagină la Târgu-Mureș,

după care este difuzat tot acolo de unde a descins, o parte mai mică din tiraj fiind difuzată la bibliotecile din România.

Primele două numere au fost finanțate de Uniunea Vatra Românească filiala Mureș, în tiraje de 10.000 de exemplare. Bunele relații ale lui Dumitru Covalciuc cu Biblioteca Județeană, au făcut ca responsabilitățile și finanțarea almanahului să treacă asupra acesteia, ajutată de programele comune cu Ministerul Culturii, pentru vol. 3–5; volumele 6–9 au fost girate de către Biblioteca Județeană Mureș și Fundația Culturală „Vasile Netea”, ca apoi următoare să apară numai sub îngrijirea și finanțarea Fundației, la ultimele două numere solicitând sponsorizări și de dinafară. Am ajuns 25 de volume, deoarece la încheierea fiecăruia am considerat că mai avem ceva de spus, deci, mai continuăm cu un volum. Treptat, cu greutățile financiare prin care au trecut editorii, tirajul a scăzut simțitor, de la an la an situându-ne de o vreme la 200–250 de exemplare.

Rubricatura se raportează la conținutul materialelor extinzându-se s-au restrângându-se. Au rămas constante, de mare interes pentru public, rubricile: *File de istorie*, care a surprins pagini de vitejie ale poporului român unit în jurul domnitorilor pe care i-a avut în decursul timpului, istoria învățământului românesc, istoria bisericească, aspecte ale vieții sociale, politice și economice, probleme de demografie, istoria instituțiilor statului, genealogie și heraldică ș.a. De mare succes s-a bucurat rubrica *Golgota neamului românesc din Bucovina*, care a cuprins evocări, memorii și amintiri din anii ocupației sovieto – comuniste, când zeci de mii de oameni au fost terorizați, schingiuiți și deportați, cotați ca dușmani ai regimului. Numeroși locuitori ai satelor, fără a avea nicio vină au fost executați, încarcerați, ori trimiși la muncă forțată în mine, dincolo de cercul polar sau în Siberia de unde nu s-au mai întors niciodată acasă. Rămân memorabile crimele de la Fântâna Albă, când mii de români în încercarea de repatriere au fost întorși din drum și executați. Din această rubrică s-a născut cartea lui Vasile Ilica, *Martiri și mărturii din nordul Bucovinei* (Fântâna Albă – Suceveni – Lunca – Crasna – Ijești...), apărută la Oradea în două ediții succesive, precum și cea a cercetătoarei cenzurii comuniste Liliana Corobca, în colaborare cu Dumitru Covalciuc, *Golgota românească. Mărturiile bucovinenilor deportați în Siberia*, editura Saeculum, 2009.

Pe bună dreptate observa scriitorul și poetul mureșean Lazăr Lădăriu, publicist și om politic, deputat parlamentar în două legislaturi care scria într-o cronică a sa că „*De fiecare dată întorcând paginile „Țării Fagilor” am simțit acel strigăt de durere*

al înstrăinării, din Cernăuțuțiul purtând urmele pașilor lui Eminescu, elevul dascălului ardelean - Aron Pumnul, cu acea conștiință comună a continuității și suferinței noastre românești, în ursita lumii sub Crivățul rece al istoriei. Și acum în urechile românilor parcă răsună lătratul mitralierelor bolșevice de la Fântâna Albă, unde de-a valma au fost ciuruiți frații noștri, dar și praporii și crucile credinței strămoșești, aflate în fruntea unei nădejdi. Acolo au fost ucise, de pornirea barbară, nu doar trupurile omenești, ale fraților români, ci, deopotrivă, sufletele, gândurile, credința, limba, tricolorul și speranța. Totul!

Bine reflectate în almanah sunt problemele de la rubrica de *Filologie*, care veghează asupra acurateței limbii române în universitate și școlile din Ucraina. Spațiu extins este consacrat folclorului bucovinean și etnografiei. Creația literară este susținută în principal de creația poetică, având colaboratori de notorietate, între care Vasile Tărățeanu, Arcadie Opaț, George L. Nimigeanu, Mihai Prepelită, secundați de versurile poetelor din Vatra Dornei Paraschiva Abutnăriței, Tatiana Vlad Guga, Valeria Moroșan și mulți alții. Nu întâmplător în exegeza antologică a literaturii românești din Ucraina, elaborată de regretatul academician Grigore Bostan, deseori este citat „Almanahul Țara Fagilor”. O rubrică așteptată cu mult interes de cititorii almanahului este cea privitoare la personalități bucovinene. Bucovina are valori, modele demne de urmat, care, prin exemplul lor, s-au dăruit culturii și civilizației locului.

Îndrăzneam să afirm o dată că „Almanahul Țara Fagilor” aflat acum la a 25-a apariție, sub erudita și iscusita alcătuire a redactorului până nu demult al cotidianului „Zorile Bucovinei” se constituie în „Cartea de aur a Bucovinei”, poate cea mai substanțială și cuprinzătoare publicație a românilor din nordul Bucovinei, cu largă adresabilitate în rândurile publicului dornic de cultură și cunoaștere.

Ne exprimăm încrederea că nici acest volum nu o să vă înșele așteptările.

Vă dorim o lectură plăcută și instructivă!

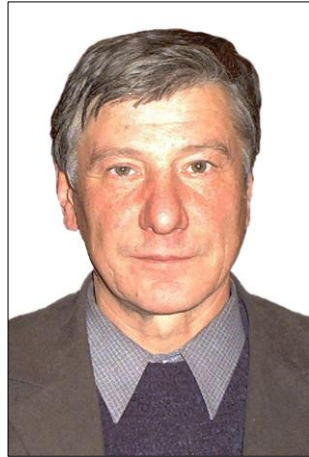
Dimitrie POPTĂMAȘ,
Redactorul volumelor „Țara Fagilor”,
Președintele Fundației Culturale „Vasile Netea”

FILE DE ISTORIE

Situația bisericii și a clerului din actuala regiune Cernăuți în perioada anilor 1944–1952

Dumitru COVALCIUC

Între 29 martie și 3 aprilie 1944 trupele sovietice în mersul lor ofensiv n-au pus stăpânire pe întregul teritoriu al actuali regiuni Cernăuți. În raioanele montane Vijnița și Putila, între unitățile Armatei Roșii și trupele germane luptele au durat până spre mijlocul lunii septembrie. Pretutindeni în localitățile „eliberate” de către sovietici au fost reinstalate organele stăpânirii bolșevice, care, ca și în 1940–1941, au început să promoveze față de populația autohtonă o politică de genocid etnic. Dacă după evacuarea autorităților civile și militare române pe teritoriul reocupat au fost create organe ale unei noi stăpâniri politice, Biserica Ortodoxă din Bucovina a rămas fără ierarhul ei legitim. Ultimul arhiepiscop al Bisericii Ortodoxe din Bucovina, Tit Simedrea, instalat în scaunul mitropolitan de la Cernăuți la 13 iunie 1940 și revenit după începerea războiului, s-a întors la Suceava, unde a condus această unitate administrativă a Bisericii Ortodoxe Române sub titulatura de Arhiepiscopia Sucevei și Maramureșului. La Cernăuți, deci, n-a

rămas nici o autoritate bisericească, în grija căreia să cadă organizarea activității parohiilor în noile condiții politice, adică sub regimul ateo-comunist. Preoții, după cum bine se știe, și-au părăsit, la sfârșitul lunii martie 1944, parohiile și s-au refugiat în România, iar puținii rămași în enorii, bătrâni sau bolnavi, au început să fie supuși persecuțiilor.

În primăvara anului celei de a doua „eliberări” Biserica Ortodoxă din Bucovina a rămas fără stăpân. Dar această situație n-a durat mult. Prin circulara din 28 mai 1944, patriarhul Moscovei și al întregii Rusii Alexie I-a obligat pe mitropolitul Kievului și Galiției Ioan să purceadă fără tăgadă la reorganizarea Bisericii Ortodoxe din Bucovina, trecând-o sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse¹. Mitropolitul Kievului, aflat în fruntea Exarhatului Ucrainei, n-a găsit imediat omul potrivit care să conducă Eparhia Cernăuților și Bucovinei, fiindcă niciun reprezentant al clerului superior nu rămăsese pe teritoriul anexat de sovietici. Abia la 19 iulie 1944, la Cernăuți a fost trimis Eutimii Pavlovici Kaverninski, un preot, care nu cunoștea nici tradiția locală, nici limba română, pentru a ocupa inițial funcția de protopop eparhial al parohiilor ortodoxe din nordul Bucovinei, Ținutul Herța și nordul Basarabiei.

Acest Kaverninski, născut în 1895 în actuala regiune Kiev, era fiu de preot. În 1916 a absolvit Seminarul Teologic din Kiev, obținând o parohie într-o localitate de lângă orașul Fastov. În 1918 a susținut admiterea la Academia Teologică, pe care n-a dovedit s-o absolve, fiindcă bolșevicii au desființat-o. În 1922, când dezmățul bolșevic era în toi, i s-a încredințat o parohie în regiunea Vinnița. Acolo, la Kazatin, a funcționat până în 1928, când biserica a fost închisă. I s-a dat, desigur, o altă parohie, dar la 29 octombrie 1937 a fost arestat, acuzat fiindcă ar fi desfășurat o intensă propagandă antisovietică. La 20 noiembrie 1937, triumphiul operativ l-a condamnat la 10 ani de detenție, nimerind într-un lagăr din regiunea Uralilor. Îmbolnăvindu-se, a expediat o plângere pe adresa conducerii N.K.V.D.-ului, subliniind că starea sănătății nu-i mai permitea să se afle printre deținuți. Plângerea sa a fost examinată și, la 20 ianuarie 1940, Direcția regională Vinnița a N.K.V.D.-ului i-a

¹ Arhiva regională de Stat Cernăuți, f. R-621, inv. 2, d. 4, fila 2.

scurtat, printr-o decizie specială, termenul de detenție până la 5 ani. Astfel, la 4 noiembrie 1942, Kaverninski a fost pus în libertate. Dar nici nu avea unde se întoarce, căci regiunea Vinnița încă nu se afla atunci, în toiul războiului, sub administrația sovietică. Știindu-l nevinovat când a fost aruncat după gratii, la 1 mai 1938 soția i s-a spânzurat, iar unicul său fiu era pe front. I s-a dat voie să slujească într-o biserică din Ulianovsk, apoi – într-o biserică din regiunea Sverdlovsk.

În iunie 1944, Kaverninski a fost convocat la Patriarhia din Moscova. N-a fost primit de către Patriarhul întregii Rusii Alexie, căci din cancelaria lui i s-a spus că era așteptat de către Karpov, președintele Comitetului în chestiunile Bisericii Ortodoxe de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. Nu cunoaștem conținutul dialogului dintre Karpov și Kaverninski. Cert este că după discuția avută cu acel înalt demnitar, Kaverninski a fost pus la dispoziția mitropolitului Ioan, exarhul Ucrainei. Exact peste o lună Kaverninski se afla deja la Cernăuți. Pe lângă faptul că i se încredințase funcția de protopop eparhial al parohiilor ortodoxe din regiunea Cernăuți, mai era și predicator la catedrala din acest oraș. La 25 februarie 1945 a fost sfințit la Kiev ca episcop al Cernăuților și Bucovinei, cu numele de Teodosie². Autoritatea lui Teodosie se extindea, deci, asupra teritoriului ocupat de sovietici, care anterior făcuse parte din componența a 5 județe românești – Cernăuți, Storojineț, Rădăuți, Dorohoi și Hotin. Teodosie Kaverninski a fost primul care în perioada de ocupație sovietică, a obținut în Bucovina un grad înalt în ierarhia bisericească. El avea nu numai sarcina de a conduce eparhia, dar mai trebuia să-și aducă eparhioții la ascultare față de Patriarhia de la Moscova. Iar aceasta însemna că Biserica Ortodoxă din Bucovina trebuia să rupă toate legăturile cu Patriarhia de la București, adică cu Biserica-Mamă, de sub jurisdicția căreia fusese scoasă.

Chiar în ziua sosirii sale la Cernăuți, adică la 19 iulie 1944, Kaverninski, în calitate sa de protopop eparhial, i-a cerut lui Mihail Ivanovici Kasatkin, împuternicitul în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă comitetul executiv al Consiliului

² Ibidem, filele 17-18.

Regional Cernăuți, să-i elibereze o adeverință ca să poată circula liber în satele și orașele „eliberate” în vederea reorganizării parohiilor ortodoxe³. Totodată, cu ajutorul lui Casian Bohatyreț, doctor în teologie, arhiepiscop, preot din 1897, a întocmit lista bisericilor și a clerului ortodox din regiune. Pe lista clericilor, foarte puțini la număr, care slujeau la acea vreme în bisericile noastre n-a nimerit nici un preot de naționalitate română. Acel Bohatyreț, la începutul Primului Război Mondial a fost arestat de către jandarmii colonelului Fischer, pentru rusofilism, și deportat în lagărul Talerhof din Stiria. Se zicea că fusese condamnat la moarte, dar că a scăpat cu zile datorită intervenției unei persoane cu mare trecere la Curtea de la Viena. Aflat în fruntea unei grupări politice ucrainene, cea a așa-zisilor „ruși bătrâni”, el s-a opus cu îndârjire actului unirii din toamna anului 1918 a Bucovinei cu Regatul României. Ba mai mult, a inspirat alcătuirea unui memoriu al ucrainenilor, care urma să ajungă la Conferința de Pace de la Paris. Iancu Flondor, aflând despre aceasta, l-a convins că făcea o mare prostie și Bohatyreț, după o scurtă ezitare, a retras memoriul⁴.

Anume pe acest cleric, care încă din tinerețea sa nutrea sentimente antiromânești și care în 1944 slujea în biserica „Sf. Nicolae” de pe strada Română, și l-a făcut protoiereul Kaverninski principalul sfetnic în reorganizarea parohiilor ortodoxe din regiunea Cernăuți. Mai întâi, viitorul episcop avea nevoie de o reședință. La sugestia lui Bohatyreț, el a cerut împuternicitorului în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al Ucrainei să i se pună la dispoziție fosta reședință a mitropoliților de odinioară ai Bucovinei. Într-un cuvânt, el își revendica fostul Palat Mitropolitan. Dar prin adresa nr. 29, din 29 octombrie 1944, Kasatkin îl informa din Cernăuți că la Kiev cererea nu-i fusese aprobată, deoarece fostul Palat Mitropolitan ținea la acea vreme de Muzeul Regional din capitala Bucovinei⁵. Dacă nu s-a putut instala acolo unde fusese sfătuit, protoiereul Kaverninski a cerut pe cale oficială să-i fie întoarse din România bunurile fostei

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, d. 15, fila 35.

⁵ Ibidem, fila 62.

mitropolii evacuate la Suceava. Ridicat în rangul de episcop, Kaverninski a participat la sfârșitul lunii februarie a anului 1945 la Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse, unde a rugat ca Patriarhia de la Moscova să ceară, prin episcopul Iosif Argeșeanu, lui Tit Simedrea, fostul mitropolit de la Cernăuți, „să întoarcă poporului bucovinean averea bisericească luată din Reședință și Catedrală și dusă în România în 2 vagoane, și anume ornatele arhieresti și preoțești, vasele de aur și argint, cărțile sfinte, precum și limuzinile și camioanele”⁶. Episcopul Argeșului, care reprezenta B.O.R. la Sinodul de la Moscova, ar fi promis că îl va sfătui pe Tit să întoarcă respectiva avere prin Comisia pentru reparațiile de război⁷.

Până la sfârșitul lunii martie a anului 1944, pe teritoriul încadrat de către sovietici în actuala regiune Cernăuți funcționau peste 470 biserici în afara sinagogilor și a caselor de rugăciuni. Ele aparțineau Bisericii Ortodoxe Române, unițiilor greco-catolici, romano-catolicilor, luteranilor germani etc. După 1944, neluând în calcul cultul mozaic și sectele neoprotestante, pe teritoriul regiunii au rămas să funcționeze doar bisericile ortodoxe și cele romano-catolice, celelalte fiind interzise. Astfel, din cele peste 470 biserici au rămas doar 384, dintre care, 366 ortodoxe și 18 romano-catolice⁸. Dar aceasta nu însemna că în toate continua oficierea serviciilor divine. Cauza principală consta în lipsa acută de preoți. La data de 8 octombrie 1944, în întreaga regiune erau înregistrați 39 preoți, 2 diaconi și 162 cantori bisericești. Adică clerul era reprezentat doar prin 192 persoane. În lista preoților de atunci poate fi găsit un singur român, care încă de la 20 august 1944 slujea în biserica din Horbova, raionul Herța, și el se numea Nicolae Grigorescu. În continuare numele acestui preot nicăieri nu va mai figura⁹.

Acolo unde bisericile erau deschise, în cele mai dese cazuri slujbele religioase erau oficiate de către dascăli, cărora li se mai zicea și cantori. Pentru completarea rândurilor clerului din regiune,

⁶ Ibidem, d. 9, fila 8.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem, d. 5, fila 2.

⁹ Ibidem, fila 22.

Teodosie a început să invite în eparhie preoți din Volynia și Podolia. Dar aceștia, necunoscând limba română, obțineau parohii în satele cu populație ucraineană, mai ales în cele din raioanele din stânga Prutului. Ca să întărească clerul și cu cadre preoțești locale, la 19 octombrie 1945, prin adresa 1147, episcopul Teodosie îl ruga pe Kolikov, președintele Comitetului executiv regional, să-i permită inaugurarea cursurilor pastorale de 3 luni. El mai menționa că cea mai potrivită clădire pentru găzduirea cursurilor ar fi fost biserica iezuită din Cernăuți, care, din lipsă de enoriași, era la acea vreme închisă¹⁰. Avizul lui Kolikov a fost favorabil și la direcția eparhială, pentru a fi examinați și recomandați pentru frecventarea cursurilor, au fost invitați câteva zeci de dascăli, unii provenind chiar din nordul Republicii Moldova. În toamna anului 1945, în biserica iezuită de pe strada Macedoniei (azi Șevcenko) a început pregătirea inițial a 30 de cadre preoțești. Cursanților le erau predate¹¹ discipline, printre care istoria Vechiului și Noului Testament, catehismul ortodox, istoria generală a Bisericii, istoria Bisericii Ortodoxe Ruse, liturgica, apologetica, limba slavonă bisericească, cântarea bisericească, dirijarea corală, precum și Constituția U.R.S.S. Cursanții mai erau obligați să cunoască unele lucrări ale lui I.V. Stalin.

Concomitent cu pregătirea cadrelor preoțești era desfășurat procesul de înregistrare a comunităților ortodoxe ca aparținătoare la Biserica Ortodoxă Rusă. Însă acest proces decurgea foarte lent din cauză că nu toate comunitățile ortodoxe doreau să nimerească sub oblăduirea Patriarhiei de la Moscova. Dintr-o informație pe care Kasatkin i-o difuza la 17 iulie 1945 lui Teodosie, reieșea că la acea dată din numărul de 343 biserici care erau în stare de funcționare, doar 216 erau înregistrate. Până la mijlocul verii anului 1945, din cele 29 biserici de pe teritoriul raionului Herța niciuna nu era înregistrată¹² și aceasta vădește despre nedorința românilor nimeriți sub ocupație sovietică de a rupe legăturile cu Patriarhia de la București, adică cu Biserica-Mamă.

¹⁰ Ibidem, d. 9, fila 57.

¹¹ Ibidem, fila 65.

¹² Ibidem, fila 37.

Războiul încă nu era terminat când parohiile din Eparhia Cernăuților și Bucovinei au fost silite, prin circularele episcopului, să verse sume exagerate de bani în fondul de sprijinire a Armatei Roșii. La 24 martie 1945, împuternicitul Kasatkin a fost informat că clerul și mirenii au colectat câteva milioane de ruble pentru coloana de tancuri „Bucovina Sovietică”, iar la acea dată în fondul armatei au mai fost vărsate încă 160 501 ruble pentru o altă coloană de tancuri, numită „Dimitri Donskoi”. Credincioșii au mai fost îndemnați să acorde ajutoare familiilor combatanților și suma de bani colectată în acest scop s-a ridicat la 157 421 ruble. Odată cu colectarea banilor pentru înzestrarea Armatei Roșii, decurgea și campania de livrare a produselor alimentare pentru necesitățile unităților militare sovietice. Până la data de 24 martie 1945, enoriașii bisericilor ortodoxe din regiunea Cernăuți au predat la punctele de recepționare a produselor alimentare pentru armată 20 114 ouă, 26 centnere cereale, fasole, fructe uscate etc¹³. Până la sfârșitul anului 1954, la indicația episcopului Teodosie, de la credincioși a mai fost colectată suma de 536 000 ruble¹⁴. Pe lângă daniile în folosul armatei, credincioșii mai erau obligați să contribuie și la întreținerea organelor administrației bisericești. De-o vorbă, Episcopia din Cernăuți trimitea lunar Patriarhiei din Moscova 15 000 ruble, iar Exarhatului din Kiev – 10 000 ruble¹⁵.

Deși populația regiunii Cernăuți se confrunta cu lipsurile de tot felul și cu impunerile fiscale exagerate în folosul statului sovietic și al armatei „eliberatoare”, episcopul Teodosie pretindea că ar fi meritat, în calitatea sa de întâistătător al Bisericii Ortodoxe din Bucovina, să i se creeze condiții de trai identice cu cele de care s-au bucurat mitropoliții Bucovinei. El făcea demersuri repetate în fața autorităților civile și militare ca ele să intervină acolo unde trebuia în favoarea retrocedării bunurilor, de care ar fi dispus la acea vreme Tit Simedrea, evacuat cu administrația Mitropoliei Bucovinei la Suceava. Ca să-i mai domolească ambițiile, în octombrie 1945, generalul Eriomenko, comandantul militar al

¹³ Ibidem, d. 4, fila 14.

¹⁴ Ibidem, d. 5, fila 39.

¹⁵ Ibidem, fila 71.

Cernăuților, i-a dăruit lui Teodosie o limuzină și un camion¹⁶. Iar la 29 mai 1946, Kasatkin îi comunica lui Hodcenko, superiorul său de la Kiev, că episcopului Teodosie îi fusese repartizată o casă pentru locuință și pentru cancelaria direcției eparhiale de categoria I, că el dispunea de un automobil și că în curând i se vor instala două aparate telefonice – unul în apartament, iar altul – în cancelarie¹⁷.

Cursurile parohiale inaugurate în toamna anului 1945 continuau să funcționeze. De exemplu, de la 15 octombrie până la 15 decembrie 1947, ele au fost frecventate de 39 de preoți și 50 dascăli. Rămăneau fără acea pregătire specială încă 23 preoți și 140 cantori bisericești¹⁸. De ce era nevoie ca și preoții care au fost hirotoniți până la război, fiind absolvenți ai prestigioasei Facultăți de Teologie din Cernăuți (unii, desigur), să frecventeze aceste cursuri? Fiindcă în cadrul acelor cursuri preoții urmau să fie „potcoviți” din punct de vedere ideologic prin studierea Constituției U.R.S.S. și a „operelor” lui Stalin.

Încă la 27 august 1946, Goreacikin, șeful Direcției Regionale Cernăuți a Ministerului Afacerilor Interne, l-a anunțat pe Kolikov, președintele C omitetului executiv regional, că pentru cursurile pastorale trebuia căutată o altă clădire. El menționa că era nevoie de o hotărâre a Consiliului Regional Cernăuți, prin care fosta biserică iezuită să fie transmisă direcției respective cu scopul instalării în ea a arhivei, care era o secție a DMAI. Clădirea care urma să găzduiască fondurile de documente, avea să fie reamenajată în trimestrul al IV-lea al anului 1946¹⁹. Acest lucru nu s-a permis atunci, întrucât în biserica iezuită era înregistrată o comunitate ortodoxă²⁰. Deci, cursurile pastorale au mai putut fi ținute acolo și pe parcursul anului 1947. În cele din urmă, când cursurile pastorale au fost desființate, în biserica iezuită au fost depozitate fondurile de documente ale Arhivei Regionale de Stat Cernăuți.

Chiar dacă aceste cursuri au avut un oarecare rol în pregătirea

¹⁶ Ibidem, d. 9, fila 60.

¹⁷ Ibidem, d. 13, fila 62.

¹⁸ Ibidem, d. 24, fila 11.

¹⁹ Ibidem, d. 13, fila 88.

²⁰ Ibidem, fila 93.

cadrelor preoțești, în multe parohii, mai ales în acele în care limba de oficiere a serviciilor divine nu putea fi alta decât cea română, lipsa preoților se făcea simțită. Și episcopul Teodosie a găsit două căi de rezolvare a acestei probleme. Prima consta în hirotonirea în preoți și diaconi a persoanelor care au frecventat până la „eliberare” școala de cantori din Cernăuți, dar care, din cauza evenimentelor militar-politice, n-au reușit s-o absolve. Iar a doua consta în primirea generoasă a preoților din alte eparhii. De exemplu, prin adresa nr. 689, din 28 martie 1947, Teodosie îi declara lui Kasatkin că în ultimele luni a hirotonit 9 preoți și diaconi, cărora le-a încredințat enorii, în care erau vacante posturile respective. La acea informație el a anexat lista persoanelor hirotonite, pe care o reproducem²¹.

<i>Nr.</i>	<i>Numele și prenumele</i>	<i>Localitatea în care a obținut parohia</i>	<i>Locul de naștere</i>
1.	Pr. Vozniuk Dorimedont	Roșa	Reg. Cernăuți
2.	Pr. Vozniuk Avksenti	Chisilițeni-Putila	Reg. Ternopol
3.	Ieromonah Strinadko Vlad	Creșceatic	Reg. Cernăuți
4.	Ierodiacon Vakarik Anton	Creșceatic	Reg. Cernăuți
5.	Diacon Ceahlei Mihail	Ghiudjeva	Reg. Cernăuți
6.	Pr. Ropcean Ignatie	Sinăuții de Jos	Reg. Cernăuți
7.	Pr. Bambuleak Lukian	Piedicăuți – Hotin	Reg. Cernăuți
8.	Diacon Tucemski Vsevolod	Broscăuții Noi	Volynia
9.	Pr. Andriuk Vasili	Banila – Vijnița	Reg. Cernăuți

Este locul potrivit să reproducem și tabelul protopopiatelor din Eparhia Cernăuților și Bucovinei, tabel alcătuit la 27 august 1947, în care serviciile divine erau oficiate și în limba română²²:

<i>Nr.</i>	<i>Denumirea raionului (protopopiatului)</i>	<i>Slavona bisericască</i>	<i>Ucraineană</i>	<i>Română</i>
1.	Prot. or. Cernăuți	2	7	5
2.	Raionul Cernăuți	2	9	8

²¹ Ibidem, d. 24, fila 2.

²² Ibidem, fila 6.

3.	Sadagura	-	21	4
4.	Chițmani	-	27	-
5.	Zastavna	-	35	-
6.	Vaşcăuți	-	26	-
7.	Vijnița	-	29	-
8.	Hliboca	-	9	19
9.	Storojineț	-	27	6
10.	Putila	-	16	-
11.	Herța	-	-	23
12.	Hotin	29	-	-
13.	Noua Suliță	-	9	23
14.	Secureni	19	-	-
15.	Chelmenți	28	-	-
	Total	80	215	88

Aceste date statistice sunt foarte importante, fiindcă din ele se poate constata că în 1947, în 88 de biserici care făceau parte din 7 protopopiate, serviciile divine erau oficiate în limba română, că slavona bisericească era utilizată în exclusivitate în bisericile din estul regiunii Cernăuți, adică din raioanele Hotin, Chelmenți, Secureni, care, până la unirea Basarabiei cu România, s-au aflat sub ocupație rusească. Mai este interesant faptul că în toate bisericile din protopopiatul Herței stăpână unică era limba română.

Să revenim la cea de-a doua cale privind asigurarea comunităților ortodoxe cu reprezentanți ai clerului. Încă la 19 octombrie 1945, Kasatkin aducea la cunoștința episcopului Teodosie că la Cernăuți începeau să sosească preoți ortodocși ucraineni, repatriați din Polonia. El mai sublinia că acești preoți erau datori să se prezinte la Comitetul executiv regional și, în conformitate cu o hotărâre a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., urmau, în calitate lor de repatriați, să obțină credite personale de la 5 până la 10 mii ruble pe un termen între 5 și 10 ani²³. Dar cum au ajuns acești preoți din Polonia în Ucraina? În baza unei hotărâri a guvernului RSS Ucrainene, acești preoți, fiind chemați să se întoarcă în țara lor de origine, s-au stabilit vremelnic pe teritoriul

²³ Ibidem, d. 9, fila 58.

regiunii Volyn. De acolo, cei mai mulți dintre ei au fost porniți în regiunea Cernăuți, unde era încă destul de mare lipsă de cadre bisericești²⁴. Până la urmă, preoții ucraineni și ruși, fie din Volynia, fie din alte regiuni ale RSS Ucrainene, fie din RFSR au invadat Eparhia Cernăuților și Bucovinei. Aceștia obțineau cele mai bune parohii și purcedeau fără tăgadă la ucrainizarea și rusificarea populației băștinașe și prin biserică. Creștinii ortodocși de naționalitate română nu cunoșteau limbile slave în care li se predica de la amvon, dar erau bucuroși că puteau trece pragurile bisericilor pentru a se putea închina Domnului. Ei nu protestau când li se trimiteau preoți ce nu le cunoșteau limba și nici tradițiile, fiindcă se temeau ca bisericile să nu le fie închise. Cu timpul, această situație avea să se schimbe, deoarece au înțeles și cei de mai sus că Evanghelia trebuia propovăduită în limba pe care o cunoșteau parohienii. Dar până la acea așteptată schimbare, eparhia continua să fie invadată de preoți din alte regiuni. Bunăoară, numai între 12 iunie și 6 august 1946, în regiunea Cernăuți au fost încadrați în serviciu 38 reprezentanți ai clerului, majoritatea covârșitoare a cărora o constituiau cei veniți de dincolo de Nistru. Iată și tabelul preoților și cantorilor care au primit în acea scurtă perioadă de timp binecuvântarea arhierescă de a sluji în bisericile noastre²⁵:

Nr.	Numele și prenumele	Numit în parohia	Venit din
1.	Pr. Ghiățintov Vladimir	Bocicăuți-Hotin	ținutul Krasnodar
2.	Pr. Prisneajniuk Nicolai	Marenici-Putila	reg. Rovno
3.	Cantor Teslic Andrei	Boian-Sadagura	localnic
4.	Cantor Goloroja Isaia	Budineț-Storjineț	RSS Moldovenească
5.	Cantor Petrov Fiodor	Boian-Sadagura	-/-
6.	Pr. Mironiuc Gheorghe	Ropcea-Storjineț	localnic
7.	Protoieru Nikitici Nik.	Belousovka- Secureni	reg. Orlov
8.	Prot. Mironciuk Vasili	Sârghieni-Putila	Volynia
9.	Ierom. Pantelimon	Dancăuți-Hotin	reg. Hmelnițki

²⁴ Ibidem, d. 20, fila 1.

²⁵ Ibidem, d. 17, filele 14–17.

	Mandiuk		
10.	Pr. Eremeev Vladimir	Lucavățul de Jos – Vijnița	reg. Harkov
11.	Pr. Krivițki Andrei	Ianăuți-Chelmenți	reg. Voronej
12.	Diacon Strugar Ion	Cerlena – Noua Suliță	RSS Moldovenească
13.	Pr. Lîsenko Vasili	Malinți – Hotin	reg. Hmelnițki
14.	Cantor Negaiciuc Fiodor	Cozăreni-Chelmenți	localnic
15.	Pr. Bodnariuc Leontie	Budineț-Storojineț	localnic
16.	Cantor Daniliuk Nikolai	Mihalcea-Cernăuți	localnic
17.	Cantor Volyneț Andrei	Gura-Putilei	reg. Ternopol
18.	Cantor Prepeleța Iacov	Rângaci – Noua Suliță	localnic
19.	Cantor Stașescu Vasile	Tureatca – Herța	localnic
20.	Pr. Boreișa Vasili	Kișla Zamjiev-Chelmenți	reg. Smolensk
21.	Pr. Gordiciuk Roman	Coniatin – Putila	reg. Poltava
22.	Pr. Nazarenko Nikolai	Valeva – Chițmani	reg. Harkov
23.	Cantor Kovaliuk Eupraki	Onut – Zastavna	localnic
24.	Cantor Vesta Aleksandr	Iablonița – Putila	localnic
25.	Pr. Kuțkavici Aleksandr	Șipote – Kameral	Polonia
26.	Prot. Martyn Mihail	Bărbești – Vijnița	Polonia
27.	Pr. Ostrovski Vasili	Oșchlib – Chițmani	Volynia
28.	Diac. Gordun Martyn	Cernăuți – "Sf. Nicolae"	reg. Kiev
29.	Prot. Lușnikov Evghenii	Volcineț – Hliboca	RSS Moldovenească
30.	Pr. Ksendzuk Valent	Vilaucea – Vașcăuți	localnic
31.	Pr. Kișinevski Mark	Perebâcăuți – Zastavna	Volynia
32.	Diac. Șveț Vasili	Cernăuți – Catedrală	reg. Ternopol
33.	Pr. Vandziuk Dimitri	Vasilev – Zastavna	reg. Ternopol
34.	Pr. Antonov Grigori	Tărășeni – Hliboca	reg. Sumî
35.	Pr. Radcenko Simion	Stănești – Vașcăuți	reg. Cernigov
36.	Cantor Vorbeț Gheorghii	Volcineț – Hliboca	localnic

37.	Cantor Masian Ivan	Chisălău – Chițmani	localnic
38.	Diacon Țerkovnik Ivan	Cernăuți	?

Deși prin adevărata invazie a clericilor în regiunea Cernăuți, numărul preoților creștea de la an la an, în localitățile fostului Ținut Herța, cu o populație aproape de sută la sută românească, pe tărâmul bisericesc situația rămânea destul de încordată. Dacă, bunăoară, la 25 martie 1945, în raionul Herța funcționau 2 preoți și 1 diacon, tot în aceeași lună din acest raion au fost arestați pentru așa-zisa atitudine dușmănoasă față de puterea sovietică 3 preoți și 2 diaconi²⁶. Adică clericii localnici, care nu se refugiaseră în România, erau arestați și internați în lagăre, ca să fie înlocuiți cu slujitori ai altarului aduși din alte regiuni ale URSS-ului. În rangul de protopop al raionului Herța a fost ridicat Mihail Andreevici Rudețki, născut în 1914, care a obținut mai întâi parohia Molnița, apoi – parohia Hobova²⁷. În parohiile din protopopiatul Herței preoții erau trimiși doar în cazul când o parohie ortodoxă se înregistra, recunoscând că se afla sub ascultarea Patriarhiei de la Moscova. Dar fiindcă comitetele bisericești din acest protopopiat nu se prea grăbeau să recunoască atârănarea juridică și canonică față de Moscova, nici preoți nu erau desemnați pentru bisericile neînregistrate. Dintr-o dare de seamă a lui Kasatkin expediată superiorilor săi din Kiev reieșea că, până la data de 17 iulie 1945, în cele 29 biserici herțene înregistrate erau doar 17. Înregistrarea decurgea aici foarte lent și, de aceea, în unele biserici serviciile divine le oficiau cantorii. De pildă, în 1946, în biserica din Hreățca slujea cantorul Ioan Zamfir, iar în cea din Probotești – cantorul Nicolae Manolachi²⁸. Apoi, la cursurile pastorale în 1947 au fost recomandați Alexei Podaveț, din Lucovița și Petru Sorocean, din Târnauca²⁹. Din lipsă de clerici în primul trimestru al anului 1947, în raionul Herța au fost botezați 79 copii, au avut loc

²⁶ Ibidem, d. 11, fila 16.

²⁷ Ibidem, d. 15, fila 36.

²⁸ Ibidem, d. 9, fila 57.

²⁹ Ibidem, d. 21, fila 117.

21 cununii religioase și 131 înmormântări³⁰. La 1 ianuarie 1948, în raionul Herța funcționau deja 20 de biserici, deservite de 5 preoți, 1 diacon și 6 cantori³¹, iar la 30 septembrie același an, numărul preoților de aici era numai de 7³². Preot a devenit fostul cantor Vasile Țopa, care în 1947 slujea în biserica din Godinești și căruia, la 1 septembrie 1948, i-au fost încredințate parohiile Tureatca și Hreățca³³. Preot la Buda Mare, Buda Mică și Pasat a fost numit, în toamna anului 1948, Leonte Danalachi³⁴.

Și pe parcursul anului 1949 numărul preoților din raionul Herța a rămas același ca și în anul precedent, adică de 7. Iar aceștia deserveau doar bisericile înregistrate până la acea vreme, fiecare slujind în două, în trei și chiar în patru lăcașuri de închinare Domnului, după cum urmează³⁵:

<i>Nr.</i>	<i>Numele și prenumele</i>	<i>Anul nașterii</i>	<i>Parohia în care slujește</i>
1.	Rudețki Piotr	1901	Târnauca, Proboțești, Herța cu Movila
2.	Țopa Vasile	1899	Hreățca, Țânteni, Godinești
3.	Manolachi Nicolae	1927	Horbova
4.	Matcovschi Arhip	1905	Molnița, Satu Mare, Lunca
5.	Danalachi Leonte	1905	Buda Mare, Buda Mică, Pasat
6.	Stașescu Vasile	1900	Puieni-Regat, Puieni-Bucovina
7.	Iurev Vladimir	1925	Mihoreni, Mogoșești, Culiceni, Becești

Din acest tabel reiese că în 1949, în raionul Herța funcționau

³⁰ Ibidem, d. 13, fila 62.

³¹ Ibidem, fila 57.

³² Ibidem, d. 30, fila 21.

³³ Ibidem, fila 5.

³⁴ Ibidem, fila 32.

³⁵ Ibidem, d. 37, fila 25.

20 din cele 29 biserici, în ele slujeau 7 preoți și 10 cantori. În acel an, în întreaga regiune erau deja 183 preoți, 16 diaconi, 258 cantori, dintre care 36 – români, 16 – ruși, 1 – bielorus, 1 – ciuvaș și 1 – de o altă naționalitate³⁶. Deci, în comparație cu alte raioane ale regiunii, în raionul curat românesc Herța numărul slujitorilor altarului era încă destul de mic, căci credincioșii din unele parohii nu acceptaseră ca păstori duhovnicești să le fie clerici ce nu le cunoșteau nici limba și nici datinile.

Încă în 1946, episcopului Teodosie i-a fost de mai sus sugerată ideea că era timpul ca în cadrul Eparhiei Cernăuților și Bucovinei să se pună accent și pe necesitatea tipăriturilor în limba Bisericii Ortodoxe Ruse³⁷. Episcopul era bucuros să poată îndeplini acest lucru, dar la fostele tipografii din Cernăuți n-au fost găsite caracterele slavone bisericesti necesare pentru realizarea acestor tipărituri. Atunci, la 12 martie 1946, secretarul Comitetului executiv regional Batrakov i-a cerut șefului aeroportului din Cernăuți să aibă în atenție transportarea, cu avionul, de la Moscova a 7 lăzi cu caractere slavone bisericesti. Ca să organizeze aducerea acestor caractere, de la Cernăuți la Moscova a fost trimis Mihail Rafailovici Savițki³⁸. Lăzile cu caractere slavone bisericesti urmau să fie ridicate de la Patriarhie, însă în schimbul lor de la Cernăuți erau așteptate să fie aduse câteva lăzi cu caractere grecești, găsite la fosta tipografie „Mitropolitul Silvestru”³⁹.

La 28 martie 1946, P.Hodcenko, împuțernicitul în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al RSSU, îi cerea împuțernicitului de pe lângă Comitetul executiv regional Cernăuți, Kasatkin, să-i comunice următoarele:

„Rog să-mi aduceți urgent la cunoștință:

- a) dacă în tipografiile din Cernăuți există caractere în limba română, unde anume se află ele, care-s ele după specificare, câte sunt și dacă sunt în stare ca prin dânsle să fie tipărit un calendar de perete;

³⁶ Ibidem, fila 1.

³⁷ Ibidem, d. 13, fila 24.

³⁸ Ibidem, fila 27.

³⁹ Ibidem, fila 33.

- b) dacă în Cernăuți, sau în general, în regiunea Cernăuți există posibilitatea tipăririi calendarului bisericesc în limba română, adică dacă sunt tipografi calificați, traducători din limba rusă în română, lucrători literari care cunosc limba română, precum dacă există și hârtie.

Dacă toate condițiile există, atunci să-mi trimiteți informații despre numărul comunităților religioase (parohiilor), precum și cât de numeroasă este populația românească ce are nevoie de calendare în limba română⁴⁰.”

Aproape după o lună, mai precis la 23 aprilie 1946, Kasatin îi scrie lui Hodcenko:

„În oraș în limba română apare ziarul regional „Bucovina Sovietică”. Vă expediez un exemplar drept model al acestui ziar, nr. 56 (277) din 20.4.1946, și de aici o să vă fie clare toate celelalte chestiuni legate de editarea calendarului românesc.

Numărul comunităților (parohiilor), în care predomină populația moldo-română este de până la 150, într-un mare număr de sate se vorbește numai în limba moldo-română, ca una și aceeași limbă. După părerea mea trebuie de tipărit nu mai puțin de 3000-5000 exemplare”⁴¹.

La 30 aprilie 1946, Hodcenko îi scria lui Kasatkin că nu mai putea fi editat calendarul creștin ortodox de perete în limba română din cauză că trecuseră 4 luni din anul 1946 și că, până va fi tipărit, vor mai trece două-trei luni. Hodcenko era de părere că acel calendar să fie pregătit pentru anul 1947. În septembrie 1946, Kasatkin urma să expedieze un exemplar ca Hodcenko să-l vizeze⁴².

Nu știm dacă proiectatul calendar a fost tipărit ori ba în anul 1947. Însă din schimbul de scrisori dintre Hodcenko și Kasatkin ni s-a dezvăluit adevărul că, în circa 150 localități ale regiunii Cernăuți predominantă era populația românească, că moldoveneasca și româna și la nivel oficial erau considerate ca una și aceeași limbă, ni s-a adevărit și faptul că exista o publicație în

⁴⁰ Ibidem, fila 35.

⁴¹ Ibidem, fila 38.

⁴² Ibidem, fila 48.

limba română și că se intenționa să fie editat în această limbă și un calendar ortodox de perete.

Prin circulara nr. 1304 a episcopului Teodosie, din noiembrie 1945, bisericile greco-catolice „Adormirea Maicii Domnului” din Cernăuți, „Acoperământul Maicii Domnului” din Sadagura, cele din Vașcăuți, Putila și Seletin au fost trecute, în mod arbitrar, la Biserica Ortodoxă Rusă. În același timp, cu încuviințarea tacită a lui Teodosie, câțiva preoți ortodocși au ocupat cu de la sine putere bisericile greco-catolice din Storojineț, Hliboca și Davideni⁴³. Chiar dacă au fost interzise și ocupate de preoți ortodocși, aceste biserici au continuat să funcționeze, dar în condiții nemaipomenit de grele și pe parcursul anului 1946. Și slujbele religioase se țineau regulat în bisericile greco-catolice din Cernăuți, Sadagura, Boian, Vașcăuți, Serafinet, Vijnîța, Maidan, Putila, Storojineț. Închise definitiv au fost cele din Rarancea, Cernauca, Chițmani, Mămăiești, Seletin, Hliboca⁴⁴. Adevărul e că, la 26 ianuarie 1946, Biserica Greco-Catolică a fost trecută sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova⁴⁵.

Evidet, credincioșii greco-catolici au fost siliți să treacă la Biserica Ortodoxă Rusă, însă ei au rămas și în continuare ținta unor persecuții neîntemeiate. De pildă, 200 de locuitori ai satului Rarancea, fostul județ Cernăuți, au trecut de la biserica greco-catolică la cea ortodoxă. După cum s-a plâns, la 30 iulie 1949, lui Kasatkin pălămarul bisericii din Rarancea, Miron Maistruk, „nimeni n-a încălcat legile, însă la 20 iulie 1949, președintele Sovietului sătesc Lupul mi-a luat cheile și mi-a propus să iau din biserică toate icoanele că acolo, adică în biserică, va fi un hambar pentru cereale”⁴⁶.

Informația că un lăcaș de închinare Domnului a fost transformat într-o magazie pentru cereale a fost transmisă la Kiev. Și Hodcenko i-a cerut lui Proțenko, ce-l înlocuia temporar pe Kasatkin, care era spitalizat, să-i dea explicații amănunțite pe marginea unui caz atât de revoltător. Și Proțenko i-a relatat, la

⁴³ Ibidem, d. 9, fila 69.

⁴⁴ Ibidem, d. 11, fila 12.

⁴⁵ Ibidem, d. 16, fila 26.

⁴⁶ Ibidem, d. 35, fila 14.

11 august 1949, că într-adevăr biserica „Înălțarea Domnului” din Rarancea era greco-catolică și că la evidența bisericilor ortodoxe în stare de funcționare nu fusese luată. El mai arăta că în acel sat exista și o biserică ortodoxă, în care se puteau închina localnicii. Reieșind din aceasta, cârmuirea colhozului din Rarancea a înaintat Comitetului executiv raional Sadagura o cerere, iar pe baza ei acel comitet a adoptat hotărârea ca biserica să fie transmisă gospodăriei agricole colective, pentru a fi folosită ca magazie pentru cereale, din motiv că nu fusese înregistrată. Un grup format din 25 persoane, aparținând parohiei greco-catolice din Rarancea, a înaintat organelor competente cererea ca biserica greco-catolică să fie înregistrată ca biserică ortodoxă și în ea să fie săvârșite slujbele religioase⁴⁷.

În 1945, credincioșii bisericii greco-catolice din Chițamni au declarat că erau de acord să treacă la ortodoxie. Când tot inventarul ei a fost transmis bisericii ortodoxe din localitate, s-a constatat că nu toate obiectele de cult i-au fost date acesteia. O parte din averea bisericii greco-catolice a luat-o fostul staroste Hriniuk, ca s-o păstreze pentru timpurile când în URSS Bisericii Greco-Catolice i se va ridica interdicția⁴⁸.

În 1946, biserica greco-catolică din Hliboca, de care aparțineau 135 de familii de credincioși, s-a unit cu biserica ortodoxă. La 22 martie 1947, ea a fost înregistrată, dar în vara anului 1950 s-a anunțat că biserica nu era înregistrată și că, în consecință, urma să fie închisă⁴⁹.

Așa s-a întâmplat cu toate bisericile greco-catolice din regiunea Cernăuți. După ce au fost unite cu cele ortodoxe, ele au fost, chipurile, înregistrate, apoi, dovedindu-se că nu erau înregistrate, erau închise.

Bisericile romano-catolice din nordul Bucovinei n-au fost puse, ca cele greco-catolice, în afara legii. Conform situației de la 1 iulie 1948, în regiunea Cernăuți existau următoarele biserici

⁴⁷ Ibidem, d. 32, fila 54.

⁴⁸ Ibidem, fila 68.

⁴⁹ Ibidem, d. 42, fila 6.

romano-catolice⁵⁰:

<i>Nr.</i>	<i>Localitatea</i>	<i>Anul zidirii</i>	<i>Numărul de locuri</i>	<i>Enoriași</i>
1.	Cernăuți	1828	1000	1500
2.	Sadagura	1815	500	480
3.	Storojineț	1864	500	200
4.	Zastavna	1812	300	90
5.	Vaşcăuți	1784	300	80
6.	Chițmani	1813	300	80
7.	Vijnița	1812	300	50
8.	Crăsnîșoara Veche	1812	500	250
9.	Panca	1882	150	170
10.	Davideni-Zrub	1910	200	60
11.	Davideni- Centru	1912	100	100
12.	Lucavățul de Jos	1904	100	90
13.	Tereblecea	1873	150	180
14.	Pătrăuții de Jos	1907	100	230
15.	Pătrăuții de Sus	1909	100	115
16.	Rarancea	?	100	60

Bisericile romano-catolice n-au fost interzise ca cele greco-catolice, ca cele luterane și calvine. Ele au rămas deschise, însă ksionzii, apropae toți, în august 1945, s-au refugiat în Polonia. Doar pe lângă kostiolul romano-catolic din Cernăuți rămăseseră ksionzii Kraevski și Greajelwski, care se deplasau acolo unde era nevoie de dânsii⁵¹.

În primii ani de după cea de a doua „eliberare” sovietică pe teritoriul actualei regiuni Cernăuți funcționau 6 mănăstiri și schituri: mănăstirea „Ioan Teologul” din Creșceatic (călugări), schitul de maici „Vasile cel Mare” din Pârăul Negru, mănăstirea de maici din Cernăuți, mănăstirea de călugări și mănăstirea de

⁵⁰ Ibidem, d. 25, filele 3–4.

⁵¹ Ibidem, fila 4.

călugărițe din Fântâna Albă (lipovenești) și schitul Iablonovăț de lângă Cuciurul Mare.

La 1 aprilie 1946, în mănăstirea Creșceatic, al cărei stareț era Metodie Mânzac, se aflau 17 călugări și poslușnici. Avutul mănăstirii consta din câteva hectare de pământ, pe care, în primăvara anului 1946, starețul a fost silit de către primarul din Creșceatic să samene numai sfeclă de zahăr, ca roada să fie apoi transportată la o fabrică de zahăr. Nu puteau călugării să îndeplinească un asemenea ordin, fiindcă dânșii se întrețineau în exclusivitate cu pâinea pe care o creșteau și cu legumele pe care le cultivau. Dacă ar fi semănat numai sfeclă, ar fi rămas muritori de foame. Mai îngrijeau călugării și de două-trei vaci și au fost, sărmanii, impuși să predea satutului o mare cantitate de lapte⁵².

Mănăstirea n-a fost scutită de dădii exagerate nici în anul următor, când în nordul Bucovinei bântuia foametea cea mare. La 17 februarie 1947, episcopul Teodosie i s-a plâns împuternicitului pentru colectări în regiunea Cernăuți, Harcenko, că mănăstirea Creșceatic a fost impusă pe nedrept la livrarea către stat a unei mari cote de cereale, în timp ce „din cauza secetei, pământul n-a rodit și călugării înșiși erau muritori de foame”⁵³. Iar la 7 martie 1947, Kasatkin aducea la cunoștința lui Naumov, șeful Direcției Regionale Cernăuți a Afacerilor Interne, că în ultimele luni mănăstirea „Ioan Teologul” din Creșceatic a fost de 15 ori prădată, dar organele raionale din Zastavna n-au făcut nimic ca răufăcătorii să fie prinși și pedepsiți⁵⁴. Șefimea locală era cointerесată ca mănăstirea să fie desființată, fiindcă într-un asemenea caz puteau fi acaparate bunurile acesteia.

Și mai dramatică s-a dovedit a fi situația la schitul „Vasile cel Mare” din Pârăul Negru, raionul Zastavna, unde rămăseseră doar 8 călugărițe. La 26 aprilie 1946, în acel sat din apropierea Nistrului a avut loc un caz oribil. Preotul Costeniuk și soția sa au fost tăiați în bucăți, murind mucenicește⁵⁵. Adâncindu-se toamna și neavând

⁵² Ibidem, d. 14, fila 18.

⁵³ Ibidem, d. 19, fila 9.

⁵⁴ Ibidem, fila 19.

⁵⁵ Ibidem, d. 16, fila 1.

mijloace de existență, călugărițele s-au mutat în 1946, vremelnic, la mănăstirea de maici din Cernăuți. În legătură cu aceasta, împuternicitul în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Comitetul executiv regional i-a poruncit egumenului Mânzac să ia din schitul de la Pârăul Negru clopotele, tot intervalul bisericesc, iar ce mai rămâne să transmită bisericii parohiale „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din acea localitate zastavneană⁵⁶. Odată ce era împărțit inventarul schitului, înseamnă că se dăduse semnalul pentru desființarea lui.

Călugărițele care avuseseră câteva parcele de pământ, un cal, o vacă, o juncă, o căruță, un plug și o grapă, au fost deposedate de acest avut prin samovolnicia președintelui Sovietului Sătesc Pârăul Negru.

La 24 martie 1944, din porunca mitropolitului Tit Simedrea, călugărițele au fost evacuate în România. De acolo s-au întors la 24 decembrie 1944. Schitul l-au găsit distrus și jefuit. Ele s-au adăpostit în două chilioare și au trăit mai mult timp în lipsuri și frică. N-au deschis biserica, fiindcă nu mai aveau preot. În momentul refugiului au lăsat animalele în grija săteanului Ivan Botnariuk. Când s-au întors, țăranul era pe front, mobilizat de sovietici. Soția acestuia, Maria, le-a spus că junca au tăiat-o niște soldați ruși, iar vaca fătase o vițică și o puteau lua din acea gospodărie țărănească. Dar a venit Vasiliuk, președintele Sovietului sătesc, le-a luat vaca, zicând că în folosul satului o lua, iar calul l-a dus la el acasă.

Rămăsese ca și pe drumuri, stareța Margarita Jabiuk, călugărițele Paraschiva Ciobanu, Anastasia Daniliuk, Glicheria Rusu, Ana Andronic, Maria Mosovici și încă două au trecut, cu îngăduința episcopului Teodosie și a împuternicitului Kasatkin, la mănăstirea de maici din Cernăuți⁵⁷.

Dar și călugărițele de la acea mănăstire au fost lăsate fără principala sursă de existență, adică le fusese luat pământul pe care îl avuseră în folosință. La 17 iunie 1947, Vera Meghera, stareța mănăstirii de maicii din Cernăuți, se plângea lui Kasatkin că până în

⁵⁶ Ibidem, fila 33.

⁵⁷ Ibidem, d. 19, filele 16, 17–18.

primăvara anului menționat mănăstirea dispuse de un hectar de pământ, peste drum de clinica regională. Acel pământ îl cumpărase și-l dăruise în 1904 mănăstirii Vladimir de Repta, mitropolitul Bucovinei și Dalamației. Așa că mănăstirea se folosise de acel pământ timp de 41 ani⁵⁸. Directorul școlii textile din Cernăuți a acaparat ogorul gata însămânțat și nu le-a mai permis călugărilor să continue acolo lucrările agricole. Mănăstirea mai avusese în folosință 1 hectar de pământ lângă Gara Mică din Cernăuți, dar și acela a fost acaparat de o unitate militară sovietică⁵⁹. Deși li s-a luat în mod abuziv pământul, călugărițele n-au fost scutite de dădii și impozite. Șeful Secției regionale de finanțe, Kaganovski și șeful Secției de impozite, Cernăș le-au amenințat în vara anului 1947, în plină foamete, că dacă nu vor face față planurilor de livrare către stat a cotelor de produse agricole și a achitării sumei respective de bani, care constituia așa-zisa rentă funciară, vor fi aspru pedepsite⁶⁰.

Mănăstirea lipovenească de călugări de la Fântâna Albă fusese înființată în 1795. La venirea sovieticilor în 1940, mănăstirea a fost închisă, fiindcă în ea „eliberatorii” au instalat un pichet sovietic de grăniceri. Ea și-a reluat activitatea imediat după începerea războiului, iar în 1945, în ea mai viețuiau doar 9 persoane de vârstă înaintată, după cum reiese din următoarea listă⁶¹:

1. Martânov Iosif (Ipolit, stareț), n. 1906;
2. Avdeev Ștefan, n. 1872;
3. Mihailov Ermolai, n. 1870;
4. Gavrilov Varfolomeu, n. 1874;
5. Savin Ivan, n. 1867;
6. Nikiforov Karp, n. 1870;
7. Nefiodov Feodosii, n. 1878;
8. Vasilev Kuprian, n. 1879;
9. Golțov Sisoe, n. 1875.

⁵⁸ Ibidem, d. 14, fila 22.

⁵⁹ Ibidem, d. 19, fila 46.

⁶⁰ Ibidem, fila 81.

⁶¹ Ibidem, d. 6, fila 2.

Din acești 9 viețuitori ai mănăstiri lipovenești, doar 4 erau monahi. Ceilalți erau lucrători, dintre care 2 nu erau apti de muncă. Mănăstirea avea trei corpuri de clădiri, dintre care 2 le ocupa în 1945 pichetul de grăniceri. Din cele două biserici, una era distrusă. Pe un grajd de cai au pus stăpânire grănicerii, iar altul le-a fost lăsat călugărilor, care mai aveau 1 cal, 2 vaci, 1 vițică, 4 hectare de pământ arabil, un pomăt cu 327 meri (2,6 ha)⁶². Călugării se întrețineau din ceea ce produceau și din venitul ce-l obțineau prin vânzarea merelor la piață. Dar, în 1947, când în regiunea Cernăuți băntuiau foametea și tifosul exantematic, călugării lipoveni nici n-au avut ce scoate la piață, căci grănicerii le-au luat în mod samovolnic zarzavaturile și fructele⁶³. Șeful pichetului de grăniceri, Vasili Dron, și-a însușit din mănăstire mobilierul de care a avut nevoie, dând cuvântul că-l va întoarce⁶⁴. Fiind mutat cu serviciul, Dron a încărcat mobila, luând-o cu el. Bieții călugări au rămas păgubiți și de produse alimentare, și de mobilă.

La Fântâna Albă mai exista și o mănăstire lipovenească de maici, înființată în 1828⁶⁵. Comunitatea număra 25 de membre, în frunte cu stareța Pelagheea (Polexenia) Fiodorova, rusoaică, născută în 1883. În 1946, mănăstirea poseda 14 hectare de pământ, dintre care 4 ha – fânează, 1 – grădină de zarzavaturi, 3 – imaș, 1 – cimitir. În acel an secetos cerealele ocupau o suprafață de 4,42 ha, trifoiul – 1,8 ha, leguminoasele – 0,78 ha. Recolta totală de cereale a fost de numai 300 kg, dar mănăstirea a fost impusă să predea statului 230 kg. Impozitul pe venit și împrumutul de război au constituit suma de 2 300 ruble, iar renta funciară – suma de 500 ruble. Asigurarea de stat a bisericii celei mici a fost de 467 ruble, iar a celei mari, deși în ea nu se slujea, – de 3 000 ruble. Mănăstirea lipovenească de maici mai dispunea de 2 cai, 2 vaci și 3 vițele. Autoritățile raionale din Hliboca au trecut gospodăria mănăstirii la categoria gospodăriilor individuale și, reieșind din aceasta, au calculat ca dările în natură să fie următoarele: 350 kg lapte de la o

⁶² Ibidem, fila 11.

⁶³ Ibidem, d. 37, fila 38.

⁶⁴ Ibidem, d. 15, fila 38.

⁶⁵ Ibidem, d. 25, fila 2.

vacă, 3,5 centnere de cereale de la 1 ha de teren arabil⁶⁶. Neputând îndeplini aceste sarcini, stareța s-a plâns autorităților că cotele impuse erau foarte mari. Ea mai sublinia că din comunitate făceau parte călugărițe bătrâne și bolnave și, deci, pământul nu avea cine-l lucra. Concluzia era că ele deveniseră muritoare de foame.

Dintre cele 25 călugărițe, 15 erau născute în Fântâna Albă. Unele erau acolo din 1901, iar altele au făcut legământ să ducă o viață ascetică în 1936. În România nu s-a refugiat nicio călugăriță, iar în 1944 și 1945, menționa stareța, toate s-au rugat pentru izbânda în război a Armatei Roșii, iar mai apoi – pentru odihnirea sufletelor ostașilor căzuți pe fronturi⁶⁷. Din cele două biserici ale mănăstirii funcționa una, cea mică. Nefiind în stare să achite către stat dările la care erau impuse, autoritățile raionale au luat în calcul obiectele de patrimoniu ale mănăstirii, ca, la o adică, să poată fi ridicate – 23 cărți, 4 iconostase mari, 4 iconostase mici, 2 tablouri, 4 cădelnițe, 4 candelabre, 15 sfeșnice⁶⁸.

În afară de cele 2 mănăstiri lipovenești, o biserică lipovenească mai funcționa în primii ani de după război în satul Grubna din raionul Chelmenți, iar o alta – într-o localitate din raionul Hotin⁶⁹.

Schitul de la Iablonovăț, al cărui stareț era Savatie Covalciuc, a fost distrus de militarii sovietici, pentru a pune stăpânire pe teritoriul respectiv⁷⁰.

Numărul preoților din Eparhia Cernăuților și Bucovinei a început într-o oarecare măsură să sporească din primăvara și vara anului 1948. De exemplu, până la 1 iulie același an, au fost hirotoniți 9 preoți, dintre care 5 au fost trimiși să slujească în parohii românești: în Horecea Mănăstirii – Alexandru Lombarski, în Buda Mare – Fiodor Petrov, în Hreățca – Vasile Țopa, în Corovia – Vladimir Borcea, în Forosna – Mihail Ceahlei 70. În prima jumătate a anului 1948 parohii au mai obținut și preoți veniți

⁶⁶ Ibidem, d. 12, filele 9–10.

⁶⁷ Ibidem, d. 6, fila 10.

⁶⁸ Ibidem, fila 6.

⁶⁹ Ibidem, d. 30, fila 13.

⁷⁰ Ibidem, d. 9, fila 54.

din alte regiuni ale Ucrainei, după cum urmează⁷¹:

<i>Nr.</i>	<i>Numele și prenumele</i>	<i>Regiunea de unde au fost aduși</i>
1.	Pr. Ikimciuk Sava	Ternopol
2.	Pr. Romaniuk Ivan	Ternopol
3.	Diac. Nicika Simion	Ternopol
4.	Pr. Kupski Ivan	Stanislav
5.	Pr. Plahteev Dmitrii	Kiev
6.	Pr. Goleciko Kondrat	Volyn
7.	Pr. Plahteev Vladimir	Vinnița
8.	Pr. Vinogradov Aleksandr	Sumi
9.	Pr. Bobrovițki Rostislav	Rovno
10.	Pr. Dubovoi Vasili	Ternopol

La 30 septembrie 1948, în regiunea Cernăuți funcționau deja 200 preoți și 19 diaconi. Însă, cu cât numărul slujitorilor altarului creștea, cu atât acestora organele stăpânirii ateo-comuniste le creau condiții de trai dintre cele mai mizerabile. În primul rând, invocându-se diferite motive, preoții erau scoși din casele parohiale. Principalul motiv era că, în conformitate cu decretul din 15 august 1940 al Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, casele parohiale au fost naționalizate și nu mai puteau fi retrocedate bisericilor⁷². De pildă, în martie 1947, credincioșii din Stălinești s-au jeluțit împuternicului Kasatkin că o jumătate din casa parohială a fost ocupată de un venetic, iar în altă jumătate a fost deschisă o farmacie. În consecință, arătau semnatarii plângerii, preotul, neavând locuință, a rămas pe drumuri⁷³. Tot în 1947 din casa parohială a fost alungat preotul din Mahala, în ea instalându-se familia unui medic⁷⁴. Casa parohială din Mămăieștii Noi, construită în 1904 de către parohieni, a fost ocupată în ianuarie 1947 de către organele locale pentru a instala în ea sovietul sătesc, clubul,

⁷¹ Ibidem, d. 30, fila 16.

⁷² Ibidem, d. 12, fila 16.

⁷³ Ibidem, d. 6, fila 21.

⁷⁴ Ibidem, d. 19, fila 120.

asociația sătească de consum și serviciul de pompieri⁷⁵. Din casa parohială a fost scos cu forța de către primarul din Hlivișce, raionul Zastavna, preotul Katerenciuk⁷⁶. Din casa parohială a fost izgonit preotul din Stănești de Jos pe Ceremuș. Acea casă a fost cumpărată de credincioși de la judecătorul Maskevici. În 1946 ea a fost reparată, dar imediat a fost ocupată de niște militari sovietici⁷⁷. Așa s-a întâmplat și cu casele parohiale din Verenceanca și Iurcăuți, raionul Zastavna, ambele fiind transformate în dispensare sătești⁷⁸. Preotului Achim Sivac din Nahoreni i-au fost aruncate toate lucrurile în curtea casei parohiale, ca în acea casă să intre un învățător, care avea să-i acapareze preotului și grădina⁷⁹. Neluându-se în considerație faptul că pentru repararea casei parohiale credincioșii din Cuciurul Mic au cheltuit 3000 ruble, în ea i s-a interzis să între, în mai 1947, preotului Andriiciuk⁸⁰.

Preoților, ca să rămână fără mijloace de existență, li se luau și grădinile. Bunăoară, un maior sovietic pe nume Makarenko a pus stăpânire cu forța pe grădina bisericii din Cernauca Hurmuzăcheștilor. Protoiereul Gheorghi Balabaniuk l-a trimis pe casierul Dumitru Bodnar, cu documentele care dovedeau că acea grădină de 1,10 ha era a bisericii, și la vlădica Teodosie, și la împuternicitul Kasatkin, dar fără nici un folos⁸¹. Mihail Katerinciuk, paroh în Stăucenii Chițamnilor, născut în 1893, n-a fost admis la alegerile din iarna anului 1946 în Sovietul Suprem al URSS, motivându-se că în 1940 plecase în Germania, ca de acolo să ajungă în România. Plecarea îi fusese permisă de Comisia mixtă sovieto-germană. În consecință, și-a pierdut cetățenia sovietică. Din noiembrie 1940 până în aprilie 1941 a fost preot într-o parohie ce ținea de Mitropolia Ortodoxă a Varșoviei. În cele din urmă a ajuns în Austria, unde, ridicat de sovietici, a fost internat într-un lagăr de

⁷⁵ Ibidem, fila 5.

⁷⁶ Ibidem, d. 14, fila 52.

⁷⁷ Ibidem, fila 51.

⁷⁸ Ibidem, fila 20.

⁷⁹ Ibidem, fila 10.

⁸⁰ Ibidem, d. 20, fila 57.

⁸¹ Ibidem, filele 30–31.

concentrare. Cu greu s-a înapoiat în Bucovina, unde i s-a propus să slujească în protoieria Chițmanilor, la Stăuceni. Autoritățile locale, însă, l-au supus persecuțiilor de tot felul. Luându-i grădina de lângă casa în care locuia, preotul a fost lăsat fără principala sursă de existență⁸².

Ca cetățeni sovietici, preoții erau datori, în baza Legii cu privire la serviciul militar obligatoriu, să facă armată⁸³. În același timp, slujitorii tineri ai bisericilor puteau fi oricând ridicați pentru a fi trimiși în Donbas, la școlile F.Z.O. În acest sens, revoltător a fost cazul lui Ilie Gordaș, cantor bisericesc în satul Tisăuți, raionul Cernăuți, în perioada 1944–1948. Era absolvent al Școlii de Cantori de pe lângă Mitropolia Bucovinei și al cursurilor de cantori de pe lângă Direcția Eparhială din Cernăuți. Primind decretul prin care avea dreptul să slujească în biserica din Tisăuți, el și-a făcut cinstita datoria, aproape fără a fi remunerat. Pe lângă obligațiile de serviciu, mai avea de întreținut și o mamă bătrână și bolnavă. Într-o dimineață din luna februarie a anului 1948, pe când Gordaș mergea la biserică, președintele Sovietului Sătesc Tisăuți Nazari Leahomski l-a prins, l-a legat, l-a bătut cu patul armei, apoi, ducându-l la primărie, l-a silit să meargă la școala F.Z.O. nr. 198, din orașul Cesteakov, regiunea Stalin. Consătenii săi, revoltându-se, au expediat o reclamație pe numele secretarului C.C. al PC(b)U Nikita Hrușciiov, cerând ca Gordaș să fie lăsat să se întoarcă în sat și să-și preia funcția. Pe acea reclamație și-au depus semnăturile, cu caractere latine, 55 persoane. Dar de la Kiev li s-a răspuns că Gordaș a fost mobilizat la școala F.Z.O. prin Comisariatul militar raional, așa că fostul cantor trebuia să rămână în Donbas⁸⁴.

Pe parcursul anului 1949, unor slujitori ai altarului din Eparhia Cernăuților și Bucovinei le-au fost prescrise, în cadrul sovietelor sătești, norme mari la tăiatul copacilor din pădurile noastre seculare și la transportarea buștenilor la cele mai apropiate gări feroviare. N-a fost scutit de „rubstoikă” nici preotul Simion Ivanciuc, paroh în Suceveni și protopop al raionului Hliboca. El

⁸² Ibidem, d. 6, filele 1–2.11.

⁸³ Ibidem, d. 46, fila 5.

⁸⁴ Ibidem, d. 27, filele 52, 64.

avea 62 de ani și, fiindcă slujea în mai multe biserici din raion, ținea în gospodărioara lui un cal slăbănog, cu care se deplasa în timpul vizitațiilor canonice în toate satele hlibocene. Dar președintele Sovietului Sătesc Suceveni, Vasile Chistiuc, îl scotea cu calul la transportarea materialului lemnos din pădure. În legătură cu acest fapt el s-a plâns unui reprezentant al autorităților regionale că încă nu cunoaște bine legile sovietice, dar știe că în URSS religia era liberă și că nimeni nu avea voie să se amestece în viața internă a bisericii. La 17 februarie 1949, acel reprezentant al puterii îi scria secretarului Comitetului raional de partid Hliboca ca să dea procurorului raionului indicații în sensul ca Ivanciuc, care avea de transportat cu căluțul său 50 m³ de material lemnos, să fie lăsat în pace⁸⁵. La „rubstoikă” au mai fost scoși Gheorghe Bilețchi, cantor bisericesc în Tereblecea, și Avksenti Buteiko, preot în Șipote-Kameral⁸⁶.

Din cauză că Miletie Sanduleac, cantorul bisericii din Voloca pe Ceremuș, dar și pălămarul de la acea biserică, au fost scoși în iarna anului 1950 la tăiatul pădurii, răposatul Vasile Curcă a stat 5 zile neînmormântat. Preotul Gheorghe Lucaș n-a putut de unul singur să officieze ritualul înmormântării⁸⁷.

Preoții și membrii familiilor lor trăiau într-o sărăcie lucie, fiindcă mai erau siliți să informeze despre câștigul lor lunar de pe urma botezurilor, cununilor, înmormântărilor, altor servicii, în conformitate cu care secțiunile raionale de finanțe le stabileau așa-zisele impozite pe venit. Ca acest impozit să nu fie exagerat, protoiereul Mihail Rudețchi, preot în Târnauca și Probotești, raionul Herța, a luat, între 1 și 31 octombrie 1949, câte 24 ruble de la fiecare cap de familie, pe care și le-a însușit ca salariu. Fiecăreia din cele 310 familii de credincioși i s-a eliberat câte o chitanță, în care se mai sublinia că preotul se obligase ca de la 1 octombrie 1949 până la 1 octombrie 1950 să boteze, să cunune și să înmormânteze fără plată, precum și să nu ia bani nici pentru alte

⁸⁵ Ibidem, d. 32, filele 5, 13.

⁸⁶ Ibidem, d. 27, fila 116.

⁸⁷ Ibidem, d. 40, filele 6, 7.

servicii⁸⁸.

Impozitele și taxele pe care slujitorii altarului trebuiau să le achite față de stat erau atât de mari, încât cu greu cineva le putea face față. Bunăoară, preotul I. Demciuk din Șebutuți, raionul Securenii, a fost caterisit de către episcop pentru neachitarea în 1949 a împrumutului de stat în sumă de 1000 ruble⁸⁹. În 1948, Procopie Pisariuc era cantor în biserica din Corovia, sat la hotarul sudic al Cernăuților. Fiind țăran nevoiaș, deținea doar 40 ari de pământ și mai avea pe lângă o casă o vacuță și un cal. În 1947, deși a fost o mare secetă și a bântuit o foamete care a secerat mii de vieți, el a achitat statului toate dările. Dar secția raională de finanțe l-a impus să mai plătească încă 769 ruble și 35 de copeici ca impozit pe venitul din 1947. Dar ce venit putea să aibă un cantor, când în biserica din Corovia nu exista un preot permanent și în care Pisariuc slujea o singură dată pe lună⁹⁰?

În același timp, și bisericile erau impuse să plătească statului impozite foarte mari, pe care enoriașii, sărăciți și năpăstuiți, nu erau în stare să le achite. De-o vorbă, starostii bisericilor din Horecea Mănăstirii și Horecea Urbană, Nicolai Zvirid și Ilie Horenciuc, îl rugau pe împuternicitul Kasatkin să intervină la Direcția regională de finanțe ca să le mai scadă suma impozitelor. Biserica din suburbia cernăuțeană Horecea Mănăstirii, având 90–100 familii de credincioși, a trebuit să plătească pe anul 1947 un impozit de 4.225 ruble, iar cea din suburbia Horecea urbană cu 130–140 familii de credincioși – un impozit de 3400 ruble⁹¹.

Se știe că în perioada colectivizării, în colhozuri nu erau primiți chiaburii și persoanele private de dreptul de a participa la alegeri. Dar în conformitate cu hotărârea nr. 2366, din 9 august 1946, a Comitetului în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS, preoților și membrilor familiilor lor li se acorda dreptul de a participa la alegeri, și deci,

⁸⁸ Ibidem, d. 41, fila 71.

⁸⁹ Ibidem, d. 32, fila 77.

⁹⁰ Ibidem, d. 27, fila 15.

⁹¹ Ibidem, d. 20, fila 44.

dreptul de a fi primiți în colhozuri⁹². Preoții ce nu se înscriau în colhozuri și aveau câte o parcelă de pământ, erau considerați ca mici proprietari și, deci, erau siliți să achite statului anumite cote de produse agricole.

Sunt foarte dese cazurile când preoții au fost bruscați, batjocoriți, înjosiți și jefuiți de către reprezentanții organelor locale ale puterii și de către militarii sovietici. Preotul Ilie Belous din Sneci, de pildă, s-a plâns în septembrie 1944 lui Jucenko, președintele Comitetului executiv raional Cernăuți, că Vasile Budnic, președintele Sovietului sătesc, umbla beat prin sat și striga că-l va duce pe popa în Siberia, iar pe cei care vor trece pragul bisericii îi va trimite la muncă silnică, la Onega⁹³. Preotul Nicolai Grigori din Cotul Vânătorilor a fost scos în septembrie 1944, în puterea nopții, pe ploaie și pe vânt, din casa parohială, zicându-i-se că a doua zi acea casă va fi transformată în școală⁹⁴. Trei militari sovietici au intrat ziua în amiaza mare în locuința preotului Casian Bohatyreț din strada Dobrogei, 9, și amenințându-l cu revolvele, i-au luat 10.000 ruble și mai multe lucruri de preț⁹⁵. În august 1945 primarul satului Costești Gheorghe Kavțeniuk a luat de la Eugen Mangher cheile de la casa parohială și, fără consimțământul comitetului bisericesc, a băgat în ea 2 învățători, care au distrus mobilierul, încălzind cu el încăperile⁹⁶. În noaptea de 3 noiembrie 1945, un șofer militar s-a izbit cu camionul în gardul catedralei „Sf. Gheorghe” din Storojineț, culcându-l la pământ. Când parohul Gheorghe Stefiuc și starostele Gheroghe Găină au sesizat comandamentul unității militare dislocate în Storojineț despre săvârșirea aceluia act de huliganism, acestora li s-a arătat ușa, spunându-li-se că militarii nu discută cu popii⁹⁷. În Storojineț existau la acea vreme 2 biserici, una ortodoxă și alta fostă greco-catolică. Organele raionale au alungat preoții din cele 2 case

⁹² Ibidem, d. 12, fila 22.

⁹³ Ibidem, d. 8, fila 12.

⁹⁴ Ibidem, fila 21.

⁹⁵ Ibidem, fila 15.

⁹⁶ Ibidem, fila 22.

⁹⁷ Ibidem, fila 15.

parohiale, în una adăpostind direcția pentru exploatarea drumurilor, iar în alta – direcția gospodăriei silvice⁹⁸. Vera Meghera, stareța mănăstirii de maici din Cernăuți, a primit de la episcopie 100 m³ lemne din pădurea de la Jucica. 40 m³ au fost transportați cu căruța în curtea pădurarului Vasile Nescoromnâi din Boian. Dar niște militari sovietici au încărcat în camioane și lemnele rămase în pădure, și cele transportate în curtea pădurarului, făcându-se apoi nevăzuți⁹⁹. Protopopul de Hliboca Simion Ivaniuc a colectat, în noimebrie 1945, în biserica din Bahrinești 1576 ruble pentru întreținerea aparatului de conducere a episcopiei și 100 ruble pentru repararea catedralei „Sf. Vladimir” din Kiev. Primarul Bahrineștilor, Cicaliuc, a luat banii, declarând în fața parohienilor că dânsul îi va duce personal la episcopie, ca să se încredințeze care era scopul colectării de la credincioși a mijloacelor financiare. La 18 octombrie 1946, episcopul Teodosie i-a declarat împluternicitului Kasatkin că trecuse aproape un an de când banii colectați în biserica din Bahrinești ar fi putut să ajungă la destinație. Concluzia episcopului era că suma de 2.576 ruble s-a rătăcit în buzunarele lui Cicaliuc¹⁰⁰. Episcopului Teodosie i-a răspuns procurorul raionului Hliboca, Șmoilov, care preciza că din cauză că Cicaliuc fusese condamnat la 10 ani de închisoare pentru altă coțcărie, episcopiei nu avea cine să-i întoarcă banii¹⁰¹.

Ofensiva bolșevică împotriva bisericilor din Eparhia Cernăuților și Bucovinei a atins apogeul în perioada 1947–1952. În mai 1947, de-o vorbă, s-a dat ordin să fie transformată în școală primară casa mortuară ce se afla în curtea bisericii din Rosoșani, raionul Secureni¹⁰². Tot în școală a fost transformată în august 1946 și casa mortuară din curtea bisericii din Malinți, raionul Hotin¹⁰³. Și această practică era în derulare, deși nimeni nu avea voie să ocupe clădiri ce aparțineau bisericilor.

⁹⁸ Ibidem, fila 34.

⁹⁹ Ibidem, fila 36.

¹⁰⁰ Ibidem, d. 15, fila 55.

¹⁰¹ Ibidem, d. 13, fila 134.

¹⁰² Ibidem, d. 20, fila 58.

¹⁰³ Ibidem, d. 14, fila 35.

În curtea bisericii din Novoselița, raionul Chelmenți, se afla încă până la război piatra adusă pentru gard. La 4 iunie 1948, președintele sovietului sătesc Magdaliuk și președintele colhozului „Suvorov” Rogozneak au venit și au luat acea piatră pentru construirea unui grajd de cai¹⁰⁴. Președintele colhozului din Igești s-a dovedit a fi atât de hapsân, încât a luat cu hapca și pământul bisericii destinat pentru cimitir, ca să nu existe un loc pentru înhumarea persoanelor decedate. O delegație formată din Ștefan Pițul, starostele bisericii, Ilie Ionașcu, casier, din enoriașii Gheorghe Buta și Vasile Luchian s-a prezentat la președintele Comitetului executiv raional Storojineț ca să aducă la cunoștința demnitarului această fărădele¹⁰⁵. La 28 iunie 1949, Comitetul executiv al Sovietului Regional Cernăuți era informat că membrii cârmuirii colhozului „Kotovski” din Mihalcea i-au îndemnat pe văcari să pască vitele gospodăriei agricole colective în curtea bisericii. În acest scop s-a făcut un drum prin cimitir, fapt ce a dus la distrugerea multor morminte¹⁰⁶. La 11 aprilie 1947, împuternicitul Kasatkin îi cerea lui Chișcan, președintele Comitetului executiv raional Chițmani, să aplice măsuri energice față de primarul din Mămăieștii Noi, care a arat ograda bisericii până la pragul ei, ca de Sfintele Paști, după datina creștină, credincioșii să nu poată înconjura cu prapuri locașul lor de închinare Domnului. Și acest act abuziv a fost săvârșit în pofida faptului că comitetul bisericesc achita regulat la secția raională de finanțe sumele ce reprezentau renta funciară¹⁰⁷. Preotul Pavel Savelev aducea, în iulie 1950, la cunoștința împuternicitului că președintele colhozului din Negrinți-Costiceni, raionul Noua Suliță, îi scotea pe țărani la lucrări agricole și în zile de duminică. Odată credincioșii i-au spus că duminica era lăsată de la Dumnezeu ca zi de odihnă, iar președintele, înfocat, le-a întors vorba, tunând: „Dumnezeu nu este, căci e plecat la cursuri de perfecționare!”

¹⁰⁴ Ibidem, d. 27, fila 85.

¹⁰⁵ Ibidem, fila 34.

¹⁰⁶ Ibidem, d. 32, fila 47.

¹⁰⁷ Ibidem, d. 19, fila 83.

În satul Stroiești din raionul Noua Suliță, se aflau 2 biserici: una veche, care funcționa, și alta nouă, care se afla încă în stadiul construcției. Conducerea regională a fost într-o zi sesizată că din inițiativa primarului și a președintelui de colhoz la Stroiești a început demolarea bisericii noi¹⁰⁸.

Și fiindcă nicio biserică nu putea fi demolată, împluternicitul Proțenko, cel care l-a înlocuit pe Kasatkin, l-a avertizat la 7 iunie 1949 pe Bodean, președintele Comitetului executiv raional de partid Noua Suliță, că dacă nu va opri acea „operă”, va fi aspru sancționat. Totodată, îi cerea și o informație despre biserică în cauză, în care să arate și de ce s-a purces la demolarea ei fără știrea Sovietului Regional Cernăuți¹⁰⁹. La 2 iulie 1949, de la Comitetul raional Noua Suliță a sosit și răspunsul în care se reliefa că construcția acelei biserici începuse în anul 1942, „în cinstea izgonirii Armatei Sovietice de pe teritoriul Basarabiei, iar cărămida fusese luată din Noua Suliță, din clădirile evreilor împușcați de către fasciști”. Se mai sublinia că Armata Sovietică a dat peste cap planurile constructorilor și lucrările de finisare a acelei biserici n-au mai continuat. Pereții au fost ridicați deasupra temeliei până la o înălțime de 4,5 metri, dar până la acoperiș nu s-a ajuns. Clădirea nefinisată nu era înregistrată ca biserică ortodoxă nici la Sovietul Sătesc Stroiești, nici la Comitetul executiv raional. În continuare Gavrilov, secretarul Comitetului raional de partid, spunea că la o adunare generală a membrilor colhozului „Stalin” s-a hotărât ca acea clădire să fie adaptată pentru viitorul club. Iar clubul va fi construit prin metoda construcției populare și va fi dat în exploatare în ajunul aniversării a 32-a a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie¹¹⁰.

În aprilie 1950, Gh. Batrakov, secretarul Comitetului executiv regional, atrăgea atenția președintelui Comitetului executiv raional Noua Suliță Ghetmanenko asupra unui fapt revoltător. Adică președintele Sovietului Sătesc Stălinești și președintele colhozului din localitate le-au dat colhoznicilor parcele de pământ

¹⁰⁸ Ibidem, d. 40, fila 50.

¹⁰⁹ Ibidem, d. 37, fila 44.

¹¹⁰ Ibidem, filele 51–52.

pe teritoriul cimitirului sătesc. În consecință, morții erau îngropați prin râpe și pe coclauri¹¹¹.

Au fost semnalate mai multe cazuri, în primii ani ai colectivizării, când președinții de colhozuri sau activiștii locali mai mărunți își permiteau să între călare în vreo biserică și, prin șfichiul bicelor, să scoată lumea la lucru și în zile de duminică sau de praznice împărătești. Se întâmpla, însă, ca din biserici să fie scoși și copiii de vârstă școlară, care să nu vină în contact cu învățătura creștină. În acest sens, este destul de grăitoare o întâmplare care a avut loc la 6 aprilie 1950 în biserica din Suceveni.

Era în Joia Mare și, în timpul Sfintei Liturghii, directorul școlii Ilie Tanasiuc a intrat în biserică cu pălăria în cap și pe dată, tunând, a început să-i scoată pe copii din lăcașul de închinare Domnului. Nu lungă zăbavă copiii s-au întors, dar a revenit și Tanasiuc, însoțit de câțiva învățători. În hărmălaia care s-a produs, preotul s-a văzut nevoit să întrerupă slujba. Simion Ivaniuc, paroh în Suceveni și protopop de Hliboca, a adus cazul la cunoștința episcopului, care, la rândul-i, l-a informat pe secretarul Comitetului executiv regional Batrakov. Acesta l-a rugat pe șeful Secției regionale de învățământ Danici să verifice autenticitatea informației. Dacă se confirma că purtarea lui Tanasiuc fusese atât de josnică, urma ca față de el să fie aplicate măsurile de rigoare, fiindcă se compromisese și fiindcă avea un stil injust în munca privind educarea copiilor de vârstă școlară¹¹².

Odată cu „eliberarea” unui tertoriu care niciodată nu le-a aparținut, bolșevicii au interzis construcția pe acest teritoriu a noilor biserici. Cu foarte rare excepții, în urma unor cataclisme, autoritățile regionale au dat, totuși, voie ca să fie înălțate lăcașuri de închinare Domnului. Bunăoară, la 23 iulie 1944, lovită de un obuz de tun, a ars biserica din Ciornohuzi, raionul Vijnița. Într-un asemenea caz, autoritățile au permis mai întâi construirea unui paraclis, iar mai apoi – a noii biserici¹¹³. La 24 mai 1946, au cerut îngăduința autorităților regionale de a-și construi biserică nouă

¹¹¹ Ibidem, d. 40, fila 31.

¹¹² Ibidem, fila 30.

¹¹³ Ibidem, d. 16, filele 3, 6.

locuitorii satului Vilaueca (azi Korâtne). În cererea semnată de 160 persoane se menționa că un sat cu circa 4.000 locuitori, proveniți din 1.200 gospodării, nu putea să rămână fără biserică. Biserica cea veche fusese ridicată pe un loc mlăștinos și din cauza alunecării de teren în orice clipă putea să se năruiască¹¹⁴. Președintele Comitetului executiv regional le-a dat un răspuns pozitiv credincioșilor din Vilaueca, care pregătiseră materialele de construcție încă înainte de război.

Conform hotărârii din 31 ianuarie 1945, a Patriarhiei de la Moscova, în zilele de lucru nu erau admise în biserici slujbele religioase. Dar la 9 septembrie 1946, protopopul raionului Chelmenți Corolciuc a adunat credincioșii, deși era o zi de lucru, și a declarat să fie tari în credință, că rușii se retrag din Basarabia¹¹⁵. Fiind denunțat, Corolciuc a fost arestat și de cazul lui s-a ocupat însuși Teleghin, șeful miliției regionale.

În 1947 preot în Stăneștii de Jos și Stăneștii de Sus pe Ceremuș era Vasile Nicolaiciuc. El se născuse în 1912, dar nimeni nu știa de unde venise ca să le fie păstor duhovnicesc parohienilor din acele foste sate răzeșești. Se vorbea că, în 1940, ar fi fost arestat și condamnat la moarte pentru atitudinea sa antibolșevică. Dar prin ce minune a putut să se salveze tot nimeni nu știa. Acest preot s-a dovedit a fi, conform acuzațiilor aduse mai târziu, un dârz adversar al Bisericii Ortodoxe Ruse. În timpul slujbelor religioase, de la amvon, el îi acuza pe preoți că s-au abătut de la tradiția românească în biserică, că preoții ruși ar avea ce învăța de la preoții români. El mai declara cu fiecare ocazie că episcopul Teodosie se afla vremelnic în postul pe care îl ocupa, fiindcă era un om necultivat¹¹⁶.

Și preotul Daniliuc din Dracineț, raionul Vașcăuți, a înfierat fărădelegile săvârșite împotriva bisericii de către slugile docile ale autorităților de ocupație. În martie 1947, el s-a plâns împuternicitului Kasatkin că primarul Nikolai Kavțeniuk și adjunctul său, Vasili Zelinski, însoțiți de 3 striboci, au dat năvală în casa în care avea loc o adunare a credincioșilor din „Oastea

¹¹⁴ Ibidem, filele 15, 16.

¹¹⁵ Ibidem, d. 14, fila 42.

¹¹⁶ Ibidem, d. 20, filele 65, 66.

Domnului”, pe care i-au izgonit, după ce le-au confiscat cărțile de rugăciuni în limba română¹¹⁷. Preotul conclusea că împotriva credinței în Dumnezeu se lucra mișelește. Pe de o parte, credința era liberă, iar pe de alta, ea ar fi dăunat procesului edificator de construire a comunismului în URSS.

Mihail Ivanovici Kasatkin, împuternicitul în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse, de pe lângă Comitetul executiv al Consiliului Regional Cernăuți, era un om onest, nu dădea dovadă de exces de zel când trebuia să rezolve o problemă, prin care autoritățile știrbeau drepturile credincioșilor ortodocși. Nu o singură dată luase partea celor obidiți, apărându-i și protejându-i cu scutul legii. A avut curajul, de pildă, să-l înfrunte pe generalul locotenent Goreacev, comandantul corpului de armată dislocat în 1948 în Cernăuți, dovedindu-i că soldații jefuiau biserici, alte așezăminte de cult, persoane particulare, dar rămâneau nepedepsiți. El i-a demonstrat generalului-locotenent cum soldații ce păzeau depozitul militar din vecinătatea suburbiei Horecea Urbană au spart gardul, apoi au pătruns în sfântul locaș ca să-l jefuiască¹¹⁸. El trimitea aproape zilnic rapoarte pe adresa organelor sovietice și de partid despre prigoana la care erau supuși credincioșii și reprezentanții clerului din regiunea Cernăuți. Și un om integru ca Mihail Kasatkin trebuia să dispară. În august 1949, s-a comunicat că, suferind de o boală grea, fusese spitalizat. Apoi, la 27 august același an, în legătură cu moartea sa fulgerătoare, împuternicit în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă comitetul executiv regional a devenit Elisei Lukici Proțenko.

S-a străduit să-i apere pe credincioși, atât cât i-a fost cu putință, și episcopul Teodosie Kaverninski, căruia nu i-a fost îngăduit să conducă mult timp Eparhia Cernăuților și Bucovinei. De pildă, prin adresa nr. 1065, din 4 octombrie 1945, expediată împuternicitului Kasatkin, el releva:

„În timpul deplasărilor mele în raioanele Storojineț și Herța epitropii și credincioșii nu o singură dată mi s-au adresat cu rugămintea de a face demersuri în fața tov. Stalin și forurilor civile superioare, ca organele locale să nu împiedice frecventarea

¹¹⁷ Ibidem, fila 17.

¹¹⁸ Ibidem, fila 24.

bisericilor în zilele de duminică și în zilele de sărbătoare, să nu-î alunge în aceste zile pe credincioși la lucru”¹¹⁹.

Când, în rezultatul atâtor acțiuni abuzive din partea organelor locale ale puterii sovietice, și preoții deveniseră muritori de foame, episcopul Teodosie l-a rugat pe împuternicitul Kasatkin să se adreseze secției raionale de comerț cu propunerea ca unor clerici, cum era, bunăoară, protopopul de Storojineț Gheorghe Stefiuc, să li se elibereze cartele pentru pâine, în conformitate cu hotărârea Ministerului Comerțului al RSS Ucrainene „Cu privire la asigurarea cu cartele pentru pâine a preoților ce locuiesc în orașele și orașelele Ucrainei”. Și acest document important episcopul l-a semnat la 26 iulie 1947, an în care foametea făcea ravagii¹²⁰.

În martie 1948, Kaverninski a fost mutat în altă eparhie, iar în scaunul episcopal de la Cernăuți a fost instalat Andrei Suhenko.

Episcopul Andrei era născut în 1900, în regiunea Cernigov, în familia unui agronom. Din 1918 până în 1920 a studiat la Academia Teologică din Kiev. După desființarea acesteia, timp de 4 ani și-a făcut studiile la Institutul de Economie Națională din Kiev. În 1924, a intrat ca ipodiacon la Gheorghii Deliev, administratorul Eparhiei Kievului. În 1927, fiind hirotonit, a fost trimis ca preot într-o localitate din regiunea Cernigov. În 1930, a fost transferat în Kiev, în 1932 a fost tuns în monahism. Mănăstirile și bisericile în care a slujit în continuare au fost închise, de aceea, în 1936, a plecat în regiunea Kostroma. La 19 octombrie 1937, a fost condamnat de triumghiul operativ al regiunii Iaroslavl la 8 ani de detenție, nimerind într-un lagăr din regiunea Sverdlovsk. În 1945, a fost pus în libertate, iar în 1946 i s-a permis să se întoarcă în Ucraina, unde a obținut o parohie în Eparhia Harkovului. La 12 decembrie 1947, a fost ales episcop al Cernăuților și Bucovinei, în acest rang fiind hirotonit la 25 februarie 1948 de către Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii Alexie. La Cernăuți a sosit la 12 martie 1948¹²¹.

Aflându-se în fruntea eparhiei bucovinene, el a executat cu mai multă râvnă decât predecesorul să ordinele venite de mai sus în privința stabilirii relațiilor de supunere a Bisericii Ortodoxe din

¹¹⁹ Ibidem, d. 9, fila 53.

¹²⁰ Ibidem, d. 19, fila 97.

¹²¹ Ibidem, d. 4, fila 12.

Bucovina față de politica ateo-comunistă a organelor statului sovietic. A fost un colaborator energic al împuternicitului Elisei Lukici Proțenko.

Nu există nicio dovadă documentară că episcopul Andrei și-ar fi arătat nemulțumirea față de o acțiune bestială la care s-a dat împuternicitul Proțenko. Despre ce este vorba? La 22 decembrie 1949, prin adresa nr. 110, Proțenko i-a comunicat lui Brajnikov, directorul biroului de pompe funebre din Cernăuți, următoarele:

„Obiectele aflate pe lângă biroul Dvs., care țin de cultele religioase în valoare de 4.928 ruble, în conformitate cu prețul stabilit, să fie trecute la pierderi. Obiectele din lemn să le distrugeți pe loc, cele din metal să le stricați în așa fel ca să fie aduse în deplină nefolosință, ca apoi să le puteți da la fier uzat.

Obiectele distruse să le arătați într-un act special ca trecute la pierderi, ca astfel să fie scoase de la evidența biroului de pompe funebre”¹²².

Evident, actul a fost alcătuit cu o lună înainte de primirea indicației respective și era datat cu ziua de 22 noiembrie 1949. Actul a fost semnat de comisia formată din Brajnikov, Odinevski, inspector la gospodăria comunală orașenească, Altikes, contabil la birou de pompe funebre. Concluzia comisiei a fost următoarea:

„Obiectele enumerate au fost procurate de către cultul religios pentru biroul pompelor funebre până la eliberarea orașului Cernăuți de către Armata Sovietică și se află la balanța inventarului de mică valoare”¹²³.

Același Proțenko, prin adresa nr. 203, din 17 februarie 1950, îi dădea ordin lui Kovali, șeful trustului de amenajare a orașului Cernăuți, să fie scoase de urgență toate crucile de pe străzi, de la răspântii de drumuri, toate monumentele cultului religios să fie închise, apoi să se purceadă la demolarea capelițelor, troițelor, fiindcă o asemenea indicație a dat-o însuși tov. Hrușciiov N.S. în timpul aflării sale în capitala Bucovinei.

Această „operație” i-a fost încredințată direcției rutiere, dar s-a specificat că trei cruci, având o mare valoare arhitecturală, vor fi transmise muzeului de istorie, iar celelalte, neavând nici o valoare, vor servi ca lemne de foc.

¹²² Ibidem, d. 37, fila 74.

¹²³ Ibidem, filele 75–76.

Crucile și troițele de la marginile orașului au fost demolate în primul rând de aceea, că ele fuseseră ridicate „în cinstea Războiului Sfânt de la 22.06.1941 împotriva URSS”. De exemplu, asemenea monumente au fost ridicate de pe strada Bielorusă, strada Kazeatin și din suburbia Roșa-Stâncă. Au mai fost scoase crucile de pe strada Rusă, paraclisele de la capătul străzii Ruse și de pe strada Saltâkov-Șcedrin¹²⁴. În general, în raza orașului Cernăuți au fost demontate 37 cruci, troițe și paraclise¹²⁵.

La 21 martie 1950, tov. Proțenko a transmis clericilor din regiune dispoziția lui A. Ghertner, locțiitorul împuternicitului Ministerului Colectărilor al URSS în regiunea Cernăuți, în care se releva că „slujitorii cultelor religioase care locuiesc în sate și în orașele sunt supuși în mod obligatoriu să achite statului cote de carne și de lapte în normele stabilite pentru meșteșugarii neasociați”¹²⁶.

Prin adresa nr. 35, din 30 martie 1950, împuternicitul Proțeko îi cerea șefului secției de finanțe a raionului Hliboca să trimită la Comitetul executiv regional inventarul averii bisericești, pe care o avea la evidență respectiva secție, în legătură cu faptul închiderii mănăstirii lipovenești de călugări din Fântâna Albă¹²⁷. Deci, în 1950, această mănăstire nu mai funcționa. În stare de funcționare se afla la acea vreme mănăstirea de călugări din Creșceatic, dar și aceasta urma să fie închisă. Trebuia să existe un motiv, și el a fost găsit. În decizia sa de la 30 ianuarie 1951 episcopul Andrei a „dovedit” că egumenul Metodie (Mihail) Mânzac, starețul mănăstirii „Sf. Ioan Teologul” din Creșceatic, s-ar fi înțeles cu directorul sovhozului de la stațiunea experimentală și cu un lucrător de la centrul de colectare a cerealelor din Chițmani, ca pe o cale necinstită să obțină material semincer de calitate superioară. Astfel, el ar fi contribuit la delapidarea proprietății socialiste și s-a discreditat ca slujitor al Bisericii Ortodoxe, dar și ca monah. Vlădica Andrei, luând o decizie prin care urma alungarea lui Mânzac din mănăstire, a mai declarat că nici călugării n-ar fi fost mulțumiți de felul cum starețul se purta cu ei. Funcția de stareț al

¹²⁴ Ibidem, d. 39, fila 8.

¹²⁵ Ibidem, fila 9.

¹²⁶ Ibidem, d. 42, fila 17.

¹²⁷ Ibidem, d. 35, fila 36.

mănăstirii i-a fost încredințată ieromonahului Nicodim Rusnac¹²⁸, iar Metodie Mânzac, cel care în anii 1964–1967 avea să conducă Eparhia Cernăuților și Bucovinei, a fost trimis în 1951 să slujească în bisericile din Iordănești, Carapciu și Priscăreni.

Pecetluită era și soarta mănăstirii de maici din Cernăuți. Și aceasta trebuia să fie lichidată și, în acest sens, se făcea totul ca membrele acelei comunități să renunțe la viața monahală, să-și ia lumea în cap și să se împrăștie prin „necuprinsa Uniune Sovietică”. Dureros era conținutul unei plângeri semnate la 24 ianuarie 1952 de către Vera Meghera, stareța mănăstirii:

„Zilele trecute mănăstirea noastră a fost înștiințată că toate maicele vor trebui să achite și impozitul pentru lipsa de copii. Însă în conformitate cu statutul bisericesc și apostolic, noi, călugărițele, nu ne căsătorim și, deci, nu putem avea copii. De aceea nu recunoaștem o asemenea impunere”¹²⁹. Numai niște oameni cu capetele pătrate puteau să închipuie pentru călugărițe un asemenea impozit.

Impunerile fiscale de tot felul apăsau tot mai greu pe umerii clericilor din eparhie, care nu mai știau cum să-și hrănească familiile și să-și ducă zilele din cauza atâtor dări către un stat veșnic flămând. Să dăm un exemplu. Preotul Ignatie Ropcean, paroh în Sinăuții de Jos, a fost silit în 1948 să se înscrie printre primii în colhoz, ca enoriașii să urmeze această pildă. A dat în colhoz cal, plug, grapă, semănătoare, material semincer care să ajungă pentru însămânțarea unei parcele de 3 hectare. În martie 1950, el a fost exclus din colhoz, lămurindu-i-se că preoții nu mai aveau dreptul să fie colhoznici. Aproape în genunchi s-a rugat la șefii locali să-i lase 50 ari de grădină, dintre care 20 ari îl ocupa pomățul. A continuat să dea la stat toate dărilor, dar nu ca un colhoznic, ci ca un gospodar individual. Dar în aprilie 1952, după ce timp de 3 săptămâni a săpat cu hârlețul grădina, președintele colhozului a trimis 2 oameni și i-au tăiat-o, lăsându-i doar 15 ari. Și această nelegiuire s-a săvârșit în pofida faptului că în cărțile gospodărești era trecut cu 50 de ari și că pe anul 1952 achitase toate dărilor, livrând statului 60 kg carne și 150 ouă¹³⁰.

¹²⁸ Ibidem, d. 48, fila 6.

¹²⁹ Ibidem, d. 54, fila 16.

¹³⁰ Ibidem, filele 29–30.

La 29 martie 1952, preotul Rudețki, parohul bisericii din Roșa, s-a plâns secției raionale de finanțe că în mod eronat i-a fost stabilit impozitul pe venit pe anul 1952. I s-a calculat un câștig de 34.100 ruble, ceea ce era o aberație, iar suma impozitului ce urma să-l achite era de 14.508 ruble¹³¹.

În primii ani postbelici activiștii locali ai puterii sovietice, urmând indicațiile autorităților ateo-comuniste, au încercat să nimicească, cu o deosebită ură, datinile și tradițiile creștine moștenite de la șiruri de înaintași. În primul rând, creștinilor nu li se prea îngăduia să serbeze Crăciunul, Boboteaza și Învierea Domnului. Acest lucru îl vedește și reclamația din 7 ianuarie 1952, semnată de Vasile Loic, Mihai Ciornei, Aurel Ivaniuc, Mihai Tudosan și Victor Bodnăraș împotriva primarului din Ostrița, raionul Cernăuțai, care nu le permitea să umble cu colindatul¹³². Președintele Sovietului Sătesc Lujeni Kurăș și secretarul organizației de partid a colhozului din localitate s-au adresat către preotul Gulin ca în noaptea Învierii Domnului (din 1952) să-i cheme în predica sa pe credincioși ca toți să semneze cu entuziasm împrumutul de stat și în zilele Paștelor să iasă activ la lucru pe ogoarele colhozului¹³³. Președintele colhozului din satele Dumeni, Costiceni și Ivancăuții Noi, raionul Noua Suliță, a convocat adunarea generală a colhoznicilor, la care a declarat că hramul în aceste sate nu va avea loc pe 22 mai, cum stabilise biserica, ci el va fi sărbătorit pe data de 1 mai¹³⁴. Și lucrul acesta nu era altceva decât un amestec grosolan în activitatea bisericească.

Fărădelegile săvârșite de reprezentanții autorităților ateo-comuniste și a iscoadelor lor împotriva Bisericii din Bucovina, a clerului, a datinilor, tradițiilor și obiceiurilor creștine în primii ani de după cea de a doua „eliberare” a nordului Bucovinei, nordului Basarabiei și Ținutului Herța, incluse în actuala regiune Cernăuți, au fost țipătoare la cer. Avea, însă, să urmeze o perioadă și mai drastică, cea a închiderii multor biserici, a profanării lucrurilor sfinte, a ofensivei generale împotriva credinței în Dumnezeu.

¹³¹ Ibidem, filele 22–23.

¹³² Ibidem, fila 4.

¹³³ Ibidem, fila 23.

¹³⁴ Ibidem, fila 40.

Refugiul polonezilor în România

Aldona Rey PATRAȘ

La Centrul Karta din Varșovia s-a născut ideea readucerii în memoria omenirii, a refugiului polonezilor în România, din anii 1939–1945.

În toamna anului 1994 s-a publicat în cotidienele românești un apel către cei ce au avut contact cu refugiați polonezi, la care au răspuns circa o sută de persoane.

Pe de altă parte, au fost adunate nenumărate amintiri din refugiu ale polonezilor, din care s-a întocmit un album cu texte și fotografii.

Concepția și elaborarea întregului album îi aparține doamnei Alicja Wancercz-Gluza. Publicația apare în anul 2012 sub patronajul Autorității pentru Problemele Persoanelor Reprimare din Republica Polonă și cu sprijinul financiar al Institutului Cultural Român din București.

Cartea, intitulată sugestiv, IAR PĂMÂNTUL VOSTRU A DEVENIT CASA NOASTRĂ, e structurată pe mai multe capitole: PREFAȚA doctorului Jan Stanislaw Ciechanowski, MEMORIA poloneză despre România, sub semnătura doamnei Alicja, FRONTIERA, în care sunt redată mai multe documente referitoare la refugiul, discursul lui Hitler către comandanți pentru nimicirea Poloniei, apelul Comandantului Smigly către soldații polonezi, nota ministrului Molotov, mesajul președintelui Republicii Polone, Moscicki, către popor, comenzi ale miniștrilor, cuvintele înalților funcționari de resort, ale ambasadorilor poloni, francezi, români, hotărârea premierului Skladkowski de a trece rapid prin România pentru a nu crea acesteia probleme cu nemții și sovieticii, organizarea refugiului armatei și populației civile, INTERNAREA, în care se regăsesc relatările din refugiu, ale

cadrelor militare poloneze și de altor oficialități, din perioada septembrie – octombrie 1939, *EVADĂRILE*, despre plecările militarilor din locurile de refugiu spre alte destinații, în octombrie-decembrie, *VIAȚA DE ZI CU ZI* povestită de refugiații civili, între anii 1941–1945, *EPILOG*, în care sunt publicate amintirile românilor, *POLONEZI ÎN ROMÂNIA 1939–1945*, articol semnat de prof. Tadeusz Dubicki, *INDEXUL* persoanelor, *SURSE*, în care se prezintă desfășurarea evenimentelor și cauzele acestora.

Evacuarea polonezilor în România, în septembrie 1939, a fost în urma pierderii campaniei din septembrie și a atacului Armatei Roșii din data de 17 septembrie. În acest timp, detașamente poloneze concentrate la frontiera polono română pregăteau apărarea în fața trupelor germane, care atacau din direcția nordică. Apariția trupelor sovietice a determinat hotărârea Comandantului Suprem, mareșalul Smigly, să dea comanda detașamentelor să treacă frontiera cu România sau Ungaria. Astfel, au trecut frontiera, militari civili, autorități, președintele Poloniei, guvernul, adăpostindu-se în România în septembrie 1939, peste 50 de mii de persoane, din care, 25 de mii de militari. Armata, conform dreptului internațional, a fost internată. S-au înființat lagăre pentru soldați și ofițeri în mai multe zone din România. Persoanele civile care nu erau supuse internării și-au găsit adăpost în orașe. În februarie 1940, erau repartizați refugiați polonezi în 93 de localități. Erau liberi, dependenți de partea română, care le plătea ajutoare financiare. Cheltuielile, pentru întreținerea polonezilor, au fost făcute de guvernul român prin folosirea unei părți a aurului polonez transferat de statul polon, începând cu luna septembrie la Banca Națională a României. Conform declarației părții române, suma folosită pentru întreținerea polonezilor s-a epuizat în iunie 1942. Majoritatea refugiaților a rămas câteva luni, alții un an și alții, până la sfârșitul războiului. Din România, unii s-au îndreptat spre Franța, apoi Orient, sau Polonia sub ocupație germană. Refugiul polonez în România s-a auto-organizat foarte repede și foarte bine. Și partea

română a întreprins acțiuni în scopul satisfacerii nevoilor materiale ale refugiaților, exercitând totodată un control asupra acestei comunități. În cadrul Ministerului de Interne a fost creat un Comisariat de Evidență și ajutorare a refugiaților polonezi. Organele de pază și protecție, poliția, jandarmeria, au avut un rol important pentru siguranța refugiaților polonezi civili și militari.

În anul 1939, tatăl meu, Rey C. Radu, absolvent al Facultății de drept din Cernăuți, era angajatul Poliției din Cernăuți la controlul străinilor. Prin urmare, a primit misiune specială pentru protejarea refugiaților polonezi și pentru siguranța transportului Tezaurului Poloniei pe teritoriul românesc. Pentru serviciile aduse statului polon a primit „Crucea de argint pentru Merit, poloneză”. Despre viața tatălui și a familiei mele, greu încercate în comunism, am scris în cartea *GENERAȚII ÎN DIALOG* publicată în 2012 la Editura Biblioteca „Miorița” Câmpulung Moldovenesc, iar datele referitoare la refugiul polonez pot fi regăsite în paginile 32 și 96, la fotocopiile documentelor. M-am bucurat să găsesc, între relatările românilor despre refugiul polonez, amintirile domnului Pănoiu, în care a descris despre modul de organizare a românilor pentru protejarea refugiaților și măsurile de siguranță luate în transportul tezaurului polon.

S-au spus multe cuvinte frumoase în acest album, aș dori să redau doar un citat din prefața dr. Jan Stanislaw Ciechanowski: „Fie ca acest album să reprezinte simbolul omagiului și al recunoștinței noastre față de toți românii, față de cei pe care îi cunoaștem și de cei care vor rămâne anonimi, care ne-au întins, într-un moment tragic pentru Polonia și plonezi, o mână de ajutor sinceră și plină de căldură. Este un minunat exemplu de solidaritate central europeană. Dragi prieteni români, Vă mulțumim! Trăiască prietenia polono-română!”

Construcția interbelică în Cernăuți

Dragoș OLARU, Snijana CAPRIICIUC

Se spune că nu putem merge înainte, privind tot timpul în oglinda retrovizoare. Dar, privind în urmă, vedem și lucruri frumoase, care ne ajută să pășim mai siguri înainte. Mulți dintre noi ne-am născut încă în condițiile de viață ale regimului comunist. Ne aflam atunci cu toții într-o mare închisoare, într-o fundătură unde tot ce puteam face era să privim în urmă, ca să dibuim o rază de lumină, un pic de normalitate. Acolo, în trecut, găseam, mai ales noi, bucovinenii, lucruri nemaipomenit de frumoase și scumpe sufletelor noastre. Era, de fapt, o modalitate de a evada din lumea absurdă a realității totalitar-comuniste. Era o încercare de a gândi liber. Refugiul în trecut întărea credința noastră în aceea că, adevărul, oricât ar fi el de alungat, de travestit, de acoperit cu lozinci mincinoase, sub o formă sau alta, mai de vreme sau mai târziu, va ieși la suprafață.

Arhitectura orașului Cernăuți era și ea un viu exemplu al acestui frumos trecut. Ceea ce a construit noua orânduire în orașul de pe Prut – locuințe tipizate după modelul sovietic al „cvartalului” – venea în mare contradicție nu numai cu arhitectura lui veche, dar și cu simțul de frumos al omului de rând. Arhitectura orașului vechi reflectă și simțul de frumos al locuitorilor, când acest simț este dezvoltat de-a lungul veacurilor conform tradițiilor locale, când există o armonie între decorație și funcționalitate, când construcția este integrată perfect peisajului natural, atunci putem vorbi și de o permanență culturală, de o civilizație autentică. Orașul Cernăuți, prin multe așezăminte valoroase din punct de vedere estetic, servește ca bun exemplu în acest sens.

În timpul stăpânirii austriece, și mai ales în a doua jumătate a secolului XIX – primul deceniu al sec. XX, la Cernăuți se construiesc clădiri valoroase, adevărate puncte de reper arhitectonice, cum ar fi lăcașele de cult Catedrala ortodoxă

așa-numita biserică moldovenească, Templul evreiesc, Biserica armeană, Biserica iezuiților precum și edificiile publice Reședința mitropolitană, numită în volumul omagial „Cernăuți” din 1899 „una din clădirile cele mai frumoase din Austria”, Palatul justiției, Palatul guvernamental, Teatrul, Casa de economii, Casa națională germană etc.

În această perioadă, în arhitectura orașului predominau stilurile tradiționale epocii, precum și cele moderniste, care, fapt neobișnuit, se dezvoltă mult mai reușit la periferia Imperiului. Fenomenul se poate lămuri prin aceea că, în capitală aveau influență arhitecții conservatori, formați la școala clasicismului, pe când arhitecții mai tineri, aderenți ai modernismului, puteau să-și realizeze ideile la periferie, unde tot ce era nou se primea cu mare entuziasm.

Acest avânt în construcție este întrerupt de Primul Război Mondial, iar o stagnare în domeniu va continua și în primii ani de după război, când societatea va fi încătușată într-o instabilitate politică și economică. Ce-i drept, noua putere instalată aici, creează chiar în primii ani, mai ales pentru particulari, condiții favorabile de construire.

Astfel, pe lângă Primăria orașului se înființează un nou serviciu tehnic, care se ocupă în exclusivitate cu problemele legate de construcția obiectivelor noi. Aici sunt concentrate forțele mai multor ingineri constructori și arhitecți. La fel, pe lângă Mitropolie, ca una din cele mai bogate și influente instituții din ținut, care s-a ocupat și de construcția capitală în oraș, se creează un birou de arhitectură. Datorită activității acestor servicii, astăzi avem fericita posibilitate să ne folosim de documentele ce se referă aproape la toate construcțiile efectuate în anii interbelici, documente ce cuprind planuri, scheme, rapoarte, devize, statistici financiare etc.

Pașii întreprinși în această direcție au avut un efect imediat. Semnificativ în acest context este „Tabloul comparativ asupra caselor existente în Cernăuți în anii 1914–1926”, alcătuit în 1927 de dl Bolocan, prefectul poliției din localitate. Dacă în 1914 orașul Cernăuți, împreună cu suburbiile Roșă, Clocucica, Mănăstiriște, Caliceanca și Horecea, avea un număr de 8286 case, atunci, la finele lui 1926 dispunea de 9922 case, adică o creștere de 1636. Ce-

i drept, în primii 2–3 ani postbelici se construiesc, în primul rând, case simple, șoproane, depozite, beciuri, adică strictul necesar pentru viața de toate zilele. Treptat, capătă amploare construirea de case particulare și vile. Anume în această perioadă se construiește o bună parte din parcelele cuprinse de actualele străzi Sadova, Fedkovici, Frunze, Mareșalul Jukov și Șcerbaniuk.

Un alt aspect al construcției din această perioadă consta în reconstruirea clădirilor existente prin adăugiri de noi etaje, lărgirea spațiului locativ, refacerea uneori, unde era posibil, a aspectului exterior. Fenomenul se lămurește prin aceea, că centrul orașului, fiind deja format în epocile precedente din clădiri cu cel mult 2-3 etaje, nu mai putea satisface cerințele vremii și arhitectii vin uneori cu idei ingenioase și adaugă etaje la casele existente chiar în imediata apropiere de Piața Centrală. Exemplu semnificativ în acest sens ne poate sluji actualul hotel „Kiev”, care, la 1876–1877, pe vremea când Ciprian Porumbescu organiza aici seratele festive ale Societății „Junimea”, avea o cu totul altă înfățișare. În urma schimbărilor suferite prin adăugarea unui etaj și reconstruirea acoperișului, fostul hotel „Kronprinz” capătă aspectul de astăzi.

Se construiește un șir de case de locuit pe terenurile rămase virane între clădirile de pe actualele străzi Holovna, Rusă, Kobyleanska, Universității, Zankovețka, Hmelniški etc. Totodată, apar cartiere noi, construite în întregime în această perioadă, cum ar fi cele din apropierea străzilor Șevcenko, Kobylîța, Bohomolet, Universității etc.

În ceea ce privește specificul stilurilor folosite în arhitectură, se observă o continuitate a tendințelor moderniste, apărute încă la începutul secolului XX. Totodată, un loc important îl ocupă treptat casele construite în stilul constructivismului și funcționalismului, tendințe la modă în acea perioadă pentru arhitectura orașelor europene, spre deosebire de arhitectura sovietică, care nu le-a acceptat, numai cu mici excepții și sub alte forme, socotindu-le imperialiste și decadente. S-au schimbat cardinal punctele de vedere asupra proiectării interne, precum și a aspectului exterior al construcțiilor, ce vine în concordanță cu spiritul noii epoci. Alături de edificiile ridicate în stilul modernist al constructivismului, cu formele lui simple și laconice (Palatul Cultural, Căminul de ucenici,

Casa Asigurărilor Sociale, Palatul Telefoanelor etc.), apar și construcții cu elemente din arhitectura națională cum ar fi foișorul tradițional românesc, împletiturile sculpturale, rozetele, elementele vegetale în sculptura decorativă exterioară (casele de locuit de pe str. Holovna, Hrușevski, Gagarin, Koțiubinski etc.) sau mulțimea de vile construite în stilul național brâncovenesc, specifice și pentru Bucureștiul interbelic. În arhitectura Căminului preoților, de pe lângă fosta reședință mitropolitană, precum și în cea a Palatului Grănicerilor (actuala str. Suvorov) se pot descoperi multe elemente comune cu renumitul palat de la Mogoșoaia, construit la 1702.

Din investigațiile făcute de noi se observă că în primul deceniu de după război construiesc mai mult particularii pentru folosința proprie și numai parțial, proprietarii de case cu scopul de a le vinde chiriașilor. În schimb, anilor 30 le revine, cu mici excepții, întreaga construcție de stat și departamentală a edificiilor administrative și publice. Ca exemple, menționăm aici Palatul Cultural, Facultatea de Litere și Filosofie, Policlinica municipală, Palatul Grănicerilor, Căminul preoților, Liceul Comercial de Băieți, Casa Asigurărilor Sociale, Căminul de ucenici, Palatul Telefoanelor, Banca Agricolă ș.a.

O pagină însemnată a fost înscrisă și în construcția așezămintelor de cult, care, compozițional s-au bazat pe tradițiile naționale moldovenești și muntenești, pe succesele în construcție a vremurilor mai vechi, îmbinate reușit cu noile rezolvări ale construcției moderne. Dintre cele patru biserici ce s-au construit în oraș între 1936–1939, se evidențiază în mod deosebit biserica „Sf. Nicolaie”, care a fost construită de arhitectul Virgil Ionescu după modelul bisericii episcopale „Sf. Nicolaie” de la Curtea de Argeș (1512–1518). Celelalte biserici „Sf. Petru și Pavel” din Mănăstiriște (str. Storojinețului, 45), „Sf. Treime” din Colocucia (str. Zolocivska, 76) și „Înălțarea Sf. Duh” de la Horecea Urbană (str. Rusă, 235) l-au avut ca autor pe același V. Ionescu, de aceea se observă elementele arhitectonice comune tuturor, cum ar fi sistemul moldovenesc de susținere a bolților, pridvoarele exterioare deschise ș.a.

Catapetesmele acestor biserici, precum și aceea de la Vama, care se construia simultan cu cele din Cernăuți, au fost executate

din lemn de stejar de calitate superioară de cunoscutul sculptor bucureștean Grigore Dumitrescu. În sculptura catapetesmelor s-au folosit motive din vechile biserici ortodoxe românești, precum și ale stemelor provinciilor noastre istorice.

Icoanele catapesmei bisericii „Sf. Nicolaie”, în total 57 de bucăți, au fost executate de pictorul Paul Molda la București și în orașul Giurgiu, unde artistul picta în acea vreme și biserica Eroilor. Icoanele au fost executate pe panouri de lemn după ce, în prealabil, au fost prelucrate cu materiale speciale spre a nu fi atacate de cari și umezeală. Pentru pictură s-au folosit cele mai bune vopsele de toate nuanțele coloristice, iar fondul sfinților a fost aurit cu aur veritabil de 22 carate, cumpărat de la firma „Ekaterinengold”.

Pictorul Gheorghe Chirovici a executat vitraliile de la cupola turnului central. Cele 13 icoane pe sticlă colorată au fost montate de firma cernăuțeanului Wilhelm Swiderski pe 12 panouri de fier.

Amvonul a fost sculptat din stejar în tâmplăria Mitropoliei. Aurirea stelelor pentru ornarea acoperișului turlilor a executat-o Nichifor Ciobanu, cu aur veritabil de la Mitropolie.

Revenind la arhitectura interbelică din Cernăuți, menționăm că majoritatea proiectelor au fost întocmite și planificate de arhitecții cernăuțeni, adepți ai școlii de arhitectură austriacă și numai în anii 30 – și a celei de la București. Printre ei s-au evidențiat Tadeus Kossowski, Samuel Donnenfeld, Moritz Elling, Walter Stubchen-Kirchner, Paul Hitzigrath, Alex Wieselberg, Sigmund Wall, Carol Nossek, Vasile Grecul, Iuliu Migula, Constantin Nănescu, Constantin Panaita, Conrad Bitner, Virgil Ionescu, Horia Creangă, A. Ivanov ș.a.

Ca antreprenori la executarea construcțiilor, au existat la Cernăuți o mulțime de firme și societăți specializate, deși pe multe șantiere au lucrat și cunoscute firme din Iași, București, Caransebeș, Arad ș.a. Dintre cele cernăuțene, amintim societățile de construcție „Granitul”, „Arboroasa”, „Construcția”, „Furnica”, „Tehnica”, „Sopeco” etc.

În concluzie, am dori să menționăm următoarele. La prima vedere, ceea ce s-a construit în perioada austriacă, ca volum și valoare arhitecturală, se plasează în fruntea construcțiilor din perioada administrației românești. Totuși, am dori să nu se scape

din vedere faptul că, perioada austriacă, din punct de vedere al construcției și arhitecturii, a durat peste 140 de ani, pe când cea a administrării românești – numai 22 de ani. Pentru acest scurt timp, și mai ales, știind că această perioadă cuprinde și câțiva ani de restabilire postbelică și de gravă criză economică (1929–1933), timp în care nu s-a creat aproape nimic, aportul acestor arhitecți și constructori la edificarea orașului nostru este mai mult decât semnificativ. Aceasta se referă în primul rând la casele de locuit. Faima apartamentelor-lux din acei ani a rămas neîntrecută până astăzi. Nu sunt de neglijat nici noile tendințe stilistice ce se impun armonios în acești ani în arhitectura orașului.

Se cere o cercetare și studiere minuțioasă a întregului fenomen de arhitectură și construcție pentru a putea trage concluzii veridice asupra perioadei puse în discuție. Cu atât mai mult, cu cât perioada respectivă, din acest punct de vedere, a fost neglijată completamente de specialiști.

Astfel, în perioada dintre cele două conflagrații mondiale, arhitecții cernăuțeni au adăugat nu puține trăsături interesante la imaginea vechiului oraș, dezvoltând armonios bogatul tezaur arhitectonic al așa-numitei perioade austriece. Executate din piatră și beton, din lemn și sticlă, originale și mărețe, aceste lăcașuri ne slujesc cu devotament și astăzi. Ca să nu se piardă legăturile dintre epoci, și mai ales, ca vechiul spirit arhitectonic cernăuțean să-și poată perpetua frumusețea peste ani, să poată inspira noi generații de arhitecți, trebuie să cercetăm aceste creații cu dragoste și emoție. Cu ajutorul lor vom vedea mai bine trecutul nostru, vom înțelege mai ușor prezentul și, ce-i mai important, vom putea prevedea viitorul nostru și al orașului Cernăuți.

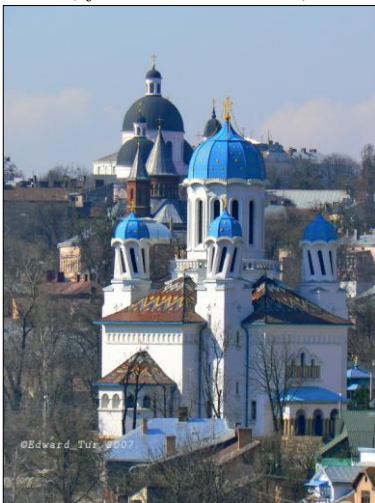
Ilustrații

*Biserica Sf. Nicolaie
(sf. 6 decembrie 1939)*

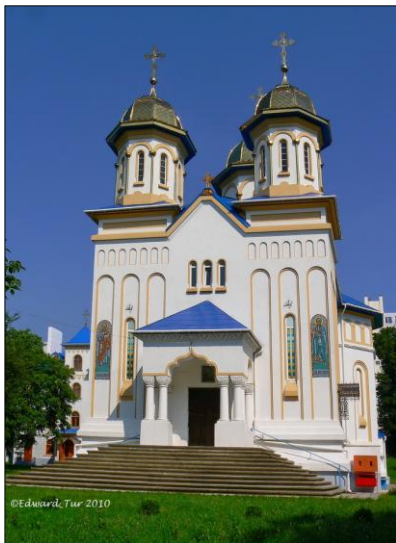
*Biserica Sf. Nicolaie (sf. 6 decembrie
1939). Imagine de epocă*

*Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel
(sf. 1938). Imagine de epocă*

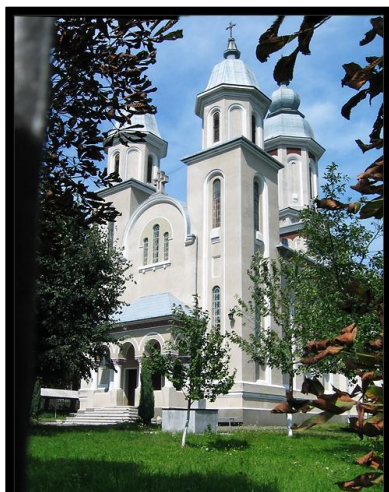
*Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel
(sf. 1938). Imagine de epocă*

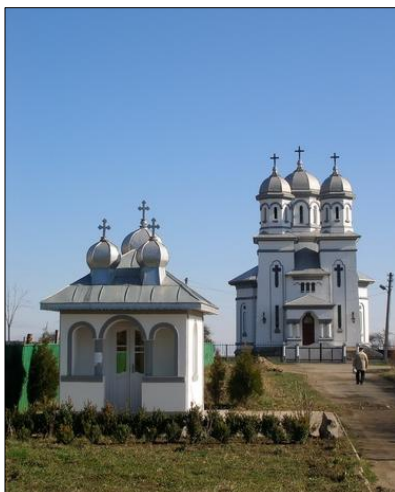
*Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel
(sf. 1938)*

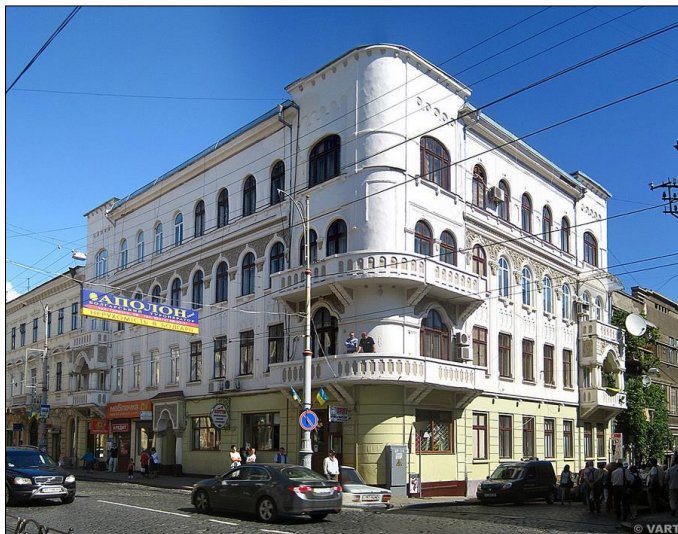
*Biserica Sf. Treime de la Clocucica
(sf. 1938)*

*Biserica Sf. Treime de la Clocucica
(sf. 1938)*

*Biserica de la Horecea Urbană
(sf. 21 noiembrie 1938)*

Casă de locuit din str. Holovna, colț cu str. Gogol (1929). Casa e construită pe terenul și fostul sediu al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina

Casă de locuit din str. Holovna, colț cu str. Gogol (1929). Detalii (observați elementele vegetale în sculptura decorativă exterioară)

Banca Agricolă (1929)

Căminul preoțesc (1929, arh.
Tadeus Kossowski)

Căminul preoțesc. Ilustrată de epocă

Palatul grănicerilor (1934)

Palatul grănicerilor (1934). Intrarea

Casă de locuit pe str. Holovna 62–64 (1927)

Planul casei din str. Holovna 62–64 (1927)

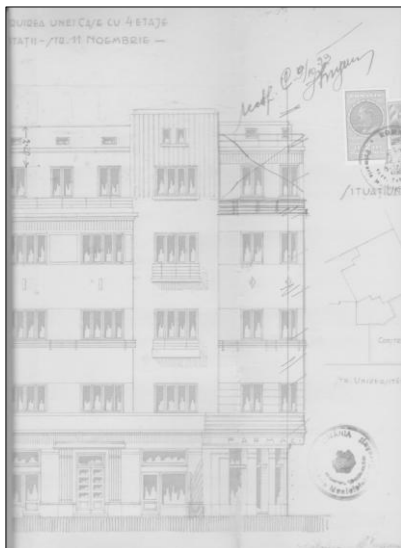
Vilă pe str. Jukov (1925). Proprietatea familiei Grigorovici

Planul vilei din str. Jukov (1925)

Palatul cultural (1937–1940). Imagine din 1942

Planul casei de locuit din str. Universității, colț cu str. 28 iunie (1933)

Planul casei de locuit din str. Universității, colț cu str. 28 iunie (1934)

*Casă de locuit la intersecția str. Universității și 28 iunie (1933).
Imagine de epocă*

*Model de casă din cartierul vilelor construită în anii interbelici
(str. Frunze)*

Planul unei vile construite în anii interbelici

*Model de casă din cartierul vilelor construită în anii interbelici
(str. Șcerbaniuk)*

Casă de locuit din str. B. Hmelnițki, colț cu str. Lev Tolstoi (1936)

Casă de locuit în str. Gagarin (fosta Casă a Muncii, constr. 1927)

Casă de locuit din str. Gagarin (1938)

Școala „Ieremia Movilă” din str. Șcerbaniuk

Cartier construit în anii 30 ai sec. XX-lea (str. Gulag-Artemovski)

Cartier construit în anii 30 ai sec. XX (str. Bohomolet)

Casa Asigurărilor sociale (1937). Imagine de epocă

Policlinica din str. Școlii (Casa Asigurărilor Sociale)

Căminul de ucenici (1937). Imagine de epocă

Căminul de ucenici cu Biserica Iezuită. Imagine de epocă

Căminul ucenicilor (în stânga imaginii) văzut din turnul Bisericii iezuite (1936)

*Facultatea de Litere și Filosofie (1935, arh. Jakob Jelinek).
Imagine de epocă*

Senatul Academic al Universității din Cernăuți (1875–1919)

Constantin UNGUREANU

Înființarea Universității la Cernăuți

Încă în timpul Revoluției din 1848, elitele bucovinene au propus să fie deschisă o instituție superioară de învățământ la Cernăuți. Românii din Bucovina revendicau înființarea unei universități sau cel puțin a unor facultăți românești la Cernăuți. Către mijlocul sec. al XIX-lea însă, învățământul primar și secundar din Bucovina era încă foarte slab dezvoltat, aici funcționând doar un singur gimnaziu superior, iar deschiderea unei instituții superioare de învățământ nu era reală atunci la Cernăuți.

Situația s-a modificat semnificativ după ce Bucovina a devenit provincie autonomă în cadrul Monarhiei Austro-Ungare și după adoptarea legilor imperiale și provinciale ale învățământului. În scurt timp, în Bucovina a fost deschis un șir de școli primare și câteva școli secundare (Gimnaziul Ortodox din Suceava, Școala Reală Superioară din Cernăuți, Gimnaziu la Rădăuți, Școala Reală Inferioară din Siret, Școala Normală din Cernăuți). Toate școlile medii respective erau cu limba de predare germană, româna și ucraineana fiind studiate în principal de elevii de naționalitatea respectivă.

Polonizarea universităților din Lemberg (Lvov) și Krakovia, înființarea Universității maghiare la Cluj-Napoca și maghiarizarea Academiei de Drept din Sibiu au îngreunat accesul la învățământ superior a minorității germane din estul Austro-Ungariei (din Bucovina, Galiția, Transilvania și Banat), dar și a românilor sau ucrainenilor din aceste teritorii, care nu cunoșteau poloneza sau maghiara. În aceste împrejurări, absolvenții celor trei gimnazii germane din Bucovina erau nevoiți să-și continue studiile la alte

universități austriece sau germane.

La începutul anilor 70 ai sec. al XIX-lea, autoritățile austriece erau dispuse să deschidă noi universități, existând mai multe solicitări în acest sens. În timp ce slovenii, cehii și italienii cereau înființarea unor universități cu limba maternă de instruire, elitele bucovinene au cerut deschiderea unei universități cu limba de predare germană la Cernăuți. La 28 noiembrie 1872, deputatul Constantin Tomașciuc, deși se considera de naționalitate română, a înaintat în ședința Dietei propunerea înființării unei universități de limbă germană la Cernăuți. Cu majoritate de voturi, Dieta a aprobat solicitarea respectivă¹³⁵.

La 26 martie 1874, în Parlamentul de la Viena s-a pus în discuție propunerea deschiderii unei noi universități. Majoritatea deputaților a susținut propunerea fondării unei universități germane la Cernăuți. O decizie ministerială în această privință a fost adoptată în mai 1874. La 16 noiembrie 1874, Consiliul de Miniștri a confirmat această decizie. Împăratul Franz Josif a emis, la 7 decembrie 1874, un decret de înființare a Universității la Cernăuți. Aceste decizii au fost aprobate de Camera Deputaților, la 14 martie 1875, și de Senat – la 20 martie 1875¹³⁶.

În toiul acestor dezbateri, reprezentanții românilor bucovineni au încercat să obțină învățământ parțial în limba română. Astfel, deputatul român Gheorghe Hurmuzachi a optat pentru înființarea la viitoarea Universitate din Cernăuți a unor catedre cu instruirea în română, la facultățile de drept și filosofie. De asemenea, *Societatea pentru Cultură și Literatură Română* a optat pentru deschiderea unor facultăți românești, iar Ioan Sbiera a propus, în iulie 1872, înființarea unei universități românești la Cernăuți¹³⁷. Toate aceste propuneri, însă, au fost respinse de

¹³⁵ Erich Prokopowitsch, *Gründung, Entwicklung und Ende der Franz-Josephs-Universität in Czernowitz*, Clausthal-Zellerfeld: Pieper, 1955, p. 8–9.

¹³⁶ *Чернівецький Університет. 1875-1995. Сторінки історії*, Чернівці: Пута, 1995, p. 10.

¹³⁷ Alexandrina Cernov, *Universitatea din Cernăuți în contextul evenimentelor premergătoare inaugurării*, în *Glasul Bucovinei*, nr. 3/1995, p. 65.

parlamentarii austrieci. Autoritățile austriece erau decise atunci să deschidă o nouă universitate, dar cu instruire doar în limba germană. Din aceste considerente, nu au fost satisfăcute revendicările cehilor, italienilor ori slovenilor de a obține universități naționale. Deputații bucovineni au obținut doar acordul pentru înființarea unor catedre de limbă și literatură română, respectiv ruteană, precum și instruirea în limba română și ucraineană la lecțiile practice de la Facultatea de Teologie.

La 30 septembrie 1875, împăratul Franz Josif I și ministrul învățământului Karl Stremayer au semnat, la palatul Schönbrunn din Viena, uricul de creare a noii Universități din Cernăuți. Acest document prevedea că, la această universitate se vor crea trei facultăți, de Teologie Ortodoxă, Drept și Filosofie, instruirea se va desfășura în limba germană, iar universitatea se va bucura de aceleași drepturi și obligații ca și alte universități austriece¹³⁸.

Inaugurarea festivă a Universității germane din Cernăuți s-a stabilit pentru ziua de 4 octombrie 1875, chiar în ziua onomastică a împăratului Franz Josif I. De altfel, Universitatea din Cernăuți a și purtat numele împăratului austriac, fiind numită oficial „Alma-Mater Francisco-Josephina”. La festivitățile cu prilejul inaugurării Universității din Cernăuți a participat un număr mare de oaspeți din Monarhia Austro-Ungară, printre care ministrul învățământului și cultelor Karl Stremayer, delegații din partea Academiei de Științe din Viena, de la mai multe universități austriece și germane. Marele absent de la aceste manifestări a fost însuși împăratul Franz Josif I. El a vizitat pentru prima dată Universitatea din Cernăuți abia peste 5 ani, la 16 septembrie 1880¹³⁹.

Festivitățile de la Cernăuți au fost boicotate de reprezentanții nobilimii și intelectualității românești din Bucovina, care erau nemulțumiți că nu s-a înființat o universitate românească sau cel puțin mai multe catedre cu instruire în limba română. Românii bucovineni au refuzat să participe și la manifestările organizate cu

¹³⁸ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu biobibliografic de Stelian Neagoe, București: Editura Humanitas, 1991, p. 212–215.

¹³⁹ *Чернівецький Університет. 1875–1995 ...*, p. 12–13.

prilejul împlinirii a 100 de ani de la ocuparea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic și au preferat să meargă la o adunare de comemorare a domnului Grigore al III-lea Ghica, organizată la Iași, la 1 octombrie 1875.

În primul an de studii, 1875/76, au fost create opt catedre la Facultatea de Teologie și câte 10 catedre – la celelalte două facultăți. În anii următori, numărul total al catedrelor de la Universitate s-a mărit de la 28 la 53 (10 la Facultatea de Teologie, 15 – la Drept și 28 – la Filosofie), ceea ce corespundea atunci și altor universități austriece¹⁴⁰.

La începutul anului de studii 1875/76, la Universitate s-au înscris 158 de studenți. Din Bucovina erau 99 (63%) de studenți, iar 49 (31%) erau originari din Galiția. După confesiuni, 64 erau ortodocși, 36 mozaici, 34 romano-catolici, 14 greco-catolici¹⁴¹. La sfârșitul primului an de studii 1875/76, la Universitatea din Cernăuți activau 29 de profesori și învățau 209 studenți (39 la teologie, 120 la drept și 50 la filosofie). După limba maternă, 88 erau germani, 53 români, 38 ucraineni, 27 polonezi, iar după confesiuni – 85 catolici, 70 ortodocși, 50 mozaici, 4 protestanți¹⁴². Din cei 88 de studenți, care considerau germana drept limbă maternă, doar 38 (18% din totalul studenților) erau etnici germani, iar 50 erau de naționalitate evrei.

Au fost câteva motive mai convingătoare pentru deschiderea unei universități anume la Cernăuți. După constituirea statului dualist austro-ungar și polonizarea universităților din Galiția, crescuse necesitatea unei universități pentru minoritatea germană din estul monarhiei bicefale. Cernăuțiul era locul cel mai potrivit pentru o astfel de instituție, cu atât mai mult că după ridicarea Episcopiei Bucovinei la rangul de Mitropolie, capitala Bucovinei devenise și centrul Bisericii Ortodoxe din Austria. De asemenea, faptul că Cernăuțiul dispunea de o bibliotecă provincială importantă

¹⁴⁰ Franz Hieronymus Riedl, *Die Universität Czernowitz als völkerverbindende Institution 1875–1919*, în *Der Donauraum. Zeitschrift des Forschungsinstitutes für den Donauraum*, 15 Jg., Wien, 1970, p. 221.

¹⁴¹ *Чернівецький Університет. 1875–1995 ...*, p. 15–16.

¹⁴² *Statistische Jahrbuch*, Wien, 1878, vol. V, p. 12–13.

și că preconizata Facultate de Teologie Ortodoxă putea fi finanțată din veniturile Fondului Bisericesc, a contat foarte mult pentru a favoriza Cernăuțiul în această chestiune. A existat și un important motiv de ordin propagandistic, prilejuit de apropierea aniversării jubileului de 100 de ani de stăpânire austriacă în Bucovina.

Corpul profesoral al Universității din Cernăuți

La Universitatea din Cernăuți au fost angajați mai mulți profesori de la diferite universități din Austro-Ungaria și Germania. Doar la Facultatea de Teologie, toți profesorii erau români bucovineni. Primul corp profesoral al Universității din Cernăuți era constituit din 28 de persoane, dintre care 14 germani, 10 români (rectorul Constantin Tomașciuc, profesorul de limbă română Ioan Sbiera, restul fiind de la Facultatea de teologie) și 4 ucraineni¹⁴³.

În perioada 1875–1919, la Universitatea din Cernăuți au activat în total 127 de profesori titulari și extraordinari, dintre care 15 la teologie, 44 – la drept și 68 – la Facultatea de Filosofie. Din totalul acestor profesori, 87 au fost de naționalitate germani, 20 români (13 la Teologie, 5 la Filosofie și 2 la Facultatea de Drept), 12 evrei, 5 ucraineni, 2 sloveni și un ceh. Marea majoritate a acestor profesori s-a angajat la Cernăuți, fiind transferați de la alte universități austriece, cei mai mulți de la Viena (44), Graz (14), Praga (8) și Innsbruck (7), alți 9 profesori au sosit de la diferite universități germane. La Universitatea din Cernăuți au mai fost angajate 16 persoane, care anterior au ocupat diferite funcții publice, iar alte 12 persoane au lucrat mai întâi la alte instituții de învățământ din Cernăuți¹⁴⁴.

Din cei 127 de profesori titulari și extraordinari, 69 (54% din total) au lucrat mai puțin de 10 ani la universitate, 32 – de la 11 până la 20 de ani, 18 – de la 21 până la 30 de ani, iar 8 profesori s-au dedicat mai mult de trei decenii activității profesionale la Universitatea din Cernăuți. Durata medie de activitate a unui

¹⁴³ Franz Hieronymus Riedl, *op. cit.*, p. 221.

¹⁴⁴ Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 38–39.

profesor la Cernăuți a fost de 13 ani¹⁴⁵. Perioade îndelungate au lucrat la această universitate profesorii de teologie Constantin Popovici (42 ani), Eusebiu Popovici (33), Emilian Voiuțchi (31); profesorii de la Facultatea de Filosofie Emil Kaluzniacki (39 ani), Isidor Hilberg (37), Stephan Smal-Stocki (34), Richard Przibram (31), Alois Handl (30); profesorul de la drept Friedrich Kleinwächter (34 de ani)¹⁴⁶.

Facultatea de Teologie Ortodoxă și-a început activitatea cu 6 catedre și 6 profesori titulari teologi de naționalitate română, care până atunci au activat la Institutul de Teologie: Isidor de Onciul, Vasile de Repta, Eusebiu Popovici, Alexie Comoroșan, Constantin Popovici și Vasile Mitrofanovici. În perioada 1875–1919, la această facultate au activat în total 15 profesori titulari, dintre care 13 români și doi ucraineni. Din aceștia, 6 s-au angajat prin transfer de la Institutul de Teologie, 5 au lucrat anterior ca docenți privați, iar alți 4, până la angajare au lucrat în alte domenii¹⁴⁷. Profesorii de la această facultate erau personalități bine cunoscute atunci în Bucovina, care, decenii la rând au activat la Facultatea de Teologie. Din 15 profesori titulari, Constantin Popovici a lucrat 42 de ani, doi (Eusebiu Popovici și Emilian Voiuțchi) – câte 33, respectiv 31 de ani, 3 – câte 22–23 de ani, 5 – câte 19–20 de ani, unul – 13 ani, doar 3 profesori fiind activi la această facultate mai puțin de 10 ani¹⁴⁸.

În afară de profesorii titulari, la Facultatea de Teologie au ținut cursuri încă câțiva profesori români, dar cu statut de suplینitori sau docenți privați. Încă din 1875, a predat catehetica docentul suplینitor Ioan Stefanelli (1834–1914). În ultimii ani din ajunul războiului au mai activat la această facultate ca docenți privați Silvestru Octavian Isopescul, Valerian Șesan, Lazăr Gherman.

La Facultatea de Drept, în intervalul 1875–1919 au activat și au condus diferite catedre în total 51 de profesori¹⁴⁹. Din 44 de profesori ordinari și extraordinari ai facultății, 18 au sosit de la

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 61.

¹⁴⁶ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918)*, Chișinău 2015, p. 322.

¹⁴⁷ Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 38–39.

¹⁴⁸ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina ...*, p. 334.

¹⁴⁹ Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 30–32.

Viena, 6 – de la Graz, 4 – de la Innsbruck, restul – de la alte universități, ori au activat anterior ca funcționari sau medici la diferite instituții din Cernăuți. După o perioadă de activitate la Universitatea din Cernăuți, 25 profesori de la această facultate au plecat la diferite universități din Austria (8 la Innsbruck, 7 la Graz, 6 la Praga, 3 la Viena și unul la Lemberg), doi profesori s-au angajat la alte universități germane, doi s-au pensionat, 3 au decedat în timpul aflării la Cernăuți, 11 s-au repatriat în 1919 în Austria și doar un singur profesor, după 1919, a rămas să activeze la Universitatea românească din Cernăuți¹⁵⁰.

Cei mai mulți profesori de la juridică au predat doar câțiva ani la Universitatea din Cernăuți, dar au fost și profesori, care decenii la rând s-au dedicat activității profesionale. Din 44 de profesori, 29 au funcționat la această universitate mai puțin de 10 ani, 9 – de la 11 până la 20 de ani, iar 6 au predat mai bine de două decenii la Facultatea de Drept¹⁵¹. Din acești profesori, 35 au fost germani, 6 evrei, doi români și un sloven¹⁵². Pe parcursul anilor 1875–1919, la Facultatea de Drept au fost doar doi profesori titulari români – Constantin Tomașciuc și Constantin Isopescul Grecul.

Facultatea de Drept s-a caracterizat printr-o fluctuație intensă a profesorilor titulari și extraordinari, având loc schimbări frecvente la multe catedre. În perioada 1875–1918, dreptul bisericesc a fost predat de 7 profesori, câte 6 profesori au ținut cursuri de drept civil austriac și drept administrativ. De 5 ori s-au schimbat profesorii pentru dreptul roman, dreptul penal, statistică și dreptul procesual civil¹⁵³.

În perioada 1875–1919, din totalul de 127 profesori titulari la Universitatea din Cernăuți, 68 au activat la Facultatea de Filosofie, dintre care 52 au fost germani, 6 evrei, 5 români, 3 ucraineni. Mai mult de jumătate din acești profesori (37) au activat la Cernăuți mai puțin de 10 ani, alți 17 au lucrat de la 10 până la 20 de ani, iar 14 au activat mai mult de două decenii la Cernăuți. Perioada cea mai îndelungată au fost activi la Universitatea din Cernăuți lingviștii

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 37, 39.

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 61.

¹⁵² *Ibidem*, p. 38.

¹⁵³ *Die Professoren der juristischen Fakultät in Czernowitz, in Glanz und Elend der Peripherie 120 Jahre Universität Czernowitz*, Bern, 1998, p. 107.

Emil Kaluzniacki (39 ani) și Stefan Smal-Stocki (34), profesorul de limba latină Isidor Hilberg (37), chimistul Richard Przibram (31), fizicianul Alois Handl (30), botanistul Eduard Tangl (29), germanistul Oswald Zingerle (27), profesorul de română Ioan Sbiera (26), istoricii Ferdinand Zieglauer (25) și Wladimir Milkowicz (24 ani)¹⁵⁴.

Până la sfârșitul stăpânirii austriece, la Facultatea de Filosofie au activat doar 5 profesori de naționalitate română. Ioan Sbiera și Sextil Pușcariu au fost titulari la Catedra de limbă și literatură română, iar istoricul Ion Nistor era numit în 1912 în fruntea Catedrei de istorie sud-est europeană. În ajunul Primului Război Mondial și-au început cariera didactică la Facultatea de Filosofie alți doi profesori români, istoricul Teofil Sauciuc-Săveanu și zoologul Eugen Botezat. Ambii s-au afirmat la Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică¹⁵⁵.

Corpul profesoral al Universității din Cernăuți s-a străduit să ridice prestigiul științific al acestei instituții superioare de învățământ. La Universitate au activat profesori de diferite etnii și cu diferite viziuni politice, fără însă a compromite atmosfera colegială din cadrul instituției, caracterizată printr-o înaltă disciplină și exigență științifică, precum și o colaborare foarte bună între profesori și studenți. Acest contact atât de important, care a existat între studenți și corpul profesoral, era înlesnit substanțial și de proporția numerică favorabilă dintre profesori și studenți. Astfel, în primul semestru de studiu 1875/76, la 29 de profesori reveneau 209 studenți, iar în 1913, la 72 de profesori reveneau 1.020 de studenți și 109 studente¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina ...*, p. 353.

¹⁵⁵ Idem, *Profesorii români de la Universitatea austriacă din Cernăuți (1875-1919)*, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”*, vol. VIII-IX, Târgu-Mureș, 2005–2006, p. 99–100.

¹⁵⁶ *Statistische Jahrbuch*, 1875, vol. V, p. 12–13; *Oesterreichische Statistik*, ediție nouă, vol. XIV, 1918, caiet III, p. 6–9.

Rectorii și prorectorii Universității din Cernăuți

Pe parcursul existenței Universității austriece la Cernăuți, s-a respectat tradiția de desfășurare anuală a alegerilor rectorilor și decanilor facultăților. Atât rectorul, cât și decanii erau aleși pentru o perioadă de activitate de un singur an. La alegerea rectorului participau toți profesorii titulari ai Universității, dar de obicei era respectată regula ca o dată la trei ani să fie ales rector reprezentantul altei facultăți. După expirarea termenului de un an de aflare la conducerea universității, fostul rector ocupa în mod automat încă un an funcția de prorector, asigurându-se astfel o continuitate și o bună administrare în fruntea universității. Funcția de rector avea și o mare importanță politică, fiindcă pe perioada aflării în funcție, rectorul universității devenea simultan și deputat în Dieta Bucovinei, având posibilitate să influențeze deciziile din Parlamentul provincial și să promoveze interesele Universității.

La 22 septembrie 1875, s-a constituit primul senat academic al Universității. Pentru contribuția deosebită la crearea acestei universități, profesorul de drept Constantin Tomașciuc era numit rector al Universității din Cernăuți. Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă a devenit Vasile Mitrofanovici. În fruntea Facultății de Drept a fost numit Friedrich Schuler von Libloy, sas din Transilvania, care s-a transferat de la Academia de Drept din Sibiu, iar decan al Facultății de Filosofie a devenit Johann Wrobel, originar din Silezia¹⁵⁷. Din Senatul Universității mai făceau parte prorectorul Eusebiu Popovici, prodecanii Isidor de Onciul, Friedrich Kleinwächter și Ferdinand von Zieglauer, senatorii Alexie Comoroșan, Raban von Canstein și Emil Kaluzniacki¹⁵⁸. Astfel, din

¹⁵⁷ Hugo Weczerka, *Die „Francisco-Josephina“ in Czernowitz. Eine Universität am Ostrand der Habsburger-monarchie*, în *Gelebte Multikulturalität. Czernowitz und die Bukowina*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010, p. 75.

¹⁵⁸ *Alma Mater Francisco Josephina. Die deutschsprachige Nationalitäten-Universität in Czernowitz*, editată de Rudolf Wagner, München: Hans Meschendorf, 1975, p. 41.

11 membri ai Senatului Universității din Cernăuți, 5 erau români (rectorul, prorectorul, decanul, prodecanul și senatorul din partea Facultății de Teologie).

Până în 1900, inaugurarea oficială a noului an de studii și a noului rector avea loc la 4 octombrie, de ziua onomastică a împăratului. În această zi festivă, vechiul rector prezenta un raport de activitate, în care indica cele mai importante evenimente desfășurate la universitate, modificările produse în corpul profesoral, frecvența studenților, susținerile de doctorat, bursele acordate studenților, completarea bibliotecii universitare etc. Aceste rapoarte erau publicate anual de Universitate, iar în 2001, Elmar Lechner a editat într-un volum separat rapoartele de activitate ale foștilor rectori, pentru anii de studii 1892/93 – 1912/13¹⁵⁹. În aceeași ședință solemnă, noul rector prelua conducerea Universității și prezenta o comunicare științifică, de regulă apropiată de activitatea sa profesională.

În 1900 a fost organizată o manifestare festivă cu ocazia aniversării a 25 de ani de la înființarea Universității din Cernăuți. La această manifestare a participat ministrul învățământului din Austria, delegații din partea mai multor universități austriece și germane. Manifestarea a avut loc la 2 decembrie 1900, zi în care se sărbătorea urcarea pe tron a împăratului Franz Iosif I. În anii următori, inaugurarea oficială a noului an de studii și a noului rector s-a organizat în ziua de 2 decembrie și nu la 4 octombrie, cum a fost tradiția până în 1900.

Rectorii erau aleși fără nici un fel de restricție etnică sau confesională. Pe parcursul funcționării Universității austriece, la Cernăuți au activat 44 de rectori, dintre care 22 germani, 11 români (majoritatea de la Facultatea de Teologie), 9 evrei și 2 ucraineni¹⁶⁰. În anii de studii, 1896/97 și 1910/11, au fost organizate alegeri

¹⁵⁹ *Berichte der abtretenden Rektoren der Universität Czernowitz, în Deutschsprachige Quellen zur Geschichte des Bildungswesens der Bukowina um 1900*, editat de Galina Czeban și Elmar Lechner, vol. XIII, Klagenfurt 2001, p. 1–98.

¹⁶⁰ Emanuel Turczynski, *Die Bukowina, în Deutsche Geschichte in Osten Europas. Galizien*, editat de Isabel Röskau-Rydel, Berlin 1999, p. 259.

repetate ale rectorilor, fiindcă profesorii aleși (Ernst Hruza, respectiv Mathias Friedwagner) între timp s-au transferat la alte universități¹⁶¹. Până în 1914 au fost aleși 16 rectori de la Facultatea de Filosofie, 14 – de la Drept și 10 – de la Facultatea de Teologie. De două ori au fost aleși rectori profesorii Ferdinand Zieglauer (în 1876 și 1899), Friedrich Schuler von Libloy (1878 și 1890), Alois Handl (1879 și 1894), Eusebiu Popovici (1880 și 1895), Friedrich Kleinwächter (1882 și 1893), Emilian Voiuțchi (1892 și 1901) – vezi tabelul nr. 1.

Până în 1914, Facultatea de Teologie Ortodoxă a avut de 10 ori reprezentanți în conducerea Universității din Cernăuți. În această perioadă, rectori ai Universității au fost profesorii teologi: Vasile Mitrofanovici (1877/78), Eusebiu Popovici (de 2 ori, în 1880/81 și 1895/96), Vasile de Repta (1883/84), Constantin Clement Popovici (1888/89), Emilian Voiuțchi (de 2 ori, în 1892/93 și 1901/02), Teodor Tarnavski (1904/05), Eugen Kozak (1907/08) și Ștefan Saghin (1911/12) – vezi tabelul nr. 1.

În iunie 1907, în funcția de rector al Universității fusese ales profesorul de teologie Vasile Găină. Însă, în august 1907, la vârsta de doar 39 de ani, Vasile Găină a decedat. În urma noilor alegeri, desfășurate în toamna anului 1907, rector al Universității, pentru anul de studii 1907/08, a fost ales profesorul de teologie Eugen Kozak¹⁶². Ultimul rector al Universității austriece din Cernăuți a fost, de asemenea, un profesor de teologie, Vasile Tarnavski, ales pentru anul de studii 1918/19. Cu excepția lui Eugen Kozak, de naționalitate ucraineană, toți ceilalți rectori din partea Facultății de Teologie au fost români bucovineni.

Pe parcursul funcționării Universității austriece, din partea Facultății de Drept au fost aleși 14 rectori. Doi profesori de la această facultate s-au aflat de două ori în fruntea Universității din Cernăuți: Friedrich Schuler von Libloy (în 1878/79 și 1890/91) și Friedrich Kleinwächter (1882/83 și 1893/94). Rectori ai universității au mai fost numiți profesorii Constantin Tomașciuc (1875/76), Carl Hiller (1885/86), Josef Heinrich Singer (1887/88),

¹⁶¹ *Deutschsprachige Quellen ...*, Band XIII, p. 17, 84.

¹⁶² Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina ...*, p. 336.

Julius von Roschmann-Hörburg (1896/97), Arthur Skedl (1898/99), Franz Hauke (1900/01), Walter von Hörmann zu Hörbach (1903/04), Eugen Ehrlich (1906/07), Karl Adler (1909/10) și Hans von Frisch (1913/14) – vezi tabelul nr. 1.

Constantin Tomașciuc a fost primul rector și, totodată, unicul român din partea Facultății de Drept, care a ajuns la conducerea Universității din Cernăuți. Ceilalți rectori din partea acestei facultăți au fost de naționalitate germană. În semn de recunoștință față de meritele sale în înființarea Universității, la 17 octombrie 1898, în grădina publică din Cernăuți, a fost inaugurat un monument consacrat lui Constantin Tomașciuc¹⁶³.

În perioada 1875–1914, din partea Facultății de Filosofie au fost aleși 16 rectori. Istoricul Ferdinand Zieglauer și fizicianul Alois Handl au fost de 2 ori rectori ai Universității din Cernăuți. Alți 12 profesori de la această facultate au fost aleși o singură dată în fruntea Universității din Cernăuți, printre care doi profesori de latină (Alois Goldbacher și Isidor Hilberg), doi zoologi (Vitus Graber și Carl Zelinka), doi chimiști (Richard Pribram și Căsar Pomeranz), doi istorici (Sigmund Herzberg-Fränkell și Raimund Friedrich Kaindl), doi filologi (Emil Kaluzniacki și Mathias Friedwagner), un profesor de limbă greacă (Johann Wrobel) și unul de mineralogie (Rudolf Scharizer) (vezi tabelul nr. 1).

Decanii, prodecanii și senatorii Universității

Profesorii titulari de la fiecare facultate, de asemenea, anual desfășurau alegerile pentru noul decan, care în anul următor ocupa funcția de prodecan. La Facultatea de Teologie erau cei mai puțini profesori titulari, care, perioade îndelungate au activat la Universitate. Din această cauză, aceiași profesori au fost aleși de mai multe ori decani ai facultății respective. Eusebiu Popovici a fost de 6 ori ales în fruntea Facultății de Teologie; Constantin Popovici, Isidor de Onciul și Emilian Voiuțchi au condus de câte 5 ori această facultate; Teodor Tarnavschi și Vasile de Repta au fost de câte 4 ori

¹⁶³ *Deutschsprachige Quellen ...*, Band XIII, p. 21.

aleși decani; Vasile Mitrofanovici, Vasile Tarnavski și Vasile Gheorghiu au condus de 2 ori facultatea respectivă, iar alți 5 profesori teologi (Miron Călinescu, Alexie Comoroșan, Vasile Găină, Eugen Kozak și Ștefan Saghin) au fost câte un an decani ai Facultății de Teologie. Cu excepția lui Eugen Kozak, toți decanii Facultății de Teologie Ortodoxă au fost profesori de naționalitate română (vezi tabelul nr. 2).

La Facultatea de Drept, de cele mai multe ori, au fost aleși decani profesorii Friedrich Schuler von Libloy și Friedrich Kleinwächter (de câte 6 ori), Carl Hiller (de 4 ori). Julius von Roschmann-Hörburg și Eugen Ehrlich au condus de 3 ori această facultate, iar Constantin Tomașciuc, Walter von Hörmann zu Hörbach și Karl Adler au fost aleși de 2 ori. Aproape toți decanii de la Facultatea de Drept au fost profesori de naționalitate germană sau evrei. O singură excepție s-a consemnat în cazul profesorului român Constantin Tomașciuc, care, de 2 ori (în 1879/80 și 1885/86) a condus această facultate (vezi tabelul nr. 3).

În schimb, la Facultatea de Filosofie, unde au activat cei mai mulți profesori, în perioada 1875–1914 funcția de decan au îndeplinit-o 33 de profesori, dintre care, doar 7 (Johann Wrobel, Alois Handl, Ferdinand Zieglauer, Vitus Graber, Johann Loserth, Anton Puchta și Stefan Smal-Stocki) au ocupat această funcție de două ori. Și la această facultate, marea majoritate a decanilor a fost formată de profesori vorbitori de limbă germană. Ucrainenii au avut trei reprezentanți în fruntea acestei facultăți: Stefan Smal-Stocki (în anii de studii 1894/95 și 1904/05), Emil Kaluzniacki (1886/87) și Wladimir Milkowicz (1910/11). Abia în vara anului 1914, a fost ales și un profesor român (lingvistul ardelean Sextil Pușcariu) în funcția de decan al Facultății de Filosofie, dar nu a mai ocupat acest post din cauza izbucnirii războiului (vezi tabelul nr. 4).

Fiecare facultate avea încă câte un reprezentant în Senatul Academic al Universității, care se numea senator și era ales pentru o perioadă de activitate de trei ani. În Senatul Academic al Universității au activat mai mulți ani la rând în calitate de senatori profesorii de teologie Alexie Comoroșan (1875–1877), Constantin Popovici (1878–1880, 1884–1885 și 1894–1896), Isidor de Onciul (1881–1883), Emilian Voiuțchi (1886–1889), Vasile de Repta

(1890–1892), Vasile Găină (1899–1904). Cu excepția lui Eugen Kozak (în 1905) și Dionys Jeremijczuk (1909–1910), toți senatorii de la Facultatea de Teologie au fost români bucovineni¹⁶⁴.

Din partea Facultății de Drept, mai mulți ani consecutivi au fost senatori profesorii Raban von Canstein (1875–1877 și 1879), Emil Schrutka-Rechtenstam (1881–1883), Alexander Grawein (1884–1886 și 1891), Arthur Skedl (1887–1889), Franz Hauke (1892–1895 și 1902–1904), Alfred von Halban (1896–1897), Julius von Roschmann-Hörburg (1898–1901), Josef Lukas (1905–1908), Josef Mauczka (1911–1912), Otto von Dungern (1913–1914). Cu excepția lui Constantin Tomașciuc (în anul de studii 1878/79), toți senatorii din partea acestei facultăți au fost profesori de naționalitate germană sau evrei (vezi tabelul nr. 5).

Facultatea de Filosofie a fost reprezentată mai mulți ani de senatorii Emil Kaluzniacki (1875–1877), Josef Strobl (1878–1880), Alexander Supan (1881–1883), Friedrich Becke (1884–1886), Ferdinand Löwl (1888–1889), Ioan Sbiera (1890–1892), Richard Pribram (1893–1895), Ferdinand Zieglauer (1896–1898), Carl Zelinka (1899–1900), Johannes Kromayer (1903–1904), Julius Jüthner (1905–1908), Karl Penecke (1912–1913). Românii și ucrainenii au avut câte un singur senator din partea acestei facultăți. În primii ani de activitate ai Universității (din 1875 până în 1878), senator a fost profesorul de slavistică Emil Kaluzniacki, iar pentru perioada 1890/91 – 1892/93, senator din partea Facultății de Filosofie a fost ales profesorul Ioan Sbiera, titularul Catedrei de limbă și literatură română (vezi tabelul nr. 5).

Până în 1914, mai mulți profesori proeminenți de la Universitatea din Cernăuți, în decurs de mai bine de 10 ani, au fost membri în Senatul Academic, ocupând diferite funcții de conducere. S-au remarcat în special mai mulți profesori de la Facultatea de Teologie. Astfel, Constantin Popovici, pe parcursul a 19 ani a făcut parte din Senatul Academic al Universității, fiind de 9 ori senator, de câte 4 ori decan, apoi prodecan, în 1888 a fost ales rector, iar în anul următor – prorector. Profesorul de teologie Emilian Voiuțchi, din 1886 până în 1914, de 19 ori a făcut parte din

¹⁶⁴ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina ...*, p. 421.

Senatul Universității (de câte 2 ori – rector și prorector; de câte 5 ori – decan, prodecan și senator). Alt profesor de teologie, Eusebiu Popovici, în decurs de 18 ani a fost membru al Senatului Academic, fiind de 2 ori rector, de 4 ori – prorector, de 6 ori – decan, de 6 ori – prodecan. Mai mult de 10 ani au fost membri în Senatul Universității profesorii teologi Vasile de Repta (de 14 ori), Isidor de Onciul (13 ori), Teodor Tarnavski (11 ori)¹⁶⁵.

Din partea Facultății de Drept, de cele mai multe ori a fost ales membru în Senatul Universității, profesorul de economie Friedrich Kleinwächter. În decurs de 17 ani, el a fost de 2 ori rector, de 2 ori – prorector, de 6 ori – decan și de 7 ori – prodecan. Un alt profesor de la această facultate, Friedrich Schuler von Libloy, 13 ani a fost membru al Senatului Academic (de câte 2 ori – rector, apoi prorector, de 6 ori – decan și de 3 ori – prodecan). De 12 ori au făcut parte din Senatul Universității, în diferite funcții de conducere, alți doi profesorii de la drept, Carl Hiller și Julius von Roschmann-Hörburg. S-a remarcat și profesorul de naționalitate română Constantin Tomașciuc, care, în decurs de doar 13 ani (din 1875 până în 1887), nu mai puțin de 9 ani a fost membru al Senatului, fiind rector și prorector (câte un an), decan (de 2 ori), prodecan (de 4 ori) și senator (un an)¹⁶⁶.

Facultatea de Filosofie a avut cei mai mulți profesori titulari, de aceea, un număr mai mare de profesori a fost reprezentat în Senatul Universității, respectiv mai puțini profesori au fost perioade îndelungate în funcții de conducere. Din partea acestei facultăți, doar profesorii Ferdinand Zieglauer și Alois Handl au fost aleși de 2 ori rectori, iar alți 7 profesori, de câte 2 ori au condus Facultatea de Filosofie. În schimb, nu mai puțin de 8 profesori de la facultatea respectivă, în decurs de trei ani consecutiv au fost aleși în calitate de senatori. De cele mai multe ori (12 ani) a fost membru al Senatului Academic istoricul Ferdinand Zieglauer, el fiind de 2 ori rector, prorector și decan, de 3 ori – prodecan și senator (vezi

¹⁶⁵ Calculat după informațiile din tabelele nr. 1, 2 și 5.

¹⁶⁶ Calculat după informațiile din tabelele nr. 1, 3 și 5.

tabelele nr. 1, 4 și 5).

Din cauza transferării unor profesori la alte universități sau în alte funcții, au fost câteva situații când același profesor, doi ani la rând a ocupat funcția de prorector, decan sau prodecan. Astfel, profesorul de teologie Eusebiu Popovici, timp de doi ani consecutiv (în 1881 și 1882) a fost prorector al Universității din Cernăuți. A fost și un caz, când profesorul Friedrich Schuler von Libloy, doi ani la rând (în 1880 și 1881) a condus Facultatea de Drept.

La toate cele trei facultăți au fost mai multe situații, când un profesor, doi ani consecutiv, a îndeplinit funcția de prodecan. La Facultatea de Teologie, în 1894 și 1895, prodecan a fost Vasile de Repta, iar în următorii doi ani (1896 și 1897), în aceeași funcție s-a aflat Emilian Voiuțchi. La Facultatea de Teologie, câte doi ani la rând au fost prodecani Constantin Tomașciuc (1880–1881 și 1886–1887), Ernst Hruza (1889–1890) și Arthur Skedl (1894–1895). Și la Facultatea de Filosofie, câte doi ani consecutiv au îndeplinit funcția de prodecanii profesorii Anton Puchta (1893–1894) și Carl Zelinka (1902–1903) – vezi tabelele nr. 2–4.

Senatorii, de regulă, erau aleși pentru trei ani de activitate, dar au existat mai multe situații, când acest termen a fost depășit sau, dimpotrivă, s-a limitat la unul sau doi ani. Profesorul Vasile Găină, în decurs de 6 ani consecutiv (1899–1904) a fost senator din partea Facultății de Teologie. Câte 4 ani la rând au fost senatori teologul Emilian Voiuțchi (1886–1889), juriștii Franz Hauke (1892–1895), Julius von Roschmann-Hörburg (1898–1901) și Josef Lukas (1905–1908), profesorul de limbă greacă Julius Jüthner (1905–1908) – vezi tabelul nr. 5.

La sfârșitul lunii iulie 1914, s-a încheiat semestrul de vară, deja fusese ales noul rector și viitorii decani pentru anul de studii 1914/15. Însă, la începutul lunii august a izbucnit războiul, care în scurt timp a cuprins cele mai importante state din Europa. În timpul războiului, Universitatea din Cernăuți a fost temporar închisă, cei mai mulți profesori de origine germană s-au refugiat la Viena sau în alte orașe austriece, o parte din profesori și studenți au fost mobilizați pe front.

După plecarea definitivă a armatei ruse din Cernăuți, în august 1917, autoritățile austriece au demarat pregătirile pentru începerea noului an de învățământ. Totuși, cursurile la Universitate au fost reluate parțial abia în mai 1918. La începutul lunii mai a revenit la Cernăuți rectoratul și o parte din profesori. În anul de studii 1918/19, Universitatea din Cernăuți a continuat să funcționeze ca o instituție cu limba germană de instruire, cu același corp profesoral. La 4 octombrie 1918, s-au desfășurat alegerile pentru ultimul rector al Universității austriece din Cernăuți, care a fost profesorul de teologie Vasile Tarnavski. Din Senatul Universității mai făceau parte prorectorul Caesar Pomeranz, decanii Ștefan Saghin (la teologie), Hans von Frisch (drept) și Eugen Herzog (filosofie), prodecanii Vasile Gheorghiu, Paul Leder și Sextil Pușcariu, senatorii Ferdinand Kogler și August von Böhmersheim¹⁶⁷.

Astfel, Senatul Academic al Universității din Cernăuți era constituit din 11 profesori (rectorul și prorectorul universității, decanii și prodecanii celor trei facultăți și câte un senator din partea fiecărei facultăți). Această modalitate de alegere a Senatului Academic asigura reprezentarea proporțională a celor trei facultăți și continuitatea în activitate. Totodată, fiecare profesor titular de la cele trei facultăți avea posibilitatea reală să fie ales rector, decan sau senator și să participe activ la conducerea Universității.

Tabelul nr. 1. Rectorii și prorectorii Universității din Cernăuți (1875–1914)

<i>Anul</i>	<i>Rector</i>	<i>Prorector</i>
1875/76	Constantin Tomașciuc	Eusebiu Popovici
1876/77	Ferdinand Zieglauer	Constantin Tomașciuc
1877/78	Vasile Mitrofanovici	Ferdinand Zieglauer
1878/79	Friedrich Schuler von Libloy	Vasile Mitrofanovici

¹⁶⁷ *Personalstand der Franz Josephs-Universität zu Czernowitz im Studienjahre 1918/1919*, Czernowitz, 1919, p. 3.

1879/80	Alois Handl	Friedrich Schuler von Libloy
1880/81	Eusebiu Popovici	Alois Handl
1881/82	Alois Goldbacher	Eusebiu Popovici
1882/83	Friedrich Kleinwächter	Eusebiu Popovici
1883/84	Vasile de Repta	Friedrich Kleinwächter
1884/85	Johann Wrobel	Vasile de Repta
1885/86	Carl Hiller	Johann Wrobel
1886/87	Vitus Graber	Carl Hiller
1887/88	Josef Heinrich Singer	Vitus Graber
1888/89	Constantin Popovici	Josef Heinrich Singer
1889/90	Emil Kaluzniacki	Constantin Popovici
1890/91	Friedrich Schuler von Libloy	Emil Kaluzniacki
1891/92	Richard Pribram	Friedrich Schuler von Libloy
1892/93	Emilian Voiuțchi	Richard Pribram
1893/94	Friedrich Kleinwächter	Emilian Voiuțchi
1894/95	Alois Handl	Friedrich Kleinwächter
1895/96	Eusebiu Popovici	Alois Handl
1896/97	Julius Roschmann-Hörburg	Eusebiu Popovici
1897/98	Isidor Hilberg	Julius Roschmann-Hörburg
1898/99	Arthur Skedl	Isidor Hilberg
1899/00	Ferdinand Zieglauer	Arthur Skedl
1900/01	Franz Hauke	Ferdinand Zieglauer
1901/02	Emilian Voiuțchi	Franz Hauke
1902/03	Rudolf Scharizer	Emilian Voiuțchi
1903/04	Walter Hörmann zu Hörbach	Rudolf Scharizer
1904/05	Teodor Tarnavschi	Walter Hörmann zu Hörbach
1905/06	Sigmund Herzberg-Fränkell	Teodor Tarnavschi
1906/07	Eugen Ehrlich	Sigmund Herzberg-Fränkell
1907/08	Eugen Kozak	Eugen Ehrlich
1908/09	Carl Zelinka	Eugen Kozak
1909/10	Karl Adler	Carl Zelinka
1910/11	Mathias Friedwagner	Karl Adler
1911/12	Ștefan Saghin	Johannes Kromayer
1912/13	Raimund Friedrich Kaindl	Ștefan Saghin
1913/14	Hans von Frisch	Raimund Friedrich Kaindl
1914/15	Căsar Pomeranz	Hans von Frisch

Surse:

- 1875–1900 – Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, p. 23–40;
- 1900/01 – 1903/04 – din *Bukowinaer Post*, Nr. 1014 (3 iulie 1900), p. 2; Nr. 1162 (23 iunie 1901), p. 4; Nr. 1348 (4 septembrie 1902), p. 4; Nr. 1469 (23 iunie 1903), p. 2;
- 1904/05 – 1914/15 – din *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*, Nr. 149 (28 iunie 1904), p. 4; Nr. 446 (27 iunie 1905), p. 3; Nr. 739 (26 iunie 1906), p. 4; Nr. 1036 (27 iunie 1907), p. 4; Nr. 1339 (28 iunie 1908), p. 5; Nr. 1635 (27 iunie 1909), p. 4; Nr. 1935 (29 iunie 1910), p. 3; Nr. 2230 (25 iunie 1911), p. 3; Nr. 2524 (23 iunie 1912), p. 4; Nr. 3052 (22 iunie 1913), p. 4; Nr. 3481 (27 iunie 1914), p. 4–5.

Tabelul nr. 2. Decanii și prodecanii Facultății de Teologie Ortodoxă

<i>Anul</i>	<i>Decan</i>	<i>Prodecan</i>
1875/76	Vasile Mitrofanovici	Isidor de Onciul
1876/77	Isidor de Onciul	Vasile Mitrofanovici
1877/78	Eusebiu Popovici	Isidor de Onciul
1878/79	Vasile de Repta	Eusebiu Popovici
1879/80	Miron M. Călinescu	Vasile de Repta
1880/81	Alexie Comoroșan	Miron M. Călinescu
1881/82	Constantin Popovici	Alexie Comoroșan
1882/83	Vasile Mitrofanovici	Constantin Popovici
1883/84	Eusebiu Popovici	Vasile Mitrofanovici
1884/85	Isidor de Onciul	Eusebiu Popovici
1885/86	Vasile de Repta	Isidor de Onciul
1886/87	Constantin Popovici	Vasile de Repta
1887/88	Isidor de Onciul	Constantin Popovici
1888/89	Vasile de Repta	Isidor de Onciul
1889/90	Eusebiu Popovici	Vasile de Repta
1890/91	Emilian Voiuțchi	Eusebiu Popovici
1891/92	Isidor de Onciul	Emilian Voiuțchi
1892/93	Constantin Popovici	Isidor de Onciul

1893/94	Vasile de Repta	Constantin Popovici
1894/95	Eusebiu Popovici	Vasile de Repta
1895/96	Emilian Voiuțchi	Vasile de Repta
1896/97	Isidor de Onciul	Emilian Voiuțchi
1897/98	Constantin Popovici	Emilian Voiuțchi
1898/99	Teodor Tarnavschi	Constantin Popovici
1899/00	Emilian Voiuțchi	Teodor Tarnavschi
1900/01	Teodor Tarnavschi	Emilian Voiuțchi
1901/02	Eusebiu Popovici	Teodor Tarnavschi
1902/03	Teodor Tarnavschi	Eusebiu Popovici
1903/04	Emilian Voiuțchi	Teodor Tarnavschi
1904/05	Eusebiu Popovici	Emilian Voiuțchi
1905/06	Vasile Găină	Eusebiu Popovici
1906/07	Eugen Kozak	Vasile Găină
1907/08	Ștefan Saghin	Eusebiu Popovici
1908/09	Vasile Tarnavschi	Ștefan Saghin
1909/10	Vasile Gheorghiu	Vasile Tarnavschi
1910/11	Teodor Tarnavschi	Vasile Gheorghiu
1911/12	Vasile Tarnavschi	Teodor Tarnavschi
1912/13	Vasile Gheorghiu	Vasile Tarnavschi
1913/14	Constantin Popovici	Vasile Gheorghiu
1914/15	Emilian Voiuțchi	Constantin Popovici

Surse:

- 1875–1900 – Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, p. 41–46;
- 1900/01 – 1903/04 – din *Bukowinaer Post*, Nr. 1014 (3 iulie 1900), p. 2; Nr. 1162 (23 iunie 1901), p. 4; Nr. 1348 (4 septembrie 1902), p. 4; Nr. 1469 (23 iunie 1903), p. 2;
- 1904/05 – 1914/15 – din *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*, Nr. 149 (28 iunie 1904), p. 4; Nr. 446 (27 iunie 1905), p. 3; Nr. 739 (26 iunie 1906), p. 4; Nr. 1036 (27 iunie 1907), p. 4; Nr. 1339 (28 iunie 1908), p. 5; Nr. 1635 (27 iunie 1909), p. 4; Nr. 1935 (29 iunie 1910), p. 3; Nr. 2230 (25 iunie 1911), p. 3; Nr. 2524 (23 iunie 1912), p. 4; Nr. 3052 (22 iunie 1913), p. 4; Nr. 3481 (27 iunie 1914), p. 4–5.

Tabelul nr. 3. Decanii și prodecanii Facultății de Drept

<i>Anul</i>	<i>Decan</i>	<i>Prodecan</i>
1875/76	Friedrich Schuler von Libloy	Friedrich Kleinwächter
1876/77	Friedrich Kleinwächter	Friedrich Schuler von Libloy
1877/78	Friedrich Vering	Friedrich Kleinwächter
1878/79	Friedrich Kleinwächter	Friedrich Vering
1879/80	Constantin Tomașciuc	Friedrich Kleinwächter
1880/81	Friedrich Schuler von Libloy	Constantin Tomașciuc
1881/82	Friedrich Schuler von Libloy	Constantin Tomașciuc
1882/83	Carl Hiller	Friedrich Schuler von Libloy
1883/84	Friedrich Schuler von Libloy	Carl Hiller
1884/85	Friedrich Kleinwächter	Friedrich Schuler von Libloy
1885/86	Constantin Tomașciuc	Friedrich Kleinwächter
1886/87	Heinrich Singer	Constantin Tomașciuc
1887/88	Carl Hiller	Constantin Tomașciuc
1888/89	Ernst Hruza	Carl Hiller
1889/90	Friedrich Schuler von Libloy	Ernst Hruza
1890/91	Friedrich Kleinwächter	Ernst Hruza
1891/92	Carl Hiller	Friedrich Kleinwächter
1892/93	Julius Roschmann-Hörburg	Carl Hiller
1893/94	Arthur Skedl	Julius Roschmann-Hörburg
1894/95	Friedrich Schuler von Libloy	Arthur Skedl
1895/96	Carl Hiller	Arthur Skedl
1896/97	Friedrich Kleinwächter	Carl Hiller
1897/98	Franz Hauke	Friedrich Kleinwächter
1898/99	Alfred von Halban	Franz Hauke
1899/00	Hans Groß	Alfred von Halban
1900/01	Walter Hörmann zu Hörbach	Hans Groß
1901/02	Eugen Ehrlich	Walter Hörmann zu Hörbach
1902/03	Karl Adler	Eugen Ehrlich
1903/04	Adolf Lenz	Karl Adler
1904/05	Friedrich Kleinwächter	Adolf Lenz
1905/06	Julius Roschmann-Hörburg	Friedrich Kleinwächter
1906/07	Walter Hörmann zu Hörbach	Julius Roschmann-Hörburg
1907/08	Karl Adler	Walter Hörmann zu Hörbach
1908/09	Eugen Ehrlich	Karl Adler
1909/10	Ferdinand Kogler	Eugen Ehrlich

1910/11	Georg Petschek	Ferdinand Kogler
1911/12	Eugen Ehrlich	Georg Petschek
1912/13	Julius Roschmann-Hörburg	Eugen Ehrlich
1913/14	Josef Mauczka	Julius Roschmann-Hörburg
1914/15	Paul Leder	Josef Mauczka

Surse:

- 1875–1900 – Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, p. 41–46;
- 1900/01 – 1903/04 – din *Bukowinaer Post*, Nr. 1014 (3 iulie 1900), p. 2; Nr. 1162 (23 iunie 1901), p. 4; Nr. 1348 (4 septembrie 1902), p. 4; Nr. 1469 (23 iunie 1903), p. 2;
- 1904/05 – 1914/15 – din *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*, Nr. 149 (28 iunie 1904), p. 4; Nr. 446 (27 iunie 1905), p. 3; Nr. 739 (26 iunie 1906), p. 4; Nr. 1036 (27 iunie 1907), p. 4; Nr. 1339 (28 iunie 1908), p. 5; Nr. 1635 (27 iunie 1909), p. 4; Nr. 1935 (29 iunie 1910), p. 3; Nr. 2230 (25 iunie 1911), p. 3; Nr. 2524 (23 iunie 1912), p. 4; Nr. 3052 (22 iunie 1913), p. 4; Nr. 3481 (27 iunie 1914), p. 4–5.

Tabelul nr. 4. Decanii și prodecanii Facultății de Filosofie

Anul	Decan	Prodecan
1875/76	Johann Wrobel	Ferdinand Zieglauer
1876/77	Alois Goldbacher	Johann Wrobel
1877/78	Alois Handl	Alois Goldbacher
1878/79	Ferdinand Zieglauer	Alois Handl
1879/80	Vitus Graber	Ferdinand Zieglauer
1880/81	Johann Loserth	Vitus Graber
1881/82	Josef Strobl	Johann Loserth
1882/83	Ferdinand Zieglauer	Josef Strobl
1883/84	Richard Pribram	Ferdinand Zieglauer
1884/85	Johann Loserth	Richard Pribram
1885/86	Anton Waßmuth	Johann Loserth
1886/87	Emil Kaluzniacki	Anton Waßmuth
1887/88	Friedrich Becke	Emil Kaluzniacki

1888/89	Theodor Gartner	Friedrich Becke
1889/90	Vitus Graber	Theodor Gartner
1890/91	Johann Wrobel	Vitus Graber
1891/92	Isidor Hilberg	Johann Wrobel
1892/93	Anton Puchta	Isidor Hilberg
1893/94	Alois Handl	Anton Puchta
1894/95	Stefan Smal-Stocki	Anton Puchta
1895/96	Ottokar Tumlirz	Stefan Smal-Stocki
1896/97	Rudolf Scharizer	Ottokar Tumlirz
1897/98	Anton Puchta	Rudolf Scharizer
1898/99	Ferdinand Löwl	Anton Puchta
1899/00	Oswald Zingerle Summersberg	Ferdinand Löwl
1900/01	Sigmund Herzberg-Fränkell	Oswald Zingerle Summersberg
1901/02	Carl Zelinka	Sigmund Herzberg-Fränkell
1902/03	Ernst Kalinka	Carl Zelinka
1903/04	Mathias Friedwagner	Carl Zelinka
1904/05	Stefan Smal-Stocki	Mathias Friedwagner
1905/06	Johannes Kromayer	Stefan Smal-Stocki
1906/07	Raimund Friedrich Kaindl	Johannes Kromayer
1907/08	Michael Radovic	Raimund Friedrich Kaindl
1908/09	Freidrich Czapek	Michael Radovic
1909/10	Julius Jüthner	Freidrich Czapek
1910/11	Wladimir Milkowicz	Julius Jüthner
1911/12	Josef Geitler Armingen	Wladimir Milkowicz
1912/13	August Böhm Böhmersheim	Josef Geitler Armingen
1913/14	Josef Plemely	August Böhm Böhmersheim
1914/15	Sextil Pușcariu	Josef Plemely

Surse:

- 1875–1900 – Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, p. 41–46;
- 1900/01 – 1903/04 – din *Bukowinaer Post*, Nr. 1014 (3 iulie 1900), p. 2; Nr. 1162 (23 iunie 1901), p. 4; Nr. 1348 (4 septembrie 1902), p. 4; Nr. 1469 (23 iunie 1903), p. 2;
- 1904/05 – 1914/15 – din *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*, Nr. 149 (28 iunie 1904), p. 4; Nr. 446 (27 iunie 1905), p. 3; Nr. 739 (26 iunie 1906), p. 4; Nr. 1036 (27 iunie 1907), p. 4;

Nr. 1339 (28 iunie 1908), p. 5; Nr. 1635 (27 iunie 1909), p. 4;
 Nr. 1935 (29 iunie 1910), p. 3; Nr. 2230 (25 iunie 1911), p. 3;
 Nr. 2524 (23 iunie 1912), p. 4; Nr. 3052 (22 iunie 1913), p. 4;
 Nr. 3481 (27 iunie 1914), p. 4–5.

Tabelul nr. 5. Senatorii Universității din Cernăuți

Anul	Facultatea de Teologie	Facultatea de Drept	Facultatea de Filosofie
1875/76	Alexie Comoroșan	Raban von Canstein	Emil Kaluzniacki
1876/77	Alexie Comoroșan	Raban von Canstein	Emil Kaluzniacki
1877/78	Alexie Comoroșan	Raban von Canstein	Emil Kaluzniacki
1878/79	Constantin Popovici	Constantin Tomașciuc	Josef Strobl
1879/80	Constantin Popovici	Raban von Canstein	Josef Strobl
1880/81	Constantin Popovici	Carl Hiller	Josef Strobl
1881/82	Isidor de Onciul	Emil Schrutka-Rechtenstam	Alexander Supan
1882/83	Isidor de Onciul	Emil Schrutka-Rechtenstam	Alexander Supan
1883/84	Isidor de Onciul	Emil Schrutka-Rechtenstam	Alexander Supan
1884/85	Constantin Popovici	Alexander Grawein	Friedrich Becke
1885/86	Constantin Popovici	Alexander Grawein	Friedrich Becke
1886/87	Emilian Voiuțchi	Alexander Grawein	Friedrich Becke
1887/88	Emilian Voiuțchi	Arthur Skedl	Theodor Gartner
1888/89	Emilian Voiuțchi	Arthur Skedl	Ferdinand Löwl
1889/90	Emilian Voiuțchi	Arthur Skedl	Ferdinand Löwl
1890/91	Vasile de Repta	Carl Hiller	Ioan Sbiera
1891/92	Vasile de Repta	Alexander Grawein	Ioan Sbiera
1892/93	Vasile de Repta	Franz Hauke	Ioan Sbiera

1893/94	Eusebiu Popovici	Franz Hauke	Richard Pribram
1894/95	Constantin Popovici	Franz Hauke	Richard Pribram
1895/96	Constantin Popovici	Franz Hauke	Richard Pribram
1896/97	Constantin Popovici	Alfred von Halban	Ferdinand Zieglauer
1897/98	Teodor Tarnavschi	Alfred von Halban	Ferdinand Zieglauer
1898/99	Eusebiu Popovici	Julius Roschmann-Hörburg	Ferdinand Zieglauer
1899/00	Vasile Găină	Julius Roschmann-Hörburg	Carl Zelinka
1900/01	Vasile Găină	Julius Roschmann-Hörburg	Carl Zelinka
1901/02	Vasile Găină	Julius Roschmann-Hörburg	Ernst Kalinka
1902/03	Vasile Găină	Franz Hauke	Mathias Friedwagner
1903/04	Vasile Găină	Franz Hauke	Johannes Kromayer
1904/05	Vasile Găină	Franz Hauke	Johannes Kromayer
1905/06	Eugen Kozak	Josef Lukas	Julius Jüthner
1906/07	Ștefan Saghin	Josef Lukas	Julius Jüthner
1907/08	Vasile Tarnavschi	Josef Lukas	Julius Jüthner
1908/09	Vasile Gheorghiu	Josef Lukas	Julius Jüthner
1909/10	Dionys Jeremijczuk	Adolf Lenz	Josef Geitler Armingen
1910/11	Dionys Jeremijczuk	Karl Lamp	Josef Geitler Armingen
1911/12	Vasile Gheorghiu	Josef Mauczka	August Böhmersheim
1912/13	Constantin Popovici	Josef Mauczka	Karl Alfons Penecke
1913/14	Emilian Voiuțchi	Otto von Dungern	Karl Alfons Penecke
1914/15	Vasile Tarnavschi	Otto von Dungern	August Böhmersheim

Surse:

- 1875–1900 – Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, p. 41–46;
- 1900/01 – 1903/04 – din *Bukowinaer Post*, Nr. 1014 (3 iulie 1900), p. 2; Nr. 1162 (23 iunie 1901), p. 4; Nr. 1348 (4 septembrie 1902), p. 4; Nr. 1469 (23 iunie 1903), p. 2;
- 1904/05 – 1914/15 – din *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*, Nr. 149 (28 iunie 1904), p. 4; Nr. 446 (27 iunie 1905), p. 3; Nr. 739 (26 iunie 1906), p. 4; Nr. 1036 (27 iunie 1907), p. 4; Nr. 1339 (28 iunie 1908), p. 5; Nr. 1635 (27 iunie 1909), p. 4; Nr. 1935 (29 iunie 1910), p. 3; Nr. 2230 (25 iunie 1911), p. 3; Nr. 2524 (23 iunie 1912), p. 4; Nr. 3052 (22 iunie 1913), p. 4; Nr. 3481 (27 iunie 1914), p. 4–5.

Evoluția învățământului din comuna Ciudei

Societatea culturală „Anastasia” („Învierea”)
din satul Ciudei

*Adrian ILIUȚ,
președintele Societății Culturale „Anastasia”
(„Învierea”) din Ciudei, fostul județ Storojineț*

Comuna Ciudei¹⁶⁸, actualmente aflată în componența raionului Storojineț, regiunea Cernăuți, Ucraina, a cunoscut diferite stăpâniri de-a lungul istoriei. Acest fapt se reflectă și în evoluția învățământului din această localitate nord-bucovineană.

Perioada austriacă

Ca rezultat al celor opt războaie ruso-turce purtate pe teritoriul Moldovei medievale în secolele XVIII-XIX, s-au format două noi provincii istorice: Bucovina și Basarabia. În urma Războiului ruso-turc din anii 1768–1774, Moharhia Habsburgică a anexat partea de nord-vest a Moldovei, numită ulterior Bucovina. Suprafața Bucovinei era de 10,441 km², iar numărul populației la 1774 era de cca 75 000 locuitori.

Pe parcursul celor 144 de ani de stăpânire austriacă, Bucovina a cunoscut trei perioade diferite de administrare. După anexare, în acest teritoriu a fost instituită o administrație militară, care a durat 12 ani. În toamna anului 1786, Bucovina a fost inclusă în componența Galiției, ca al XIX-lea cerc administrativ. Perioada administrației galițiene (1786–1848) a fost cea mai nefastă pentru Bucovina. Capitala Galiției era orașul Lvov (Lemberg) și era administrată în special de polonezi. Revoluțiile din țările europene, deci și din Austria, de la 1848, au avut o importanță mare pentru

¹⁶⁸ Comuna Ciudei este formată din satele Ciudei și Crăsnîșoara Nouă.

populația Bucovinei¹⁶⁹. S-a anulat administrația galițiană și s-a acordat Bucovinei un statut de autonomie. Dar abia în 1861, Bucovina a obținut definitiv statutul de ducat autonom. Pe parcursul anului 1867, Imperiul Habsburgic a devenit dualist în sensul că teritoriul țării a fost împărțit în două părți:

- Cisleitania, administrată de Austria. Bucovina făcea parte din acest teritoriu al țării;
- Transleitania, administrată de unguri.

Din acest moment statul a început să se numească Austro-Ungaria, denumire care s-a menținut până în noiembrie 1918.

Dezvoltarea învățământului primar în noua provincie austriacă Bucovina a început în anii 80 ai sec. al XVIII-lea, când împărat al Imperiului Habsburgic a fost fiul împărătesei Maria-Tereza (1740–1780) – Iosif II (1780–1790). Să menționăm că învățământul primar a existat și până la 1774 în două forme: școli pe lângă mănăstiri și instruirea privată în familii înstărite.

Primul document referitor la organizarea învățământului în satele bucovinene este corespondența episcopiei Bucovinei cu guvernatorul Galiției de la sf. sec. XVIII (fig. 1).

Prima atestare documentară a înființării unei școli triviale în localitatea Ciudei se referă la anul 1816. În această școală se învăța a citi, a scrie și aritmetica. Învățător era dascălul bisericii, și totodată se predau cunoștințe de religie.

¹⁶⁹ Ungureanu Constantin, *Învățământul primar din Bucovina (1774-1918)*, Chișinău: Civitas, 2007, p. 5.

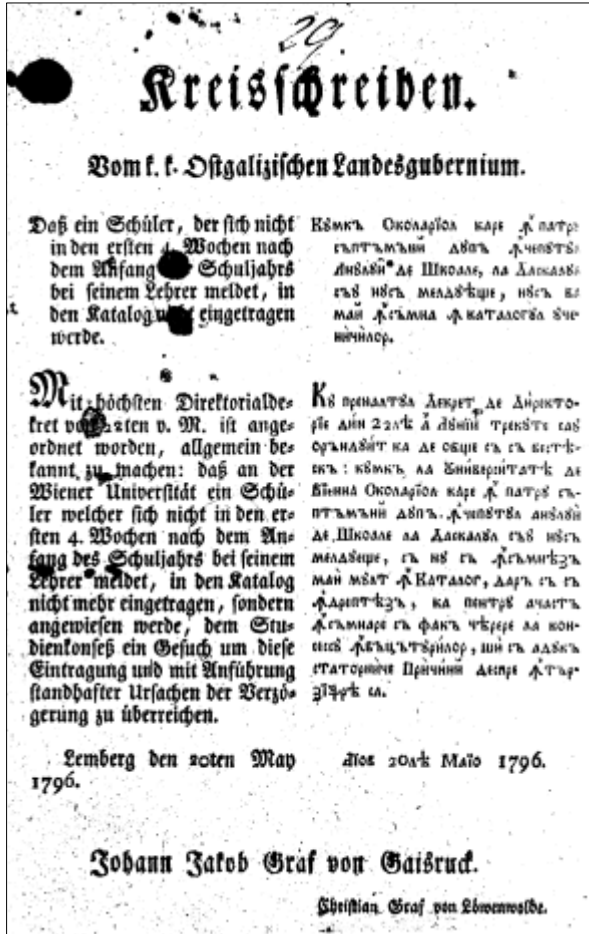

Fig. 1. Scrisoare din corespondența referitoare la dezvoltarea învățământului

Dacă primele discipline enumerate erau comune pentru toți elevii, religia se predă separat. Școala era mixtă, româno-germană. Copiii evrei și nemți învățau în clasele germane, dar ei erau de religie diferită. Școala funcționa într-o încăpere închiriată.

Dar până la înființarea școlilor triviale, puține la număr la

început, pe teritoriul statului Austria existau așa-numitele școli ambulante și învățători ambulanți care lucrau prin sate în perioada iernii, învățând copiii țăranilor înstăriți să citească și să scrie (în limbile germană, română, poloneză), precum și predând aritmetica în timpul liber de la munca agricolă.

Interesant este faptul că Biserica și administrația Ținutului au format un fond special pentru susținerea învățământului, în care anual se vărsa o anumită sumă de bani. Încă din 1789, Ministerul Cultelor și al Învățământului trimiteau în noua provincie austriacă învățători din Transilvania, care cunoșteau limbile germană, latină și română.

Mai târziu, învățători și preoți erau pregătiți în două școli din orașele Suceava și Cernăuți. În 1849, în Bucovina a fost fondat Consiliul școlar din Ținut¹⁷⁰.

Între anii 1817–1837 s-a purtat o corespondență intensă între administrația parohiei Ciudei și consistoriul eparhial al Bucovinei din Cernăuți privind necesitatea construirii unui local de școală în Ciudei¹⁷¹. La 1837, s-a aprobat documentația necesară (fig. 2). În 1844, școala cu două săli de clasă pentru 100 de elevi și locuința pentru învățător a fost terminată.

Școala veche se afla unde în prezent sunt cabinetul directorului, cancelaria și clasele învecinate. Primul învățător al școlii despre care avem date a fost Anton Gribovski, care, în 1823, face o plângere la Consistoriul arhiepiscopal din Cernăuți împotriva preotului parohial din sat pentru sechestrarea unui cal al său.

O altă menționare a existenței școlii din s. Ciudei o găsim în corespondența dintre Consistoriul episcopal din Cernăuți și guvernământul din Lemberg (Lvov) privind posibila transferare a școlii din Ciudei în s. Crasna (1821)¹⁷².

¹⁷⁰ St. Smali-Stoțki, *Bukovinskaia Rusi*, 1897.

¹⁷¹ La Arhiva de stat din Cernăuți, Fond-1263-1-28.

¹⁷² Arhiva de stat din Cernăuți, F-1-2-1746.

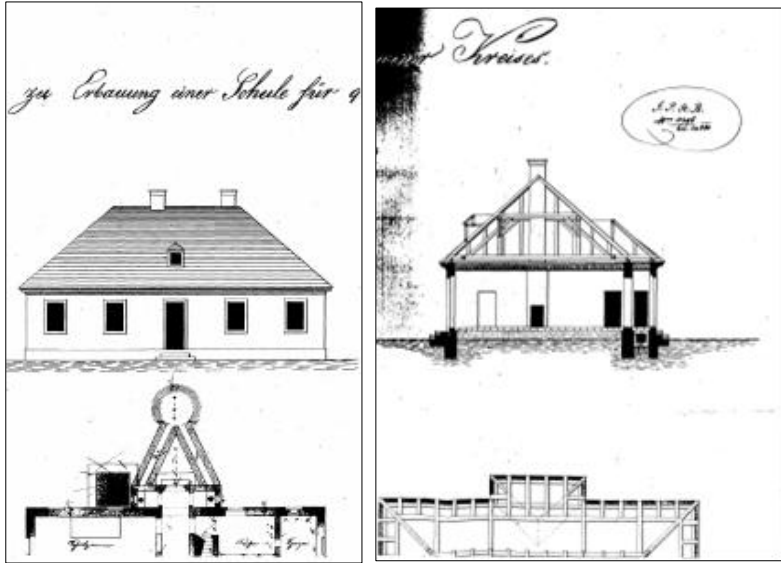

Fig.2. Planul școlii din Ciudei (1837)

Probabil că școala a fost totuși mutată, pentru că în 1839 găsim în Arhiva regională Cernăuți un document al Departamentului cameral Jucika despre transferul școlii din satul Crasna-Putna la Ciudei¹⁷³.

La 24.02.1833 în Ciudei locuiau 198 familii cu 977 *suflete*¹⁷⁴, dar puțini copii frecventau școala. Tot în această perioadă de timp s-a discutat despre stabilirea cheltuielilor bisericii „Sf. Nicolaie” din Ciudei și a salariului preotului paroh, care preda religia în școala trivială (1835–1841)¹⁷⁵.

În anul 1848, ziarul *Bucovina* din Cernăuți a publicat un articol de fond intitulat *Școlile populare din Bucovina*, în care se

¹⁷³ *Ibidem*, F-1,O-1, 6323.

¹⁷⁴ Arhiva de stat din Cernăuți, fond 1, inv. 1, dosar 6309.

¹⁷⁵ *Ibidem*, fond 1, inv. 1, dosar 7128.

descria starea deplorabilă a învățământului primar în provincie¹⁷⁶.

În acest an în ținut existau 6 școli-model și 34 școli triviale. În total 40 de școli, deși în Bucovina erau atunci 283 de parohii cu 20 de biserici filiale ortodoxe, 7 parohii cu 14 capelanate romano-catolice, 2 parohii cu 12 capelanate greco-catolice, în total – 292 de parohii cu 46 de biserici filiale (20 filiale ortodoxe și 26 romano și greco-catolice). Și aceasta, fără a lua în considerație comunitatea mozaică. Se menționa în acest articol și frecventarea foarte slabă a școlilor existente. Astfel, la Boian cu 4 114 locuitori erau doar 58 de școlari, la Molodia – 2 887 locuitori și 37 de elevi, la *Ciudei* – 2 085 locuitori și 34 de elevi, Cuciurul Mare – 5373 locuitori și doar 20 de școlari¹⁷⁷.

Evenimentele revoluționare din 1848 au contribuit la relansarea procesului de învățământ în Bucovina. Pentru învățământul primar bucovinean o mare importanță a avut ordinul ministerial nr. 9411, din 23.02.1850, prin care s-a decis trecerea școlilor din localitățile cu parohii ortodoxe de sub autoritatea Consistoriului catolic din Galiția (Lemberg) sub controlul Consistoriului ortodox din Cernăuți. Dar acest transfer s-a desfășurat foarte lent – a durat 15–22 de ani. Din corespondența dintre mandatarul cameral (Primăria) s. Ciudei cu guvernatorul Galiției aflăm că în sat trebuiau adăugate noi săli de clasă, deoarece crescuse numărul de copii de vârstă școlară¹⁷⁸.

Cu toate acestea, numărul elevilor în 1865 era scăzut, atât în Ciudei, cât și în alte sate din împrejurimile Storojinețului (tab.1). Școala din Ciudei nu era inclusă în această listă, fiindcă nu era subordonată Consistoriului ortodox din Cernăuți.

¹⁷⁶ Ungureanu Constantin, *Învățământul primar din Bucovina (1774-1918)*, p. 41.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 41.

¹⁷⁸ Arhiva de stat din Cernăuți, fond 1, inv. 2, dosar 11205.

Tabelul 1. Școlile primare ortodoxe din Bucovina (din actualul raion Storojineț), subordonate Consistoriului ortodox, în anul 1865

No.	Localitatea	Locuitori ortodocși	Elevi	Numele învățătorului
1	Storojineț	2084	54	Vasile Grigorovici
2	Cuciurul Mare	6439	7	Ioan Danalaki
3	Banila Mold.	2100	12	Ioan Popescul
4	Pătrăuții de Jos	1826	15	Ioan Ilasievici
5	Panca	1682	40	Vasile Marko
6	Jadova	2336	36	Ioan Sorocean
7	Costești	2180	30	Grigore Lastowiecki
8	Broscauți	2758	24	Eugen Braha

Sursa:

Schematismus der Bukowinaer gr.or. Diocese fur das Jahr 1865, Czernowitz.

Lista din tabelul nr. 1 nu este completă, fiindcă după aceeași sursă, în 1865, în toată Bucovina funcționau 104 școli primare ortodoxe, dintre care 100 școli triviale cu 107 învățători¹⁷⁹. La cele 100 de școli triviale învățau 2 614 elevi (cca 26 elevi la o școală!). Mai mult decât probabil, unele școli duceau lipsă de învățători. De exemplu, în protopopia Putilei erau 9 școli triviale, dar numai 5 învățători. De asemenea, în protopopia Nistru, la 15 școli erau 11 învățători. O asemenea situație era și în protopopiile Storojineț, Coțmani, din partea de Nord a Bucovinei. Cel mai bine erau frecventate școlile din Zastavna (68 elevi), Storojineț (54 elevi), Vașcăuți și Ispas – câte 50 elevi. Foarte slab erau frecventate școlile din Cuciurul Mare, Rarancea și Lujeni – câte 7 elevi. La Voloca era doar un elev. Cuciurul Mare, cel mai mare sat din Bucovina, cu 2 parohii ortodoxe și 6439 de credincioși avea doar 7 copii școlarizați.

¹⁷⁹ Constantin Ungureanu, *Învățămintul primar din Bucovina (1774-1918)*, p. 48.

În anul 1865, la școlile primare din Bucovina activau 287 de învățători, din care 278 bărbați și doar 9 femei. Dintre elevii școlilor primare aprox. 65% erau băieți și doar 35% – fete.

În Ciudei, în anul 1868, mai puțin de 15% din copiii de vârstă școlară erau elevi, situația fiind asemănătoare și în satele vecine (tab. 2).

Tabelul 2. Situația privind încadrarea copiilor în învățământ în Ciudei, Crasna și Igești, 1868

<i>Localitatea</i>	<i>Nr.de familii</i>	<i>Suflete</i>	<i>Copii de școală</i>	<i>Elevi</i>	<i>Băieți</i>	<i>Fete</i>
Ciudeiu	311	1554	191	28	28	0
Crasna	668	2781	315	50	42	8
Igești	550	2445	202	6	6	0

Pentru ameliorarea situației din învățământ, guvernul austriac a emis o nouă lege intitulată *Reichsvolksschulgesets* (14.5.1869)¹⁸⁰. Conform noii legi, școlile erau împărțite în două grupe:

1. Școli publice (de Stat);
2. Școli private.

Până la 25.5.1868, școlile populare erau subordonate Bisericii.

Potrivit unei statistici școlare din anul 1894, în comuna Ciudei erau 362 copii de vârstă școlară (183 băieți și 179 fete). După limba maternă, 251 copii erau români, 106 germani, 4 polonezi și un ucrainean, iar după confesiuni, 251 erau ortodocși, 69 mozaici, 42 romano-catolici. În sat exista o școală cu două clase, construită în 1875 și deschisă în 1876. Această școală, cu limbile de predare română și germană, era frecventată de 156 elevi (98 băieți și 58 fete). Diriginte al școlii era Gheorghe Braha, născut în Crasna Ilschi. În școală mai activa Gheorghe Gafenco (din Pătrăuți), iar învățători de religie erau Valentin Puchala (pentru copiii romano-catolici) și Nicolai Carauș (pentru elevii ortodocși). În același an,

¹⁸⁰ Constantin Ungureanu, *Învățământul primar din Bucovina (1774-1918)*, p. 54.

funcționa o școală, de limbă germană, la Huta Nouă. În acest sat erau 85 copii de vârstă școlară (41 băieți și 44 fete), dintre care 67 germani, 16 ucraineni și 2 români, iar după confesiuni – 64 romano-catolici, 18 ortodocși și 3 mozaici. Școala cu o clasă, construită în 1873, era frecventată de 80 elevi (37 băieți și 43 fete). Diriginte al școlii era Julius Imsel, originar din Crasna Putna¹⁸¹.

În anul 1904, directorul școlii mixte germano-române din Ciudei era Braha Gheorghe, născut la 7.4.1854, originar din Crasna. Alt învățător se numea Ioan Țareviciu. Anul următor, în 1905, învățător în Ciudei a fost numit Paul Cuciureanu.

În anul școlar 1912–1913, la Ciudei funcționa o școală mixtă, cu 10 clase germano-române. La această școală erau instruiți 540 de elevi (310 ortodocși, 125 mozaici, 103 romano-catolici, un greco-catolic și un evanghelic). După limba maternă, cei mai mulți elevi erau români (310) și vorbitori de germană (214), urmați de 15 polonezi și un ucrainean. Diriginte al școlii erau Olinic Dumitru. Tot atunci, la Huta Nouă exista o școală mixtă, cu 2 clase germane și o clasă română. Școala respectivă era frecventată de 139 elevi (82 romano-catolici și 57 ortodocși), care, după limba maternă, erau 82 germani și 57 români. Diriginte al școlii era Mykytynski Karl¹⁸².

În timpul Primului Război Mondial, nordul Bucovinei a fost de trei ori sub ocupația armatelor ruse. Ultima ocupație a fost de lungă durată și a durat un an (vara 1916 – sf. lui iulie 1917). Autoritățile militare ruse au permis reluarea învățământului în septembrie 1916. Dispunem de un document din 2 februarie 1917, în care este oglindită starea clădirilor școlilor, dacă erau sau nu învățători, dacă școala dispunea de materiale didactice, lemne de foc, care era limba de predare și numărul de copii de vârstă școlară – băieți și fete aparte.

¹⁸¹ *Ibidem*, p. 246.

¹⁸² *Ibidem*, p. 284–285.

Perioada românească

În noiembrie 1918, Bucovina s-a reunit cu România, fiind instaurată o nouă administrație.

Într-un document oficial emis la Storojineț la 26 august 1922, cu nr. 3012/22, se publică un raport asupra situației școlilor și claselor după limba de predare pe anii 1918 (sub administrația austriacă) și 1922 (fig. 4).

În baza emisului Consiliului școlar al țării, din 9.10.1919, №12819, școala primară de 6 clase din Ciudei s-a împărțit într-o secție română și una germană. Nefiind un edificiu separat, secția germană a rămas sub o conducere cu secția română. Abia în decursul anului școlar secția germană a fost adăpostită într-o casă particulară în cătunul Cornișor. În 1921 se vorbea deja despre desființarea clasei germane și trecerea ei la predarea în limba română. Dar în 1923, secția germană încă exista.

*Fig. 3. Colectivul pedagogic a școlii Ciudei-centru în 1928–1930.
În mijloc – directorul Popescu*

ROMÂNIA.
ADMINISTRAȚIA EDUCĂȚIEI.
CONSILIUL ȘCOLAR JUDEȚEAN
SIBUJINEȚ.

Storojineț, la 28 August 1922

Nr. 1. 30 1 0/22

Report asupra situației școlilor și claselor după limba în anul 1918 și 1922
în nr. de ordine 113 din 0/22

Către
Consiliul școlar al țării
în
Cernăuți.

Având în vedere ordinul D-Vopatre înscrisat cu onoare Vă înaintez raportul prezent asupra situației școlilor și anume:

În anul 1918 s'au prezentat numărul școlilor și claselor în următorul mod:

2	școli germane, cu 18 clase
4	" " rut., cu " "
32	" române cu 139 "
12	" germane cu 27 "
17	" rutene cu 49 "
4	" polone cu 7 "
<hr/>	
Total 70 școli cu 312 clase.	

În anul 1922 se prezintă astfel:

40	școli române cu 142 clase
8	" germane cu 17 "
7	" polone cu 12 "
4	" avreșugii cu 12 "
<hr/>	
Total 68 școli cu 183 clase.	

D.o. *G. Popescu*
2000 1000000

Fig. 4. Situația școlilor din județul Storojineț după limba de predare și numărul elevilor, 1918 și 1922

În perioada dificilă de după Primul Război Mondial, Corporația meseriașilor din ocolul (plasa) Ciudei s-a adresat Guvernului României cu rugămintea de a deschide o școală de meserii în localitate. În scrisoare se menționează că de ocolul Ciudei țin 16 comune cu 31.000 suflete. Adresa a fost semnată la 3.3.1924.

Peste o lună după adresarea la Ministrul Muncii, Cooperățiunii și Ocrotirii sociale, dl. N. Chirculescu, Prefectura județului Storojineț cere de la Primăria comunei Ciudei motivarea unei asemenea dorințe și dacă localitatea dispune de un local

potrivit. La această adresare a Prefecturii jud. Storojineț, 18 aprilie 1924 primarul s. Ciudei P. Bândiul răspunde:

„România

Primăria Ciudeiu

Nr. 368 / 1924 april 18

Cătră

Prefectura județului Storojineț

La ordinul D. Voastră din 03.04.194, nr. 3293, am onoarea a vă raporta, cum că populația dorește înființarea unei școli de meserii, și chiar este și lipsă, de înființarea unei atare școli, în comuna noastră.

În scopul acesta se află o clădire, care după reparație ar fi potrivită pentru curs și ateliere, cât și pentru locuit.

Primar: P. Bândiul (Ștampila)”

La 1925 în comuna Ciudei existau 3 școli:

- 1) Școala Ciudei-Centru – 6 clase;
- 2) Școala Crasnișoara Nouă – 2 clase
- 3) Școala Cornișor – 2 clase.

Comuna Ciudei era alcătuită din 795 familii, în care intrau 1382 bărbați și 1453 femei, total populație – 2835. În anul 1926, activau următorii învățători în comuna Ciudei:

	<i>Învățători la școala Ciudei-Centru</i>	<i>La Crasnișoara Nouă:</i>
1.	Popescu Gheorghe (1876–27.7.1934)	clasa română – Luchian Ilie
2.	Popescu Teofila	clasele germane – Mykytynschi Carl
3.	Fleminger Amalia	Bailec Elena
4.	Neagu Mihai	
5.	Chilei Matrona	
6.	Nichitovici Aspazia	
7.	Onufrei Eleonora	
8.	Repta Domnica	
9.	Moșac Olga	
10.	Șaina Valeria	

Școala Ciudei-Centru a devenit școală politehnică începând cu 1925–1926, când s-a introdus lucrul de mână la fete și deprinderile de meserii (tâmplăria, împletitul cu nuiele, lucrul cu metalul) la băieți. Organizatori ai instruirii prin muncă au fost Axintie Adam, inspector pe plasa Flondor județul Storojineț, și Ștefanesa Lazăr, îndrumătoare la fete¹⁸³.

În anul 1935, asigurarea cu învățători în comuna Ciudei era următoarea:

<i>Școala de 7 clase (din 1927) Ciudei-Centru</i>	<i>Școala din Cornișor</i>	<i>Școala din Crasnișoara Nouă</i>
1. Neagu Mihai – director, căsătorit 2. Moșac Nicolai 3. Dașchevici Gheorghe – căsătorit 4. Miglei Orest 5. Voitec Elena – desenul 6. Chilei Matrona – căsătorită – cântul 7. Șaina Valeria – căsăt. 8. Lemnii Melania – căsătorită 9. Repta Domnica – căsătorită 10. Cuñtelman Eleonora – căsătorită 11. Moșac Olga – căsăt. – preda hacluitul 12. Burla Eufrozina – căsătorită 13. Vasilescu Nicu – căsătorit 14. Vasilescu Ștefania – căsătorită 15. Vântu Serghie 16. Popovici Elena	1. Cuñtelman Iacob – căsătorit 2. Popescu Maria – căsătorită 3. Ședlovschi Lidia 4. Neagu Ecaterina	1. Mancovschi Isidor – căsătorit 2. Mânzatu Ioan 3. Staroșciuc Silvia – căsătorită 4. Mancovschi Teofil – căsătorit 5. Jalobă George

¹⁸³ Arhiva de stat din Cernăuți, fond P – 497, inv. 1, dosar 2.

Lista de plată pe luna martie 1940 includea următorii învățători în comuna Ciudei:

<i>Școala Ciudei-Centru</i>	<i>Școala din Cornișor</i>	<i>Școala din Crasnișoara Nouă</i>
1. Vasilescu Nicu	1. Rusu Gheorghe	1. Conduț Nicolae
2. Cuñelman Eleonora	2. Lemnii Melania	2. Clit Eufrosinia
3. Moșac Olga	3. Nablaru Constantin	3. Lazurcă Felicia
4. Cuñelman Iacob	4. Mugureanu Pelaghia	4. Anfrianu Gheorghe
5. Cniaschei Orest		
6. Popescu Octavian		
7. Vântu Serghie		
8. Lazăr Vasile – învățător titular		
9. Bândiu Nicolai Chilei Matrona		
10. Repta Domnica – clase primare (1–4)		
11. Vasilescu Ștefania		
12. Petre Adela		
13. Popovici Ștefan		
14. Burla Eufrozina – preda bucătăria		
15. Neagu Ecaterina – lucru manual (țesutul)		

Odată cu ocuparea temporară a nordului Bucovinei în iunie 1940, fostele școli au fost desființate și s-a introdus sistemul de învățământ sovietic. Majoritatea cadrelor didactice s-au refugiat sau au fost repatriate în mod organizat (nemții) prin înțelegerea sovieto-germană din septembrie 1939. Nu știm dacă în anul de învățământ 1.9.1940 – iunie 1941 în Ciudei a funcționat vreo școală.

În perioada 1940 – iunie 1941, în Ciudei, și în genere în raioanele Storojineț și Hotin, școlile create sub administrația română nu funcționau. În ianuarie 1941, sistemul de învățământ românesc a fost reorganizat. Administrația de stat din regiunea Cernăuți a reușit să deschidă doar 16 școli, din care 14 școli de 7 clase și doar 2 școli medii, cu 50 de clase și 1498 de elevi. Aceste „realizări” sunt rezultatul hotărârii Biroului regional de partid al PC (b) al Ucrainei din 23.12.1940, ObIVNO (Secția regională de învățământ) este obligat ca până la 1.2.1941 să includă în procesul de învățământ cca 15 000 persoane.

Ulterior, până în primăvara anului 1941, toate școlile existente în sistemul românesc: școlile primare (503 școli cu 69 056 elevi), gimnaziile (13 de profil comercial, industrial ș.a. cu 2 583 elevi), liceele (14 cu 8037 elevi), colegiile profesionale (3 cu 972 elevi) au fost reorganizate în cadrul sistemului sovietic în școli primare, medii necomplete (cu 7 clase) și școli medii (cu 10 clase)¹⁸⁴ (tabelul 3).

Tabelul 3. Situația învățământului din regiunea Cernăuți în mai 1941

<i>Denumirea școlii</i>	<i>Numărul școlilor</i>	<i>Numărul elevilor</i>
Școli primare	371	48 903
Școli medii necomplete	138	45 715
Școli medii complete	27	13 952
Total	536	108 570

Sursa: Memorandumul Direcției regionale de învățământ, 1941 (Arhiva Muzeului din Ciudei)

În perioada ianuarie-mai 1941, a fost planificată și realizată deschiderea a 406 școli cu limba de predare ucraineană, 10 școli cu limba de predare rusă, 8 școli cu limba de predare evreiască, 1 școală cu predarea în limba poloneză, 114 școli cu limba de predare „moldovenească”, deoarece glotonimul „român, românesc” a fost scos din uz.

În 1940, pentru învățământul public în regiune au fost repartizate 17 358 000 ruble (карбованці):

1. Pentru școli – 12 083 mii r.
2. Pentru instruirea celor adulți – 105 mii r.
3. Pentru lichidarea analfabetismului – 289 mii r.
4. Pentru învățători – 466 mii r.

¹⁸⁴ Memorandumul Direcției regionale de învățământ a Comitetului regional al Partidului Comunist din Cernăuți privind starea învățământului popular din regiune în I jum. a anului școlar 1940-1941 (Arhiva Muzeului din s. Ciudei).

5. Pentru instruirea politică – 506 mii r.
6. Pentru biblioteci – 387 mii r.â
7. Pentru conferințe – 166 mii r.
8. Pentru lucrul metodic – mii r¹⁸⁵.

În toamna anului 1941, la 15 septembrie, s-a început un nou an de învățământ, deja sub administrație românească (deoarece nordul Bucovinei fusese eliberat între timp). Din nou, în Ciudei au început să activeze cele 3 școli. Școala Ciudei-Centru avea 12 posturi de învățători și 329 de elevi. Școala avea 4 ha de pământ. Școala primară Cornișor avea 3 posturi bugetare de învățători și 152 de elevi înscriși. Dar școala era frecventată de 120 de elevi. Școala dispunea de 2 săli de clasă și o cancelarie. Școala posedă 0,4 ha de teren și 4 ha de pământ în Davideni, de care nu se folosea. Școala din Crasnișoara Nouă avea 2 posturi de învățători și 40 de elevi înscriși. Școala e frecventată de 36 de elevi. Școala are local propriu, cu 2 săli de clasă și 2 cancelarii. Clădirea școlii este de lemn, acoperită cu șindrilă. De asemenea, școala posedă 4 ha de teren în comuna Davideni, teren pe care îl arendează. În ianuarie 1942, școala are 21 băieți și 19 fete. Directorul școlii este Ion Mânzatu, iar Emilia Mânzatu – învățătoare¹⁸⁶. În toate cele 3 școli, în toamna 1941, cantinele școlare nu funcționează.

Școala Ciudei-Centru, la 5 ianuarie 1942, avea 5 săli de clasă și 2 săli închiriate. Școala a fost construită din cărămidă, și acoperită cu șindrilă (dranca). Corpul didactic al școlii Ciudei-Centru era format din:

1. Vasilescu Nicu – învățător gradul I (din Dorohoi);
2. Neagu Mihai – învățător titular (din Broscăuți) ;
3. Vântu Serghie – învățător titular;
4. Lazăr Vasile – învățător titular;
5. Bândiu Nicolai – învățător de muncă (tâmplărie) ;
6. Chilei Matrona – învățător gradul I;

¹⁸⁵ Arhiva regională de Partid a PC(b) din Ucraina, Fond 1–12–3; Materiale din Muzeul s. Ciudei.

¹⁸⁶ Arhiva regională-85a–3–45.

7. Repta Domnica – învățător gradul I;
8. Vasilescu Ștefania – învățător gradul II (din Broscăuți) ;
9. Burla Eufrozina – învățător gradul II;
10. Manoliu Ana – învățător de matematică;
11. Rațineu Verginia – educatoare la grădinița de copii;
12. Neagu Ecaterina (din Suceveni) ;
13. Dragan Teodor.

Școala era frecventată de 195 băieți și 175 fete. Total: 370 elevi.

Toate școlile din Ciudei aveau nevoie de noi săli de clasă, mobilă, manuale și caiete. Frecventarea școlilor era de cca 75%¹⁸⁷. În acest regim, școlile au funcționat până în martie 1944, când regiunea Cernăuți a devenit din nou sovietică.

Perioada sovietică

Odată cu ocuparea teritoriului românesc, autoritățile sovietice au inclus satul Ciudei în componența raionului Storojineț, regiunea Cernăuți, ultima formată din 3 părți (la 7.8.1940): Nordul Bucovinei (6.050 km²), Nordul Basarabiei (1.660,1 km²) și Ținutul Herței (290 km²). Aceste procese au fost însoțite de represalii, deportări, refugieri ale populației băștinașe. Astfel, dacă în august 1941 în Ciudei erau 3126 locuitori, atunci la 25.11.1945 populația a fost estimată la 1027 de locuitori¹⁸⁸. Deoarece în anul următor 456 de persoane s-au instalat cu traiul în Ciudei, în 1946 populația satului a atins cifra de 1624 oameni (698 bărbați, 926 femei). Componența națională din anul 1946 constituia: români – 1540; ucraineni – 28; polonezi – 33; ruși – 21; evrei – 2.

Problema instruirii populației a fost soluționată prin legea despre instruirea generală obligatorie. În acest scop Comitetul Central al Partidului bolșevic din Ucraina în 1945 a adoptat hotărârea privind „Lichidarea analfabetismului la populația adultă în regiunile Ucrainei de Vest”. Toți adulții, efectiv, au fost așezați în băncile școlare. Învățătorii erau fie specialiști de breaslă, fie persoane care au terminat 7 ani de școală. Autoritățile considerau în

¹⁸⁷ Arhiva regională-85a-3-45.

¹⁸⁸ v. Actul secției fiscale din Storojineț din 25.11.1945.

acel moment că cei care nu cunoșteau alfabetul chirilic și nu vorbeau în limba rusă erau analfabeți sau „cu puțină carte”. După revenirea autorităților sovietice în 1944, ca limbă străină în școli se studia limba germană, pe care o cunoșteau mulți locuitori din Nordul Bucovinei. Limba franceză a fost introdusă în școlile române treptat, începând cu anul școlar 1959–1960 în clasa a V-a, ca apoi să treacă la clasele următoare.

Începând cu anul școlar 1945–1946, școala din Ciudei-Centru nr. 1 își reia activitatea ca școală de 7 clase cu limbile de predare „moldovenească” (cu alfabetul cirilic) și rusă, în clase paralele române și rusești (ultimele au existat până în 1948).

Primul director de școală a fost numit evreul Șulman Iacob Leib (se semna *Lvovici*). În anul următor a fost succedat în post de alt director, Țintilă Emanuil Ilici, originar din comuna Banila pe Siret (e vorba de Siretul Mic), care la prima sa atestare documentară se numea Banila Moldovenească (la 1428). Țintilă Emanuil Ilici, fost pilot-locotenent al Armatei române, care, în vara anului 1944 s-a predat rușilor, în 1967 a fost numit director al Școlii medii nr. 2 din s. Ciudei (cu limba rusă de predare).

Școala primară din *cătunul Cornișor* (s. Ciudei), cunoscută ulterior *ȘM nr. 3* (școală de 9 clase până în ziua de azi) și-a reluat activitatea în 1945 ca filială a ȘM nr. 1 din Ciudei-Centru, având același director ca și școala din Centru – Șulman I. În 1953, l-a succedat în post un învățător trimis din s. Ropcea, Petrașescu Traian, după care, directoare a fost numită Bândiu Ștefania (1954–1958). La lucru au fost angajați atunci mai mulți evrei vorbitori de limbă română: șefa de studii S.F.Iafe ș.a. La început, la Cornișor erau doar 25 de elevi în 2 clase: a I-a și a III-a, iar în anul următor (1946–1947) – a II-a și a IV-a. Cei care veneau prima oară la școală, erau înscriși direct în clasa a II-a, din cauza lipsei de cadre didactice. În 1954, școala din Cornișor devine școala medie de 8, și mai târziu, de 9 clase. În 1962 în școală învățau 260 elevi, conform documentației școlare.

Școala nr. 2 din Ciudei a fost inaugurată la 01.9.1948. Această școală, la început de 7 clase, a devenit treptat școală medie

cu limba de predare rusă¹⁸⁹. Școala nr. 2 a devenit ȘM cu promoția din 1963–1964. Primii directori¹⁹⁰ au fost: Nosova Maria, Prihodico Ivan, Davidean Alexandru, Moscaliuc Serghei, Țintila Emanuil. Aceste persoane au venit în Ciudei după 1945. Ca încăpere pentru școală a fost aleasă casa farmacistului Iosef Smidt, refugiat în România.

Din acest moment în Ciudei funcționează 4 școli:

1. Școala medie Centru, cu predarea în limba română – 10 clase (de la 1.9.1948);
2. Școala medie necompletă Cornișor, cu predarea în limba română – 7 clase;
3. Școala medie necompletă Centru, cu predarea în limba rusă – 7 clase;
4. Școala primară de 4 clase din Crasnișoara Nouă.

Începând cu anul școlar 1951–1952, în actuala clădire a școlii nr.1 a fost deschisă o nouă instituție de învățământ – Școala anuală regională de stat ce pregătea contabili pentru nou-înființatele colhozuri din regiunea Cernăuți. În cei 4 ani de existență (1951–1955), această școală a pregătit 40 de specialiști¹⁹¹.

Din 1952, școala de 8 ani Centru-Ciudei a fost reorganizată în școală medie (de 10 ani), ca între anii 1964–1966 să fie de 11 ani, iar apoi iar să revină la învățământul de 10 clase.

Cei 32 de învățătorii din 3 școli din sat în 1953 primeau ca ajutor material pe un an calendaristic 48 litri de gaz lampant de persoană pentru iluminat. Dintre învățători, 6 persoane nu aveau locuință proprie și primeau de la Primăria satului câte 25 ruble lunar. În acest an, directori ai celor 3 școli din sat erau:

1. Șc. Medie nr. 1 – Șulman Iacob Leibovici;
2. Șc. de 7 clase nr. 2 – Davidiuc A.S.;
3. Șc. de 7 clase nr. 3 – Bândiu Ștefania C.

Deja în anul 1954 în sat erau 13 învățători ce locuiau la gazdă. Primăria oferea lunar 25 r. pentru plata gazdei.

¹⁸⁹ Ziarul raional *Сталінський шлях*, nr. 77 din 22. IX.1949.

¹⁹⁰ Arhiva regională din Cernăuți, Fond. 85-1-34.

¹⁹¹ Ziarul *Радянська Буковина*, nr. 187, 20.09.1955.

Școala medie nr. 1, în anul 1955–1956, avea internat pentru 65 de locuri, dispunând de baie, bufet, ospătărie, spălătorie. De acest internat se foloseau tinerii veniți din Igești, Budeneț, Cireș, Ropcea. Școala ducea lipsă de manuale pentru limba germană, istorie, abecedare ș.a.

*Grădinița de copii*¹⁹².

La începutul lunii iunie 1958, în s. Mejdurecie (așa se numea satul în perioada 7.9.1946 – martie 1995) a fost deschisă o grădiniță de copii de *limbă moldovenească* cu 25 de locuri. În acest scop a fost reamenajată casa fostului director al ȘM nr. 1, Neagu Mihai, care s-a refugiat în martie 1944 în România. Se cere menționat faptul că, încă în 1948, în sat funcționa o creșă pentru copiii sugari, pentru ca mamele să poate lucra la ordinul Primăriei și al colhozului recent creat.

*Școala-internat din satul Ciudei*¹⁹³.

În toamna anului 1958, la 1 septembrie, în s. Mejdurecie a fost deschisă o nouă instituție de învățământ – școala-internat de 8 clase pentru copiii cu dizabilități fizice, psihice și sociale. Inițial erau 80 de copii, pentru ca în iulie 2002 să se ajungă la 201 elevi. Ca local pentru școala-internat în 1958 a fost ales un grup de clădiri cu 3 etaje construit în 1908, unde își aveau inițial sediul Judecătoria locală, Perceptoră, Secția de jandarmi, sediul avocaților ș.a. Alături se afla închisoarea pentru cei condamnați pe termen scurt și care a devenit „dormitorul” elevilor din noua instituție școlară.

Această școală-internat a fost lichidată în 2011 în cadrul campaniei de „optimizare” a instituțiilor de învățământ (de fapt, e vorba de un proces de tăiere a bugetului educațional). Ca urmare, marea majoritate a elevilor au fost împărțiți prin școli normale, aproape toți având mari dificultăți în adaptarea la un nou mediu.

*Școala medie serală pentru tineretul sătesc*¹⁹⁴

La 1 octombrie 1958, în localul ȘM nr. 1 au fost organizate clase serale. Clasele serale au fost reorganizate în școală serală

¹⁹² Ziarul raional *Сталінський шлях*, nr. 70 din 15.6.1958.

¹⁹³ Ziarul *Ленінський шлях.*, nr. 68 din 11.6.1958.

¹⁹⁴ *Ibidem*, nr. 117 din 3.10.1958.

aparte începând cu anul de învățământ 1960–1961¹⁹⁵, sub denumirea de „Școala serală pentru tineretul sătesc”, cu propria ștampilă și conducere. Școala se mai numea „pentru cei analfabeți sau cu puțină carte de vârstele între 16 și 50 de ani”, din cauză că elevii nu cunoșteau limba rusă. Această școală cuprindea următoarele clase cu „elevi” maturi: clasele I-IV – 20 elevi; clasa V – 24 elevi, au terminat anul 20 elevi; clasa VI – 24 elevi. Clase serale organizate pe cătune funcționau și în 1948. Există liste cu „elevi” născuți în 1905, 1910, 1915. Din anul 1904 era doar o elevă – Burla Maria, fiica lui Grigore.

Organizarea învățământului în școala medie nr. 1 (Ciudei-Centru)

Anul școlar 1947–1948: în urma unei analize a cataloagelor de clasă care s-au păstrat în arhiva ȘM nr. 1 din Ciudei, începând cu 1947, aflăm că la acel moment erau două *clase de-a I-a* cu 58 de elevi (34 băieți, 24 fete). Învățători erau doi bărbați cu liceul terminat până în 1944. Școala funcționa în două schimburi din cauza lipsei de învățători. Obiectele de studiu în acel an erau: limba moldovenească (cu alfabet chirilic); aritmetica; desenul; cântul; caligrafia. Notarea cunoștințelor și a purtării elevilor se făcea doar la sfârșit de an școlar. Elevii puteau fi lăsați repetenți începând cu clasa I.

Clasa a II-a: era o singură clasă: 29 băieți și 18 fete. Regimul de lucru era de 6 zile pe săptămână, câte 4 lecții pe zi. Se predau 7 obiecte (se adaugă gimnastica și limba rusă).

Clasa a IV-a: era o clasă de 9 elevi (6 băieți și 3 fete). Ca obiecte de studiu se adaugă istoria, geografia, științele naturale. Interesantă este tematica cântecelor ce făceau parte din programul școlar din acea perioadă: Imnul RSS Moldovenești; Imnul RSS Ucrainene; Cumătrița; Cântecul Moldoveanului slobozit; Catincuța; Cântecul despre Șciors (*activist revoluționar bolșevic...*).

Clasa a VI-a: în clasă erau 12 elevi (7 băieți și 5 fete). Se predă și germana ca limbă străină. Sistemul de apreciere este cel sovietic: de la 1 la 5. Catalogul de clasă începe a fi completat din ianuarie 1948! Este completat foarte neglijent. La pagina unde se

¹⁹⁵ *Ibidem*, nr. 117, 03.10.1958.

scria reușita la obiectul *Limba moldovenească* lipsește până și lista elevilor. În schimb compartimentul cu predarea limbii ruse este completat foarte atent și curat, după toată regula, de învățătorul Țintila Emanuil.

Anul școlar 1948–1949. Sunt două clase de-a I-a (44 elevi: 28 băieți, 16 fete). Se învață în 2 schimburi. Învățătoare este Moșac Olga. Toți elevii sunt înscriși în catalog *moldoveni*. Anii de naștere ai elevilor variază între 1938–1942. Opt elevi repetau clasa I-a al doilea an, șase elevi repetau clasa al treilea an, un elev repeta clasa I-a al patrulea an.

Clasa a II-a: era o singură clasă de 31 de elevi: 17 băieți și 14 fete. Toți elevii sunt înscriși în catalog *moldoveni*. Anii de naștere ai elevilor variază între 1938–1941. Învățător este Toderiuc Ion (al lui Alexandru), care a lucrat în școală până în anul 2000. Toți elevii la acel moment au statut de pioneri.

Clasa a III-a: era o clasă de 22 de elevi: 9 băieți și 13 fete. Anii de naștere ai elevilor variază între 1936–1939. Învățător este Toderiuc Ion, care lucra în două schimburi. Toți elevii au statut de pioneri și sunt de naționalitate moldoveană.

Clasa a IV-a: era o clasă de 16 de elevi: 4 băieți și 12 fete. Învățătoare este Țintila Raisa. Toți elevii au statut de pioneri și de asemenea sunt de naționalitate moldoveană. Pentru promovarea clasei a IV-a elevii au scris dictarea „Как Ваня провел утро”, la recomandarea Ministerului Învățământului din RSS Moldova.

Clasa a V-a: diriginte de clasă era Ivanovici Igor (venit din raionul Noua Sulița). În clasă erau 34 de elevi: 18 băieți și 16 fete. Elevii sunt din trei localități: Crasna (4 elevi), Igești (10 elevi), Ciudei (20 elevi). Cele mai frecvente nume de familie ale elevilor sunt: Bândiu, Burla, Micailu, Haritescu, Frunza, Pojoga, Burla, Crasnean, Padure, Bruja, Grozavu, Luchian. Părinții copiilor lucrau fie la colhoz, fie la „Lespromhoz”, părinții unui elev erau angajați la Calea ferată moldovenească, de care ținea calea ferată din Ciudei.

Clasele VI și VII.

În ambele clase era aceeași dirigintă – Voitenco Lidia Ivanovna. În afară de învățătoarea Moroșan Olga rămasă din perioada României Mari, toți învățătorii erau aduși în Ciudei din alte părți. În sat erau locuri de muncă, erau multe case de locuit

rămase după persecutarea evreilor în 1941, evacuarea nemților, deportarea a cca 200 de ciudeieni (evrei și români în majoritate) în 1940–1941. Au fost și refugiați în România în 1940, martie 1944. Au mai existat și alte cauze.

În clasa a VI-a erau 14 elevi (5 băieți și 9 fete), anii de naștere variind între 1931–1937.

Clasa VII era clasă de absolvire. În clasă erau doar 9 elevi (5 băieți și 4 fete). Ca obiecte de studiu s-au adăugat Constituția URSS și RSSU, fizica, pregătirea militară.

Lista elevilor din clasa VII în anul școlar 1948–1949, primii absolvenți ai școlii în perioada sovietică, include următoarele persoane:

1. Albin Anatolii, venit cu părinții din raionul Râșcani, RSS Moldova, și care a devenit mai târziu învățător de istorie la ȘM nr. 1.;
2. Bândiu Iordache;
3. Grozavu Oltea;
4. Grozavu Ana;
5. Ivanova Tatiana;
6. Paduri Vasile;
7. Paduri Gheorghe;
8. Cepega Dumitru;
9. Schipor Floarea.

Anul școlar 1949–1950: școala încă este de 7 clase. Sunt două clase de-a I-a, învățătoare fiind Ivanovici Olga. Lecțiile se fac șase zile pe săptămână, câte patru pe zi. Sunt 45 de elevi (29 băieți și 16 fete). Anii de naștere, de asemenea, variază simțitor – între 1937 și 1942.

În clasa a II-a (cu 37 elevi) învățătoare este Moșac Olga, în clasa a 3-A – Țintila Raisa, în clasa a 3-B – Petrașescu Traian (în total 55 elevi). Toți elevii sunt înscriși moldoveni, cu excepția unui elev, Levițchi Ion al lui Eugen, scris român la el acasă! În clasele a 4-A (învățători fiind Ivanovici Olga și Veisberg F.M.) și a 4-B (Todoriuc Ion și Petrașescu Traian) erau 54 de elevi. În clasa 5-a erau înscriși pe listă 35 de elevi, dintre care 4 au rămas repetenți (anii de naștere a elevilor din clasă sunt 1930–1938). Programul școlar cuprinde 9 obiecte repartizate în 33 de ore săptămânal: 5 ore de limbă moldovenească, 7 ore de limbă rusă, 5 ore de limbă

germană, 6 ore de aritmetică, 1 oră de geometrie, 3 ore de geografie, 2 ore de științe naturale, 2 ore de istorie, 2 ore de educație fizică.

Diriginte pentru clasa 6 era Ivanovici Igor (cu 17 elevi), iar pentru clasa 7 – Voitenco L. (cu 13 elevi).

Anul școlar 1954–1955: școala a devenit școală medie de 9 clase. Școală medie nr. 1 din Ciudei era considerată cea mai importantă școală „moldovenească” din raionul Storjineț la acel moment, având elevi din multe sate de pe valea Siretului.

În catalogul clasei a 2-a, pentru prima dată întâlnim o clasă formată din 23 elevi-români (12 băieți și 11 fete).

Elevii clasei a 3-a (22 la număr: 13 băieți și 9 fete) apar pe lista din catalog de naționalitate moldovenească. Așa au fost înscriși de dirigintele de clasă Albin Anatoli, absolventul acestei școli. Între elevii din clasa dată, diferența de vârstă ajunge până la 7 ani! (născuți între 1939–1946). Cauza acestei diferențe este în parte faptul că unii elevi nu reușeau să promoveze clasa și rămâneau repetenți de mai multe ori. În clasa 4-a au fost 25 de elevi, dirigintă de clasă era Țintila Raisa. Apar cercuri după interese școlare: de dans, de cânt, sportiv, cercul tinerilor naturaliști.

În clasa a 5-a (28 elevi) obiectele de studiu sunt predate de învățători-specialiști pe obiect:

1. Limba moldovenească – Mihailiuc Gheorghe;
2. Limba rusă – Haițina Clara;
3. Limba germană – Biler M.;
4. Aritmetica și chimia – Rudman A.;
5. Geografia – Basarab A.;
6. Științele naturale – Țurcan V.;
7. Istoria – Jidovețchi Iacob;
8. Educația fizică – Baraș S.N.

Diriginta clasei a 6-a a fost Haițina Clara. În clasă erau 22 elevi (18 băieți și 4 fete). În ceea ce privește naționalitatea elevilor, moment important pe acele vremuri, pe lista din catalog apăreau 8 români, 12 moldoveni și 2 polonezi. Oare după ce criteriu ne-au despărțit în două? După această logică există două naționalități ale poporului ucrainean: rutenii și rusinii, care nu

trebuie confundați cu huțulii din Carpați vorbind limba (nu graiul) lor deosebită huțulească.

În clasa a 8-a erau două clase paralele, în care se predă limba ucraineană (2 ore pe săptămână). În clasa 8-A sunt 30 de elevi (13 băieți și 17 fete) din satele Mejdurecie (Ciudei, 4 elevi), Igești (8 elevi), Crasnoilsc (2 elevi), Budeneț (3 elevi), Cireș (5 elevi), Ropcea (4 elevi), Pătrăuții de Sus (1 elev), Dimca (sau *Trestiana*, 1 elev), Crasnișoara Nouă (2 elevi). În clasa a 8-B diriginte de clasă era Braunstein Semeon. Cei 31 de elevi erau de naționalitate română, moldovenească și ucraineană (3 elevi). Pe lângă localitățile menționate în clasa 8-A, erau elevi veniți și din Cupca, Corcești.

Dirigintele clasei a 9-a (cu 17 elevi) a fost Mihailiuc Gheorghe. Se învățau 15 obiecte, nou adăugate fiind psihologia, trigonometria, bazele darwinismului (în prezent biologia). După criteriul național, în clasă învățau 16 moldoveni și 1 rus. Toți elevii erau deja comsomoliști.

În anul școlar 1959–1960 pe listele din cataloagele ȘM nr. 1 sunt înscrși 237 elevi, din care 151 elevi erau indicați drept români, 78 elevi – moldoveni, 5 elevi – polonezi și un evreu. Nu știm prin ce metamorfoză în anul școlar 1960–1961 naționalitatea acelorași elevi se schimbă: avem în clase deja 208 români, 19 moldoveni, 3 polonezi, 3 ucraineni, un rus și un evreu (în total 236 elevi). Oare putea să depindă acest lucru de gradul de conștiință al dirigintelui de clasă?

Între anii 1945–1961, *școala din Ciudei-Centru* a devenit școală medie exemplară pentru școlile cu limba de predare moldovenească (română) din raionul Storojineț.

Perioada ucraineană

Odată cu destrămarea URSS și proclamarea independenței Ucrainei, la 24 august 1991, satul rămâne în aceeași subordonare administrativă, dar revine la denumirea sa inițială – Ciudei.

Au loc schimbări importante în organizarea învățământului. În Ucraina s-a renunțat la sistemul sovietic de apreciere cu note de la 1 la 5 și s-a adoptat sistemul de evaluare de la 1 la 12 (anul 2000–2001). Experiența nefericită cu statul muncitorilor și al țăranilor a luat sfârșit. *Lumina nu vine de la răsărit...* Din școală au

dispărut noțiunile de pioner și comsomolist, iar pentru învățători – partidul comunist. Pentru românii/moldovenii prin forță ajunși în componența Rusiei și apoi a URSS, problema numelui de națiune și a limbii a devenit una politică, nu științifică, vorba lui Marian Lupu.

Limba rusă a fost studiată în școlile „moldovenești” din Ucraina începând cu anul 1945 din clasa a II-a. Dar a venit toamna anului școlar 1992, când și această limbă universală a spațiului ex-sovietic a fost scoasă din programul școlar și înlocuită cu limba ucraineană.

Limba ucraineană nu s-a învățat în școlile *moldovenești* din Ucraina până în anul 1992, cu excepția anului de învățământ 1954-1955, în clasele V-IX.

După desprinderea RSS Ucrainene de URSS, la 24.8.1991, școala nr. 2 a trecut treptat la predarea tuturor obiectelor în limba ucraineană. Autoritățile ucrainene de diferit nivel susțin că anumite obiecte de studiu (ca, istoria Ucrainei, de exemplu) trebuie să fie predate în limba de stat și în școlile (care au mai rămas) naționale din țară, fără a numi explicit care este cea „limbă de stat”.

În 2011 Școala medie nr. 2 cu limba de predare ucraineană a fost reorganizată în Complex educațional. El include 595 de elevi, în clasele 1–11 și 100 de copii preșcolari, în cele patru grupe de grădiniță create recent de către administrație pentru *pregătirea* viitorilor elevi pentru școală. La insistența colectivului pedagogic al ȘM nr. 1 și a corpului de deputați din s. Ciudei, o grupă din cele patru deschise este „română”.

În ultimii 15 ani se atestă o creștere bruscă a numărului elevilor școlii cu predare în limbă ucraineană, până la aproape 600. Menționăm că în perioada sovietică numărul de elevi la școala cu predare în limba rusă a variat între 160 și 220. Ultimele evoluții au dus la faptul că proporția elevilor care învață în limba română a scăzut drastic, până la 40,6% din total (tab. 4). Asistăm la un proces clar de deznaționalizare în condițiile când numărul populației satului care a declarat limba română drept limbă maternă la ultimul recensământ, din 2001, a depășit 80%.

Tabelul 4. Evoluția numărului de elevi în școlile din satul Ciudei în ultimii 15 ani

Anul școlar	ȘM nr.1		ȘM nr.2		ȘM nr.3		Elevi după limba de predare, %	
	elevi	% din total	elevi	% din total	elevi	% din total	română	ucraineană
2000–2001	519	45,8	396	34,9	219	19,3	65,1	34,9
2003–2004	428	38,5	479	43,1	205	18,4	56,9	43,1
2006–2007	406	37,0	519	47,4	171	15,6	52,6	47,4
2015–2016	310	30,3	595	58,2	117	11,5	40,6	59,4

Sursa datelor: cataloagele claselor.

Notă: în anul 2015 a fost deschisă o clasă I-a cu predare în limba ucraineană și la școala nr. 3 (Cornișor).

Concluzii

Evoluția învățământului din comuna Ciudei a fost în strânsă legătură cu stăpânirea politică și organizarea administrativă a teritoriului. Organizarea și conținutul învățământului a reflectat politicile și ideologia promovată la nivel de stat. Cu toată diversitatea de ideologii, atitudini față de diferite religii și politici naționale, aproape pe toată perioada analizată, proporția elevilor după limba de predare a corespuns în linii generale proporției populației după etnie. Excepție face ultima perioadă, mai accentuat începând cu anii 2000, când această proporție se modifică substanțial. Se înregistrează un proces îngrijorător pentru viitorul românesc al învățământului, care necesită studii suplimentare pentru a stabili mai exact cauzele și a propune soluții.

Anexă: Directori ai școlii Ciudei-Centru în perioada postbelică:

Șulman Iacob

Țintilă Emanuel

Huțuleac Lazăr

Burla Ion

Petrașescu Radu

Proprietarii de odinioară ai satului Prisăcăreni

Rodica ZEGREA, bibliotecară

Sat așezat la confluența Siretului Mare cu Siretul Mic, Prisăcărenii care, până spre sfârșitul secolului al XVII-lea s-au numit și Fărceni, se hotărăște cu Petriceanca (Petricenii de altă dată), cu Sucevenii, Carapciul, Hliboca și Cuciurul Mare. Acest sat a făcut parte în timpuri mai îndepărtate din ținutul Suceava, iar după anexarea de către Austria a părții de nord-vest a Moldovei, botezată de către cei ce-au răpit-o Bucovina, a fost inclusă inițial în căpitania Siret, ca mai pe urmă să devină o unitate teritorial-administrativă a districtului și, respectiv, a județului Storojineț. În timpul de față, cu denumirea schimbată din 1946 în Proșica, acest sat face parte din raionul Hliboca al regiunii Cernăuți și se subordonează, pe linie administrativă, Primăriei Suceveni.

Satul, împărțit pe timpuri, pe baza proprietăților funciare pe care le dețineau aici câțiva mazili, în Prisăcărenii de Jos și Prisăcărenii de Sus, a crescut prin cătunele sale Holîța, Strâmtura, Seliște și Deleni. Populația ambelor părți depășește cu puțin mia de locuitori, care sunt în teamei români de naționalitate.

Primul proprietar cunoscut al satului Fărceni (Prisăcărenii de azi) a fost Toderășco Grama¹⁹⁶.

La 1674, el a schimbat acest sat cu satul Tolova al unchiului său, Dumitrașcu Prajescul. Acesta nu s-a statornicit pe moșia Fărceni, așa cum a fost învoiala între el și unchiul său Grama. Nu lungă zăbavă a vândut Fărcenii lui Ioan Stroescul, mare jitnicer. Această cumpărătură, însă, s-a făcut de către Stroescul în folosul nepoților săi George, Sandul și Constantin, fiii lui Ștefan Volcinschi, care l-au stăpânit frățește din anul 1754¹⁹⁷. La 8 ianuarie 1762, domnul Moldovei Grigore Calimah a întărit hotarnica satului Fărceni, făcută cu un an mai înainte de către boierul Vasile Buhăiescul și vornicul de poartă Lupul Hadâmbul. Și în acel document se menționa:

¹⁹⁶ Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. II, Editura „Anima”, Iași, 1996, p. 408.

¹⁹⁷ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI, f.a., p. 74.

„Hotarul Fărcenilor începe la răsărit de Opcina despre Hliboca, spre Carapciu spre apus la o piatră în câmp, la apa Siretului, cu Siretul în sus până la Opcina despre Tomeștii ai mănăstirii Putna spre Petriceni, peste apa Siretului până la Opcina unde s-a început Fărcenii se întăresc fraților Gheorghii, Sandu și Constantin, fiii lui Ștefan Volcinschi.”¹⁹⁸

La începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea proprietarii moșiei Fărceni erau cei trei frați Volcinschi, care stăpâneau părți egale dintr-un tot întreg. Dar Gheorghe Volcinschi, fratele mai mare, în curând a decedat și în această împrejurare la 9 ianuarie 1763, ceilalți doi, Sandul și Constantin, s-au învoit să împartă „părțile noastre de moșie, baștină și cumpărături, ce le avem de la părinții noștri”¹⁹⁹. La acea dată a avut loc împărțea la întregului sat Fărceni și a unei jumătăți de sat Petriceni, care s-a numit și Mihailăuți. La acea împărțea o parte i-a revenit Axanei, văduva răposatului Gheorghe Volcinschi²⁰⁰. A trecut doar un an și jumătate de la acea învoială, când, la 20 iulie 1764, Constantin Volcinschi s-a plâns lui Grigore Alexandru Ghica, noul domn al Moldovei, că partea sa de moșie, care se afla în hotar cu moșia Tomești, proprietatea mănăstirii Putna, o împresuraseră călugării. Și domnul țării i-a făcut dreptate, confirmându-i dreptul de a stăpâni acea parte de ocină, iar călugării au fost chemați la divan pentru a fi judecați²⁰¹.

Constantin Volcinschi avea un fiu, Miron, și o fiică, Zoîța. Și, la 23 martie 1767, el a semnat zapisul, prin care lui Miron îi dăruie o jumătate din moșia Tărășeni, pe care o cumpăraseră cândva de la unchiul său Dumitrache Ursachi, iar o altă jumătate, precum și a patra parte din satul Fărceni – Zoîței, care era măritată cu Constantin Arapu. Soțul Zoîței, adică Constantin Arapu, prezentându-se în 1782 în fața Comisiei austriece de delimitare a proprietăților funciare în Bucovina, a declarat că deținea 1/3 din Prisăcăreni, zis mai înainte Fărceni, și că acea parte o primise ca zestre nevasta sa Zoîța. El a mai adăugat că 1/4 de sat o deținea Andrei Volcinschi, moștenită de la tatăl său Sandul Volcinschi, iar 1/6 era proprietatea Axanei, văduva răposatului Gheorghe

¹⁹⁸ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI, f.a., p. 74.

¹⁹⁹ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI, f.a., p. 74.

²⁰⁰ Ibidem.

²⁰¹ Ibidem, p. 75.

Volcinschi, că la acea vreme anumite părți din moșie le mai stăpâneau Petru și Constantin Volcinschi²⁰².

Constantin Arapu a schimbat, la 17 mai 1784, partea sa din moșia Prisăcăreni cu Ion Sava, nepotul lui Niculiță Sava²⁰³. N-a fost menționat în document pe ce moșie și-a schimbat Constantin Arapu proprietatea sa din Prisăcăreni. Dar în Tabloul de boieri și nobili din Bucovina cu indicarea proprietăților lor, tablou alcătuit la Lemberg în 1802, numele lui Constantin Arapu nu mai figurează. Probabil că, la începutul veacului al XIX-lea nu mai era în viață. În acest tablou, însă, era trecută, sub nr. 3, Zoia Arapu, care locuia în Tărășeni și deținea 2/3 din acea moșie²⁰⁴. Tot la 1802, stăpân pe 1/3 parte din moșia Tărășeni era mazilul Miron Volcinschi²⁰⁵.

La 25 mai 1786, văduva Axana Volcinscoia, fiicele ei Maria, Ilinca și Antimia, precum și nepotul acesteia Constantin, fiul lui Ion Volcinschi, au dat mărturie pentru 1/4 din Prisăcăreni. Ei au declarat că Ion Volcinschi a vândut acea parte de moșie lui Gheorghe Volcinschi, soțul Axanei, iar fiul său Constantin a răscumpărat-o²⁰⁶.

În conformitate cu împărțea frățescă din 1763, o parte din moșia Prisăcăreni i-a revenit, după cum s-a menționat, lui Sandul Volcinschi, iar acea parte a moștenit-o fiul său Antohi. Când Antohi și soția sa, Sanda, și-au căsătorit o fiică, pe nume Lupa, care a devenit nevasta lui Ilie Răus, ea nu a fost înzestrată cu pământ în Prisăcăreni, ci a primit 6 odgoane din satul învecinat Petriceni, partea de sus, odgonul fiind de 60 stângeni²⁰⁷.

Sandul Volcinschi a mai avut, în afara fiului său Antohi, și două fiice, una căsătorindu-se cu mazilul Nicolai Grigorcea. Încă la 26 decembrie 1796, Nicolai Grigorcea i-a dăruit fiului său Ilie părți din satele Stroești de Sus, zis Gogolina, Costești, ambele fiind în ținutul Cernăuți. Acest mazil era un om cu destulă avere, odată ce, la 18 septembrie 1765, a avut bani să poată cumpăra de la socrul

²⁰² Ibidem, p. 181.

²⁰³ Ibidem, p. 182–183.

²⁰⁴ Ibidem, p. 183.

²⁰⁵ Dumitru Covalciuc, *Boierii, mazilii, ruptașii și alți proprietari de pământ în Bucovina la 1802*, în Almanahul „Țara Fagilor”, vol. VIII, Cernăuți – Târgu-Mureș, 1999, p. 12.

²⁰⁶ Ibidem, p. 32.

²⁰⁷ Teodor Balan, *op. cit.*, vol. VI, p. 183.

său a opta parte din Petriceni, ținutul Sucevii, pe apa Siretului, „care se hotărăște cu satele Fărceni și Caminca, pentru 35 lei bani gata, ca să-i fie lui, copiilor, nepoților și strănepoților această moșie în veci”²⁰⁸. Apoi, la 30 aprilie 1799, în prezența șatrului Ilie Cârste, ispravnic de Suceava, Sanda Volcineasa, maziliță din Prisăcăreni, declara că ginerele ei, Nicolai Grigorcea, primise de la soțul dânsi, Sandul Volcinschi, o parte din Stroiești, în stânga Prutului și că mai stăpâna și o parte a satului Prisăcăreni²⁰⁹. La 1802, Nicolai Grigorcea era trecut în tabloul amintit doar cu 1/6 din Carapciu pe Siret. La acea vreme, fiul său Ilie deținea 1/16 din Iordănești, iar Pentelei, un frate al acestuia, avea pământ în Brăiești²¹⁰. Partea din moșia Iordănești pe care o deținea Ilie Grigorcea îi fusese dăruită de către tatăl său la 26 decembrie 1792²¹¹. Dar Ilie mai stăpâna atunci și 1/16 din moșia Carapciu.

La 14 octombrie 1806, Ilie Grigorcea cu suma de 2.000 florini a cumpărat părțile din Prisăcăreni, Petriceni și Nepolocăuți ale lui Iordachi Sava, moștenite de la Ion Sava căpitan²¹². Iar la 11 iulie 1810, Antohi Volcinschi i-a cedat lui Ilie Grigorcea 1/2 din 1/4 din Prisăcăreni, partea moștenită de la tatăl său, în urma drepturilor ce le avea acesta după Anița și Maranda, fiicele lui Sandul Volcinschi²¹³. Astfel, stăpânind părți din satele Prisăcăreni, Carapciu, Iordănești, Petriceni, Camenca, toate pe Valea Siretului, și din Nepolocăuți, sat la fostul hotar dintre Moldova și Polonia, deși fusese trecut în categoria mazililor, Ilie Grigorcea devenise boier în lege. Evident, că mai fusese inclus, cu titlul de cavaler, și în rândurile nobilimii bucovinene.

Între timp, satul pe care îl stăpânise cândva Todirașcu Grama și-a lărgit cu mult contururile. În primul rând, lucrul acesta s-a făcut prin îndreptarea hotarului dinspre partea de răsărit a Prisăcărenilor. De pildă, domnul Moldovei i-a trimis pe serdarul Ilie, ispravnic la Suceava, și pe Gheorge Carp, mare căpitan de Ropcea, să restabilească hotarul Prisăcărenilor dinspre moșia Hliboca a postelnicului Turculeț. Iar Gheorge Turculeț a declarat cu acel prilej că hotarnica Hlibocii s-a făcut pe drept, atunci când Volcineștii

²⁰⁸ Ibidem, p. 151.

²⁰⁹ Ibidem, fila 182.

²¹⁰ Teodor Balan, *op. cit.*, vol. IV, Cernăuți, 1937, p. 225.

²¹¹ Dumitru Covalciuc, *art. cit.*, p. 18.

²¹² Teodor Balan, *op. cit.*, p. 182.

²¹³ Ibidem, p. 183.

părăsiseră un timp țara din cauza birurilor mari care trebuiau achitate în folosul domniei. Cearta dintre Volcinești și postelnicul Turculeț a fost pentru partea de jos a Fărcenilor de atunci, însă ea s-a încheiat prin îndreptarea hotarului. Astfel, partea de jos a moșiei a fost întoarsă Volcineștilor²¹⁴. În al doilea rând, locuitorii Fărcenilor „au tras în partea lor și casele de la Tomești, care se cheamă Casele Sucevenilor”²¹⁵. În al treilea rând, satul a crescut și prin lăzuirea anumitelor porțiuni de pădure, ca pe locurile defrișate unii supuși boierești să-și poată construi case. De pildă, la 5 august 1791, Nicolai Grigorcea i-a cedat lui Toader Zegrea o bucată de pădure ca s-o lăzuiască și pentru această muncă clăcașul fusese scutit de toate obligațiile față de stăpânul său²¹⁶.

Din timpuri mai vechi în sat există un lăcaș de închinare Domnului. Potrivit consemnației din 1784 a clerului ortodox din Bucovina, la acea veche biserică din Prisăcăreni slujeau doi preoți – popa Iacob și popa Ștefan²¹⁷. În anul următor, 1785, în Prisăcăreni se aflau, de asemenea, doi preoți – Simeon Sucevan și Ștefan Rus, iar la biserica de aici mai umblau credincioșii din Carapciu și Suceveni²¹⁸.

Biserica devenise neîncăpătoare pentru credincioșii din trei sate de pe Valea Siretului și, într-un asemenea caz, în 1798, Ilie Grigorcea s-a angajat să construiască o biserică nouă, având sprijinul celorlalți mazili din Prisăcăreni. Construcția acesteia a fost mult târăgănată, de aceea, în anii 1801–1802 preotul Grigore Iurevici a cerut în repetate rânduri Consistoriului din Cernăuți să ia măsurile potrivite ca biserica din sat să fie terminată. El sublinia în scrisorile sale că boierul și mazilii din Prisăcăreni, deși s-au obligat să ridice un lăcaș de închinare Domnului, nu vor să contribuie cu nimic la zidirea bisericii. Preotul Iurevici credea că era necesar ca în acea problemă să intervină Administrația Bucovinei care să dea o „mai aspră poroncă sau tocmai orânduire execuției către acești ctitori a Priscărenilor spre săvârșirea începutului”²¹⁹.

²¹⁴ Teodor Balan, *op. cit.*, p. 183.

²¹⁵ *Ibidem.* p. 75.

²¹⁶ *Ibidem.*, vol. IV, p. 14.

²¹⁷ Dumitru Covalciuc, *Consemnațiile din 1784 și 1785 ale clerului bucovinean*, în „Țara Fagilor”, vol. XXI-XXII, 2013, p. 32.

²¹⁸ *Ibidem.*, p. 38.

²¹⁹ Teodor Balan, *op. cit.*, vol. VI, p. 183–184.

Biserica din Prisăcăreni cu hramul „Sfântul Ioan Teologul” a fost târnosită în anul 1803. În 1816, Ilie de Grigorcea a ridicat și biserica din Carapciu pe Siret, cu hramul „Sfinții Doctori Cosma și Damian”. Biserica din Carapciu făcea, însă, parte din comuna bisericească Prisăcăreni, adică era o filială a bisericii din Prisăcăreni²²⁰. Este locul potrivit să menționăm că în această biserică aveau peste ani să slujească Teoctist Blajevicei, în viitor mitropolit al Bucovinei, și Metodie Mânzac, episcop al Cernăuților și Bucovinei pe la mijlocul anilor 50 ai secolului XX.

Ager la minte, răzbătător și foarte ambițios, Ilie cavaler de Grigorcea a ieșit învingător din competiția cu Andrei Borcea pentru stăpânirea jumătății din moșia Iordănești. Crescându-i aripile, el n-a mai știut de îndurare și compasiune când își scotea supușii la prestarea robotei. Din porunca sa, prin vechil și prin slujitorii de la curte, țăranii din Prisăcăreni erau mânați la munci istovitoare, având de participat la arătură, prașilă, la secerișul și treieratul culturilor cerealiere, la cositul, adunatul fânului din poloage, la transportarea, cu carele, a recoltei din câmp. Ei nu erau lăsați în pace nici în zilele de duminică, fiindcă erau trimiși fie la vânatoare, fie la pescuit în apa Siretului, fie la vânzarea, în târguri, a produselor agricole și a băuturilor stăpânului de la velnița sa din Carapciu²²¹. Țăranii fruntași erau datori să facă în folosul boierului 133 zile de clacă cu câte 4 boi, mijlocașii – 129 zile cu câte 2 boi, iar codașii (căsașii sau calicii) – 125 zile cu brațele. Țăranii mai erau siliți, atunci când era necesar, să participe la repararea acareturilor boierești, să dea dijmă din toate produsele agricole și ale grădinilor, să-i mai dea anual stăpânului câte o găină, un fuior tors de in sau de cânepă, precum și să-i aducă din pădure un car cu lemne²²². Deci, nu întâmplător prima pecete a satului Prisăcăreni avea pe efigie un cocoș cântând. Astfel, ea consemna o realitate din epoca boierescului, când țăranii trebuiau să se scoale la cântatul cocoșilor pentru a merge la lucru pe moșia stăpânului²²³.

²²⁰ Ion Drăgușanul, *Povestea așezărilor bucovinene*, vol. I, Editura „Mușatinii”, Suceava, 2010, p. 358.

²²¹ Dumitru Covalciuc, Nicolae Șapcă, Ciprian Bojescu, *File din istoria satului Iordănești*, Editura „Zelena Bukovyna”, Cernăuți, 2013, p. 62.

²²² Nicolai Grămadă, *Sătenii și stăpânii în Bucovina între 1775 și 1848*, în „Anuarul Muzeului Bucovinei”, an I-II, Cernăuți, 1944, p. 70–78.

²²³ Gheorghe Gorda, *Sfânt este numele tău, Voloca. Etimologia*

Teoretic, boierescul a fost desființat în Bucovina în 1848, dar starea țăranilor n-a cunoscut o oarecare ameliorare. E drept că dâșii au primit pământ din moșia lui Grigorcea, însă prețurile de răscumpărare erau exagerate. Și țăranii din Prisăcăreni s-au văzut nevoiți să se spetească din nou în folosul noului proprietar al moșiei Alecu Grigorcea. Apoi, stăpân al moșiei Prisăcăreni a fost Mihai Grigorcea. De fapt, Grigorcenii au stăpânit Prisăcărenii până la ocuparea nordului Bucovinei de către sovietici.

Ultimul mare proprietar funciar în Prisăcăreni a fost Radu cavalier de Grigorcea. În 1923, când satul (cu cătunele Vatra Satului, Holița, Strâmtura și Seliște) avea o populație de 800 locuitori, acesta stăpânea 810 ha terenuri agricole și 830 ha pădure, o fabrică de spirt și una de cherestea²²⁴. La recensământul general al populației din România, care s-a desfășurat la sfârșitul anului 1930, s-a stabilit că în Prisăcăreni locuiau 1.083 persoane, dintre care, 952 erau români, 16 – ucraineni, 50 – germani, 25 – evrei, 24 – poloni și 16 – de alte naționalități²²⁵.

În perioada de dominație sovietică în nordul Bucovinei, în conacul din Prisăcăreni a Grigorcenilor a funcționat o școală tehnico-profesională de pregătire a cadrelor de mecanizatori de larg profil. Iar prin anii 70 ai secolului trecut, pe baza terenurilor agricole pe care le-au avut cândva în stăpânire boierii din spița Grigorcenilor, a fost creat un complex intergospodăresc de îngrijire a bovinelor. În 1974, de pildă, aici erau îngrijite 2.200, iar în 1976, în complexul ce era prevăzut pentru 15.000 capete, erau întreținute 12.016 bovine. Odată cu desființarea colhozurilor și sovhozurilor, complexul din Prisăcăreni, pierzându-și utilitatea, a fost lăsat cu totul în paragină.

toponimelor, hidronimelor și a unor antroponime din Nordul Bucovinei, Editura „Zelena Bukovyna”, Cernăuți, 2012, p. 94.

²²⁴ Ibidem, p. 95.

²²⁵ Ibidem.

GENEALOGIE

Noi informații din arhive private

Înrudirile Dașchievicilor de la Vama

Marius-Andi DAȘCHIEVICI

Distins auditoriu, supun atenției Dvs. un material care sintetizează istoricul demersului istorico-genealogic și câteva dintre înrudirile numeroase ale membrilor ramurii, demers care se află la primele pagini.

A doua mare ramură a Dașchievicilor s-a stabilit în satul Vama (fig. 1), sat renumit prin Stâlpul lui Mihail Racoviță voievod din 1717, Muzeul Oului încondeiat și casele tradiționale (fig. 2) și unde au fost ridicate patru biserici, din care, primele două din secolele XVI-XVIII. Actuala împărțire a satului în două parohii datează de la sfârșitul secolului XVIII când se ridică în partea de sud lăcașul de cult cu hramul „Înălțarea Domnului”, în Vama din Jos (1783) și cea cu hramul „Sf. Ierarh Nicolae” în Vama de Sus, din centrul satului (1797). Ambele lăcașuri de cult au fost înlocuite cu lăcașe noi din piatră. În cimitirul parohiei din Sus a fost mutată vechea biserică de lemn cu hramul „Sf. Nicolae” (fig. 3–4) în jurul căreia și-au înmormântat familia (fig. 5), iar cea din Jos a fost demontată și dusă la Suceava în Muzeul satului.

Familia este una strâns legată de Biserică atât ca administratori, cântăreți, cât și ca preoți și diaconi, așa cum au fost preotul *Ilie Dașchievici*, autorul unor rapoarte pentru anii 1827-1841 în care prezintă evoluția populației școlare din Parohia

Vama de Sus-Sf. Nicolae²²⁶. Din acesta pare să descindă, sub rezerva dovedirii filiației, ramura lui Eusebie Dașchevici (n. 1828), ai cărui urmași trăiesc la Vama, Suceava, Voroneț, dar și în exterior în Italia, Spania (Madrid) și care m-au ajutat cu date importante despre membrii familiei, cercetând și cimitirul de sus unde se află vechea biserică de lemn și mormintele membrilor familiei.

Istoria cercetării acestei ramuri a constituit o preocupare de mare importanță pentru trăitorii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, așa cum a fost preotul Adrian Andronic (* 4 iulie 1871, Părhăuții Noi) cu a sa spiță a neamului Andronic-Dașchievici și transcrisă de fiul Ștefan A. Andronic 25.4.1933, consultată de Ioan V. Dașchevici 1940 (transmisă de Octavian Filievici în 2013) asupra căreia vom reveni la momentul potrivit.

Traian Larionescu și Ioan (Iancu) Dașchievici (1940-1944) au colaborat în demersul întocirii unui arbore al descendenților preotului Onofrei și chiar a fost alcătuită o listă a familiilor înrudite, fără a trata fiecare persoană în parte, fiind însoțite de o istorie, dar despre care nu am cunoștință să mai existe. De menționat, că paleograful a făcut o vizită la Vama în 1940, după mărturia uncheșului Gheorghe, pe atunci un copil. Din păcate nu a rămas nimic palpabil de pe urma vizitei, nici o spiță sau vreun arbore.

Cea de-a doua perioadă a acestui demers genealogic a început în 1996, când m-am aplecat asupra istoriei Bucovinei și a implicării familiei în evenimentele acestei provincii. Căutarea altor spițe de neam redactate de paleograful Ioan V. Dașchievici mi-a fost ușurată de profesorul Ștefan Sorin Gorovei care mi-a oferit primele spițe de neam realizate de predecesorul meu, între care și arborele redactat de Traian Larionescu, un descendent al ramurii Vama.

Tabela genealogică a tuturor descendenților din Onofei, alcătuită de Traian Larionescu era parte a lucrării „Familii boierești bucovinene” era o sursă importantă pentru proiectata, dar din păcate necunoscuta lucrare „Familia Dașchevici”. Tabela

²²⁶ Ion Cernat și Elena Lazarovici, *600 de ani de istorie ai satului Vama*. Studii și schițe monografice, Ed. Pim, Iași, 2002, p. 113.

cuprindea 416 persoane, dintre care, 2 capi de familie, Onofrei și Anastasia, 270 descendenți și 144 de soți și soții. (carte MyHeritage)

Regretatul Dr. Grohoschi-Miclescu (fig. 6–7) mi-a oferit în corespondența purtată în perioada 1996–2012 o microspiță a descendenților Eudochiei și preotului Mihail Muntean, parohul de Cuciuur Mare (fig. 8–10), parte a arborelui familiei Volcinschi publicat în Arhiva Genealogică²²⁷ (fig. 11).

Aceste materiale par să fie parte a unui proiect genealogic organizat pe cele 10 ramuri și subramuri, fiecare fiind însoțită de tabele cu familiile coborâtoare și cu note explicative, aspect sesizat și în cazul ramurii Bănila (sursă Groholschi-Miclescu fig. 12–14).

O sursă importantă de informare a constituit-o Monografia satului Vama redactată de Ion Cernat și Elena Lazarovici în 2002, între ale cărei pagini am găsit date despre clericii care au trăit și activat în parohiile satului (fig. 15).

O direcție importantă în demersul meu o constituie colaborarea cu rudele din ramura Vama, în special cu Gheorghe Dașchevici –Vama cu copiii lui (fig. 16–21), cu membrii familiei Malcinschi, cu un descendent al neamul Muntean, anume Herve Menga și, mai ales, Octavian Filievici și Dan Poraicu despre Neamurile Andronic, Bacinschi, Filievici, Popescu, Malcinschi, Mitrofanovici, Nistor, Poraicu. Toate aceste conexiuni și schimburi de informații s-au desfășurat între 2008–2014.

La începutul anului 2013 am primit un plic cu doi arbori genealogici, expediaț de vărul meu Octavian Filievici: Spița familiei Andronic-Dașchevici și arborele Neamului Popescu. Cele două familii sunt înrudite pe linie feminină cu ramura preoțească a Dașchevicenilor de la Vama (arbore MyHeritage și original).

Descriere: calc cu dimensiunile 80 cm lungime și 59 cm lățime, bine păstrat, cu adnotarea paleografului Ioan Dașchevici în stânga și dreapta jos:

„Cu vrerea Tatălui și ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, extras am la 18 iulie 1940, pentru lucrarea genealogică

²²⁷ Sergiu Groholschi-Miclescu, *Genealogia Familiei Groholschi, ArgGen*, VI(IX), 1999, 1–4, p. 59–72.

„Familia Dașkevici”, datele care privesc pe membrii familiei Dașkevici (linie bărbătească) din copia scoasă la 25 aprilie 1933, de Ștefan A. Andronic, după spița Familiei Andronic-Dașkevici, făcută de Sfinția Sa preotul Adrian Andronic, născut la 4 iulie 1871, iar Prea Venerabilul Părinte Exarh George Filievici, Paroh și Protoieru al județului Storojineț, comandor al Ordinului Coroana României, precum și soția Sfinției Sale, Mult stimata Doamnă Preoteasă Eleonora, a cărei bunică, Domnica, este fiica preotului Onofrei Dașkevici din Vama, Bucovina...”

Datele exacte ale nașterii, căsătoriei și decesului indică existența unor acte de familie păstrate la momentul realizării lui, dar care s-au pierdut. Comparându-l cu „fratele” Larionescu putem spune că se completează în anumite privințe.

Din aceste rânduri se înțelege că Arborele Andronic-Dașkevici a fost alcătuit de preotul Adrian Andronic de la Părhăuți, probabil la sfârșitul secolului al XIX-lea sau la începutul celui următor, transmis unuia dintre fii, Ștefan, care l-a copiat în 1933 și al cărui exemplar a ajuns în posesia arhivistului și istoricului neamului. „Acest document a fost încredințat de către Prea Sfinția Sa George Filievici și soția sa Maria, strănepoata preotului Onufrie Dașkevici de la Vama, către verișoara paleografului, Zorica E. Dașkevici, învățătoare în comuna Corcești și care l-a adus la București împreună cu alte date pentru a fi studiate de genealogist”.

Deoarece arborele se păstra în posesia familiei Filievici putem trage concluzia că arborele a fost restituit în posesia neamului Filievici, la George Filievici din Buziaș.

Primele două generații care se găsesc în arborii Larionescu și Andronic sunt:

Preotul *Onofrei Dașchievici*, trăitor între 1783–1846, la Vama, căsătorit cu Anastasia Nosievici, fiică de preot din Lențești, căsătoria fiind oficiată la 9 Ianuarie 1808²²⁸, este menționat la Vama de Sus încă de la data de 19 ianuarie 1831, când raporta 134 de familii ortodoxe cu 698 de locuitori, post pe care l-a ocupat prin

²²⁸ Preot Adrian Andronic, *Spița neamului Andronic-Dașchievici (1933) și arborele Larionescu*.

concurs²²⁹.

Urmașii preotului Onofrei și ai Anastasiei au fost următorii:

1. Maria, căsătorită cu Vasile Popescu, paroh în Vatra Moldoviței;

2. Teodor (n. 1811–1887), dascăl de Vama, căsătorit cu
1. Ruxandra Bucevschi, fata preotului din Ilișești (T. Larionescu) și
2. Rucsandra Mironovici (arborii Andronic și Larionescu).
Mormântul său din cimitirul vechi ne-a oferit și stabilirea perioadei
de viață (fig. 22). Din descendența sa face parte profesorul
Animpodist, fondatorul Muzeului de Istorie de la Suceava, prieten
al scriitorului, teologului și folcloristului Simion Florea Marian,
ambii colegi la Ober Gimnazium²³⁰, unica fotografie a celui mai
pedant profesor din Ducatul Bucovinei (fig. 23) mi-a fost furnizată
de colegul și prietenul Alexandru Pânzar. Mormântul său se află în
cimitirul „Pacea” de la Suceava (fig. 24)²³¹;

3. Ana, devenită prezbitera preotului *Leon Vorobchievici*,
paroh la Lențești;

4. Ion, ologul (arborele Andronic);

5. Nicolae, vameș la Fălticeni, căsătorit cu *Balașa Hașnaș*;

6. Rachila, căsătorită cu preotul *Alexandru Chiseliță*, paroh
de Cupca;

7. Margareta (1830–1906), care s-a căsătorit chiar la Vama
cu preotul *George Andronic*, parohul de Ostrița;

8. Eudochia (?-†1887) a devenit soția preotului *Mihail
Muntean*, paroh de Cuciurul Mare;

9. Victoria a luat în căsătorie pe veterinarul *Onesim
Berchișan* la Vatra Moldoviței;

²²⁹ Ion Cernat și Elena Lazarovici, *op.cit.*, p. 157.

²³⁰ Marius-Andi Dașchievici, *Lupta pentru unitate și conștiință națională
în Bucovina Austriacă prin școală*, Colecția Accente Istoriografice, nr.
4, ediția II revizuită și adăugată. Volum dedicat aniversării a 60 ani de
la înființarea Liceului Teoretic „Alexandru Ioan Cuza” Iași (coord.
Lăcrămioara Iordăchescu, Ariadna Maximiuc, Cezar Furtună), Editura
Pim, Iași, 2015, p. 619–623, ISBN 978-606-13-2245-9.

²³¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Cimitirul_Pacea_din_Suceava#/media/File:Animpodist_Daschevici.jpg.

10. Domnica avea să devină soția cantorului *Vasile Malchinschi* de la Cupca;

11. Mihai se va călugări sub numele de Melchisedec;

12. Preotul *George Dașchevici* era în anii 1847–1848 un tânăr diacon când în protocolul de inspecție, al Protopopului de C-lung Moldovenesc este menționat la aceeași parohie alături de preotul paroh Mihail Muntean, de fratele său, dascălul Teodor Dașchevici și pălimarul Iacob Șuștac²³². Soția sa, Paraschiva Cantemir, fiica preotului din Cajvana, care, după moartea preotului se va călugări la mănăstirea Agapia la 18 ianuarie 1902²³³.

Primul neam care se va înrudi, *Andronic* provenea de la Roșa, născut la 1796, pribegit din Transilvania în Bucovina, la Ostrița, unde s-a căsătorit cu Ileana Strzejac cu care a avut 5 copii: Domnica, căsătorită Manoli Grosu, Ecaterina (1829-18 ianuarie 1866), căsătorită cu Vasile Hiejeu (?) fără descendență, preotul George (n. 4 aprilie 1823–21.08.1896), Dimitrie (1829–1886) căsătorit cu Eufrosina și Ileana.

Deși necunoscut de preotul Adrian Andronic, prenumele primului Andronic era Grigore, așa cum indică însemnarea din fondul Sever Zotta și, în plus, se impune o rectificare a anilor de viață a fiului George 1822–1894, în loc de 1824–1896 așa cum apar la Traian Larionescu²³⁴.

În generația a II –a neamului Andronic

Dimitrie Andronic și soția sa Eufrosina au avut trei copii:

1 Marfa (decedată 1922), căsătorită cu un *Diaconovici* din Vrânceni, a căror singură fiică Aglaia a devenit soția preotului Țurcanovici, decedat în Rusia;

2. Maria, căsătorită cu un *Cracalia*;

3. Melania, căsătorită Kile.

George Andronic a luat-o în căsătorie pe Margareta Dașchevici, fiica preotului Onufrie de la Vama în satul său de baștină, cu care avea să aibă următoarea descendență, prezentă în

²³² *Ibidem*, *op.cit.*, p. 110.

²³³ Preot Adrian Andronic, *Spița neamului Andronic-Dașchievici (1933) și arborele Larionescu*.

²³⁴ DCAN București, fond Sever Zotta, dos. 18, f. 1-2 r.

cei doi arbori genealogici, Larionescu și Andronic:

III. 21 Titus * 8 aprilie 1848-†Viena, 6/8 mai 1896.

III. 22 Maximilan * Rădăuți, 1 martie 1853-†Cernăuți, 30 decembrie 1896, de profesie inginer silvic (arbore Larionescu), cununat 24 aprilie 1881, de la Cernăuți cu Francisca Korn, fiica doctorului Korn și sora doctorului austriac Robert Korn de la Suceava, căsătorit cu domnișoara Schmirch cu care are trei băieți (Otmar, Johann și altul necunoscut).

III. 23 Haralambie * Părhăuți, 3 mai 1855 -†Ostrița, 20 mai 1875.

III. 24 Haritina * 14 ianuarie 1856-†cripta Ostrița, 28 mai 1896, căsătorită de două ori 1. Dr. Daniel Verenca de care va divorța pentru al 2-lea mariaj cu Alfred Folkavschi din Serbia.

III. 25 Eugenia * 17 aprilie 1862-†Sucevița, 1907, căsătorită cu Alexandru Voevidca, preot la Sucevița.

III. 26 Leocadia, căsătorită cu Ion Ștefaniuc (Ștefanelli), paroh și arhimandrit la Sucevița.

Arhimandritul mitrofor Inochentie Ștefanelli (n. 22 februarie /7 martie 1858, Siret – d. 2 iunie 1934) a fost egumenul Mănăstirii „Sf. Ioan cel Nou” din Suceava. Pe crucea de lângă biserica „Sf. Arhangheli” din Călineștii lui Cuparencu (fig. 25) este următoarea inscripție:

„Cripta familiei Ștefanelli. Aici odihnește în Domnul Archimandrit Mitrofor Inochentie Ștefanelli Egumenul sf. Mănăstiri din Suceava decorat cu Ordinul Coroana României în gradul de Comandor, Medalia «Răsplata Muncii pentru biserică» cl. I, născut 7 Martie 1858 repausat 2 Iunie 1934. Dormi în senină pace pe care ți-au dat-o faptele tale.” (fig. 26).

Inochentie Ștefanelli s-a născut cu numele de Ioan Ștefaniuc. A urmat studii la Gimnaziul de Stat din Cernăuți și apoi la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, pe care le-a absolvit în iulie 1882. S-a căsătorit cu *Leocadia, fiica parohului și protopresviterului Gheorghe Andronic din Ostrița*. Mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici l-a hirotonit diacon la 7 noiembrie 1882 în Catedrala din Cernăuți și apoi preot la 12 noiembrie 1882, în biserica din Bănila Rusească. A fost rânduit pe rând preot de ajutor la bisericile din Negruleasa (1/13 decembrie 1882), Cuciur

Mare (11/23 februarie 1883), Carapciu pe Ceremuș (17/29 februarie 1884) și apoi Rarancea (23 octombrie/4 noiembrie 1884). Este numit apoi administrator parohial (1/13 aprilie 1888) și paroh (19/31 decembrie 1889) la biserica din Călinești-Cuparencu. A fost ales în trei perioade asistent protopresbiterial. În anul 1914, a fost tuns în monahism, sub numele de Inocentie, și hirotesit protosinghel. La 27 februarie 1914 a fost instalat ca proistos al Mănăstirii „Sf. Ioan cel Nou” din Suceava în prezența delegatului consistorial Ipolit Vorobchievici, arhimandrit și egumen al Mănăstirii Dragomirna. Prin actul Guvernului Bucovinei nr. 22996/14 din 3 iulie 1914 i s-a schimbat numele din Ștefaniuc în Ștefanelli. I s-au conferit demnitățile de arhimandrit stavrofor (1920) și arhimandrit mitrofor (1923)²³⁵.

III. 27 Ion * 2 iunie 1863- †Ostrița, 24 aprilie 1883.

III. 28 Adrian * în Pătrăuții Sucevei, 4 iulie 1871-†?, căsătorit cu Ecaterina, fiica preotului Miron Tomiuc.

În octombrie 1914, „preotul Adrian Andronic din Lucavița, o localitate cu populațiune în majoritate ruteană, a fost arestat, în urma unei denunțiațiuni infame. Dovedindu-se nevinovăția, a fost eliberat”. Ca și în alte cazuri similare, acuzația se referea la posibila colaborare cu trupele țariste, acuzație pe care austriecii o priveau cu foarte multă atenție²³⁶.

A patra generație *Andronic* este compusă din următorii membri:

Copiii lui lui Maximilian Andronic arborele Larionescu:

IV. 1 Constantin 1890–1908 la Traian Larionescu.

IV. 2 Ileana la Larionescu 1893–1896, nu 1894 ca în spița Andronic.

IV. 3? 1882–1955, doar în spița Larionescu.

Copiii Leocadiei Ștefanelli: Margareta (IV. 4) și Virginia (IV. 5) căsătorită cu doctorul Nicolae Carabiovschi cu care a avut trei copii.

Copiii Eugeniei Voevidca:

²³⁵ Arhimandrit Mitrofor Inochentie Ștefanelli, *Cronica Mănăstirii „Sfântul Ioan cel Nou”* (manuscris, 1927–1930), p. 29–30.

²³⁶ *Viața Nouă*, Anul III, nr. 146, 1 noiembrie 1914, p. 2.

IV. 6 Leocadia, născută în 1884 și căsătorită cu Alexandru Butrișchi

IV. 7 Maria s-a căsătorit cu preotul Vasile Iftodi.

IV. 8 George 1882–1955 este menționat ca director de școală la Cernăuți.

IV. 9 Adriana apare doar la Traian Larionescu, căsătorită cu parohul de Bădești, Gheorghe Cosmovici.

Copiii preotului Adrian apar la Traian Larionescu astfel: Maximilian (IV. 10) căsătorit cu Sextila Bumbu în 1929, Ion (IV.11) născut 1903, Ștefan- posesorul arborelui- (IV. 12) născut în 1905 a fost profesor, trăia în 1933 și Titus (IV. 13) născut 1906 a urmat cariera de ofițer.

Copiii Margaretei Carabiovschi: V. 1 Corina, V. 2 Leocadia, devenită soția căpitanului Vasile Cazacu și V. 3 Nicoleta care a fost căsătorită doar doi ani cu profesorul Virgil Ianovici până la moartea ei survenită în 1930.

Copiii Leocadia Butrișchi: V. 4 o fiică, Hortensia care se căsătorește în 1929 cu preotul Mauriciu.

Octavian Filievici și ruda sa, Dan Poraicu, sunt autorii unui demers genealogic restitativ pregătit pentru Congresul din luna mai a anului viitor.

Departa de a fi încheiată, cercetarea acestei primei înrudiri are un schelet bine fixat, trebuie adăugate informații suplimentare, elucidate lacunele și completate cu alte înrudiri.

Până acum, spița familiei Andronic în cele 5 generații a adăugat 53 de membri cu toți descendenții și soții/soțiile: 2 capi de familie, 31 descendenți și 20 de parteneri prin alianță.

Concluziile acestei prezentări sunt următoarele:

1. munca de investigare a istoriei familiilor înrudite este o constantă prezentă în generațiile trecute și prezente ale familiei, indiferent de ramură.
2. există o conștiință a trecutului care se cere scris, prezentat publicului interesat și, mai ales, publicat.
3. Profesiile cele mai întâlnite sunt: preot, dascăl, medici, ofițeri, profesori de liceu sau facultate, majoritatea fetelor se căsătoreau cu preoți.

4. Se repetă anumite prenume: Maximilian, cu referire la efemerul Împărat Maximilan al Mexicului, fratele autocratului Austriei, Franz Iosef I, Leocadia, Titus, George, Ileana, Margareta, Maria.

Spîța neamului Andronic-Dașkevici (!)

Arborele Andronic-Dașkevici a fost alcătuit de preotul Adrian Andronic de la Părghăuți, probabil la sfârșitul secolului XIX sau la începutul celui următor, transmis unuia dintre fii, Ștefan, care l-a copiat în 1933 și al cărui exemplar a ajuns în posesia arhivistului și istoricului neamului, paleograful Ioan V. Dașkevici, care a adnotat exemplarul transmis mie în ianuarie 2013 de George Filievici de la Buziaș, inițiatorul relegării comunicării și împreună lucrători la scrierea istoriei neamului.

Spîța este scrisă pe calc, cu creionul, fiind organizată descendent de la neamurile Andronic și Dașchievici, cu aspectul unei pânze de paianjen, în care generațiile se amestecă, liniile descendenților coboară și se întretaie, fiind necesară urmărirea fiecărei linii și filiații.

„Cu vrerea Tatălui și ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, extrasa-am la 18 iulie 1940, pentru lucrarea genealogică «Familia Dașkevici», datele care privesc pe membrii familiei Dașkevici (linie bărbătească) din această copie scoasă la 25 aprilie 1933, de Ștefan A. Andronic, după Spîța Familiei Andronic-Dașkevici făcută de Sfinția Sa Preotul Adrian Andronic, născut la 4 Iulie 1871, iar Prea Venerabilul Părinte Exarh George Filievici, Paroh și Protoereu al județului Storojineț, Comandor al Ordinului «Steaua României», precum și soției Sale, Mult Stimata Doamnă Preoteasă Eleonora, a cărei bunică, Domnica, este fiica preotului Onofrei Dașkevici din Vama, Bucovina; le exprim pe această cale, cele mai respectuoase mulțămiri și toată recunoștința pentru deosebita bunătate ce a au avut a încredința acest document verișoarei mele, Zorica E. Dașkevici (ramura Dașkevici-enilor din Vama), refugiată din Bucovina, de la școala comunei Corcești, care l-a adus la București, împreună cu alte date adunate de omnia

Sa, ca contribuție la lucrarea genealogică menționată, pentru care ajutor prețios îi rămân foarte recunoscător.

Și s-au scris șirele de mai sus, la întâiu an al domniei Majestății Sale Regale Mihai I al tuturor Românilor, aci în București, la anii de la zidirea lumii 7450, iar de la Mântuitorul lumii, leatul 1941, septembrie în 3 zile, de Ion a lui Vasile cavaler de Dașchevici (ramura Dașchevici-enilor din Bănila pe Siret, Bucovina).

Sfârșit și lui Dumnezeu celui în Treime slăvit, Mărire și laudă în vecii nesfârșiti, Amin!”

I.V. Dașchevici, Șef al Diviziei C.F.R î.r.

București IV, Calea Moșilor nr. 133

Făcut de Preot Adrian Andronic *4 Iulie 1871, Pătrăuți-Sucevei

Copiat: Ștefan A. Andronic 25 .4.1933

Generația I (cca. 1770–1840)

NEAMUL ANDRONIC, originar din Roșă

N, * 1796 căsătorit Ileana Strejac

NEAMUL DAȘCHIEVICI

ONOFREI, preot în Vama 1783–1846, căsătorit cu Anastasia

Nosievici

Generația II (cca. 1800–1880)

ANDRONIC

II. 1 Dimitrie 1829–1886 la Ostrița, căsătorit cu Eufrozina.

II. 2 Domnica (?-?) căsătorită Manoli Grosu.

II. 3 Ileana.

II. 4 George (4 aprilie 1823–21 august 1896), cununăți la Vama cu Margareta Dașchevici 1830–1906, fiica preotului Onufrie DAȘCHIEVICI- 11 urmași.

II. 5 Mihai.

II. 6 Ion, ologul.

II. 7 Teodor, dascăl de Vama căsătorit cu 1. Ruscanda Bucevschi și 2. Rucsandra Mironovici.

II. 8 George, paroh de Vama, căsătorit cu Paraschiva Cantemir.

- II. 9 Domnica, căsătorită cu Vasile Malcinski.
- II. 10 Ana, căsătorită cu preotul Leon Vorobchievici.
- II. 11 Victoria, căsătorită Berchișan.
- II. 12 Neculai, căsătorit cu Balașa Hașnaș.
- II. 13 Evdochia, căsătorită cu preotul Mihai Muntean.
- II. 14 Rachila, căsătorită preot Chiseliță.
- II. 15 Margareta căsătorită cu preotul George Andronic.

Generația III

ANDRONIC

- Fii lui II. 1 Dimitrie Andronic.
- III. 1 Marta (+ 1942) căsătorită cu Diaconovici din Vrânceni.
- III. 2 Maria (?-?) căsătorită Cracalia.
- III. 3 Melania (?-?) căsătorită Kile.

Fiii lui II.7 Toader DAȘCHEVICI, dascăl de Vama.

III. 4 Ileana DAȘCHEVICI din prima căsătorie, căsătorită cu Grigorie Berlinski (frate cu Petru, Gheorghe și Vasile, toți fiii lui Iordache Berlinski).

Fiii lui II. 8 George, preot de Vama căsătorit cu Paraschiva Cantemir, fiică de preot, decedată la Mănăstirea Agapia la 13 ianuarie 1902.

III. 5 Glicheria, decedată în 1912, căsătorită cu Nicolae Bodnarescu Rus de bou †1916 (fratele Rachilei, căsătorită cu Gheorge Isopescu).

III. 6 Maria, decedată 1910, căsătorită cu Domițian Ștefanovici, Bănila.

III. 7 Arcadie, †1932 căsătorit cu Beatrice.

III. 8 Anipodist, profesor la Suceava, decedat 1916.

III. 9 Teodora, decedată 1883, căsătorită cu Miron Gribovschi, preot Cuciur-Mic.

III. 10 Tecla, maică.

III. 11 Cornel căsătorit cu Eugenia Ianovici.

III. 12 Eusebie, decedat la Suceava în 1886 căsătorit cu

Maria, †1924, fiica preotului Cozac.

Fiii lui II. 9 Domnica căsătorită MALCINSCHI.

III. 13 Rachila.

III. 14 Ilarion.

III. 15 Haritina.

III. 16 Elisabeta.

III. 17 Onofrei.

Fiii lui II.10 Ana, căsătorită VOROBCHIEVICI

III. 18 Maria

III. 19 Suzana

Fiii II.15 Margaretei Dașchievici căsătorită cu preotul George Andronic.

III. 21 Titus ANDRONIC * 8 aprilie 1848- + Viena, 6/8 mai 1869.

III. 22 Maximilan ANDRONIC * Rădăuți, 1 martie 1853-†Cernăuți, 30 decembrie 1896, cununat 24 aprilie 1881 la Cernăuți cu Francisca Korn, fiica doctorului Korn și sora doctorului austriac Robert Korn de la Suceava căsătorit cu domnișoara Schmirch cu care are trei băieți (Otmar, Johann și altul necunoscut).

III. 23 Haralambie * Părhăuți, 3 mai 1855-†Ostrița, 20 mai 1875.

III.24 Charitina * 14 ianuarie 1856-†cripta Ostrița, 28 mai 1896 căsătorită de două ori 1. Dr. Daniel Verenca de care va divorța pentru al 2-lea mariaj cu Alfred Folkavski din Serbia.

III. 25 Eugenia * 17 aprilie 1862-†Sucevița, 1907 căsătorită cu Alexandru Voevidca, preot la Sucevița.

III. 26 Leocadia căsătorită cu Ion Ștefaniuc (Ștefanelli)

III. 27 Ion * 2 iunie 1863-†Ostrița, 24 aprilie 1883.

III. 28 Adrian * Pătrăuții Sucevei, 4 iulie 1871-†?, căsătorit cu Ecaterina, fiica preotului Miron Tomiuc.

*Foto 1. Vedere generală asupra satului Vama de pe Dealul Crucii 2013
(arhiva personală M-A Dașchievici)*

Foto 2. Carte postala cu satul Vama

Fig. 3 Biserica Sf. Nicolae din Vama de Sus 1797

Fig. 4 Biserica Sf. Nicolae –clopotnița

Foto 5. Cimitirul satului cu mormintele familiei-George Dașchevici

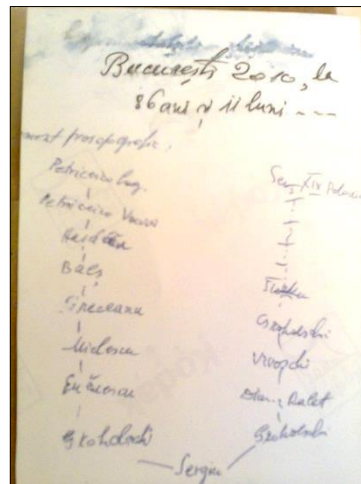

Foto 6 și 7. Regretatul doctor și genealogist Sergiu Groholschi Miclescu

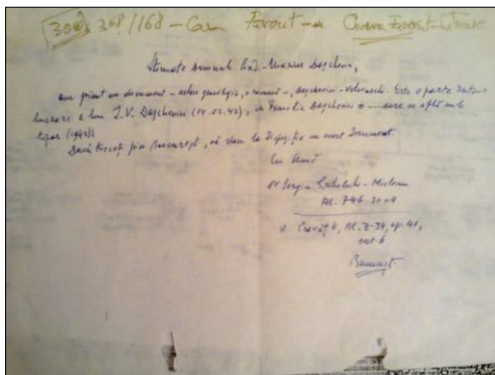
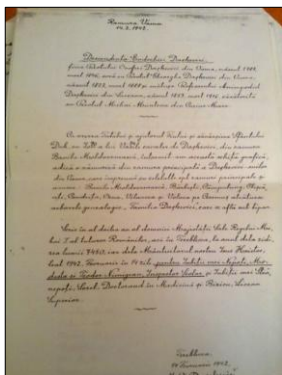
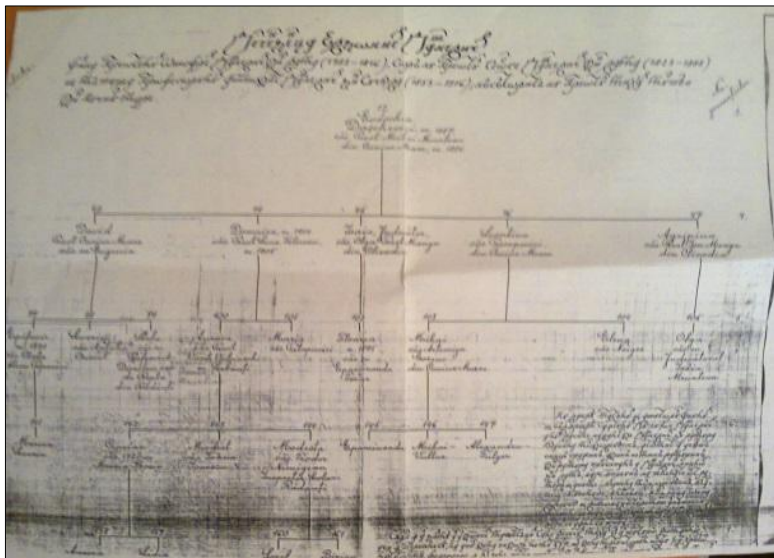

Foto 8-10. Spița Evdochiei Dașchievici căsătorită Mihail Muntean, cuprinsă în studiul regretatului genealogist Sergiu Groholschi Miclescu

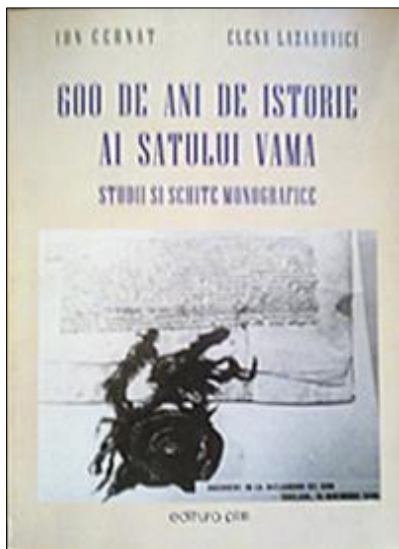

Foto 15. Monografia satului Vama

Foto 16.

Foto 17.

Foto 18.

Foto 19.

Foto 20.

Foto 16–21. Unchiul Gheorghe și soția sa, Domnica împreună cu toate neamurile (2007–2013) și Casa bătrânească cu o vechime de 200 ani care a aparținut lui Eusebie, strămoșul direct al unchiului Gheorghe

*Foto 22. Crucea cantorului bisericesc Teodor Daschkewicz
n. 1811–1887 și a celor două soții*

*Foto 23. Colectivul profesoral al Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava
1895. Rândul de sus: Constantin Procopovici, Emil Malachowski, dr.
Eusebie Popovici, Victor Nussbaum, Lazăr Vicol, dr. Vasile Tarnavschi.
La mijloc: Vasile Bumbac, Josef Wolf, Ironim Muntean, Simion Florea
Marian, Constantin Cosovici, dr. Animpodist Dașchevici. Jos: Gherasim
Buliga, dr. Emil Sigall, Arsenie Comoroșan, Franz Stock*

Foto 24. Mormântul Profesorului Animpodist Dașchievici (10 ianuarie 1853-decedat 1916) din Cimitirul Pacea din Suceava (https://ro.wikipedia.org/wiki/Cimitirul_Pacea_din_Suceava#/media/File:Animpodist_Daschevici.jpg)

Foto 25. Biserica Sf. Arhangheli din satul Călineștii lui Cuparencu. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_Sfin%C8%99_Bii_Arhangheli_Miha_il_%C8%99_i_Gavril_din_C%C4%83_line%C8%99_ti-Cuparencu#/media/File:Biserica_Sf._Arhangheli_din_Calinesi-Cuparencu_1.jpg)

Foto 26. Mormântul arhimandritului Inochentie Ștefanelli din curtea bisericii satului Călineștii lui Cuparencu (https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_Sfin%C8%99_Bii_Arhangheli_Miha_il_%C8%99_i_Gavriil_din_C%C4%83_line%C8%99_ti-Cuparencu#/media/File:Biserica_Sf._Arhangheli_din_Calinesi-Cuparencu_6.jpg)

Tabela urmașilor neamului Andronic

După spița Andronic-Dașchievici și arborele Traian Larioescu

Generația I - 2 membri

*I. 1 Grigore** (DCAN București, fond Sever Zotta, dos. 18, f. 1–2 r de la Roșă), născut la 1796, pribegit din Transilvania în Bucovina, la Ostrița, căsătorit cu Ileana Strzejac.

Generația II – 8 membri din care 5 membri și 3 pateneri prin alianță.

II. 1 George (n. 4 aprilie 1822–21.8.1894), căsătorit cu Margareta *Dașchievici*, fiica preotului Onufrie D. de la Vama

II. 2 Ecaterina (1829–18 ianuarie 1866) căsătorită cu Vasile Hieju(?) fără descendență.

II. 3 Dimitrie (1829–1886, Ostrița) căsătorit cu Eufrosina

II. 4 Ileana.

II. 5 Domnica.

Generația III – 20 membri din care 11 membri și 9 parteneri prin alianță.

George Andronic și *Margareta Dașchievici* au avut următoarea descendență:

III. 1 Titus * 8 aprilie 1848-†Viena, 6/8 mai 1869.

III. 2 Maximilan * Rădăuți, 1 martie 1853-†Cernăuți, 30 decembrie 1896, cununat 24 aprilie 1881 la Cernăuți cu Francisca Korn, (fiica doctorului Korn și sora doctorului austriac Robert Korn de la Suceava căsătorit cu domnișoara Schmirch cu care are trei băieți Otmar, Johann și –necunoscut).

III. 3 Haralambie * Părhăuți, 3 mai 1855-†Ostrița, 20 mai 1875.

III. 4 Charitina * 14 ianuarie 1856-†cripta Ostrița, 28 mai 1896 căsătorită de două ori 1. Dr. Daniel Verenca de care va divorța pentru al 2-lea mariaj cu Alfred Folkavschi din Serbia.

III. 5 Eugenia * 17 aprilie 1862-†Sucevița, în 1907 căsătorită cu Alexandru Voevidca, preot la Sucevița.

III. 6 Leocadia căsătorită cu Ion Ștefaniciu (Ștefanelli)

III. 7 Ion * 2 iunie 1863-†Ostrița, 24 aprilie 1883

III. 8 Adrian * Pătrăuții Sucevei, 4 iulie 1871-†?, căsătorit cu Ecaterina, fiica preotului Miron Tomiuc, preot la Lucavița de Sus din 1899, paroh din 1906.

- Dimitrie Andronic* și soția sa *Eufrosina* a au avut trei copii:
III. 9 *Marfa* (decedată 1922), căsătorită cu un
DIACONOVICI din Vrânceni.
III. 10 *Maria* căsătorită cu un CRACALIA.
III. 11 *Melania* căsătorită KILE.
*Generația a IV-a – 19 membri din care 14 descendenți și
5 parteneri prin alianță.*
Copiii lui Maximilian ANDRONIC.
IV. 1 *Constantin* 1890–1896 la Traian Larionescu.
IV. 2 *Necunoscut* 1882–1955 cunoscut doar de T. Larionescu.
IV. 3 *Ileana*, menționată de spița preotului Ștefan, a murit în
1894, 1 a Traian Larionescu 1893–1896.
Copiii Leocadiei Ștefanelli:
Margareta (IV. 4) și *Virginia* (IV. 5) căsătorită cu doctorul
Nicolae Carabiovschi cu care a avut trei copii.
Copiii Eugeniei Voevidca:
IV. 6 *Leocadia*, născută în 1884 și căsătorită cu *Alexandru
Butrișchi*
IV. 7 *Maria* s-a căsătorit cu preotul Vasile Iftodi
IV. 8 *George* 1882–1955 este menționat ca director de școală
la Cernăuți.
IV. 9 *Adriana* apare doar la Traian Larionescu, căsătorită cu
parohul de Bădești, Gheorghe Cosmovici
Copiii preotului Adrian apar la Traian Larionescu astfel:
IV. 10 *Maximilian*, căsătorit cu Sextila Bumbu în 1929.
IV. 11 *Ion*, născut 1903.
IV. 12 *Ștefan* – posesorul arborelui – n. 1905 a fost profesor,
trăia în 1933.
IV. 13 *Titus* născut 1906 a urmat cariera de ofițer.
Copiii Marfei DIACONOVICI
V. 14 *Aglaia* DIACONOVICI a devenit soția preotului
Țurcanovici, decedat în Rusia.
*Generația a V-a: 7 membri din care 4 membri și 3 parteneri
prin alianță.*
Copiii Margaretei Carabiovschi:
V. 1 *Corina*.
V. 2 *Leocadia*, devenită soția căpitanului Vasile Cazacu
V.3 *Nicoleta* care a fost căsătorită doar doi ani cu Profesorul Virgil
Ianovici până la moartea ei survenită în 1930.
Copiii Leocadia Butrișchi: V.4 o fiică, *Hortensia* care se
căsătorește în 1929 cu preotul Mauriciu.

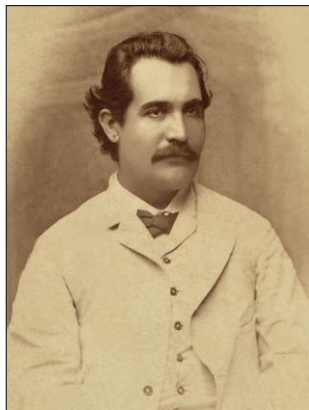
FILOLOGIE

Despre ultima revenire a lui Mihai Eminescu la Cernăuți

*Octavian VORONCA,
membru al prezidiului Societății pentru Cultură Românească
„Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți*

Fiecare popor își are geniul care-l reprezintă: ucrainenii – pe T. Șevcenko, polonii – pe A. Mickiewicz, românii – pe M. Eminescu etc. Creația eminesciană se referă și la ținutul bucovinean, bine cunoscut fiind faptul că Eminescu și-a făcut studiile gimnaziale la Cernăuți.

Aici și-a petrecut primii ani ai adolescenței, aici s-a pătruns de iubirea profundă pentru limba maternă, pentru istoria neamului românesc, având șansa să se afle în preajma unor cărturari ca Aron Pumnul și Ion Gh. Sbiera, de la care a avut cu prisosință ce învăța. Astfel, Eminescu nu poate fi înțeles și nu poate exista fără Cernăuți, orașul care a fost capitala sa spirituală. Pentru noi este foarte important și interesant să cunoaștem locurile din Bucovina pe unde a poposit sau pe unde a trecut Eminescu. Or, poetul a rămas pentru totdeauna legat de meleagurile noastre, cărora le-a lăsat moștenire sufletul său generos.

Mihai Eminescu

Urmele eminesciene au marcat și suburbia cernăuțeană Horecea, îndeosebi dumbrava de la Horecea-Mânăstirii, unde se află o biserică monumentală, ridicată în 1766 prin osteneala egumenului Artemon, sprijinit în nobila sa lucrare de mitropolitul Moldovei Gavriil, de marele logofăt Cilibiu și de alți oameni de bine, intrați în rândul ctitorilor viitoarei mânăstiri. Eminescu a trecut nu o singură dată pragul acestei biserici, care, după forma ei exterioară, amintește de un așezământ de cult din Iași, căci știut este faptul că Ion Gh. Sbiera, profesorul de limba și literatura română de la Obergymnasiumul din Cernăuți, își ducea de fiecare dată, la sărbătoarea armindenului, învățăceii în dumbrava din Horecea.

În ianuarie 1866, după moartea iubitului său profesor Aron Pumnul, Mihai Eminescu a părăsit cu multă durere în suflet capitala Bucovinei.

A revenit cu prilejul organizării serbării de la Putna din 1871, a mai fost o dată, când autoritățile habsburgice se pregăteau să celebreze cu mult fast centenarul unirii Bucovinei cu Austria, aducând, pentru a fi răspândită printre intelectualii bucovineni, o broșură a lui Mihai Kogălniceanu, în care era dezvăluit adevărul privind raptul teritorial din 1775. Ultima dată a vizitat Cernăuții la finea lunii decembrie a anului 1885. Atunci a trecut și pe la Horecea Urbană, unde își avea proprietatea sora sa, Aglaia Drogli. Se știe că profesorul cernăuțean Ioan Drogli a cumpărat, după nunta din 1871 cu Aglaia, o casă și pământ la Horecea, pentru care a plătit suma de 2000 de galbeni. Din păcate, casa nu a fost identificată până în prezent. De data aceasta, vizita poetului la Cernăuți purta un caracter particular – dorea să-și revadă sora și nepoții, cu care să sărbătorească împreună Crăciunul. Mai dorea să-și întâlnească foștii colegi de gimnaziu, voind s-o revadă și pe Aspazia Kaplonska, o veche prietenă. Când poetul își vizita sora în casa ei de la Horecea, Aglaia era bolnavă. Dar, ca să-i facă fratelui o surpriză, i-a rugat pe membrii Societății Muzicale „Armonia” din Cernăuți să joace în casa ei piesa „Florin și Florica”. Reprezentația a avut loc la 26 decembrie 1885, în rolurile principale evoluând George Drogli, nepotul de soră al poetului, și Constantin Isopescul – Grecul, viitor rector universitar. Ajutat de nepoții săi, Eminescu participă și el la desfășurarea spectacolului, instalat, ca suflor, într-o cabină improvizată.

Dacă deschidem o paranteză, trebuie amintit că în 1882, la Cernăuți a fost constituit un comitet pentru crearea teatrului

românesc și a unei trupe de artiști amatori. Comitetul a închiriat primul etaj al hotelului „Moldavie”, unde urmau să aibă loc reprezentațiile. Trupa de teatru îl avea pe Vasile Morariu director de scenă, iar pe Tudor Flondor – capelmaistru. Printre artiști se număra și Aglaia Drogli, sora lui Eminescu, care a făcut o carieră frumoasă la „Armonia”, apărând în nu mai puțin de 23 de piese, între anii 1883–1885. Din trupa au mai făcut parte pianista Eugenia Tomiuc, Minodora Ștefanelli, care a tradus și localizat mai multe piese care au fost puse în scenă, renumita folcloristă Elena Niculiță-Voronca, Maria Mandicevschi, sora celebrului muzicolog Eusebie Mandicevschi, frații Eugenia și Nicu Meșederiu, precum și amica cernăuțeană a lui Eminescu, Aglaia Kaplonska.

În ziua de 27 decembrie 1885, Mihai Eminescu și-a luat rămas bun de la soră, nepoți și prieteni, urcând în trăsură ce avea să-l ducă la gară. Pe peron se adunaseră mulți intelectuali români din Cernăuți, care voiau să-l vadă și să-l salute. Poetul luase trenul spre Suceava, unde îl așteptau prietenii pentru a sărbători împreună ziua onomastică a lui Ștefan Dracinschi, fost director, până în 1884, al Gimnaziului superior din Suceava. Astfel, în a treia zi de Crăciun, la 27 decembrie 1885 adică, plecând din suburbia Horecea, Eminescu a părăsit pentru totdeauna atât Cernăuții, orașul adolescenței sale, cât și neuitatele plaiuri bucovinene.

În decembrie 2015 s-au împlinit, așadar, 130 de ani de la ultima revenire a lui Mihai Eminescu la Cernăuți. Socot că această dată ar trebui comemorată. Dar cum? Până la 27 decembrie fiecare formațiune național-culturală din regiunea Cernăuți să desfășoare adunări de dare de seamă. Iar în ziua respectivă șefii lor să aducă la cunoștința publicului, în cadrul unei acțiuni comemorative, ce sarcini ținând de păstrarea identității naționale a românilor băștinași pe aceste plaiuri au realizat și care a fost aportul lor la revigorarea mișcării noastre generale de emancipare național-culturală. Și toate acestea trebuie să se facă într-un cadru deosebit de festiv, sub semnul omagierii marelui Eminescu.

Aș mai cuteza să propun ca în fiecare an, la 15 ianuarie, pe lângă acțiunile comemorative din cadrul Eminescianei, șefii societăților național-culturale din regiunea Cernăuți să-și dezvăluie planurile de lucru pe anul respectiv, ca, la 27 decembrie, când se va marca ziua ultimei reveniri a marelui nostru poet în capitala Bucovinei, să poată raporta în fața publicului cum au fost acestea îndeplinite.

Realizarea coordonării în texte de limbă română vorbită în Ucraina

Felicia VRÂNCEANU,
Universitatea Națională „Iuriy Fedkovici” Cernăuți

Biunivocitatea relației dintre participanți este o caracteristică a comunicării orale, reversibilitatea rolurilor de emițător și receptor constituind principiul de bază al structurării mesajului transmis pe cale orală. Este evident că limba vorbită nu înseamnă numai succesiunea unor replici aparținând participanților la actul comunicării, dar structura de tip dialogat pare a fi o formă specifică oralului. Replica dialogală, înțeleasă ca succesiunea a două enunțuri, a căror existență la nivelul textului este intercon condiționată prin relații de tipul: întrebare – răspuns, enunț întrerupt – completare, afirmație – negație ș.a. Această grupare de două replici este condiționată nu numai în plan lexical, ci și în plan sintactic, ceea ce presupune identificarea la nivelul succesiunii replicilor a unor mărci raportuale.

În unele enunțuri, unitățile sintactice care contractează raportul de coordonare se află în replici enunțate de diferiți participanți la actul de comunicare; aceste replici nu pot fi însă separate una de cealaltă fără a distruge unitatea semantică a enunțului realizat.

Să analizăm, de exemplu, următorul fragment extras dintr-un dialog* la care au participat doi vorbitori:

A – *Profilu-i absolut diferit: social politic, cultural...*

B – *Și economic.* (14/FV, 6,7)

Este evident că raportul de coordonare – marcat la nivelul formei prin conjuncția coordonatoare copulativă **și** – se realizează între unități sintactice ce aparțin enunțurilor realizate de doi vorbitori distincți: *social politic, cultural* reprezintă mesajul

* Textele au fost înregistrate în regiunile Cernăuți și Transcarpatia din Ucraina. Ele au fost publicate în vol. F.Vrânceanu, *Texte de limba română vorbită*, Editura Universității din Cernăuți, Cernăuți, 2003.

transmis de A, iar *și economic* aparține celui de-al doilea vorbitor. Există opinia că în realitate mesajul transmis de B este un rest de propoziție, caz în care coordonarea se realizează cu un termen existent, dar neexprimat. Structura refăcută ar fi următoarea:

A – *Profilu-i absolut diferit: social politic, cultural...*

B – *Profilul este și economic.*

Apelând la materialul audio, observăm că intonația adoptată de B nu ne îndreptățește să recurgem la refacerea contextului în modul arătat anterior, comunicarea pierzând ceea ce este de fapt una din caracteristicile de bază ale limbii vorbite: spontaneitatea. Vom considera așadar că în structura analizată avem un tip special de coordonare: *coordonarea copulativă cumulativă în replica dialogală*. Ceea ce este specific acestui tip de coordonare este intenția celui de-al doilea vorbitor de a oferi o informație suplimentară, completând în acest mod informația oferită de primul vorbitor.

O altă problemă a raportului de coordonare în texte de limbă vorbită o reprezintă identificarea unor elemente de relație utilizate cu alte valori decât în varianta standard a limbii literare. În continuare vă propunem atenției o astfel de structură:

Pi scurt + îi dispri Boian s-ar putea di spus foarti multi, dar pi scurt putem spuni cî + îi + domnu primar a îi amintit pi + pentru prima dată Petru Rareș (...) (13 /FV, 39,40)

Nu ne vom referi în cazul de față la caracterul fragmentat, aproape indescifrabil din punct de vedere semantic, al acestui text, nici la repetițiile existente, ci la elementul de relație care marchează raportul de coordonare contractat de două din unitățile sintactice din textul dat. Prezența conjuncției coordonatoare disjunctive **dar** ne determină să căutăm în enunțul dat două unități sintactice care, la nivel semantic, să se opună, fără ca una dintre ele să o excludă pe cealaltă. Acest lucru nu este posibil, deoarece informația semantică transmisă de cele două propoziții principale coordonate nu intră în opoziție: *Pi scurt + dispri Boian s-ar putea di spus foarti mult 1/ și dar pi scurt putem spuni 2/*. Cauza o reprezintă topicalizarea complementului circumstanțial de mod *pi scurt*, care se constituie în temă a primei propoziții. În acest mod se renunță la proiectul sintactico-semantic inițial în care identificăm două propoziții care îndeplinesc atât din punct de vedere formal, cât și din punct de vedere semantic toate condițiile pentru a contracta un raport de

coordonare adversativă (*Despre Boian s-ar putea spune multe, dar pe scurt ne vom referi doar la...*).

În continuare vă propunem o altă structură în care conjuncția **și** este folosită nu cu valoare copulativă, ci cu valoare adversativă.

(...) + *el s-o dus su-pat + e (= ea) așa di nervoasă + și cu lăicerili n-aj'unj'e ș-o luat cociorba + era pi la-ndămână + și l-a tras + cociorba di la pâni + da nu pute rîdica cociorba sus, da-l ghionte acolo.* (1/FV, 8–11)

Dincolo de caracterul fragmentar al enunțului, identificăm o serie de unități sintactice construite pe principiul coordonării. Unul din aceste nuclee este: *e așa di nervoasă + și cu lăicerili n-aj'unj'e ș-o luat cociorba*. La nivelul conținutului nu putem identifica un raport de coordonare copulativă, ci de coordonare adversativă (unitățile respective nu se asociază, ci intră în opoziție). **Și** este în acest caz utilizat cu valoarea lui **dar** sau a lui **însă**. Dificultățile apar datorită neexprimării propoziției subordonate consecutive, substituirea realizându-se fără dificultăți: *ea era așa de nervoasă, încât a început să arunce cu lăicerile, însă cu lăicerile nu ajungea*.

Tot în exemplul anterior identificăm o pereche corelativă inedită în componența căreia intră **dar**, binecunoscuta conjuncție coordonatoare disjunctivă:

(...)+ *și l-a tras (...)* **da** *nu pute rîdica cociorba sus, da-l ghionte acolo.*

O consecință a utilizării conjuncției **dar** cu valoarea jonctivului coordonator copulativ **și** este apariția perechii corelative **dar... dar** (cu varianta specifică oralului **da... da**). Ne interesează în acest caz ultimele două propoziții aflate în raport de coordonare. Informația semantică exprimată de aceste două unități sintactice nu mai intră în opoziție, evidentă fiind dorința vorbitorului de a sublinia ideea alternanței, a alegerii pe care autorul acțiunii a avut-o la dispoziție în momentul respectiv.

Inovații la nivelul sistemului jonctivelor coordonatoare sunt identificate și în interiorul replicii dialogale despre care am amintit anterior. Interesează replica celui de-al doilea vorbitor, acesta începându-și comunicarea cu un jonctiv coordonator.

C – (...) *sînt unili problemi cari nu pot li + + rezolva singuri îi mă adresez la + + mai mult la-nvățători, la colegi di clasă + îi.*

A – **Și** *părinți nu vorbesc deloc românește?*

C – *Nu + + mama și tata nimini nu știy, dar în viitor poati +*

vor + și vor învăța.

Ne interesează în acest caz replica rostită de cel de-al doilea vorbitor (A): **Și părinți nu vorbesc deloc românește?**. Este vorba despre o propoziție interogativă introdusă prin jonctivul coordonator copulativ **și** care face legătura cu un context anterior. Utilizarea acestui jonctiv conferă unitate comunicării dialogate, caracterizată prin fragmentarism (cauzat de participarea mai multor vorbitori la actul comunicării). Din acest punct de vedere acest **și** se apropie de valoarea textuală a unui **și narativ**, diferența fiind aceea că unitățile sintactice coordonate prin **și în interogativă** sunt situate în enunțuri aparținând unor emițători diferiți.

Același rol în comunicare îl poate avea și jonctivul coordonator disjunctiv **dar** în enunțuri de tipul:

B – *Daa + + nu-i nădejdi + și vaca...*

A – *Da + ș'ini. V-o paști ș'iniva?*

B – *Ș'ini?!+ O zî ieu + o zî baba. Mai luăm cu noi + la cîmp.* (11/FV, 157–159)

În cea de-a doua replică (*Da + ș'ini. V-o paști ș'iniva?*) **dar** este utilizat cu același scop: de a conferi caracter unitar unei comunicări caracterizate prin fragmentarismul provocat de intervenția necontrolată a participanților la actul comunicării. În acest caz se poate vorbi despre un factor extralingvistic ce poate influența aplicarea unor principii de comunicare.

Intervenția unui vorbitor este de multe ori neobservată de către ceilalți participanți la dialog:

A – *La noi am văzut asta la Cacica așa...*

C – *Da dumniavoastrî di undi sunteți?*

B – *Numa-ici p-oamini. În tăt fostu Soiuz + + + aici esti una și + în + + asta cum + Malo Solotvino.* (2/FV, 5–8)

Intervenția celui de-al doilea vorbitor (*Da dumniavoastrî di undi sunteți?*) nu este observată de A și de B, cererea de informații pe care o realizează rămânând fără răspuns.

Nevoia de a suplini intervenția necontrolată în comunicare explică și existența unor enunțuri de tipul:

A – **Și** + *îi + când di îi sărbătoarea noastră-a minerilor + ultima aa săptă + adică ultima duminică din luna august + am primit pintru tati ce-am făcut + + Să le spun, domnu + președinte?*

G – *Spuni! Cât?*

F – *Asta-i realitatea, no!*

A – Păi, da! Am primit o medalie și douzeci di grivni. (3/FV, 75–80)

După cum observăm, primul vorbitor își începe comunicarea cu o conjuncție coordonatoare, care de această dată poate fi analizată ca având atât valoarea lui **și narativ**, cât și valoarea pe care am atribuit-o elementelor coordonatoare în interogativele analizate anterior.

În astfel de enunțuri, deși identificăm atât forma, cât și conținutul raportului de coordonare, funcția de marcă a unui raport sintactic pe care o îndeplinesc elementele jonctive analizate trece în plan secund. În prim plan se află în aceste cazuri funcția de instrumente utilizate uneori în mod inconștient de vorbitori în actele de comunicare spontane.

Prin urmare, putem afirma că în limba vorbită se impune o reorganizare a sistemului de mărci raportuale ale coordonării, acestea diversificându-și rolurile. Aplicarea aceluiași criterii de analiză ca în varianta scrisă a limbii literare este greu de realizat, principala cauză fiind condițiile diferite în care se realizează comunicare orală (comunicarea orală este situațională, empatică și participativă, permițând și utilizarea altor mijloace de expresie decât cele verbale).

Bibliografie

Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Conversația: structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, București, Editura ALL, 1995.

Felicia Vrânceanu, *Inovații și strategii comunicaționale*, în vol. *Limba română vorbită în Ucraina*, Leipziger Universitätsverlag, 2004, pp. 105–116.

Felicia Vrânceanu, *Realizarea raporturilor sintactice de nondependență în limba română vorbită*, în vol. *Limba română vorbită în Ucraina*, Leipziger Universitätsverlag, 2004, pp. 139–145.

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC

Nu și-a plâns încă tot amarul

Maria TOACĂ

„Cât mai ține mama minte”

De câte ori am fost la Mahala, întâlnindu-mă cu oameni care au căzut victime primului val al deportărilor, credeam că am consemnat sau, cel puțin, am ascultat mărturiile tuturor supraviețuitorilor acelei nopți de groază, de care ne despart mai mult de șapte decenii. Dar nu demult am descoperit-o pe Florica Gostiuc, o bătrânică de 85 de ani, care mai mult plânge decât vorbește, căci încă nu și-a răcorit sufletul, nu s-a eliberat de necazul adunat în aproape cincisprezece ani de exil. Florica a rămas și la adânci bătrâneți o subtilă statuie antică, purtând pe fața-i brăzdată de plugul vremii urmele unei frumuseți de madonă, demne de penelul baronului George Lowendal, care admira chipuri mândre de țărani români de pe meleagul Bucovinei, mai ales din Mahala și Boian.

Mai întâi l-am cunoscut pe fiul ei – un gospodar ca mai toți oamenii de frunte din satele noastre, dar care suferă de o pasiune pe cât de interesantă, pe atât de rar întâlnită în timpurile de astăzi. M-a sunat într-o zi, recomandându-se drept Vasile Hostiuc și frapându-mă cu vestea că avem legături de rudenie pe linia familiei Toacă. Nu prea-mi venea să cred, deoarece din informațiile sumare despre bunelul meu, decedat la o vârstă foarte tânără, știam că n-are tangențe cu comuna Mahala: s-a născut în Seliște, până a se căsători la Lehuceni, a trăi în Gogolina (un cătun aflat odinioară la marginea

Imperiului Austriac). La replica mea că, dacă pornim de la Adam și Eva, suntem cu toții plămădiți dintr-un lut și rupți din aceeași bucată, proaspăta mea rudă a venit cu alte argumente, făcându-mă să-mi fie tare rușine când a început să se intereseze de străbunicii pe linia tatei și alte ramuri din tulpina arborelui genealogic al familiei mele. Am recunoscut cu regret că mai departe de bunelul Ștefan și un străbunic Mihai Bușilă, nu cunosc pe nimeni și nici nu mai am pe cine întreba despre ceilalți care au trăit până la ei.

„Nu trebuie să întrebați de nimeni, ci să cercetați arhivele”, mi-a dat un sfat bun noul cunoscut din Mahala, obiectând că în unele monografii ale localităților noastre, care au fost editate în ultimul timp, apar multe date prinse de autori cu urechea, culese din gura lumii, fără argumentări documentare.

O perioadă a dispărut, apoi începu din nou să mă sune la intervale de două-trei luni, comunicându-mi unde a ajuns cu cercetările obârșiei sale, ce neamuri și-a mai descoperit, cine cu cine s-a căsătorit, cine pe cine a cununat și a botezat prin secolele XVIII, XIX... Cel mai interesant e că îndrăgostitul de istoria neamului, Vasile Hostiuc, e doar un diletant în istorie. În tinerețe a practicat la nivel profesionist sportul, absolvind la timpul său Facultatea de cultură fizică de la Universitatea din Kiev. Dar, printre grijile casei și eforturile de a-și câștiga pâinea cea de toate zilele, găsește timp pentru nesățiosu-i interes față de rădăcinile sale. Și-a schimbat toate actele din Gostiuc în Hostiuc, considerând că așa e mai pe românește.

Deși e mai departe de aceste preocupări, sora sa mai mare, Maria, absolventă a Facultății de filologie, despre care fratele spune că a învățat mult mai bine decât el în școală, încurajează și laudă pasiunea lui Vasile. Pare că nu folosesc la nimic răscolirile lui prin arhive, însă cu fiecare pas aprofundat în trecutul său, fiecare ființă omenească se simte mai încrezătoare în prezent, înaintează cu mai multă speranță în viitor.

Ascultând poveștile lui Vasile Hostiuc despre neamurile îndepărtate, n-am putut să nu mă interesez de cele mai apropiate – de părinții săi. Am aflat că e un favorit al norocului, deoarece îi trăiește mama. Onorându-și promisiunea de a mă aduce la ea „cât mai ține mama minte”, am stat de vorbă în pridvorul casei Floricăi

Gostiuc chiar în după-amiaza de duminică, când, la cimitirul din Cernăuți, Societatea „Golgota” a românilor din Ucraina i-a comemorat pe conaționali martirizați în gulagurile staliniste.

„Nu mă zăpăciți, lăsați-mă să-mi amintesc...”

Nu știu dacă în acea duminică, s-au ținut sfinte liturghii în memoria mucenicilor români din Bucovina și în alte biserici din satele românești care cinstesc memoria martirilor sau numai în lăcașul *Trei Ierarhi* din vechiul cimitir al Cernăuțiului, unde slujește părintele Cristofor. Însă lacrimile vărsate de Florica în acea zi ar fi fost îndeajuns pentru a uda iarba de pe toate mormintele cunoscute și anonime de pe întreg cuprinsul marcat de suferințele românilor noștri.

După 85 de ani, împliniți la 28 ianuarie a.c., prășește în grădină, umblă vioaie prin ogradă, fiind stingherită doar de slăbirea auzului. Cât am stat de vorbă, își dădea sfioasă broboada la o parte să prindă mai ușor orice cuvânt, îmi urmărea mișcarea buzelor ca să-mi priceapă întrebările, iar fiului și fiicei le riposta: „Nu mă zăpăciți, lăsați-mă să-mi amintesc, să nu greșesc ceva”. Maria și Vasile cunosc pe de rost drama familiei lor deportate, au auzit-o de nenumărate ori de la mama Florica, de la bunica Maria. Și asemenea copiilor neastâmpărați, care știu pe de rost poveștile depănate de bătrâni, se grăbeau cu vorba înainte, o opreau pe mamă observând că iarăși a încurcat ceva, că mai demult lor altfel le-a povestit. Ea, însă, de fiecare dată își amintește de nenorociri ce încă n-au fost scoase din depozitul suferințelor sau, poate, intenționat „încurcă ițele” ca să pună la încercare memoria celor tineri.

Firavul fir al destinului putea să i se curme la vârsta când abia împlinise 11 ani, fiind deportată în Siberia pentru... „politică!”. „*Ce politică am făcut eu, un copil de unsprezece ani, dar fratele meu de nouă neîmpliniți, surioara de numai trei ani, bunica Eudochia, trecută de 80 de ani...*”, se revoltă bătrâna. Nici tatăl ei, Florea Doroș, din cauza căruia întreaga familie a fost înscrisă pe lista neagră a românilor sortiți exterminării, nu era implicat în marea politică. Avea la București un frate bolnav de cancer. Întâmplarea a făcut că s-a dus să-l viziteze înainte de moarte, în perioada când ținutul ne-a fost călcat de tancurile sovietice. În noile împrejurări, nu a mai avut drum de întoarcere

acasă, dar nici curaj, căci era un timp când lumea bună (nu doar românii) fugea ca de ciumă din ținutul ocupat. Așa i-a fost norocul să-și salveze propria viață în schimbul suferințelor celor rămași la baștina nimerită sub tirania rusească. Or, fiind om înstărit, cu destul pământ și chiar un magazin în centrul Cernăuțiului, ar fi căzut și el printre primele victime ale genocidului declanșat de ocupanți față de populația românească autohtonă.

Cu muți ani mai târziu (Florea Doroș a decedat în 1989), când i s-au cicatrizat puțin rănile sufletești, Florica și-a vizitat tatăl la București și i-a cântat un cântec „tare gelos”, compus de ea, despre marile necazuri prin care a trecut, despre cum a fost mereu pândită de moarte, cum îngheța și leșina de foame, cum o mâncau păduchii și-i sugeau sângele toate găngăniile Siberiei... Au plâns îndelung împreună, ținându-se de mână. Atunci, tatăl ei a vărsat lacrimi peste tot amarul pe care nu l-a împărțit cu chinuții săi copilași.

Am rugat-o pe Florica să-mi cânte, ori măcar să-mi spună câteva strofe din acel amar. „Nu-mi aduc nimic aminte, am uitat”, s-a grăbit să-mi răspundă, începând să îngâne alte cântece, străine ei și nouă, învățate de la rușii care au ajutat-o să nu-i rămână oscioarele în pământul înghețat al Siberiei.

Stăteam în răcoarea din pridvorul casei bătrânești zidite de Florica împreună cu soțul Ion, după care plânge de aproape un deceniu. În fața celeilalte case mai noi zâmbeau la soare trandafirii, adunau nectar din căldura verii cireșele alb-roze. „Eu cred că mama a primit de la Dumnezeu numele Florica. Iubește mult florile, are grijă să avem trandafiri prin curte până dă bruma, îi place să vadă pomi tineri pe lângă casă”, mi-a spus fiica ei, Maria, în timp ce fiul Vasile lăuda cireșele mari, mustoase aduse din livada sa. „Cele din pomii mamei se coc mai târziu, acum îți fac gura pungă”, ne tot îndemna el să gustăm din dulceața fructelor sale. Într-adevăr, erau grozav de delicioase, dar pe cât de dulci cireșele, pe atât de amare vorbele mamei sale. Pacea tihnitei amiezi de duminică se răsfira tulburată la întoarcerea-i în cei mai negri ani, când ea, o firavă copilă, a fost mai tare ca moartea, mai aprigă decât foamea și gerul, mai demnă și mai mare decât puternicii tirani, care i-au mânat familia în iad. Astăzi, la 85 de ani împliniți, în curtea ornată

cu flori, cu fiul și fiica alături, cu o nepoată foarte instruită (Inga, fiica lui Vasile predă dreptul internațional la Universitatea Cernăuțeană) și un nepot priceput la orice muncă, Floricăi i se pare că-și trăiește apusul vieții în rai. I-ar plăcea să creadă că n-a trecut nicicând prin acel coșmar, când stăpânii satului Mahala, instaurați la putere de dictatura stalinistă, urlau în băătătura casei părintești: „Să nu rămână nici un cui din gospodăria asta!”

„Sunteți fasciști. Voi mâncați oameni!”

Nu e un vis de groază calvarul suferit în timpul celor două deportări, ci povestea crudă a destinului ei. Or, spre deosebire de alte sute de familii din Mahala, Maria Dorog, mama Floricăi, împreună cu toate sufletele din casa lor, au fost deportate în două rânduri – prima dată în noaptea de pomină din iunie 1941, iar a doua oară, de-acum după sfârșitul războiului, când lumea răsufla mai liber și începea să creadă că are ceva drepturi.

Prima dată au fost scoase cinci suflete din casă. Maria Dorog cu trei copii și încă unul purtat sub inimă (Florica de 11 ani, Ion – 9 ani și Rahira de trei ani) și mama ei, Eudochia, trecută de 80 de ani. După ce soțul i-a rămas în România, oameni cumsecade din conducerea primăriei au sfătuit-o pe Maria să-și schimbe numele de familie, ca să nu fie trecută pe lista neagră. Ea, însă, s-a temut sau poate n-a vrut să renunțe la ceea ce i-a fost predestinat. De fapt, nu se știe dacă aceasta ar fi salvat-o. Doar bătrâna sa mamă, Eudochia, nu făcea parte din familia Dorog, ci din ramura renumită a Nandrișenilor, fiind soră cu Vasile Nandriș, care a instruit câteva generații de copii în Mahala, și a fost tatăl lingvistului Octavian Nandriș, ctitorul Catedrei de limba română la Universitatea din Strasbourg. Fiul lui Octavian, Daniel, vizitând în ultimii ani baștina vestitului său tată, a fost și în casa îndepărtatei sale rude, Vasile Gostiuc. Dar acesta e cu totul alt subiect, care-l obsedează îndeosebi pe fiul Floricăi. Pentru bătrâna lui mamă n-are importanță cine cu cine s-a înrudit, greutățile prin care a trecut convingând-o că, la mare nevoie, un străin poate să te ajute mai mult decât oameni de același sânge.

„Ai noștri, din sat, când au venit să ne ridice, nu ne-au lăsat să luăm nimic de mâncare. Mama a pus în traistă numai câteva rufe și a luat vreo două ruble ce le avea în casă. Ne-au dus la

Lujeni și ne-au încărcat în vagoane pentru vite. După o zi am pornit la drum. Dacă veneau nemții mai degrabă poate scăpam de chinurile cele neomeneste. Cât am mers cu trenul, am mâncat numai ce ni se dădea la oprire în gări. Alți oameni aveau cu ei pâine, saci de făină, iar noi eram cu mâna goală. Când ne-au descărcat din tren, ne-au dus într-o poiană din pădure, unde era un grajd mare de animale, gol. Ne păzeau santinele cu arme. În jur nu se zărea vreo localitate unde să trăiască oameni. Toată vara am stat acolo. Mâncam ce vedeam în jurul nostru – iarbă, frunze, flori. Ne urcam în copaci, căutam ouă de păsări, pușori în cuiburi. Am auzit că o familie întreagă a murit din cauză că s-a otrăvit cu ciuperca, iar pe o femeie de la noi, cu doi copilași, au sfâșiat-o lupii. Nemaifiind în stare să rabde chinul foamei, mama și bunica s-au înțeles să mâncăm și noi bureți otrăvicioși și să murim toți odată. Au strâns laolaltă ce-au găsit și i-au fiert puțin. Au mâncat ele, ne-au dat pe urmă și nouă, dar nu ne-a fost nimic”, își depănă bătrâna necazul, văzându-se aieva copil de 11 ani.

La vreo trei kilometri de lagărul lor se afla un sat. După ce paza a mai slăbit, își lua frățiorul de mână și umbla cu cerșitul. Nu cunoșteau limba, arătau cu mâna la gură, abia având putere să plângă, rugându-se să le dea o coajă de pâine ori de cartof. „Vrem mâncare”, plâneau copilașii, iar rușii le răspundeau: „*Sunteți fasciști. Nu avem pentru voi pâine, voi mâncați oameni!*”. Localnicii fuseseră preîntâmpinați de autorități să nu le dea nimic deportaților care umblau cu cerșitul, căci ei sunt sălbatici, niște canibali. Degrabă lumea de acolo a înțeles că acei străini sunt oameni nevinovați, necăjiți, și nu-i mai numeau fasciști, îi lăsau pe copii să strângă cartofi înghețați de pe câmp. Dacă foamea și-o mai potoleau cu ce găseau prin pădure, în privința apei era mare nenorocire. Florica povestește că în tot satul era o singură fântână. Iarna se descurcau mai ușor, căci topeau zăpada, iar în restul anului făceau în pământ gropițe, strângeau apă de ploaie în două cu viermi. Bunică-sa, Eudochia, a murit la câteva săptămâni. Îi răsună în urechi cum cerea întruna mâncare. „Ce să-ți dau?”, îi răspundea fiica înnebunită și ea de foame și de grija pentru cei trei copii. Pruncul născut acolo l-a dat după două săptămâni la orfelinat, sau la vreo familie de ruși. Florica nu știe nimic despre acel nefericit

frățior. Dar crede că a scăpat cu viață, căci mama ei nu l-a scris niciodată în pomelnic la biserică, n-a dat de pomană de sufletul aceluși copil.

Când au început înghețurile, au fost mutați în niște barăci pustii – câte 20 de familii într-o cameră cu o singură sobă. Ca într-un vis de groază o urmăresc pe Florica niște paturi lungi pe care zăceau oameni fără suflare. „*O femeie din Cotenii îi ținea lumânarea feciorașului. Doamne, cum plângea copilul cela și o întreba pe mamă-sa dacă va ajunge să se vadă acasă. „Taci, Mihai, că om merge și acasă”, îl mângâia femeia. Când mă uit, băiatul e mort*”, îmi povestea Florica. Și astăzi varsă lacrimi pentru bunica, pentru surioara sa Rahira, pentru toți măhălenii pe care i-a văzut morți, întinși pe acele lavițe lungi. Atunci, însă, nu avea lacrimi, nici putere să plângă după alții.

Se bucurau de moarte

Unica salvare de chinuri era moartea. Cu toată rușinea, Florica recunoaște că s-a bucurat când surioara Rahira a fost luată de îngeri la ceruri. La acel moment mama lor se afla în închisoare. Lucra la un depozit de grâne. Seara venea acasă cu câteva grăunțe ascunse în mânuși. I-a mers de vreo două ori, iar a treia oară a prins-o un supraveghetor, strigând la ea: „Tu ești fascistă, n-ai voie să furi de la stat”. „Fascistă, nefascistă, dar ne omoară foamea”, a îndrăznit să-i riposteze femeia, curajul costând-o doi ani de pușcărie. Cele câteva grame de grâu găsite prin buzunare se transformaseră într-un kilogram, numai bine pentru a-și primi pedeapsa. Astfel, mama își ispășea pedeapsa în pușcărie, fetița cea mică umbla la grădiniță, Ion îngheța pe la porțile localnicilor cerșind, iar de Florica și-a făcut milă o femeie de la cantina tractoriștilor – o luase să spele vasele, podelele. Era fericită când o pune să curețe cartofi. Atunci ascundea câte o coajă în sân. Când i-a murit surioara s-a bucurat că-i va rămâne porția ei de pâine. Cine ar îndrăzni s-o condamne pe copila ce ducea o luptă crâncenă pentru supraviețuire, când lacrimile și inimile celor adulți se transformaseră în sloiuri de gheață.

După vreun an, mamă-sa a fost slobozită din celulă într-un lagăr. A avut puțin noroc. Luase de acasă un pieptar cusut cu mărgelile. Descosea mărgelușele și le făcea femeilor de la bucătărie șiraguri de pus la gât. Cât a stat în detenție a descusut toate florile de pe pieptar. Pentru micile podoabe, bucătăresele îi puneau ceva mai bun în farfurie. Într-o zi au prevenit-o să nu se atingă de mâncare. Nu departe a văzut că se sapă gropi cu buldozerul. După cina aceea deținutele au căzut ca muștele, vreo o mie de suflete. Din câte știe Florica de la mamă-sa, mâncarea a fost otrăvită. Știa cineva de la Moscova ce crime se făceau acolo, sau poate special se dădeau ordine să fie omorâți cât mai mulți oameni deportați? Această întrebare o chinuiește neîncetat pe supraviețuitoarea exilului.

Oamenii liberi nu aveau cui se plânge, nemaivorbind de românii considerați dușmani de moarte. „*Era lume de tot felul – și bună, și rea. Șefa de la cantină, Iulia, ne jelea, se făcea că nu vede când puneam ceva în gură. Și o altă femeie, șefa de fermă, fie-i țărâna ușoară, după ce mama a fost eliberată din închisoare, slabă de nu se ținea pe picioare, a luat-o să lucreze ca străjer. Îl lăsa și pe Ionel să vină când se mulgeau vacile, ca să guste puțin lapte. Dar ne temeam de feciorul ei. Odată mai că nu ne-a omorât în bătaie. Strângeam cu fratele Ion spice pe miriște. Văzându-ne, el ne-a chemat, amăgindu-ne că ne dă mai multe spice, dar ne-a prins și ne-a bătut de moarte. N-am spus nimănui de teamă să n-o pățim mai rău. Nu știi de unde mai aveam sânge pentru ploșnițe, păduchi și alte găngănii?*”, se întreabă tremurând Florica.

A doua deportare

Când au aflat că s-a terminat războiul, românii deportați s-au bucurat alături de ruși, sperând că se vor întoarce pe meleagurile lor însorite. La un an după Ziua Victoriei a început să se pregătească de drum și Maria Doroș. Au fost luați cinci și cu pruncul ce avea să se nască – șase, dar se întorceau acasă, la Mahala, numai trei. Era și aceasta o mare Victorie a unei mame condamnate la suferințe golgotice. Doar familii întregi ale consătenilor ei au căzut din

primele săptămâni de viață în Siberia, nemairămânând niciun suflet, ca să-și răzbune morții măcar prin mărturisirea chinurilor îndurate.

Maria și cei doi copii ai ei, deja maturizați și căliți de gerurile siberiene, au ajuns cu bine acasă. În drum n-au avut probleme, nimeni nu i-a întrebat cine sunt și încotro țin calea. Autoritățile din regiunea Omsk i-au asigurat că sunt liberi și pot pleca unde-i duc ochii, dar fără să le elibereze buletine de identitate sau alte acte, chipurile, nu au nevoie de ele, sunt liberi. Puterea de la Mahala, însă, s-a dovedit a fi mai aspră și mult mai vigilentă. Neavând ce lua de la niște amărăți ca ei, mai marii satului i-au lăsat să ierneze în pace, iar spre primăvară au început să le dea târcoale, cerându-le în cel mai cumplit an al foametei să plătească birurile la stat. Negăsind nimic prin casă, unul Cârcea le-a luat unica pereche de pâsle, aduse din Siberia.

„Veneau unul Zaidel, altul Miron, să ne scoată din casă, tunând și fulgerând că nu avem documente în regulă. Râvneau la casa și grădina noastră și până la urmă ne-au băgat în închisoare”, își continuă Florica evocarea martirajului. Drept că a doua oară ne-au lăsat să luăm cu noi un sac de făină de păpușoi și mai multe haine. Îmbrăcămintea ne-a prins bine, dar de făină n-am avut parte, căci, până am ajuns din nou în Siberia, am fost mutați dintr-o închisoare în alta.”

Florica a lucrat mulți ani la Spitalul regional din Cernăuți, ca infirmieră, și se cutremura de câte ori trecea pe lângă închisoare prin fosta Piață sovietică (astăzi Piața Integrității). Zilele petrecute acolo, după o lună de detenție la Sadagura, au fost cele mai strașnice. Toți trei au fost închiși într-o celulă atât de strâmtă, încât nici nu puteau să se așeze. Trebuiau să stea numai în picioare. Au răbdat până la leșin, când își reveneau începeau a răcni ca-n gură de șarpe, până au ridicat toți gardienii și au fost trecuți într-o celulă mai mare. După o lună și jumătate de închisoare la Cernăuți au mai fost ținuți după gratii două luni la Lvov, unde au întâlnit și mulți ucraineni, condamnați din cauză că se opuneau orânduirii sovietice. Apoi au fost iarăși escortați la Omsk, până la Ust-Ilimsk. Despre detenția de la Omsk, Florica își amintește: *„Acolo, am învățat de la*

niște ucrainence să ghicesc pe fasole. Vrăjeam dacă ne vor slobozi sau nu din pușcărie. Când ne scoteau la spălat toaletele primeam mâncare mai bună. Pe urmă ne-au dus vreo mie de kilometri, lăsându-ne la stația Piketnâi 241, ferma nr. 2.”

Nimic din ce le arătase a bine vrăjitul în închisoare nu se adeverea. Greutățile, mai ales foamea se țineau ca scaiul de ei. Florica avea deja 16 ani și un timp a lucrat ca dădacă prin familiile șefilor. Iarna nu aveau nevoie de serviciile ei. Trebuia să meargă la tăiat pădure. O dată a căzut un copac peste ea. Noroc că era zăpadă multă și lovitura n-a fost mortală. Dimineța când intra în pădure omătul era tare ca piatra, ziua se făcea mai moale, iar seara din nou da gerul năprasnic. Rochia îi îngheța, umflându-se ca o umbrelă, cu țurțuri pe la poale. A muncit la o fabrică de cărămidă, îndeplinind planul de o mie de bucăți pe zi. Cu timpul, împreună cu mamă-sa și fratele, Ion, au ridicat o căsuță din bârne, și-au înjghebat o mică gospodărie, aveau o văcuță. După moartea lui Stalin un bărbat a scris la Moscova despre cazul lor și de atunci respirau mai liber. Au fost ajutați cu lemn pentru casă, li se plătea pentru muncă. Viața lor ar fi pornit pe un fâgaș mai bun, dacă n-ar fi chinuit-o pe mamă-sa dorul de glia natală. După „întâlnirea” cu o haită de lupi în pădure (venea cu carul tras de boi de la fermă), Maria Doroș a decis ferm să se întoarcă la cuibul străbun.

Și acasă ca în exil

I-a primit într-o cămară nașa Fruzina, căci în ograda lor, unde Florica Gostiuc trăiește astăzi nu aveau dreptul să calce. Nănașa, femeie cu harțag, i-a adăpostit din milă, dar era aspră, mai ales cu Florica, fată bună de măritat. S-a supărat rău, când fina i-a venit într-o duminică seara condusă de cel mai întreat și mândru flăcău din sat. După Ion Gostiuc fetele umblau cu cârdul, care de care mai înstărită. În acea duminică, la o nuntă din Buda, Ion a ținut-o numai pe ea în joc, apoi, spre ciuda celorlalte fete a însoțit-o până la casa nașei. A intrat în tindă, s-a așezat gospodărește pe-o laviță, mărturisindu-i că o are de dragă și vrea s-o ceară de nevastă. După ce a plecat, nașa Fruzina a luat-o la trei parale: „*Ce-i de capul tău,*

crezi că el se va însura cu o sărăntoacă de-alde tine?! Să nu-l mai văd pe lângă casa mea, căci vă fugăresc pe toți de aicea!”

Fata a înghițit noduri, iar mamă-sa i-a răspuns timidă: „Degrabă vom avea casa noastră”. „Veți face voi casă când îmi va crește păr în palmă”, le-a întors-o gazda mânioasă.

Păr în palmă, desigur, nu i-a crescut, dar sărmanii adăpostiți de ea totuși au fost ajutați de Dumnezeu și oamenii buni din sat să-și ridice o căscioară. Drept că în Deal, nu pe locul celei mândre și frumoase de odinioară. Deși aveau toate actele în regulă, copoii satului îi țineau sub control, cel mai mult fiind cu ochi răi pe ei un vecin pe nume Jenică, care le acaparase o parte din grădină cu un cireș roditor. Într-o seară, când încă nu erau căsătoriți, conducând-o pe Florica, Ion a urcat în vârful copacului. Rupea cireșe și-i arunca iubitei. Fata râdea fericită, când a dat peste ea valvârtej megieșul, amenințând-o c-o omoară. Flăcăul din pom l-a trimis cât mai departe. Atunci parcă totul s-a terminat pașnic. Peste câteva săptămâni, de hramul satului, vecinul a venit noaptea cu toporul la casa lor din Deal, iar soția lui cu bolovani... S-a declanșat mare urgie – le-a spart ferestrele, le-a stricat ușa. „*Câți bolovani erau în jur, toți au fost aruncați în geamurile noastre*”, povestește Florica. Ea dormea cu mamă-sa pe cuptor, nu avea măcar un pat de scânduri în casă. Tremurând de frică, au ieșit afară când loviturile au încetat. Tot atunci s-a strâns în jur lumea. A doua zi au chemat miliția și pe primar, care nu erau dispuși să facă dreptate păgubașilor. Dar n-au avut încotro, l-au obligat pe răufăcător să pună la loc geamurile, să recupereze și celelalte stricăciuni. În bătaie de joc, el le-a adus o căruță de lemne în două cu surcele și cu asta basta.

Florica Gostiuc cu fiica, Maria, și fiul Vasile, în pridvorul casei sale

Pentru Florica toate necazurile au rămas ca o poveste. Regretă numai că n-a avut chip să învețe, că, acolo, în Siberia, doar un singur an a umblat la școală. Cât a lucrat la Spitalul regional din Cernăuți, se pricepea să ajute bolnavii nu mai rău decât o soră medicală. Să fi avut măcar școala primară, putea să-și continue învățătura. Răuvoitorii n-au izbutit s-o distrugă nici cu bolovanii, nici cu vorbele de ocară, nici chiar cu toporul. Ion a ținut să se însoare cu ea așa cum era, săracă, fără de casă, fără de masă. Și-au durat gospodăria pe locul ce-i aparținea prin legea strămoșească, acolo de unde dușmanii i-au mânat familia în alt capăt de lume ca să li se piardă numele și urma. Au trăit în sărăcie la început, Ion fiind mire în ciubote împrumutate de la un frate, dar toată viața s-au împăcat de minune, în ciuda multora care le doreau răul. Nu o dată, Florica a găsit în casă ațe înnodate pe sub pat, aruncate de femei care îi tăiau calea bărbatului ei. Râdea de prostia lor, căci nu credea în vrăji băbești. Prin câte trecuse până atunci, se încredea numai în puterea lui Dumnezeu, care o ține și astăzi, înseninându-i bătrânețile cu bucuria de a-și vedea copiii și nepoții fericiți.

Crucea mamelor cu aripi de înger

Maria ANDRIEȘ

„Când s-a întors/La puii ei cu hrana,/Găsise cuibul gol/Și amuțit./I-a căutat/Pân-îi albise pana,/Pân-când în cioc/Sămânța a-ncolțit” (Grigore Vieru).

Aceste versuri despre mama-pasăre îmi amintesc de o mamă cu chip de om din satul meu natal. Era început de iunie din tragicul an 1941. Întorcându-se de la câmp după o zi grea de muncă, Grăhinoșuța, cum o numeau consătenele, și-a găsit casa goală, devastată... Vecinii i-au spus că soacră-sa și cei doi feciorași ai ei au fost ridicați de soldații ruși și duși undeva la Sadagura, la eșalonul cu lumea ce urma să fie deportată în Siberia. Când biata femeie a ajuns la Sadagura, trenul era deja plecat din gară. A reușit să-l ajungă din urmă la Noua Suliță, unde eșalonul morții a staționat în așteptarea altor victime. A căzut în genunchi și s-a rugat cu lacrimi în ochi de soldații ce păzeau vagoanele să-i permită să plece și ea alături de copii. Din cauză că soțul se refugiase în România, familia a nimerit pe lista neagră și pe cine au găsit, pe aceia i-au scos din casă. Mama, însă, nu putea să se bucure de libertate, când copiii ei erau duși la pierzanie. Mănați tocmai după cercul polar, ea i-a ocrotit de moarte și i-a readus flăcăi în toată legea la baștină.

Aceasta-i doar una din numeroasele istorii de pe pătimitul nostru pământ, despre mame cu aripi de înger, care au îmbrățișat moartea pentru a le dărui viață copiilor. Unul din acești copii este profesorul, doctor în filologie, Ilie Popescu, președintele Societății publice „Golgota” a românilor din regiunea Cernăuți – victime ale represiunilor regimului totalitar. Purtând în inimă icoana măicuței sale, care, în condițiile inumane ale exilului din Kazahstan, și-a ocrotit copiii și i-a adus pe toți opt vii acasă, în inimă de mult timp îi odrăslea ideea să înalțe un monument simbolic în memoria tuturor mamelor sacrificate întru salvarea copiilor de la moarte în GULAG-urile regimului totalitar sovietic.

Posibil, în visurile sale, vedea altfel această Cruce-monument pentru ființele ce-și merită Împărăția Cerurilor. Dar, știut lucru, materializarea celor mai sacre dorințe depinde și de latura financiară. În măsura ajutorului primit de la președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, dl Radu Emil Moldovan, și de la consilierii săi, cu susținerea Consulului General al României la Cernăuți, dna Eleonora Moldovan, ajutat și de alți donatori, Ilie Popescu a reușit să-și realizeze visul, având fericirea, împreună cu consătenii din Pătrăuții de Jos, la 14 noiembrie, de sărbătoarea Sfinților Făcători de Minuni și Doctori fără Arginți Cosma și Damian, să participe la slujba de sfințire a monumentului-simbol. Nu știu dacă special a fost aleasă această zi, care a înnobilat semnificația evenimentului prin faptul că acești doi frați, rămași orfani de tatăl lor care era necredincios, au fost crescuți de mama Teodota în aleasă evlavie creștină. Prin exemplul vieții sale și prin citirea cărților sfinte, Sf. Teodota a păstrat puritatea vieții copiilor ei, ajutându-i să devină bărbați virtuoși și drepti.

Sfinții fără de arginți, tămăduitori ai durerilor omenești, au fost pomeniți cu pioșenie în Tedeumul oficiat la sfințirea Crucii, de soborul de preoți – părintele Dumitru, parohul Bisericii *Adormirea Maicii Domnului* din Pătrăuții de Jos, părintele Gheorghe, slujitor la Igești, preoții Vasile (Cupca) și Cristofor (Biserica Mitropolitană *Trei Ierarhi* din cimitirul vechi din Cernăuți). Cu deosebită dragoste creștinească au citit cucernicii părinți din sfânta evanghelie, înălțând psalmi de slăvire a sublimului jertfei aduse de mamele ocrotitoare. Aici trebuie să menționez că toți cei patru preoți își au rădăcinile în Pătrăuții de Jos, vocile lor, de rând cu smerenia, vibrând și de sentimentele mândriei pentru faptele vrednice ale consătenilor. Or, orice lucru frumos, indiferent de amploare sau importanță, nu se face cu una ori câteva persoane.

Putem spune că toți frunțașii satului, de la mic la mare, și-au adus contribuția la înălțarea celei de-a șaptea cruci de către cetățeanul de onoare al Pătrăuților de Jos, după cum am aflat că este prof. Ilie Popescu. Să începem de la cei cărora le aparține viitorul – moștenitorii memoriei neamului și continuatorii faptelor creștinești ale bunelor și părinților. Doi băieți îmbrăcați în portul național veritabil al pătrăucenilor, Daniel Schipor și Corneliu Pavel, elevi la ȘM nr. 1 din localitate, au stat neclintiți lângă drapelele tricolore ce străjuiau Crucea. Deși bătea vânt năprasnic și cerul plângea cu o

ploaie rece, ei n-au părăsit acest post de onoare până la finalul slujbei preoților. Mai apoi, în sala localului primăriei, Anastasia Bodnariuc și Daniela Grumeza, eleve la aceeași școală, au recitat din psaltirea suferințelor neamului, în ritmul plin de jale al „Mioriței”. Alături le aveau susținătoare pe doamnele Larisa Popescu, șefa Casei de Cultură, și Natalia Balan, conducătoare artistică în cadrul instituției respective.

Totuși, titlul de campion în competiția emoțiilor i-ar fi revenit noului primar, Gheorghe Fedorean, de curând în funcție. E mai mult decât o întâmplare fericită a destinului ca alesul satului să-și înceapă activitatea cu înălțarea acestei Cruci-monument în fața Primăriei, beneficiind de la bun început de sprijinul multor oameni (Ion Zmoșu, directorul școlii, Maria Ștefureac, șefa bibliotecii, Ion Schipor, lucrătorii de la serviciul de pompieri și mulți alții) uniți în cuget și simțiri, după cum a menționat și dna Eleonora Schipor, vicepreședintă a Societății regionale „Golgota”, ea însăși o energică animatoare a vieții spirituale a satului. Acest moment a fost remarcat îndeosebi de Consulul General al României la Cernăuți, Excelența Sa Eleonora Moldovan, care a mulțumit lui Ilie Popescu pentru fapta nobilă, dar și tuturor sătenilor, amintind, în primul rând, de contribuția confrăților întru credință românească din Bistrița-Năsăud. Evocând istoria grea, plină de jertfe, distinsul diplomat s-a referit și la tragediile prin care a trecut România și Franța în ultimele săptămâni: *„Viața nu e simplă nici acum. Atât în Ucraina, cât și în România au fost evenimente tragice, zeci de oameni au căzut victime, așa cum s-a întâmplat cu mamele nevoite să-și lase casele, părinții zăcând la pat și să plece în neagra și greaua străinătate... Acest monument, ridicat la Pătrăuții de Jos, vine să aducă o rugăciune, să pună o cruce la sufletul celor care au murit fără un Tatăl Nostru. Aceasta-i misiunea ce și-a asumat-o Societatea „Golgota” – de a aduce mai aproape adevărul istoric care ne doare pe toți, pentru că acolo unde este vărsare de sânge, unde mor oameni nevinovați, nu există nici cetățeni, nici state, nici regiuni politice. Există oameni care trebuie salvați, aduși la adevăr. Pe de altă parte, sentimentul trăit astăzi este și unul de bucurie creștină, în sensul că ne aduce aminte de mamele noastre, de patimile suferite de Născătoarea de Dumnezeu.”*

Aceasta a și fost chintesența concepției lui Ilie Popescu. Cu eoul rugăciunilor ocrotitoare ale mamei sale în suflet, supraviețuitorul exilului a stăruit să facă ceva edificator în memoria tuturor mamelor care s-au sacrificat pentru copiii lor, crescându-i, chiar și acolo printre străini, în legea noastră creștinească și dragoste pentru limba română. Bucovina n-a avut până acum un astfel de monument, „Golgota” condusă de el făcând să plângă crucile de piatră pentru posteritate. Lăcrimează pietrele, plâng și inimile noastre, chiar și ale celor tineri, care cunosc paginile sângeroase ale trecutului doar din amintirile bunicii, așa cum a mărturisit Diana Covalciuc, adjunctă a șefului Administrației Raionale de Stat Storojineț: *„Bunica mea se ruga la icoana Preașfintei Născătoare când au intrat în casă călăii s-o ridice în Siberia. Stătea în genunchi într-un loc ferit de văzul lor și n-au observat-o. Ea m-a învățat să mă rog și să mulțumesc Maicii Domnului pentru viața mea, a copiilor mei...”*

Un caz desprins parcă din tragediile antice a fost evocat de scriitorul Dumitru Covalciuc. O femeie din Suceveni, rămasă cu un sugaci la sânu-i secătuit, după ce a pierdut 6 membri ai familiei, și-a legat o piatră de gât și s-a aruncat cu micuțul într-un râu. Crucea ridicată la Pătrăuții de Jos este și pentru acea nefericită mamă și pentru multe altele, tragediile cărora au fost evocate de Octavian Voronca, membru al prezidiului Societății regionale „Golgota”, scriitorul Vasile Tărățeanu, președintele Centrului cultural român „Eudoxiu Hurmuzachi” ș.a. La faptele demne de urmat ale celor două societăți „Golgota” și contribuția personală a lui Ilie Popescu s-au referit Nicolae Toma, redactorul-șef al „Zorilor Bucovinei” și președintele Societății Jurnaliștilor Români Independenți din regiunea Cernăuți, și Vasile Bâcu, președintele Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”.

De față se afla o venerabilă doamnă, Tatiana Guga, sosită de la Vatra Dornei să-și sărbătorească în nordul Bucovinei, la baștina sa, cea de-a 91-a aniversare. Rămasă de mică orfană de mamă, trecând prin cele mai oribile încercări ale refugiului, fiica preotului Constantin Vlad din Iordănești ar fi avut ce mărturisi din noianu-i de amare amintiri. Dar a păstrat tăcerea, prelungind astfel momentul de reculegere pentru jertfa tuturor mamelor – de pe pământ și celor ce ne-au devenit îngeri ocrotitori în ceruri.

(noiembrie 2015)

Deportați pe motive de credință

Rodica ZEGREA

Între vecinii mei, oameni harnici și săritori la nevoie, oameni îndurați și cu frică de Dumnezeu, se află și nonagenara Victoria Cojocari, născută Traciuc. E o femeie încă plină de viață, cu o privire blândă și chipul ei emană o căldură sufletească ce te învăluie ca și razele mângâietoare ale soarelui ce urcă pe bolta azurie în dricul primăverii. Am crescut împreună cu copiii ei, care sunt foarte omenoși, ne-am întins o mână de ajutor, când a fost nevoie, dar până nu demult n-am știut prin ce calvar a trecut în anii tinereții.

Victoria, fiica lui Vasile Traciuc din Prisăcăreni, fostul județ Storojineț, s-a născut în 1926. La școala din sat a învățat foarte bine și șapte clase le-a absolvit în anul când sovieticii au ocupat nordul Bucovinei. Era o fetișoară doar de 15 ani, însă sovieticii au scos-o împreună cu alți tineri de seama ei la săpat tranșee în pădurea dintre Suceveni și Fântâna Albă, sat lipovenesc, la marginea căruia la 1 aprilie 1941, s-a tras cu mitralierele în coloana românilor de pe Valea Siretului care încercau să scuture de pe umeri jugul bolșevic, prin trecerea în România liberă.

A început războiul, în nordul Bucovinei a fost reinstalată administrația românească și viața a reintrat în făgașul ei normal. Dar la sfârșitul lunii martie 1944, sovieticii au invadat din nou partea de nord a Bucovinei. Familia lui Vasile Traciuc nu s-a refugiat în România. Avea gospodarul patru fete – Anica, Victoria, Zamfira, Paraschiva și un fecior – Ilie. Iși vedeau cu toții de treburi și nici nu bănuiau ce primejdie îi păștea. Capul familiei, Vasile Traciuc, și soția sa, Veronica, născută Bostan, aparțineau unei grupe religioase deosebite și din acest motiv întreaga familie avea să fie ridicată și deportată în Siberia.

În 1951, în noaptea din ajunul Bunei Vestiri, în geamul gospodarului Vasile Traciuc au bătut câțiva soldați înarmați. Gospodarul a ieșit în prag să vadă cine și pentru ce îl trezea din somn. Mai întâi a dat ochii cu primăreasa din Prisăcăreni, Paulina Grenceșin. A întrebat-o:

— Cu ce gând ați venit la casa mea în puterea nopții?

I-a răspuns:

— Faci parte dintr-o grupă religioasă neînregistrată și pentru aceasta vei fi pedepsit. Îmbrăcați-vă cu toții și la drum, bădie!

— Bre, două fete-s măritate, iar Paraschiva nu-i acasă, că-i la Crasna, la lucru.

— Pe toate-o să le aducem, n-ai grijă! Ordinul e să vă ducem până la Boian, așa că puteți să vă luați puține merinde și puține lucruri din casă.

N-au fost duși la Boian, precum li s-a zis, ci la gara din Lujeni, înspre fosta graniță a României cu Polonia. Acolo, pe peron, se aflau foarte mulți oameni și din alte sate ale raionului Hliboca. La un semnal, toți au fost urcați în 5 vagoane pentru vite și trenul a pornit înspre necunoscut. Era frig, înghesuia și mâncare nu li s-a dat. Cine avea ceva în traistă – o bucată cât de mică de mămăligă – se împărțea între toți frățeste. Când trenul se oprea în vreo gară, la ușa fiecărui vagon se postau câte doi soldați înarmați, ca și cum cineva ar fi încercat să fugă fără bani și fără documente. În gările în care trenul staționa mai mult de jumătate de ceas, soldații aduceau în fiecare vagon câte o vadră de apă și câteva pâini negre și cleioase.

De frig și de foame, la puțin timp, în vagonul în care se afla familia lui Vasile Traciuc a murit un prunculeț. Nimeni n-a venit să ridice cadavrul și abia după două zile soldații au luat copilul, zicând că o să-l îngroape în spatele unei gări. Însă tuturor le-a fost clar că aveau să-l arunce undeva în zăpadă.

12 zile trenul, care trecuse de mulțisor de munții Ural, a ajuns în regiunea Irkutsk. Scoși din vagoane, vlăguiți de foame și de sete, nord-bucoveninii exilați pe motive de credință, au fost escortați spre Taișet, orașel de pe cheiul râului Birusa, iar acolo au fost repartizați la direcția transportării lemnului cu plutele. La 49 de oameni li s-a dat o vadră de supă 5 pâini, 5 pești sărați și o găleată de apă. După acel „ospăț copios”, li s-a arătat în care baracă de scânduri vor locui. Și era acolo, în Siberia Orientală, un ger cumplit, căci și apa din Birusa înghețase până la adâncimea de un metru și jumătate. N-au fost lăsați să-și revină după un drum atât de lung și chiar a doua zi au fost scoși la lucru. Cât ținea iarna siberiană, munceau la pregătirea traverselor pentru calea ferată. Vara erau scoși la doborârea copacilor și la transportarea buștenilor

pe malul râului, de unde erau rostogoliți în apă, ca să plutească până la un punct anume, unde erau scoși pe mal. În fiecare seară, când se întorceau istoviți de la muncă, Gorbunov, șeful lagărului din Taișet, îi număra și îi punea să se iscălească într-un registru. Vasile Traciuc nicicând nu și-a depus semnătura pe documentul în care dânsul și membrii familiei sale erau trecuți că veniseră la muncă în Siberia ca „voluntari”. Și de față cu Gorbunov el de fiecare dată repeta:

— Care condei a iscălit că ne-om afla aici până la moarte, acela va iscăli și eliberarea noastră...

Două fiice ale sale, Ana și Victoria, se căsătoriseră până la deportare. Când ele au fost ridicate, bărbații au rămas în Prisăcăreni. Adică ei n-ar fi făcut parte din acea grupă religioasă.

Vasile Traciuc și copiii săi au fost scoși mai apoi la sortarea buștenilor, după grosimea lor, care veneau pe apă, la o distanță de 120 kilometri de Taișet. Acolo s-a îmbolnăvit o fiică de-a lui, Zamfira, care a fost transportată la spitalul din Taișet. În spital a și murit sărmana. Aflând o veste atât de tristă, Vasile Traciuc, soția sa Veronica și fiica lor Victoria au cerut voie să plece în oraș ca s-o înmormânteze. Au dus-o la cimitir, au plâns-o și, după înmormântare, s-au îndreptat spre gară, căci trebuiau să se prezinte fără tăgadă la locul lor de muncă. Și-au cumpărat bilete și, când au deschis ușa de la sala de așteptare, ca să iasă pe peron, s-au ciocnit, pe neașteptate, de Sidor și Ilie, bărbații Victoriei și Anei, rămași în Prisăcăreni. S-au îmbrățișat, au plâns de bucurie, apoi unul din ginerii lui Vasile Traciuc a zis:

— Ne-am lăsat satul, gospodăriile și am venit la nevestele noastre, în Siberia... Suntem flămânzi și fără bani, căci drumul a fost lung și costisitor. Duceți-ne într-o ospătărie să îmbucăm barem ceva. Apoi, dacă nu ne veți lua cu voi, rămânem aici, căci nu avem bani și nu avem posibilitate să mergem undeva.

Din Taișet toți cinci au plecat la locul de muncă al lui Vasile Traciuc, al fiicelor sale și al fiului său Ilie. Când Ana și-a văzut bărbatul s-a aruncat în brațele lui și nici nu-i venea să creadă că soțul ei venise de bună voie în Siberia, unde ea fusese exilată.

Și Sidor, și Ilie au fost primiți la lucru. Peste un timp, Victoria a născut un băiețel, Radu, iar Ana a născut o fetiță – Larisa. Ambii copilași s-au stins acolo, în Siberia, din cauza frigului și a subnutriției.

După trei ani de muncă grea, bucovinenii din zona Taișetului și-au construit case din lemn și au întemeiat o localitate nouă, numită Kostina. Și acea localitate avea doar patru ulicioare – Beregoaia, Altaiskaia, Pervoe Maia și Sovetskaia. În casă nouă a trecut și Victoria împreună cu soțul ei Sidor Cojocari. Amintindu-și despre acel eveniment îmbucurător, lelița Victoria îmi mărturisea:

— Noi credeam că am fost duși în Siberia pe toată viața, de aceea am stăruit să ne întemeiem o gospodărioară. Am început a trăi mai bine, căci munceam vârtos și munca ne era plătită. O dată pe săptămână, în satul nostru bucovinean din adâncul Siberiei ne erau aduse produse alimentare, precum și manufactură. Ne cumpăram de toate și ceea ce procuram împărțeam cu alți deportați. Căci cei ce fuseseră exilați înaintea noastră trăiau mult mai greu. Bani nu aveau și locuiau în bordeie înguste, săpate în pământ. Nici pături nu aveau sărmanii. Dormeau pe niște scânduri așternute cu pufoici rupte și tot cu pufoici ferfenite se înveleau. De perne, nici vorbă. Dar noi am avut noroc de la Dumnezeu...

Când a pierit Stalin, la 5 martie 1953, la orele 11, toți am fost siliți să lăsăm lucrul. Adunați într-o mică piață, ni s-a ordonat să plângem după „tătuca”. Și plângeam de se scuturau cămășile pe noi, dar că închisese ochii blestematul de tiran; noi ne deplângeam soarta noastră amară...

După moartea lui Stalin a urmat grațierea noastră. Atunci, șeful aceluia lagăr de muncă l-a chemat pe tata și i-a zis: „Cred ca Dumnezeu a fost și este cu voi. Că de alta cum ați știut că s-a ivi posibilitatea să te întorci acasă?”

Într-o zi, fratele leliței Victoria, Ilie, a fost trimis la lucru într-o localitate în care exista un lagăr în care erau deținuți oameni care, pentru așa-zisa atitudine dușmănoasă față de puterea sovietică, fuseseră condamnați la 25 de ani de detenție. Acolo, printre deținuți, l-a zărit pe Simion al Floarei din Prisăcăreni. De vorbit cu el n-a putut, căci ar fi pus în pericol viața consăteanului său. A ținut minte că avea pe robă numărul 15. Când s-a întors, i-a povestit tatălui despre acel nenorocit. Nu lungă zăbavă, Vasile Traciuc a fost trimis acolo cu căruța să aducă un traliu manual și ulei de mașină. Așteptând să-i fie eliberată „marfa”, Vasile Traciuc, recunoscându-și consăteanul, a început să vorbească cu calul, în românește, netezindu-i coama și grumajii.

De fapt, el vorbea cu Simion, încet și răspicat, întrebându-l de ce avea nevoie. Santinela nu știa românește, așa că Simion al Floarei a putut, când a prins momentul, să șoptească unde să-i lase lucrurile pe care le cerea. Și Vasile Traciuc i-a adus de câteva ori mâncare și mici obiecte pe care le lăsa pe locul anumat, ca Simion să le poată ridica după plecarea consăteanului.

Victoria Cojocari, fiica lui Vasile Traciuc, a revenit pe meleagurile natale abia în 1958. S-a întors împreună cu părinții, cu surorile rămase în viață, cu soțul, cu fratele și cu cumnatul. Ba s-a mai întors și cu un băiețel, Ilie, născut în Siberia, după Radu, cel ce a murit acolo în pruncie. N-a găsit în Prisăcăreni nici casă, nici masă. Tatăl ei, Vasile Traciuc, a cumpărat un grajd vechi, l-a desfăcut și din acel material lemnos și-a construit o casuță. După un timp Victoria și Sidor și-au zidit o casă mare, din cărămidă. La Prisăcăreni li s-au mai născut încă trei fete – Viorica, Gheorgina, Maria, și un fecior, Vasile.

Moșul Sidor Cojocari a murit demult, iar lelea Victoria, cum o numim noi, trăiește și își învață nepoții să fie omenoși și harnici.

*Victoria și Sidor Cojocari împreună cu un fiu al lor
născut în exilul siberian*

*La moartea fetei Zamfira Traciuc
(tatăl, mama și sora Victoria lângă sicriu)*

La plutărit pe râul Biriusa

Suferință și moarte în exilul kazah

Alexandra JAR

Când imperialii sovietici au invadat nordul Bucovinei și ținutul Herța, Milucă Cobelea din Mihoreni se afla în România. Fiindcă avea pe teritoriul ocupat nevastă și cinci copii între trei și nouă ani, omul și-a pus de gând să se întoarcă în familie. A trecut clandestin granița, din direcția Dorohoiului, și a bătut mai întâi la geamul unui camarad din Tureatca, de unde, după ce s-ar fi informat care era situația în satul său de baștină, urma să plece la Mihoreni. Acel camarad i-a promis că îl va ascunde atât cât o să trebuiască, dar chiar a doua zi și-a făcut drum spre centrul raional, declarând acolo că la el se afla un fugar din România. Pe dată a sosit o mașină cu enkavediști, l-au scos pe Milucă Cobelea din ascunzătoare, l-au arestat, l-au supus chinurilor neomenești, apoi omul a fost condamnat la ani grei de închisoare.

Dacă Milucă Cobelea a fost condamnat ca „spion român”, n-a fost lăsată în pace nici soția sa, Anica. Împreună cu cei cinci copii ai ei a fost într-o noapte ridicată, ca să fie exilată tocmai în Kazahstanul de Nord. A dovedit sărmana femeie să ia cu dânsa mai multe haine și mai multe lucruri din casă, pe care mai apoi avea să le schimbe pe mâncare.

Când a fost urcată într-un vagon de vite, i s-a dat o pâine și cinci pești sărați, ca hrană pentru drum. Copilașii, mâncând peștii, se topeau de sete, dar apă nimeni nu le aducea. A dat bunul Dumnezeu o ploaie și Anica a scos prin gemulețul vagonului o strachină, în care stropii picau pieziș. Le-a udat gurițele cu apă de ploaie, dar când n-a mai avut ce să le dea de băut, le umezea buzele cu propri-a salivă.

Din tren, vinovații fără vină au fost coborâți pe un câmp fără margini. Acolo îi așteptau mai multe căruțe, unele fiind trase de cai

slăbănogi, iar altele de cămile. Zece familii au nimerit într-un sătuc sărăcăcios. Anicăi i s-a arătat un bordei pe jumătate săpat în pământ, unde urma să locuiască împreună cu copilașii. Mâncare pe dată nu li s-a dat și foamea era cumplită. A ieșit Anica din bordei și a găsit în câmp un cal pierit. A spălat carnea de câteva ori și a pus-o la fiert. Un timp a avut cu ce-și hrăni copiii.

De frig, de foame și de dor de casă într-o zi a murit Culina, o fiică a Anicăi Cobelea. A luat corpul neînsuflețit al copilei în brațe și s-a dus s-o îngroape adânc în zăpadă. Apoi a murit o altă fetiță, Ileana, tot de foame și de frig. În ajunul Sfintelor Paști s-a îmbolnăvit Niculuță, mezinul Anicăi. Era istovit de foame și cu greu se înțelegea ce șoptea. El cerea mereu un ou, ca să-l mănânce. O zi întregă a umblat Anica prin sat cu cerșitul și la o casă i s-a dat un ou. L-a fiert și i l-a dat băiatului să-l mănânce. Dar Niculuță după cea de a doua îmbucătură s-a întors cu fața la perete și și-a dat ultima suflare. A plâns mama până au părăsit-o puterile. Cu greu l-a scos din bordei. Într-un loc anume l-a așezat pe iarbă. După ce a săpat o gropiță, l-a culcat în ea și fața i-a învelit-o cu o bucatăică de țol. Țărâna a frământat-o în palme, ca să nu-i cadă vreun bulgăre pe piept.

Era primăvară, pe la mijlocul lunii mai, și mama s-a întors la bordei cu cele două fetițe slăbite și flămânde – Ortața și Maria. Ca să poată supraviețui, Anica torcea zi și nopțe lână, iar Maria păștea o sută de oi ale colhozului. Muncea și Ortața chiar și atunci când gerul ajungea la 50 de grade. Ca să nu moară de frig, mama și cele două fiice încălzeau bordeiașul cu tulpini uscate de pelin.

După terminarea războiului, situația s-a schimbat întrucâtva spre bine. Din puținul câștig se puteau procura produse alimentare și ceva îmbrăcăminte. Într-o zi a anului 1947, președintele colhozului a chemat-o la el pe Anica și i-a spus:

— Vă puteți întoarce pe meleagurile natale. Dar pe drum să fiți cu mare băgare de seamă, că s-ar putea să fiți reținute și întoarse iarăși aici...

Președintele le-a lămurit cum să fugă și cum să ajungă până în centrul regional Aktiubinsk. Până acolo nu li s-a întâmplat nimic. Apoi, flămânde și cu bani puțini, au călătorit cu trenul până la Moscova. Un om bun le-a ajutat să urce în trenul Moscova-Chișinău. Ajunse în capitala Basarabiei, s-au pomenit și fără bani, și fără o făcămătură de pâine. Dar o femeie i-a cumpărat Anicăi bilet la trenul spre Cernăuți. Pe Ortața și pe Maria le-a ascuns prin ungherele vagonului, când își făcea apariția controlorul de bilete. Au coborât în gara din Noua Suliță, de unde, pe jos, au mers până în satul herțean Hreățca. S-au oprit la o casă și gospodina, văzându-le cum arătau, le-a poftit la o masă cu bucate țărănești. Astâmpărându-și foamea, tustrele au ținut calea spre Mogoșești, unde aveau niște rude. În a treia seară după Crăciun s-au văzut în casa lor din Mihoreni, casă friguroasă și cu pereții goi. S-au adunat neamurile și vecinii și fiecare s-a oferit cu ceva să le ajute. Văzându-se în casa părinților, Ortața a leșinat, iar Anica Cobelea, pentru un scurt timp și-a pierdut graiul, după ce careva o întrebase unde i-au rămas trei dintre cei cinci copii ai ei.

Anița Cobelea a trăit 96 de ani și până la moarte i-au fost de sprijin fiicele Maria și Ortața. Înainte de a închide pentru totdeauna ochii a aflat cu durere că soțul ei, Milucă, a fost aruncat într-un lagăr din Ural, unde foamea l-a silit să pască iarbă ca dobitoacele și unde a murit în chinuri mari.

Din familia lui Milucă și a Anicăi Cobelea mai trăiește doar Maria. E bătrână și bolnavă (în momentul deportării avea 5 anișori), dar are cine s-o îngrijească. Uneori le povestește consătenilor despre destinul amar al familiei lui Toader Popa, o altă familie deportată din satul Mihoreni. Toader Popa fusese deportat împreună cu nevasta și cu cinci copii. Capul familiei lucra la o fermă. Într-o zi geroasă de iarnă fusese trimis să aducă cu sania fân de undeva din câmp. Viscoala de se prăpădea lumea. N-a dovedit omul să încarce fân, căci în drum a degerat și boii l-au adus mort în sanie. O fetișoară de-a lui a făcut mămăliga din lucernă tocată. Din acea

mămăligă i s-a tras moartea. Mama ei a plâns și-a tot plâns și de supărare a murit și ea. Rămăși fără părinți, au murit, pe rând, și ceilalți patru copii ai lui Toader Popa. Pe un băiețel, Traian, l-au îngropat niște oameni în zăpadă. Când s-a topit omătul, l-au găsit mic, ca o păpușă.

Iată ce „viitor luminos” le-au pregătit „eliberatorii” românilor eliberați „de sub jugul cotropitorilor români”!

În imagine: Anica Cobelea cu fiicele sale Ortanța (stânga) și Maria (dreapta)

Tragicul sfârșit al lui Ciprian Nichiteanu

Prof. Corneliu NICHITOVICI

Ciprian Nichiteanu era cel de al doilea fiu al preotului Mihai Nichitovici, paroh în Dăvidenii Storojinețului, cel care, în timpul studiilor universitare, sub nr. 58, a fost membru al Societății Academice „Arboroasa”, fiind la Facultatea de Teologie din Cernăuți coleg cu Ciprian Porumbescu. Născut în 1901, Ciprian a urmat cursul primar la școala din Davideni-Centru, școala înființată încă în 1877, apoi a urmat Liceul German de Stat din Cernăuți, transformat, după 1918, în Liceul „Aron Pumnul”. S-a căsătorit cu Aspazia Bohatâr, care în 1918 a absolvit Pedagogicul din Cernăuți și care a fost învățătoare la Ciudei și Davideni, iar din această căsătorie a rezultat o singură fiică pe nume Oltea. Ca și fratele său mai mare, Aurel, născut în 1892, care a fost profesor de geografie la Liceul „Aron Pumnul” din capitala Bucovinei și profesor de istorie la Liceul „Ferdinand” din Storojineț, care, în 1935 a fost ales deputat în Parlamentul României, învrednicindu-se și de ordinul „Steaua României”, Ciprian și-a schimbat numele de Nichitovici în Nichiteanu. Având o temeinică pregătire profesională, a fost angajat, ca specialist principal, la Inspecția a VIII-a C.F.R. Cernăuți.

La 29 aprilie 1939, cu un an și ceva înainte de invazia trupelor sovietice în nordul Bucovinei, el îi scria rezidentului regal al Ținutului Suceava, Gheorghe Flondor, următoarele:

„Respectuos subsemnatul Nichiteanu Ciprian, referent la Inspecția a VIII-a C.F.R. Cernăuți, diplomat al Centrului de Pregătire Profesională Administrativă, cu media generală de absolvire 18, rog să fiu detașat în Administrația Centrală a Ținutului Suceava până la ivirea unui post vacant.

Cererea aceasta mi-o întemeiez pe faptul că studiile pe care le posed nu-mi sunt recunoscute la C.F.R.” (Arhiva de Stat a regiunii Cernăuți, F-608, inv. 2, d. 608, fila 1).

La 11 mai 1939, directorul Rezidenței D. Socoleanu a expedit adresa nr. 12626/A, 1939 Direcțiunii Generale C.F.R. București, explicând motivele detașării, adăugând „avem onoare a vă ruga să binevoiți a aproba detașarea solicitată, cunoscând că din partea noastră opinăm pentru satisfacerea cererii susnumitului” (Ibidem, fila 2).

La 29 mai 1939, prin adresa nr. 88262/RA, 1939 de la Direcțiunea Generală a Căilor Ferate, Rezidentul Regal al Ținutului Suceava i se răspunde:

„În conformitate cu dispoziția art. 10 al legii pentru statutul C.F.R., personalul Regiei C.F.R. nu poate fi detașat sau mutat decât în Ministerul de Comunicații și în Direcția Generală pentru Ocrotirea și Ajutorarea personalului C.F.R.

Având în vedere pe de o parte, prevederile statutului, iar pe de altă parte că avem mare lipsă de personal de specialitate, cererea d-lui Nichiteanu Ciprian nu poate fi satisfăcută” (Ibidem, fila 4).

Odată ce nu i-a fost aprobată detașarea în Administrația Generală a Ținutului Suceava, Ciprian Nichiteanu a continuat să facă parte din personalul de conducere a Inspecției a VIII-a C.F.R. Cernăuți. În ultimele zile ale lunii iunie a anului 1940 nu s-a grăbit să se salveze din calea puhoiului bolșevic. A rămas în Cernăuți și, zi și noapte, s-a străduit să găsească vagoane, pe care să le pună la dispoziția miilor de oameni care se refugiau în România. A reușit să-și urce într-un tren, cu puține bagaje, soția și fetița în vârstă de numai 10 anișori. Iar el a continuat să-și facă până la capăt datoria, încercând să mai formeze câte un eșalon cu refugiați.

A fost arestat în iulie 1940, în locuința sa din Cernăuți și aruncat după gratii. Învinuit fiind de enkavediști că ar fi spion român lăsat în teritoriu pentru a furniza informații cu caracter

militar „stăpânilor” săi de dincolo de linia de demarcație, Ciprian Nichiteanu a fost supus în închisoarea din Cernăuți unui tratament bestial. Când a început războiul și când o parte din deținuți au fost împușcați în curtea închisorii, Ciprian Nichiteanu a nimerit în convoiul celor ce aveau să mășăluiască pe jos, sub pază strașnică, până la Hotin și până dincolo de Nistru, unde aveau să fie învagonați și porniți spre adâncul URSS-ului. I s-a pierdut, deci, urma și nimeni n-a mai știut nimic despre el. Și numai atunci când unchiul meu Dionisie Nichitovici s-a întors după mulți ani din prizonieratul sovietic, au aflat rudele că Ciprian Nichiteanu decedase în 1944 într-un lagăr din Siberia, unde fusese scos la muncă forțată, sub țeava armei și pe geruri de peste 40 grade. Și unchiul Dionisie, purtat, tot în Siberia, din lagăr în lagăr, a aflat această tristă veste de la un bucovinean care a fost scurt timp tovarășul de suferință al omului ce s-a numit Ciprian Nichiteanu.

Pământ străin l-a înghițit, la vârsta de 43 de ani și pe mormântul lui n-a avut cine vărsa o lacrimă, precum n-a avut cine să-i aprindă la căpătâi un muc de lumânare când își dădea ultima suflare.

Fiica sa, Oltea, ajunsă, împreună cu mama, Aspazia, în România, a crescut fără tată. A absolvit, totuși, studii liceale și superioare, devenind o bună economistă. S-a căsătorit în București, iar fiica ei Nora și-a luat licența în chimie. Pe plaiurile natale n-a revenit niciodată.

Ca sufletele lor să nu-și strige durerea

Felicia NICHITA

Deși trăim vremuri nu chiar dintre cele mai bune, când pământul e cuprins de teroare, dezastru și foamete, iar cel de-al treilea război mondial a început deja fără să fie declarat, noi, bunicii și părinții cărora au trecut prin infernalul calvar al războaielor și foametei, nu știm ce înseamnă să nu ai ce pune în gură și să-i ocrotească Cel de Sus și pe copiii copiilor noștri de războaie foamete și nevoi. De altfel, cea mai grea cruce, care a apăsat pe umerii părinților și buneiilor, străbuneiilor noștri a fost cea a deznaționalizării, deportărilor și foametei. De fapt, ea a început nu în 1946, precum scriu unii istorici, ci în 1944, odată cu „eliberarea” nordului Bucovinei de către iscoadele sovietice prin represiiuni, deportări, dajdii, calvarul stalinist culminând cu foametea organizată din 1946–1947. Anume din această perioadă, pe fundalul unei secete, care însă n-a lovit întreaga provincie istorică a României, ci doar o parte, „eliberatorii” ruși au început un macabru scenariu de înfometare a populației, căreia ghiaurii comuniști i-au adus „lumina și raiul” de la Răsărit, cu scopul distrugerii conștiinței naționale, manipulării și constrângerii, tăierii rădăcinilor și nimicirii celor nesupuși, instaurării fricii, pentru ca să fie mai ușor contopiți în marea „familie” a maselor, cărora „eliberatorii” staliniști le-a adus nu doar „lumină” de la Răsărit, ci și „raiul”, în infernul căruia curgeau râuri de sânge, și-au găsit mulți oameni nevinovați sfârșitul. Or, toate aceste crime macabre se făceau cu un singur scop – a elibera calea spre colectivizare, începută prin forță în 1947, farsă jucată cu succes în Ucraina în anii 1932–1933, în consecința foametei organizate decedând câteva milioane de oameni, a treia parte dintre care erau copii.

Oricum, harnicii noștri țărani aveau mici rezerve de pâine din anii anteriori, cu care ar fi putut supraviețui, însă teribilul plan de

înfometare, urzit de Kremlin, era bine pus la cale. „Stribocii”, localnicii, trecuți în serviciul diavolului de la Răsărit, care și-a instaurat puterea în Bucovina răpită și cedată, curățau până la ultimul grăunte podurile oamenilor de bruma de cereale ce le mai rămăsese, lăsând guri înfometate. În caz că țărani le opuneau rezistență, înfundau Siberia, erau bătuți, deportați, întemnițați și chiar împușcați. Pe noii stăpâni nu-i durea capul că gospodarii nu aveau cu ce-și hrăni copiii, că lăsau guri înfometate fără un grăunte.

Oamenii mureau cu miile. Nu există o statistică exactă a înfometaților decedați, precum nici a celor masacrați, chinuți și deportați, împușcați în gulaguri și închisori. Știm că în „raiul” adus de „eliberatori” și-au găsit tragicul sfârșit mii de suflete nevinovate, iar de foame, în anii, 1946–1947, a murit aproape un milion de oameni. Or, aceste triste momente din lacrima de amar a românilor bucovineni au fost evocate de Octavian Voronca, membru al Societății „Mihai Eminescu”, Gheorghe Onofreiciuc, profesor școlar, de românul cu suflet mare Ion Boacă din Culiceni, raionul Herța, care a adus un colac mare cât ușa bisericii și a aprins o lumânare de sufletul chinuților răposați, Vasile Băcu, președintele Societății „Mihai Eminescu”, ucraineanul get-beget Nicolai Hanchevici, participanți la Conferința în memoria jertfelor foametei din anii 1946–1947, organizată de Societatea „Golgota” a românilor din Ucraina, condusă de președintele Octavian Bivolaru, care anual reaprinde candela memoriei în căscioara spiritualității românești din nordul Bucovinei, prin manifestările organizate păstrând vie în inima comunității drama românilor nimiciți prin masacre, deportări și înfometare și care s-a referit la evenimentele comemorative, organizate anual de societatea ce, în martie 2016, va marca un sfert de veac – 25 de ani, de la fondare.

Inaugurată duminica precedentă, 29 decembrie, prin divina rugăciune „Tatăl nostru „de cei mai mici discipoli ai lui Iurie Levic, președintele Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea culturii tradiționale românești, care a prezentat broșurile „Bucovina cea furată”, de Pandelica Radeș, și „Mareșalul Antonescu, victimă a trădării de la palat din 23 august

1944”, autor Nicolae Lupan, manifestarea de comemorare a jertfelor foametei s-a înscris, prin lacrima unor înălțătoare imnuri patriotice ale acestor tinere vlăstare, în suita de bogate evenimente, printre care și Ziua Bucovinei, sărbătorită la „Zorile Bucovinei” sub nimbul ocrotitor al Voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt, Poetului Național Mihai Eminescu, și făuritorului Unirii Mari – Iancu Flondor, ce precedă cea mai mare Sărbătoare a Românilor – Ziua Națională a României.

Cu un pios mesaj din partea sa și a Consulului General al României la Cernăuți, dna Eleonora Moldovan, diplomatul Edmond Neagoe a conștientizat că Ziua Națională este o sărbătoare cu referiri la o perioadă tristă din istoria Bucovinei, la fel precum și Ziua Bucovinei, iar comemorarea de către Societatea „Golgota” a jertfelor foametei este alăturată acestor sărbători cu profund caracter național: „Este atâta durere în istoria poporului român, în această Golgotă fără de sfârșit, care, mai ales, în această parte a Bucovinei, a atins cote inimaginabile. După cum afirma maestrul Dan Puric la Cernăuți, atâtea lacrimi au curs în nordul Bucovinei că simte vibrația pământului și e sigur că prin aceasta poporul român s-a mântuit. Și acum lumea ar putea trăi mai bine, fără războaie, în pace, armonie și toți ar avea ce mânca. Gândiți-vă câte tone de mâncare se aruncă zilnic, în timp ce mulți oameni mor de foame! O mai bună opțiune a unor lideri de-a lungul istoriei nu ar fi dus la acest dezastru ce s-a produs. Mulți dintre cei care ar fi putut contribui la evitarea lui s-au pus în slujba răului”, consulul sensibilizând că schimbarea paradigmei în care se dezvoltă relațiile româno-ucrainene nu mai sunt afectate de răceală, ci sunt din ce în ce mai bune, mai fluide, se îmbunătățesc și prin proiectele comune, finanțate din fonduri europene, ceea ce este un mare sprijin și susținere pentru românii din Țară și din nordul Bucovinei, dacă se susțin reciproc se ajută să treacă perioadele dificile împreună. Iar participarea tinerilor la asemenea manifestări e o dovadă că nu se va uita niciodată ceea ce au pățit eroii-martiri ai neamului din această parte a Bucovinei.

Istoricul și scriitorul Dumitru Covalciuc, președintele Societății „Arboroasa”, a relevat momentele dramatice prin care a trecut Biserica Ortodoxă a Patriarhiei Române, cum a fost distrusă în rând cu populația, prin cotele mari de pâine, carne, produse lactate, impusă să dea și împrumut în bani la stat pentru întreținerea armatei roșii, combatanților ucraineni și ruși, conștientizând că biserica a fost distrusă în rând cu școala românească. Numai în 1941, într-o singură zi, au fost împușcați 6 preoți, iar în locul lor erau aduși alții din Ucraina. A început un proces de rusificare-ucrainizare. Cum era înregistrată numai o biserică românească, se subordona nu Patriarhiei României, ci Patriarhiei Moscovite.

Colega noastră, Mihaela Buculei, corespondent Radio România Actualități, Suceava, a rămas impresionată de sărbătorirea la Cernăuți a Zilei Bucovinei și comemorarea jertfelor foametei. Iar prietenul nostru, Ciprian Bojescu din Suceava, originar din Iordănești, cel care e alături în bucurii și dureri, sosind împreună cu o impunătoare suită, o delegație de consilieri din comuna Stupca, în frunte cu primarul Dumitru Nimițean, a depănat firul de amar al refugiului, când la vârsta de un anișor, în timpul anexării Bucovinei de către Rusia sovietică, părinții săi au fost nevoiți să se refugieze în România, considerat, în perioada comunistă, străin în Țara sa.

„Am avea un păcat de moarte cei care am purtat crucea Golgotei neamului românesc să nu le povestim copiilor despre tragediile prin care au trecut părinții, bunei și străbunei noastre”, a constatat Alexandra Jar, corespondenta noastră netitulară din Mihoreni, convinsă că ar fi bine ca la lecția de literatură română copiii să scrie o compunere pe această temă și s-o păstreze în albumul vieții ca pe o amintire sfântă, moștenită din tată în fiu, evocând câteva momente de groază din viața oamenilor chinuți de foame, când mama a fost nevoită să-și îngroape 3 copii, acoperindu-i cu frunze să nu-i doară greutatea pământului rece, ca sufletele lor să nu-și strige durerea.

Deși ucraineanul Nicolai Hanchevici, iubitul și stimatul profesor al lui Octavian Bivolaru, care a învățat româna la perfecție, e încă ca un flăcău voinic, i-a dăruit Dumnezeu ani rodnici – se află în pragul jubileului de 90 de ani, a suferit de foamete și nu și-a plâns încă toată durerea, amarul acelor vremi, când călăii bolșevici au cotropit Bucovina și și-au bătut joc de populație, mai ales de români – frații lui de suferință, poate și de aceea nu-i poate vedea cu ochi buni pe Putin și călăii lui, care distrug Ucraina: „Eu, ucrainean get-beget, m-am împrietenit de tânăr cu românii și nu mai pot trăi fără ei. În mine curge jumătate de sânge ucrainean și jumătate – românesc. Mă bucur că la manifestările noastre vin și copii, căci ei trebuie să știe cât sânge a curs și cât am suferit.”

Lăcrămioare din sacra Vale a Plângerii

Felicia TOMA

*Presărați pe-alor morminte, ale laurilor foi,
Spre a fi mai dulce somnul, fericiților eroi.
Ridicați pe piramida nemuririi, faima lor,
Scris în cărțile de aur, cântecul nemuritor.*

*Pe copii la sânul vostru, alintați-i cu-acest cânt,
Povestindu-le cu fală al eroilor avânt.
Dezveliți tot adevărul, și le spuneți tuturor,
Cum muriră frații voștri, pentru neam și țara lor.*

(Imnul Eroilor)

Deși vântul sufla cu putere, iar norii negri aruncau fulgi mari de gheață, soarele apărea mereu cu razele-i blânde, calde și luminoase ca o speranță în idealurile sacre pentru care și-au jertfit viața mii de martiri ai neamului românesc din nordul Bucovinei. Lăcrămioare amare se prelingeau pe fețele brăzdate de dureri și tristeți ale celor care și-au pierdut aici rudele și care au sosit duminica precedentă la Varnița, în Valea Plângerii, ca să îngenuncheze în fața altarului jertfelor regimului totalitar din satele de pe Valea Siretului, ucise mișelește, fiindcă își iubeau Țara și Neamul. Tineri în floarea vârstei și bătrânei sprijiniți în toiag, toți cei care au neuitare și un dor aprins în suflet, în pofida naturii răzvrătite și altor piedici ce ni se pun mereu în cale, au venit la Fântâna Albă să aprindă o lumânare și să-i pomenească în rugăciuni pe martirii secerăți de mitralierele grănicerilor sovietici. Plângea cerul cu lacrimi de gheață, iar falnicii brazi de la marginea pădurii legănau ușor osemintele celor ce au rămas să-și doarmă somnul la rădăcinile lor. Or, pe oasele și din sufletul eroilor a și prins viață oastea de brazi ce străjuiește sacra catedrală a martirilor, care, cu sufletul înflăcărat de dragoste și ars de dor, au pornit, în acea îndepărtată zi de 1 aprilie 1941, convinși că, după cum li s-a spus, li

se va permite să treacă în România. Plecau nu mânați de frică, ci frământați de dorința fierbinte de a se uni cu rudele, frații și surorile lor. Au pornit cu credință în suflet și visul de a trăi în libertate și fericire. Erau siguri că îi așteaptă o viață demnă și îndelungată în Patria lor istorică. Însă această plecare s-a dovedit a fi drumul morții. Cred, puțini sunt în timpurile de astăzi dintre acei patrioți, care prin fapte, nu doar prin cuvinte de laudă de la tribune, cu sufletul înnobilit de credința în sacrele idealuri, să se jertfească în numele libertății. Or, ecoul jertfelor acelor oribile tragedii, suferite de românii din nordul Bucovinei în primii ani de instaurare a puterii sovietice, este mereu viu în inimile urmașilor eroilor, care au pornit pe drumul morții, înălțându-și astfel pentru veșnicie columna nemuririi.

Aici, în poiana Varnița din pădurea Camencei de lângă Fântâna Albă, unde pământul e scaldat în sângele oamenilor uciși fără de vină, unde te temi să pășești pentru a nu călca pe osemintele eroilor și de a nu le tulbura liniștea, unde ne mai străpunge în piept câte un dor și câte o amintire dureroasă despre moartea tragică, în lagărele staliniste și închisori, a bunecilor și străbunecilor noștri, durerea românilor urcă cu o rugă spre cer.

Despre genocidul neamului românesc ne vorbesc doar crucile rătăcite printre viguroșii brazi, paraclisul, monumentul comemorativ, înălțate prin osârdia locuitorilor raionului. Dar inscripția, „Bucovinenilor – victime ale evenimentelor tragice de la 1 aprilie 1941”, de pe placa comemorativă a acestui semn monumental, mă duce cu gândul că vor trece ani și nimeni nu va mai ști că pădurea din poiana Varnița a crescut pe osemintele românilor, masacrați de „eliberatori” pentru că și-au dorit o altă soartă – să trăiască liberi în Patria lor. Cred că până la ridicarea pe acest loc sfânt a unui măreț locaș de închinare – dorința noastră, a tuturor creștinilor ortodocși – ar trebui să fie, în primul rând, schimbată inscripția, să se scrie adevărul că, în acest pământ însângerat, aproape sub fiecare copac, zac osemintele românilor masacrați lângă Fântâna Albă, că aici a avut loc un adevărat genocid al neamului românesc de pe Valea Siretului, adevăr la care s-au referit și Valeriu Rotar, și parohul Bisericii din s. Voloca, Ioan Gorda, protopopul raionului Hliboca, care, împreună cu un sobor de

preoți din satele Bahrinești, Camenca, Iordănești, Tureatca și Cupca, a oficiat slujba de pomenire lângă mormântul simbolic al martirilor, fiind susținuți de membrii Corului „Dragos Vodă” și ai Corului gospodarilor din Voloca, care, prin imnurile înălțate glorificării eroilor, au ținut aprinsă candela memoriei până s-a prelins ultima lacrimă de ceară.

„Ne-am adunat azi pentru a-i plânge și a ne ruga pentru acei, care ne-au dat viață, pentru acei, care ne-au păstrat identitatea națională și care, în Sfânta zi de Paști, s-au pornit cu dorul de viață, dar au găsit moartea aici, în poiana Varnița, secerați de mitralierele grănicerilor sovietici. Acei care au fost urmăriți de soldații călări au căzut răpuși din fugă de gloanțele lor, iar cei care au rămas în viață au fost deportați în Siberia, Kazahstan, duși la Onega, întemnițați, distruși. În împrejurimile acestei văi a plângerii a fost secerat floarea tineretului de pe Valea Siretului, care dorea ca împreună cu frații lor din Patria-mamă să ducă o viață mai bună. Au fost ucise mișelește familii întregi – părinți, bunei și copii. Datoria noastră e să nu-i uităm, să venim aici în fiecare an și să-i pomenim, iar 1 aprilie să fie declarată zi de doliu”, a specificat preotul Ioan Gorda.

Prezenți la comemorarea eroilor, oribil ucși fără vină, au fost și Octavian Bivolaru, președintele Societății Orășenești „Golgota”, care a organizat pelerinajul la locul masacrului, Petru Grior, președintele organizației nonguvernamentale „Centrul de Cercetări Istorice și Culturale” din Cernăuți, Mihai Bojescu, adjunct al șefului ARS, Ion Popescu, deputat al poporului, Valeriu Rotar, președintele Consiliului Raional etc. N-au găsit timp pentru a fi alături de durerile românilor doar conducătorii regiunii. Cu profundă tristețe că și unchiul său a fost aici împușcat, Valeriu Rotar și-a exprimat dorința că ar trebui să venim mai des, nu doar o dată în an, căci sub fiecare brad, copac, zac osemintele înaintașilor noștri. „Trebuie să ne cunoaștem istoria și să nu uităm nicicând despre aceste evenimente tragice, ca ele să nu se mai repete, să nu se mai verse sânge nevinovat”.

Cu lacrimi în inimi, profunda recunoștință martirilor le-au adus-o, din Țară, Eugen Tomac, Secretarul de Stat pentru Românii de Pretutindeni, și Radu Cosma, director la Departamentul pentru

Românii de Pretutindenii, Înalt Preasfinția Sa, Arhimandritul Melchisedec Velnic, starețul Mănăstirii Putna, însoțit de un grup de clerici, senatorul Viorel Badea, Consulul General al României la Cernăuți, dna Tatiana Popa, împreună cu viceconsulul Denisa Gabor și consulul Nicolae Lupușor. În coroanele de flori vii, depuse la mormântul simbolic al eroilor, au luminat cele trei culori ale Tricolorului, pentru care și-au jertfit tinerețea româniei din nordul Bucovinei. Nădăjduind să mai vină pe aceste meleaguri de tristețe și durere, stropite cu sânge românesc, exprimându-și doleanțele că ar trebui să ne adunăm forțele ca aici, pe locul oribilului masacru, unde-și dorm somnul veșnic martirii neamului, să fie înălțată o biserică măreață, Înalt Preasfinția Sa Melchisedec Velnic a specificat că avem datoria sfântă să ne cunoaștem spița neamului, istoria, rădăcinile și să ne aducem aminte cu drag de moșii și strămoșii noștri, care s-au jertfit pentru identitatea națională și au plecat dincolo de moarte. „Să ne amintim de acei, care cu 71 de ani în urmă, secerăți de gloanțe, au trecut în lumea veșniciei, purtând o singură vină – erau creștini români, aveau prapuri și cruci, devenind martiri ai acestor locuri. Ei pentru ei nu mai pot să facă nimic, dar noi trebuie să ne amintim cu drag de ei cu fapta, cu dragostea și bunătatea noastră. Căci dragostea și bunătatea nu ne-o poate răpi nimeni”.

Eugen Tomac a evocat curajul martirilor nevinovați, uciși în pădurea de la Fântâna Albă de un regim totalitar necruțător, exprimându-și speranța că sacrificiul eroilor neamului nu va fi dat uitării: „1 aprilie va rămâne o zi de referință pentru români, indiferent unde nu s-ar afla ei. Fiindcă într-o zi de Paști, oameni nevinovați, cu suflete curate, au hotărât să-și schimbe destinul, însă forțele rele le-au luat sufletele. Faptul că și-au pierdut viața aici, într-un loc blestemat, ne obligă să le păstrăm vie memoria și să ne luptăm ca aceste dureri, care sunt ca o rană deschisă pentru națiunea noastră, să nu se mai repete”.

Convins că jertfele acestor martiri n-au fost zadarnice, senatorul Viorel Badea a spus că a sosit momentul să nu ne mai fie frică de adevăr, să recunoaștem că suntem o națiune puternică, că trecutul, prezentul și viitorul nostru s-a clădit pe sacrificiul acestor eroi ai neamului.

Impresionată de devotamentul și profunzimea sentimentelor mulțimii adunate, dna Tatiana Popa a relevat faptul că prezența aici

în număr mare a românilor din nordul Bucovinei e o dovadă elocventă a cinstei și respectului față de înaintașii noștri, față de martirii neamului, că și vremea din acea zi de duminică a fost după sufletul lor – soarele speranțelor apărând de după norii negri ai durerii.

Pentru a le dezvălui tinerilor adevărul istoric, Ion Tovarnițchi, profesor de geografie la liceul din Carapciu, le-a dat câtorva elevi din clasele a 7–8-a o lecție excelentă de patriotism, purtându-i cu Tricolorul pe urmele celor, care și-au jertfit tinerețea pentru Credință, Neam și Țară.

Am gustat cu toții din bucatele gustoase, pregătite pentru pomenirea sufletelor martirilor de către cupcencile Viorica Dugan, Elena Timiș, Veruța Alerguș. Elena Maior, bucătăreasă la Biserica din Cupca, păstorită de preotul Vasile Cuciuren.

Printre cei care au avut mai puține cuvinte, dar mai multe lacrimi în ochi, care, cu toate că are 83 de ani, însă cât îl țin picioarele și puterile, vine în fiecare an la 1 aprilie la Fântâna Albă, era și Ion Ungureanu, originar din Cupca, care în prezent locuiește în Storojineț. A avea 12 ani când a avut loc tragedia. Îl cuprind fiori de gheață, când își amintește de povestirile unui martor ocular despre masacrul din poiana Varnița. „Un consătean, cu încă un bărbat, au reușit să fugă și să se ascundă în pădure, sub o grămadă de lemne. Când s-a făcut dimineața, au văzut cum au venit lipovenii cu hârlețe, participând cu zel la desăvârșirea masacrului. Poiana era mare, plină de morți și răniți, care încă erau vii. Pe cei care nu puteau fugi, lipovenii îi loveau cu hârlețele în cap, iar grănicerii – cu patul armelor – ca să-i omoare. Îi aruncau apoi în gropi comune, îngropându-i pe mulți de viu, încât din ele se auzeau încă multă vreme gemete înăbușite, iar țărâna și iarba din poiană foșnea și se mișca. Apoi sovieticii au arat poiana și au plantat copaci – pădurea a crescut pe sângele și osemintele martirilor. Au fost și sunt români iubitori de Țară, patrioți, dar sunt și trădători...”, mi-a spus omul îngândurat.

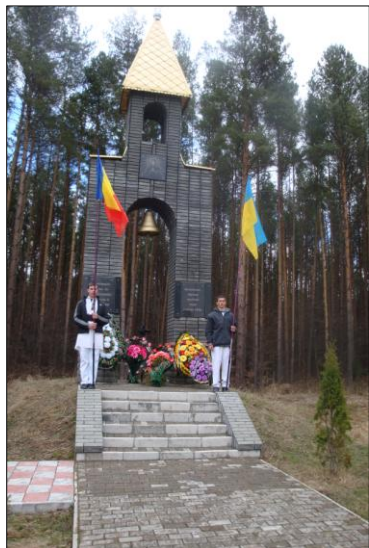
„Mătușa, Marta Șorodoc din Cupca, care pe atunci învăța în România, a fost împușcată și îngropată într-o groapă comună și plină. A avea 18 ani și a fost ucisă mișelește în floarea vârstei. Era foarte frumoasă și avea un păr bogat, împletit în două cozi groase, care, după ce-au astupat-o cu lut, au rămas afară. Trei zile a „umblat” pământul cu oamenii îngropați de viu. Iar mama ei,

împreună cu cei doi fii mai mici, au fost arestați și întemnițați”, mi-au mărturisit, cu ochii înlăcrimați și inimile străpunse de durere, nepoata ei, Odorica Belici, nepoții Vasile și Gheorghe, strănepotul Dorin.

La manifestarea de la Fântâna Albă a fost și prietenul nostru Ciprian Bojescu din Suceava, originar din s. Iordănești, care, cu 10 zile înainte de masacrul ce a avut loc la Varnița, a trecut clandestin frontiera, împreună cu părinții Florentina și Ion, oprindu-se la Solca. 11 ani la rând, încă de pe când lucra adjunct al șefului ARS, Ion Șcrobanet, medicul-șef al Spitalului Raional, vărul lui Ciprian Bojescu, e prezent la mitingul de doliu de la Fântâna Albă. Iar Domnica și Maria Țugui vin în fiecare an să se închine martirilor, cu toate că prima are 80 de ani și de acum se sprijină cu greu în cârjă. I-am întâlnit și pe profesorii Todor Nicolaevici și Ion Sucevan din s. Suceveni, pe Sava Șorodoc din Dimca, care mi-au povestit un caz foarte tragic. „Era la 15 noiembrie 1940, și un grup de locuitori ai s. Suceveni, neputând suporta represiunile bolșevice, într-o noapte, au hotărât să treacă ilegal frontiera în România. Luna apărea și dispărea după nori. Grupul de câțiva oameni a trecut pe lângă un stog, lângă care dormeau doi grăniceri, cu armele lângă ei. Ce să facă, să-i omoare? I-au lăsat să doarmă, crezând că n-o să se trezească. Însă au mers vreo zece metri și grănicerii au deschis foc. Atunci de la pichetul de grăniceri de la Fântâna Albă se auzeau cum vin soldații călări. O parte au trecut înaintea grupului și au început să tragă în oameni. O femeie era cu o fetiță de 6 ani de mână, iar cu alta mai micuță – în traistă. Glonțul a trecut pe lângă piciorușele fetiței și a lovit-o mortal pe maică-sa, fiicele rămânând în viață. Însă au fost deportate apoi, împreună cu bunica lor, în Kazahstan, unde bătrâna și-a găsit sfârșitul. Nepoatele s-au întors la vatră, dar acum, cu părere de rău, nu mai sunt în viață.”

Dacă am răsfoi cu mai multă răbdare și străduință filele trecutului, am descoperi aproape în fiecare familie din satele românești din nordul Bucovinei tragedii asemănătoare. Masacrul românilor de la Fântâna Albă s-a identificat cu marea dramă a Bucovinei cedate, înstrăinate și uitate. Căci acum, ca și atunci, în clipele grele de deznădejde, când avem nevoie de ajutor, ne întoarcem privirile oricum spre Patria noastră istorică.

(2012)

Imagini de la eveniment. Fotografii de Vasile Zahariciuc

Neuitat este satul Iordănești,
sat în care m-am născut

Ciprian BOJESCU

Un sat din Bucovina prin care trece râul Siret, despărțindu-l în două, având pe ambele maluri o luncă de o frumusețe rară.

Aici am văzut lumina zilei la data de 15 mai 1939.

În cei patru ani ai copilăriei mele n-am avut, ca alți copii, norocul să apuc să-mi cunosc satul natal din cauza evenimentelor de război. Împreună cu părinții mei am cunoscut calvarul refugiului atât în anul 1941, cât și în anul 1944, rămânând definitiv pe teritoriul României în județele Suceava și Caraș-Severin (Banat).

Pe scurt, am reușit să-mi revăd locurile natale după o perioadă de 25 de ani și atunci cu invitație din partea unchiului Toader Bojescu, fratele tatei.

Invitațiile se făceau o dată la doi ani, pe o perioadă de 30 de zile.

Prima vizită am făcut-o împreună cu tatăl meu, Ioan Bojescu, în anul 1968, exact în noaptea când rușii au pătruns cu tancurile în Cehoslovacia, iar difuzoarele (singurul mijloc de informare la sate în acele vremuri) băgau groaza în populație și o parte din verișorii mei erau concentrați pe granița cu Cehoslovacia.

Era prima mea vizită în comuna natală, la vârsta de 29 de ani. Am reușit să revăd numai pământul natal, pentru că, din gospodăria părinților, a rămas numai fântâna. Casa, șura și alte anexe au fost dărâmate și luate la Colhoz. Așa se proceda cu cei care s-au refugiat în România și nu s-au mai întors la vatra strămoșească.

Atât tata, cât și mama, de acasă se numeau Bojescu.

Dau mai jos numele și prenumele ambilor părinți, cu frații și surorile (la ora la care scriu, în viață a mai rămas o singură mătușă din partea mamei, în vârstă de 85 de ani).

Rudele tatei, Ioan Bojescu:

<i>Nr. crt.</i>	<i>Numele și prenumele</i>	<i>Localitatea unde a fost înmormântat</i>	<i>Observații</i>
1	Bojescu Ilie	Mort în Primul Război Mondial	
2	Bojescu Nicolai	Iordănești – Storojineț	
3	Bojescu Gheorghe	com. Călinești-Enache, Suceava	
4	Bojescu Toader	Iordănești – Storojineț	
5	Bojescu Pavel	București	
6	Bojescu Ioan (tata)	Solca, Suceava	
7	Bojescu veronica	Iordănești – Storojineț	
8	Bojescu Floarea	Iordănești – Storojineț	

Rudele mamei, Florentina Bojescu:

<i>Nr. crt.</i>	<i>Numele și prenumele</i>	<i>Localitatea unde a fost înmormântat</i>	<i>Observații</i>
1	Bojescu Vasile	com. Iordănești – Storojineț	
2	Bojescu Florentina (mama)	Solca, Suceava	
3	Bojescu Mărioara	Iordănești	
4	Bojescu Gheorghe	Vatra-Dornei (prizonier 1944)	
5	Bojescu Dionisie	Iordănești	
6	Bojescu Valeria	(în viață, 85 de ani, Iordănești)	
7	Bojescu Dochîța (Eudochia)	Chinuită și executată de ruși, în 1944	

Având în comună un număr de 15 unchi și mătuși, care, la rândul lor aveau, fiecare, doi, până la patru copii, am o zestre bogată de rude, astfel încât astăzi, în afară de mătușa Valeria, am în sat o mulțime de verișori.

După un număr de ani, activând la Vatra Dornei în calitate de silvicultor, m-am transferat la Suceava, unde am lucrat ca tehnician la Unitatea de Transporturi Auto (călători și marfă). Aici am activat și la departamentul control-auto chiar și, după parteneriatul convenit între Suceava și Cernăuți pe linie de transport călători, când s-au deschis zilnic câte 6–8 curse de ambele părți. Au avut loc schimburi de experiență pe linie de transporturi, întemeindu-se relații avantajoase de ambele părți.

Profitând de relațiile deosebite între noi, am călătorit de nenumărate ori de la Suceava la Cernăuți, vizitând rude și apoi noile cunoștințe făcute pe parcurs.

Am fost de nenumărate ori la Cernăuți cu membrii Ansamblului „Ciprian Porumbescu” din Suceava, care prezentau spectacole de muzică populară. Director la Ansamblu era rapsodul popular Traian Straton, iar la Casa de Cultură, era poetul și publicistul Ion Cozmei.

Prin ei am cunoscut, pe parcurs, aproape pe toți membrii Societății pentru cultură „Mihai Eminescu” din Cernăuți, al cărei președinte pe timpul acela era poetul Arcadie Opaț, iar vicepreședinte, Dumitru Covalciuc, istoric și publicist. Între personalitățile Societății pe care am avut onoarea să le cunosc amintesc pe: acad. Grigore Bostan (decedat), acad. Vasile Tărățeanu, poetul Ilie Tudor Zegrea, publicistul Vasile Băcu (actualul președinte al Societății), arhivistul Petru Grior, prof. Octavian Voronca, prof. Ion Ignat, redactorul „Zorilor Bucovinei” Nicolai Toma, Vasile Bota, arhivistul Dragoș Olaru, redactor la „Zorile Bucovinei” Huțul Mihai, prof. Constantinovici, O. Bivolaru și prof. Ilie Popescu, ultimii doi – președinți ai Societății Golgota, apoi, poetul Mircea Lutic (fost președinte), Nicolai Șapcă (vicepreședinte), Iurie Levciuc – directorul Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți, și frații Broască.

Am participat în permanență la acțiuni culturale, schimburi de experiență și lansări de carte, la Societatea din Cernăuți și la Biblioteca „I.G. Sbiera” din Suceava.

Asistând la aceste manifestări am prins curaj și, dobândind ceva experiență, mi-am propus să fac ceva pentru locuitorii com. Iordănești și, cu sprijinul cărturarului și publicistului D. Covalciuc și a prof. Nicolai Șapcă, am publicat monografia satului Iordănești (*File din istoria satului Iordănești*, 600 pagini), cartea autobiografică *Rătăcind prin Bucovina. Pagini de jurnal*, precum și mai multe articole în Almanahul Cultural-Literar „Țara Fagilor”, alcătuit de Dumitru Covalciuc și Dimitrie Poptămaș, președintele Fundației Culturale „Vasile Netea” din Tg.-Mureș.

Familia Bojescu se înscrie în odiseea atâtor familii dezmoștenite de puterile potrivnice și purtate departe de valurile vieții. De multe ori mi-am pus întrebarea ce s-ar fi întâmplat cu

mine și cu părinții mei dacă nu ne-am fi refugiat la timp, mai ales că tatăl meu a fost și notar în comună. Probabil că am fi fost arestați și trimiși cu trenurile morții în gulagurile Siberiei: Sverdlovsk, Omsk, Tiumen de unde nu s-a mai întors aproape nimeni.

Cazuri concrete au fost descrise în Cartea Durerii apărută în 2013, cu sprijinul Guvernului României, Ministerul Afacerilor Externe, Departamentul politic pentru relația cu românii de pretutindeni, având ca autori pe Petru Grior, prof. Marius Cazacu, Ștefan Rotaru. Aici sunt pomenite zeci de persoane din Bucovina și Basarabia arestate și trimise în gulagurile rusești.

Din cartea lui Tiberiu Tudor, *Istoria dramatică a teritoriilor românești ocupate* (București, 2004), vom cita din spusele unui deportat, Gheorghe Spătaru: „În 1941 ocupanții sovietici au năvălit în ograda noastră, au ucis câinele și au intrat în casă cu niște puști mai înalte ca ei. Au arestat-o pe mama, iar pe noi, copiii, au început să ne arunce în căruță ca pe niște snopi. Somnoroși și goi.

Pe bunica, Zamfira, paralizată, au aruncat-o ca pe un butuc. Ne-au dus... Ne-au aruncat în Siberia, în mlaștinile diavolului. Pe mama și încă patru românce le legau una de alta cu funii să nu se înece și le băgau în râul Sâmb, care se vărsa în mare, să scoată din apa înghețată plutele și buștenii lungi. Li se plătea cu 300 gr. de pâine neagră ca noroiul pe care mama o amesteca cu buruieni și ne dădea mâncare, la toate cele opt suflete.

Aici au murit bunicul, fratele Ionel, pe care l-au îngropat fără sicriu în mlaștinile siberiene. Mama s-a îmbolnăvit de tuberculoză. În locul mamei a rămas sora mai mare, de 14 ani, Valeria.

La 11 ani căram saci dintr-un loc în altul. Am devenit mai apoi văcar printre urși și lupi.”

Răsfoind durerile deportaților din com. Iordănești și alte comune învecinate din Bucovina, dar și pe cele ale fraților din Basarabia, când alții s-au stins la vârste fragede, mă cutremur, la vârsta pe care o am (76 ani), că puteam fi și eu unul din sutele și miile de refugiați și mulțumesc bunului Dumnezeu și părinților mei care m-au absolvit de un chin și o dispariție tragică.

POESIS

Vasile TĂRÂȚEANU

De dincolo solie

Doamna în negru rânjește disprețuitor

Dezvelindu-și caninii însângerați
îmi zice fără drept de apel:

de fapt tu nu exiști pentru că nici n-ai fost
de aceea n-ai cum să fii de acum înainte

Degeaba mai speri – pustiul din tine
se extinde înfiorător
Mai repede chiar decât nisipul
în timp de furtună

Zadarnic te zbați ca să fii dacă nu te-ai născut
dacă poezia există doar în afara,
nu și în interiorul tău

Eu n-am de făcut altceva decât să-ți pun
oglindea timpului în față.

Privește-te!

Poți să te superi pe mine sau nu

Lucrul acesta nu mai are nici o relevanță
nici pentru mine
nici pentru tine

Cetățile tale oricum sunt
ca și castelele mele
din nisip
Ele nu mai au nevoie
de lovitura piciorului meu
sau al tău
nici de îndemânarea mânilor mele
nici de bisturiul rece
al privirilor tale

Ele dispar cu de la sine putere
năruindu-se-n timpul în care
disparația lor
poate fi cel mult consemnată fugitiv
la rubrica faptului divers
într-un ziar provincial

a fost... n-a fost
cum a fost
Viața noastră – ce întâmplare banală!

De dincolo

Din țării necuprinse
cad stele pe rând
Ca ruguri aprinse
în vis,
ca și când

Înspre tot ce a fost
și-ar fi putut să fie
Să tot aibă un rost
și un dat din vecie

Ca-ntre noapte și zi
o frântura de gând
De parcă-aș mai fi
nefiind nevăzând.

Pe cer de fantasme
în timp galopând
Ca-n vechile basme
tot eu
ca și când...

Sufletul poemului

Acest poem citește-l numai tu
și arde-l după ce prin cerul înalt
al ochilor tăi
vor zbura negrele-i rânduri
ca un stol de cocori

Descifrează-i sensurile
ascunse-n cuvintele-i de dor spuzite
ca buzele iubitei
în așteptarea sărutului

E doar al tău

Nimeni altul nu mai are dreptul
să pătrundă în sufletu-i închis
unde accesul persoanelor străine
este strict interzis

Dacă nu-ți place – dă-i foc!
și privește indiferentă cum fumul
urcă-n rotocoale la cer

Eu, cel puțin văzându-l
voi ști că ai făcut și tu
ceva pentru mine

Murire-n viață

Nu mă mai muri atâta
timpule, în goana ta
Ca pe un firicel de apă
uscă-mă
nu mă seca

nu mă mai muri în șoapte
tu, iubito, draga mea
că și-așa se face noapte
făr-de lună,
făr-de stea

nu mă mai muri în vise
că și-așa s-o spulbera
tot ce-am dorit odată
când mi-or bate
scândura

nu mă mai muri, tu viață
lasă-mă cât pot cânta...

Ș-apoi să ascult ecoul
ce din morți
mă va-nvia

Singurătatea-n doi

Sunt singur, doamnă, singur
mi-e sufletul pustiu
aș vrea ca să te chem
dar e de-acum târziu
Sunt singur, doamnă, singur..

Din ceruri triste cad
Zăpezi întârziate
Și-n liniște se-aștern
Pe lespezi de cetate.

Sunt singur, doamnă, singur
de când nici nu mai știu
și nimeni nu mă-aude
Altfel nu pot să fiu
Sunt singur, doamnă, singur.

Din ceruri triste cad
Zăpezi întârziate
Și-n liniște se-aștern
Pe lespezi de cetate.

Sunt singur doamnă, singur
Și de-aceasta-ți scriu
Doar gânduri sugrumate
Cu gustul lor sălciiu.
Sunt singur, doamnă, singur.

Din ceruri triste cad
Zăpezi întârziate
Și-n liniște se-aștern

Pe lespezi de cetate.

Sunt singur, doamnă, singur
Chiar de am fi în doi
Cât vechea-ne iubire
Va sta zid între noi.
Sunt singur, doamnă, singur.

Mistuirea-n flăcări

Adormite-ntru Domnul
pleoapele-mi reci
Stau închise-n somnul
ce ni-i dat pe veci

Se vor trezi vreodată
din adormirea lor
la ceasul de răsplată
și, tresărind ușor

Ce-or să-mi vadă ochii
privind uimiți pe plai:
pe flăcări de mă mistui
sau mă topesc în rai.

Și cum nu știu pe unde
de acuma o să treci
Ca să-ți pot răspunde
Timidă să te-apleci.

Și să-mi îngâni cuvinte
Pe vechile-mi poteci
De le mai porți în minte
Uitat din veci de veci

Când nu mai poți vorbi

La ce mi-ar mai servi
cuvintele acum
câtă vreme sensurile lor se pierd
ca aburii dimineților
străpunși de razele soarelui
sau ca o pată de ulei
pe fața mării
mai bine zis ca resturile
unui naufragiu național
ce se lovesc de marginile
altor țări și neamuri

Și totuși ele-mi sunt
pâinea cea de toate zile
și apa și aerul și lumina
prin care încă mai pot fi întâlnit
pe acest pământ

Dacă-aș renunța la ele
n-aș face altceva decât să renunț
la mine însumi
la visul meu de a rămâne
măcar cât o interjecție
de bucurie sau de durere
printre cuvintele limbii române

Fir de iarbă

Mai fericit decât piatra
e firul de iarbă
El știe măcar că și cosit va crește
tot verde

Călcat în picioare

se va ridica din nou
cu varfu-i spărgând veșnicia

În timp ce piatra
crăpată în patru
sau în zeci de bucăți
nu se mai poate întregi
la loc

Din toată duritatea ei până la urmă
praf și pulbere
se alege

Mai fericit decât mine-i
chiar frunza lovită de brumă

Auzi cum în pocnetul de muguri
reînvie codrul
în freamăt de frunze

Putea-vor la fel să renască
și versurile mele
în inimile voastre înfrunzind
anonime

Ca firul de iarbă
indiferența timpului
spărgând-o

Iubindu-ne aproapele

Fii atent, mi-a zis floarea de tei,
nu te lăsa îmbătat
cu apa chioară a iubirii de aproapele

Ești prea încrezător în valurile ei
ca să nu te bată vânturile

nenorocirile,
apele

Nu uita că de la dragoste până la ură
e numai un pas și-i ușor
să-l greșești

Îngânate amândouă-s de aceeași gură
Și adevărul de multe ori e
ascuns în povești

Până când

Bucuros că mai pot urca
treptele acestei vieți
La un moment dat
neștiind cât spațiu am în față privii în urmă –

Un fior de gheață-mi alunecă pe spinare

Numai trepte prăbușite

Cum, Doamne, să mă întorc înapoi
la origini
de cât tot urcându-mă

Până când?

Ultima treaptă-i undeva în nori

Mă vor mai ține picioarele
să mă prind de ea...

E spațiu privat și e liber. Intrați
la orice oră de zi și de noapte
Pătrundeți în el, dragii mei frați
ca-ntr-o livadă cu cireșe coapte

Tot ce vreți ce doriți ce vă place
fiecare e liber să-și ieie ce vrea
Dacă-i om rău va rupe copacii
dacă-i om bun mănâncă și bea

E spațiu privat moștenire lăsată
cu acte în regulă, peceteți și zapise
dar legea bună-i mereu violată

Iar drepturile noastre-s interzise
De toți neisprăviții ce în gloată
Își apără doar raiurile promise

De bună voie și nesilit de nimeni
mi-am băgat grumazul
în jugul acesta
Pe zi ce trece carul la care trag
devine tot mai greu

Încarc în el bucurii și dureri
din clipele-mi toate
de azi și de ieri

Mi-aruncă și alții poverile lor
la rându-le și ele
adesea mă dor.

Arcadie OPAIȚ

Depășirea de sine

„Numai acolo unde sunt morminte sunt învieri” Nietzsche

Trăiesc într-o spaimă creștină
Calc rar ca o ciută pătită
Nutresc îngerul cu sânge prin somn
Cartea cărților se umflă și crapă
În afară nu se aude nimic
Noaptea își plimbă în jurul meu stelele
Își încearcă proteza dentară
fără piele pe cap
mușcă istoria
statele rămase fără cordon ombilical
și nimeni nu bănuiește
că o parte din ele sunt moarte
și vor fi îngropate
În cel mai bun caz vertical
loc e puțin pe falia oglinzilor
unde predomină haosul chelbos
și ceasornicele fără ace
care așteaptă momentul potrivit
să ia cu asalt ora zero
baricadată în colivia cu papagali

Pogorât în vizibil

Din prizonieratul lui Boubha
Dalai Lama
a ieșit prin urechea Tibetului
Tropotul cailor mongoli
i-a prorocit o stare de liniște
pe care nu știa unde s-o pună
când natura latentă
va începe descrețirea frunților...

Cât de repede gândul pus la-ncercare
devine ascet
Înșelător sau nociv
se retrage și duce o viață austeră
ca vinul ce așteaptă să fie băut
de unu
ce învinovățește lumina de ceva violet
iar spre seară
se întoarce cu spatele la propriul nume
și cade în lunga așteptare
să fie trecut prin strungă
În timp ce câini și bacia
captivați de crivățul nordic
sorb mioritica umbră

Răcoarea sfârșitului

Trecem prin flacăra toamnei
cocori
Privim cu spaimă la sâni domesticiți
Undeva sub pământ
rădăcinile capul în palme ni-l strâng
Așteptăm neclintiți nașterea zilei de mâine
poate în ea
În sfârșit s-a vorbi despre noi

Poate la miez de noapte
poate în zori
cocoșii ne vor ridica din patul lui Procust
Întregi
Descheindu-ne nasturii de la gură
vom bea din urma Domnului
pelin sau faguri de miere
orice
Totul e dulce
când vrei să fii mințit
de gura ce-a supt din ugerul nopții
momeala
răcoarea sfârșitului
vaietele răstignirilor publice
ridicate la rang de fericire

Singur și gol

Dacă poți ieși din clișee
ieși
și intră în carnea mea mijlocitor
să stăm spate în spate
În spatele orei
două remușcări cu unghiile lăcuite
și buzele vinete
să acordăm atenția cuvenită
mesagerilor cu nume de pasăre
zgâriat pe cer de pomii răsturnați de furtună
să medităm inspirat despre tăișul unui briceag
ce scormonește istoria
În care se presupune că a fost zidită de vie
o enigmă
de ce omul rămâne singur și gol
În drumul invers
o simplă absență ce-și promovează conturul
departe de vasele comunicante
și-a cârțițelor

*ce fac dragoste cu întunericul din mers
fără să fi văzut vreodată dimineți virgine*

Piesă fără personaje

Siberia...

După o vânătoare

umbre de om întinse pe sfoară

Într-un craniu gloanțe

semințe pentru păsări

zbor întrerupt

inimi de creștini

În subconștient sârmă ghimpată

paznici bolnavi de cataractă

dincolo

o gălceavă a celor ce-au fost odată torțe

ceva într-o parte

o limbă de soare linge buze vinete

femeile nasc durere

foamea cu ochi bulbucăți

geme în pânțele muribunzilor

pe poarta de la intrare lozinca

dacă vreți ordine

masoneria rusească trebuie să fie condusă de evrei

Pică cortina

P.S.

În fața prezenței curgătoare

noaptea inundă dansatoarea neagră

de aceea

nu mi-e frică să mă culc cu ea în pat

să-i întind palma

care-a tatonat nu o dată coperta unei cărți nescrise

Epitalam – cântec de nuntă

Șterge-mă Așara din cărțile sfinților
și trece-mă-n pomelnicul tău
Nu vreau să rămân înger pistruiat
nici pământ
ce primește ca orbul toate obidele
Lasă-mă lemn exotic să fiu
din scoarța cărui se extrage astringent
bun de tratat dorința
de-a pătrunde în viața unui cuc
care-și acoperă miscibilitatea cu o frunză
rămasă pe ram din toamna trecută
ca sfaturile unui burlac
ce rămă ca un pește în prundiș
pentru a găsi unde să-și lase icrele
când duhurile ies cu ținta pe burtă
În calea tinerilor de viță-aleasă
recent căsătoriți

O singură dată

Pe lângă noi trece vârsta
Într-un stil postmodern
Ne face semne de adio
Vântul domesticit o înfășoară
cel sălbatec îi deschide larg porțile
împărțind sentimentele-n două
ambele părți îi revin

Să trecem pe aici
spune pruncul din brațele maicii
aici este vadul
și-i timpul când înfloresc bolovanii
sub ei se bat peștii cei mari
ne permit să-i luăm în brațe

să-i gădilăm pe burtă
până își ies din minți

Crezându-ne mici
evadăm în răceala trecutului
În taina inexistenței
asemenea sângelui
ce nu-și poate desfunda cărările
În corpul rece
Închis pentru renovare

Talentul – rugăciune în doi

Stâncile...
Numai ele-au rămas
și zâmbetul lor de jertfă
și formele
care în timp nicidecum nu încap

De ce nu le-am da un răgaz
să poată prinde talentul de coamă
pe acel unic pegas
ce escaladează ușor genunea
tulbură vinul împărtășirii
confundă noapte cu zi
secundă cu ceas
și nu vrea să știe nimic
despre Ioan Gură de Aur
și lacrima lui sacră
căzută
pe sfârcurile îmbătrânitei muze
ștampilă de ceară
ce acoperă partea cealaltă a sufletului
ca o eclipsă

Lucian Blaga

Vino la mine Egumene
să ne luăm de mână
să ne ducem
unde liniștea are trup
poate fi tăiată în bucăți
și dată ciorilor pradă
Poezia nu țiuie-n urechi
și nu e nevoie
să-i astupi gura cu pumnul
ochii – cu bani de argint
Iezii obraznici
nu-și uită zâmbetu-n geam
iar oglinzile
nu-și pun peste față năframă
să nu le ia întunericul mirii

Vino sub scările cerului
să te învăț a evita moartea
murind de un număr infinit de ori
cum o fac păsările
când se țin cu lăbuțele de sârma ghimpată
prin care trec cuvinte de dragoste

Te caută poezia să-ți spună
de-un număr infinit de ori
că nu-i ajunge lumină
și-ar putea să facă atac de cord
cu toate consecințele
Cu ce aș putea s-o ajut
doar s-o calc în picioare
până la singurătatea divină

Pescar în apa Iordanului

Baricadat în trupul poeziei
cu frică mă uit afară
cum la un cot de noi
Paul Valery delicat
submină nota sa senzorială
iar între cer și pământ
unșii căzuți în copilărie
se dau huța în scrânciob de cânepă
coboară pe pământ
tulbură apa Iordanului
să prindă și ultimul pește
să hrănească cu el
pe acei ce trudesc
la renovarea Mormântului mire

Când va veni timpul plecării
cine-a plăti pentru aerul consumat
frica adusă la sinucidere
legăturile periculoase cu Dumnezeu

Vasile BĂCU

Înstrăinaților de limba maternă

Ni-i, frate, limba ca o pâine –
Muncită în sudoare grea,
De ce cu-atâta ușurință
Și nepăsare calci pe ea?..
Ea ni-i comoara cea mai scumpă
Și pentru viața de apoi,
De ce să-i oferim uitarea?
Doar, frate, n-am muncit-o noi!..
Strămoșii, frate, au purtat-o
Prin ani, la bine și la greu,
Au să ne-ajungă-a lor blesteme
Și ne va bate Dumnezeu!
Au să ne uite strănepoții
De parcă n-am fost pe pământ,
Uitând de astăzi limba mamei,
De astăzi ne săpăm mormânt.
Ni-i, frate, limba ca o pâine
Muncită în sudoare grea,
Hai s-o gustăm și azi, și mâine
Prin rugăciunea mea și-a ta...

10 septembrie 2006

Trenul morții

În *memoria celor deportați*
Trenul ce gonea spre răsărit,
Încărcat cu tragice destine,
Nu era un tren obișnuit,
El gonea pe oase, nu pe șine.
El scotea afară fum de pipă,
Bocete scotea sirena lui
Și părea c-o strașnică aripă
Îl mâna în lumea nimănu.
Trenul ce gonea ca un blestem
Prin hățișuri de străinătate,
Depănând în goană-al vieții ghem,
Să ajungă pân-la gara „Moarte”
El și acuma vine uneori,
Rătăcește-n vis ca o nălucă
Și țărani noștri pe la zori
Dorm și-n vis se tot gătesc de ducă.
Trenul ce gonea spre răsărit,
Încărcat cu tragice destine,
N-a rămas în timp împotmolit,
El a fost ast-noapte după mine...

22 august 1993

Început de an școlar

Dramă la-nceputul toamnei,
Vântul printre ierbi se plimbă,
Plâng copii în limba mamei,
Ei nu știu o altă limbă...

Iar părinții lor, sărmanii,
Tot încearcă să-i convingă
Că nu-i bună limba mamei

Și-i mai dulce altă limbă.
Cobori, Doamne, pe o clipă,
Ca puterea Ta cerească
Să-i atingă cu aripa
Și să-i facă să zâmbească.

Fă-le, Doamne, să cunoască
Toate limbile din lume,
Dar spre toate să pornească
Numai de la limba mumei.

Dramă la-nceputul toamnei,
Vântul printre ierbi se plimbă,
Plâng copiii în limba mamei,
Ei nu știu o altă limbă...

1989

Cernăuți

*Muzica: Dumitru IGNAT cu ocazia celor 600 ani de la prima
atestare documentară a orașului – 8 octombrie 2008*

Zidit de voievozi
Pe lespezi vechi de ani,
Prin secole întinerești, cetate,
Le-ai fost și adăpost
Și spaimă la dușmani -
Îndemn la bătălii pentru dreptate

Stă Țețina pe culmi,
Eroii ei străbuni
Ș-acum veghează printre veacuri încă,
Din maluri de epoci
Ecouri-val de voci
Răzbat prin noapte dinspre Roșa Stâncă

Refren:

La Cernăuți

Mă-ntorc din depărtări
La Cernăuți
Eu vin de orice dată
Orașul meu-
Încărunțit de zări
Ușor mă dojenește ca un tată

Horecea-ntre stejari
Loc sfânt de mănăstiri
Pe cărării istoria se plimbă
La împărați și țari -
Prilej de amintiri,
Iar păsările cântă a colindă

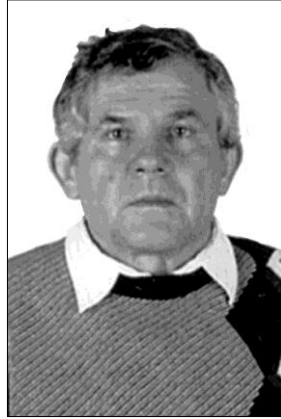
Clocucica – vechi izvor
Plăpând, tremurător
Bătrânul Prut îl ia frumos de mână
Ștergar de curcubeu
Se-apeacă peste nori
Să soarbă din a Turcului fântână

Refren:

Cupole aurii
Se apropie de nori
Și străzile se scaldă în garoafe
Pe frunzele de tei
Cu stropi tremurători
Poetii lasă-n taină autografe

Cândva și noi vom fi
Prilej de amintiri
Ca dangătul de clopot ne vom stinge...
La tine-om reveni
Pe-a soarelui priviri
De piatra ta să ne putem atinge

Gheorghe MOIȘ

Rugă

Pe umbra mea aștept să te așezi
și să te pierzi în mine coborând
și-acolo printre rânduri să veghezi
cum eu iubirii mele te revând.

Acolo în pădurea de cuvinte
te voi ascunde lângă-un trunchi
mă voi ruga ca înainte
la inima-ți fierbinte să ajung.

Voi aștepta chemându-te prin șoapte
de dincolo de umbră și credință
ca să îmi vii în fiecare noapte
cu visu-ți ridicat prin suferință.

Cu iubire

Cu iubire mă vindec
cu iubire mă spăl
cu iubire-mi port pașii
sub umbre de meri.

Cu iubire-mi scriu versul
cu iubire mă scol
cu iubire-mi chem mama
și-n mine nu mor.

Cu iubire te mângâi
cu iubire privesc
cu iubire-mi chem anii
cu iubire glumesc.

Cu iubire seamăn
cu iubire adorm
cu iubire-mi port gândul
În odăjdii de domn.

Cu iubire-mi cânt satul
și codrii mei dragi
cu iubire-mi cânt Țara
bătrânilor fagi.

Cu iubire respir
și vremile sfinte
și tot cu iubire
privesc înainte.

În loc de a fi

Acoperiș albastru
cu multe făclii
Învăluiască-mă Doamne
așeza-voi inima
pe o limpede piatră
scrisă cu sufletul
timpului meu
care cânta-va
prin iarbă cu soarele

și alături de mine oceanul
pe care poezia mea arde.

Dorință

Mângâiați-mă cu frunze
mângâiați-mă cu ploii
mângâiați-mă cu rouă
și cu zorii de la noi.

Mângâiați-mă cu cântec
mângâiați-mă cu șoapte
mângâiați-mă cu stele
și cu liniștea de noapte.

Mângâiați-mă cu ape
mângâiați-mă cu vânt
mângâiați-mă cu ochii
mamei mele dacă sunt.

Marginea mea

Am venit pe lume a doua oară
și nu mă mai văd
decât în cărțile mele
unde mă închin
la un pom în liniște străin
cum împreună cu pedeapsa
am lăsat în urmă un timp
unde viața și moartea
au aceleași sărbători
și-n liniștea stelelor
iubesc cu ochii-n flăcări
sperând că nu știe nimeni
că sunt eu celălalt.

Dumitru MINTENCU

un poem și
12 fragmente de-ale lui
au început să planeze
peste hârtia albă
Într-o zi
continuând în noapte

apoi tot așa
planau
peste o săptămână,
o lună, un an, doi, trei, patru...

planau
deasupra unei mese
dintr-o noapte obișnuită

planau
deasupra unei nebunii
a unei credințe pierdute
a unei mântuiri flirtate...
planau:

un poem și
12 fragmente
de-ale lui în care
si(n)gur credea-i
că vei descoperi
un fragment de mântuire
* * *

rămășițele de unghii
pe care le tai
În măsura în care cresc
În măsura în care observi
că au crescut
le aduni într-o colecție

pe acelea de la
degetele mâinilor
pe acelea de la
degetele picioarelor
pe toate
le aduni sânguincios
Într-o colecție
de muzeu particular

pe toate le cataloghezi
drept niște rămășițe de iluzii
pe care nu le-ai ros
până la capăt
* * *

cineva a vărsat
peste oraș
o halbă de bere

alt cineva s-a grăbit
să numească această beție
toamnă

și numai tu

În acest anotimp
confunzi:

frunzele cu poemele
poemele cu frunzele
* * *

iubită
Începe poemul tău

e foarte scurt

așadar nu te farda
nu-ți lua rochia de gală

ai putea să întârzii

și atunci la ce bun
această iroseală de
cuvinte
* * *

acest poem
e reflectarea
frumoasei tale tristeți
pe care
niciodată și niciunde
n-ai s-o vezi
În oglindă
* * *

În astă noapte nu vom dormi
vom închide pleoapele doar
atât cât ai strivi
evadarea
din ziua pe care
Încă nimeni n-a avut curajul
de a o inventa
dar deja i-au făcut
foaie de drum

* * *

unde-i clipa pentru care
am părăsit orașe iubiri tăceri
am inventat nenumărate clepsidre
am risipit pustiul de nisip

unde-i clipa în care
ai promis că ne vom bea cafeaua
și vom spune la toți:
„OK!”

* * *

la o anumită oră
a nopții
gândacii de bucătărie
schițează destinul
unor poeme
Încă nescrise
* * *

de o vreme
de la conductorii troleurilor
nu iau bilete

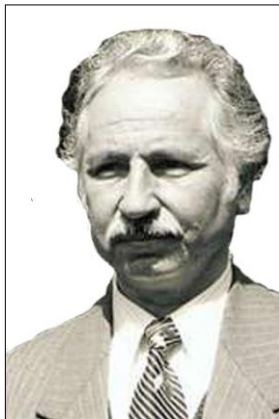
la ce bun mi-ar mai folosi
dacă:

e incomod
să scrii pe ele poeme

e imposibil
să confecționezi cocori japonezi

e absurd
ca în numărul seriilor lor
să-ți ghicești norocul

George L. NIMIGEANU

Viața-i frumoasă

Deux- Montagnes, Canada
„Viața-i frumoasă. Ea începe mâine!”
Dar până mâine e o veșnicie!...
Vai... să-mi rânduie clipa... ora... ziua...
și... să trudes, trăind pe datorie...

Să-nvăț – va fi – toți fluturii să zboare...
privighetorile să-ncante zorii...
pe flori să cern lumină... și culoare...
și, de pe cer, cu pleoapa, să șterg norii...

Pe după gând, pe ronduri, trandafirii
să-i număr... și să-i curăț... să miroase
a bucurie... în răcoarea serii...
și-a dimineță... cu femei frumoase...

Amiaza, prin livezi, de mă va prinde,
să-mi umplu buzunarele cu mere!...
Seara să am din ce să-mi cumpăr clipa
de vis... uitarea dacă mă va cere...

prin ochii mei plimbând o stea înaltă,
cu pletele mierii... și mers viclean...
Sorbind din cupa mea de... „vin cu fiere”,
de voi muri... să nu fie în van,

cât timp, visând, m-ating de veșnicie...
Că... realitatea clipei că... întâi ne
legăm visând... Și-apoi... ne fură veacul...
„Viața-i frumoasă!... Dar... ea-ncepe... mâine!”

Seară înaltă

Deux-Montagnes, Canada
Vezi?... Ceasurile frunzelor clatină
lumile toamnelor mele...
și aici!... Că... și-aici băntuie
clarul cerului... prin vâlcele...

Seri parmen-aurii poartă ziua...
și-aici... prin ierbi de mătase...
Și... la fel își plimbă amurgul
umbrele moi... peste case...

Pieziș, ochiul cată... și-aici,
pe alei, cum nirii se joacă...
Pe-ascuns să se bucure gândul...
iar cuvântul... să tacă...

Și-n toate, la fel, îmi sunt... urmele...
calde... chiar dacă-s pierdute...
Noapțile-ngână, pe zări vinete,
licărul... stelelor mute...

și... parcă și-aceleași învățuri,
spre vise, îmi leagănă pleoapa...
la trecerea mea... printre... clipe...
când timpul... își tremură... apa...

De-a focul

Pe-aici... ni se tulbură apele,
curgând, nefiresc... înapoi...
Noi acoperi-vom cu pleoapele
depărtările... pribegite... în noi:

tu – întomnând... în lumina
Înserărilor... fără de cale...
eu – clătinând... în pricina
părelniciei... tăcerile tale...

Nici o zare lăuntrică... nu e,
sub negura gândului... punte...
Întru seninătate... să suie!...
Tăcerea din noi – cât un munte,

apasă... pe cumpăna zilei!...
Tu-mi însorești... o poveste,
În zariștea... albă... a filei...
Eu... duc drumul... pe creste...

Deci, cumpăniți în celeste
vinovății ancestrale...
dăm seama... de toate aceste...
numărând... căzute petale...

Nu-i nicio cumpănă oarbă!...
Toate-s cum... fost-au să fie!...
Liniștea-i câmpia cu iarbă
pierdută... de noi... în pustie...

tocmai pe unde-ntrebarea
lumii... ne tâlcuie jocul...
În care... lumească... eroarea...
cu noi, se joacă... „de-a focul”...

Retrospectivă

Cu un țipăt, te-ai dat vieții –
vinovat... fără de vină...
Astăzi, plânsului pricină,
sângerând între scaieții

buluciți... să te cuprindă,
cauți... „Calea”-n vis... pe unde
Întunericul... ascunde
cum dă clipa... să-ți aprindă -

Într-un joc de false stele -
umbletu-ndoielnic... frânt...
de un fluierat de vânt,
ori... de-atâtea... alte cele!...

Te-ai visat copil... cândva!...
Oare-ai fost?... Nu ți se pare
că-ntr-un vis – întru eroare -
viața... te ademenea?...

Roua Dimineții Sfinte
primenitu-te-a... pesemne,
sufletul să ți se-ndemne
spre... aducere aminte,

fără teamă, de Grădina
Adevărului... anume,
hăt... la... început de lume...
tocmai... când văzuși Lumina!...

Prea târziu?... Sau... prea devreme?...
Cine știe?... Pe sub clipă,
toate... curg!... Și... curg... în pripă!...
Și... de vis... prind... a mă teme!...

Obârșie

Pe seceri arcuită, vara sună,
sub cerul noimei, grâul altui veac...
Întru cuvânt, ca într-o zi de lucru,
cămașa adevărului s-o-mbrac,

larg să se taie-n mine arcul zării...
să aflu, după rosturi, cine sunt
și-n care noimă rostuiesc lumina
timpului strâmb... cu care mă înfrunt...

Sub seceri, lanuri coapte cad și-n mine!...
Plătesc tributul omenesc... deci, știu
că, din părinți, pâinea... străluminează,
sfântă, durerea tatălui... în fiu...

Și cum mă-nclin, cu vara, către Taina
grâului... din părinți... coborâtor,
În graiul pâinii... fiilor... dau... Veste...
cu vara... ostenind... în Rostul Lor...

Punct de fugă

Sâmbure tăcerii – duci în tine Rostul!...
Ce ți-e scris în Carte... buchisești... cu viața!...
Cu bății de pleoape... numeri veacuri...
către totdeauna ostenind... cu fața...

Pragu-n care sângeri... cumpănă te are;
nălucești... fântână... oazei... din pustie...
Tâlcuindu-ți truda, somnul... te încearcă...
Visul... te condamnă... în contumacie...

Pipăind tăcerea, setea grea... ți-o stinge
nălucirea clipei... doldora de... ere!...

Din ce-i scris în CARTE... ce citești... cu VIAȚA
e... un punct... de fugă... Restul... e Tăcere!...

Monolog matinal

Celui din oglindă
Ieșind din „greul” care ți-a fost haină
- strâmtă și aspră și străină foarte -
uitând de ură, nedreptăți și moarte,
luminii dăruindu-te... în taină,

să treci prin tine... cum lumina crudă
a dimineții prin pupila calmă
a florii... care-ți înflorește-n palmă!...
Să simți că zarea-n pleoapa ta asudă -

pasăre-n cântec... în ție senine!...
Strunindu-ți gândul Scara-n Cer s-o-nvețe,
În visul semețite... dinspre junețe,
spre... destrămarea beznelor din tine,

purificat de propria durere,
să arzi... în prețul vieții... dumirit...
de parc-ai arde-n clipa de sfârșit -
umblând... prin moarte... către Înviere!...

Că... Drumul... suie... înapoi... spre Casă...
un trudnic munte, povârnit pe Cale,
cu tot urcușul răsturnat... pe-o Vale...
a cărei necuprindere... apasă...

cât Cerul tot... pe viața clipei tale...
dându-ți răgaz – de jertfă... și... de treaptă -
să te aduni... cu totul – într-o faptă...
rănilor... preschimbându-le-n petale...

În slăvile adâncului din tine,

ieșind din năruita vieții trudă -
Lucrarea Noimei... sfânt să se audă,
Întru... rodirea... Gândului-de-Bine!...

Și-n tine, povârbindu-te pieptiș,
În cruci de tâlcuri, chiar de la „intrare”,
lumii... să-i fii răspuns... la Întrebare...
curat... înalt... și... fără ocoliș!...

Drumul... e-n tine!... Ținta lui... în tine!...
precum, în poame, seva Rădăcinii...
și-„nveșnicirea sfântă a LUMINII”
În... Nesfârșirea Dragostei Divine”...

Paraschiva ABUTNĂRIȚEI

La chipul Poetului

Nu mă-ntreb de noi pierzării și nici unde ne e firea
Și de ce „mașina lumii” nu mai poate fi ce-a fost,
Am venit aici la tine să-ți cinstim nemărginirea
Altfel, toate-s triste-n lume și nimic nu are rost.

Nu mă-ntreb de ce deasupra se cocoată mititeii
Ce sunt mari doar la statură și nimic nu au de spus.
Mă întreb: unde sunt aceia ce se-asemănau cu zeii?
Și la multe alte-n lume nu mai pot găsi răspuns.

Vino tu, din veșnicie, să împrăștii hâdă ceață
Să ne-nveți că adevăru-i firul cel călăuzitor
El să fie gândul nostru în oricare zi din viață
Și urâtul să apună, precum umbra unui nor.

Să visăm ca tine, Barde, fala Daciei străbune
Și modele să ne fie bravi strămoșii din istorie
Să clădim pe unitate, pe muncă și-nțelepciune
Astfel să trăiască țară, să-și înalțe a ei glorie.

Moștenire

Din părinți în părinți, ca șuvoi arzător,
Curge întruna duios, limba noastră română
Rând pe rând, generații se încarcă de dor
S-o cinstească mereu, că ne este stăpână.

Din părinți în părinți, setea ne-o potolim
Cu răcoarea fântânii în dimineți și în seară
Setea graiului nostru, ce cu drag îl rostim
Darul de preț, ce străbunii moștenire-l lăsară.

Azi e altfel

Despre Cuza, doar de bine
După ceva zeci de ani
Că așa-i acum în lume
Apă-n moară la dușmani.

Nu-i bun el, atâția nu-s
Nici Carol, nici Ferdinand.
Derbedeii ajung sus
Patrioții – șir în stand.

Sunt și-acum duble votări
Nu cu pistolul pe masă
Cu minciuni și cu trădări
Își fac unii – oriunde, casă.

Cuza face diferența
Două țări i-au dat onorul.
Azi, pe-un loc sunt o grămadă
Doar, doar i-a vota poporul.

Peste tot își vând obrazul
Unii chiar ajung la cârmă

Figuri triste, de tot hazul,
Saltimbanci jucând pe sârmă.

Când mai cade câte unul
Se prelinge precum para
Să rămână cu tainul
Păgubită-i numai țara!

Vino, Țepeș și-i adună
Și-i azvârle jos, în hâu
Să vedem și noi lumina
Să ne mântuim de rău!

Cântec pentru limba mamei

Doar în limba mea frumoasă
Pot rosti cuvântul „mamă”
Graiul ei m-a dus prin lume
Și am dat, oriunde, samă.

Tot în limba mamei mele
Pot rosti cuvântul „pâine”
Și pădurea e pădure
Izvorul, izvor rămâne.

Tot în limba-mi, moștenită,
Cinstesc moșii și părinții
Și mă-nchin în catedrală
Să m-ajute-n viață sfinții.

Toate limbile-s frumoase
Dar a mea e dor și miere
Și o voi cinsti de-apururi
Pân-voi deveni tăcere.

Va rămâne ea prin vreme
Și nepoții s-o vorbească.

Să trăiești în sărbătoare
Limba mea cea românească.

Regret

(pentru zăpezile și oamenii care nu mai sunt cum au fost)

Ninge peste Dorne și zăpezi
În iarnă își desfășură lungul caier.
Se-adună nouri în cirezi
Și își pierd grăbiți din cozi, prin aer.

Totuși, nu-i ca-n basmul de demult
Cu un lup hapsân și cu trei iezi
Astăzi doar vântoasele le-ascult
Cum lovesc în geamuri, cu zăpezi.

Și nici oameni de zăpadă nu mai vezi,
Iar copiii nu mai știu ce-i joaca.
Timpu-și bate, impasibil, toaca,
Despre lume, nu știi ce să crezi

Și cad peste Dorne lungi zăpezi.

Tatiana Vlad GUGA

Vis

M-am visat în Iordănești
M-am visat în Iordănești
Si-am fost tare fericită:
Uite casa parohială,
veche, proaspăt văruiță,
cu mușcate în ferești.
Peste drum văd „Arboroasa”,
-cabinetul de lectură-
ziare, cărți pe toată masa
și-ndrumări de-agricultură.
Parcă toate-mi spun râzând:
„Bun venit! Nu pleci curând,
rușii nu mai dau năvală,
să rămâi din nou la școală!...
M-am dus veselă-n ogradă
să scot apă din fântână.
În oglinda-i, ce să vadă
ochii mei?
„Ești bătrână!”
Mi-au zis ei.
M-am trezit din somn plângând:

Câți ani oare-oi fi având?

.....

Ce frumos vis am visat!
Oare e adevărat
că am fost la noi în sat???...

Tristeți

Tristeți fără margini stropit-au cu lacrimi azi sufletul meu.
Se sting camarazii ca niște lumine în beznă.
Suntem într-o vale adâncă-n noroi peste gleznă...
Dușmani, pretutindeni, ce vor să distrugă credința.
Noi lacrimi vărsăm și-ncercăm să-ntărim conștiința,
Murim cu durere în suflet că n-avem destoinici urmași,
Nepoții ne zboară spre alte meleaguri și uită de Sfântul

Locaș.

Tristeți fără margini curg astăzi ca râuri, mereu și mereu...

Cântec pentru Bucovina

Bucovină prea iubită,
Cât de mult ai suferit!
Prin trădare-ai fost răpită
De dușmani din răsărit.

Roagă-te la sfântul Ștefan
Să te scape de tirani,
Să devii din nou grădină,
Cum ai fost sute de ani.

Bucovină mult iubită,
Nu mai plânge în zadar,
Cheamă-ți iute toți feciorii
Să-ntregească-al tău hotar.

Plânge soră după frate

De când mi te-au ciopârțit,
Te-au tăiat în jumătate,
De-ai rămas ogor știrbit.

România, Mamă Țară,
Ți-au furat copiii tăi,
Ca să-i ai la sânu-ți iară,
Să te-ajute-ai tăi flăcăi!

Fluture de noapte

— Fluture de noapte,
Care-i sensul vieții,
Visul tinereții?

— Somnul dimineții,
Vorbe dulci, în șoapte,
Must de prune coapte!...

— Fluturaș de noapte,
Vine vremea ceții,
Iarna bătrâneții...
Unde dormi la noapte?
De-unde prune coapte?
După somnul dimineții,
Risipirea tinereții,
Guşti amarul bătrâneții...
Fluturaș de noapte,
Milă mi-e de tine:
Iată, iarna vine...
Te trezești tu oare
Din dulcea licoare?

Liceul meu!

Sunt șaptezeci de ani
de când te-am părăsit,

liceul meu iubit
din Cernăuți!
Cu dor am revenit,
cu lacrimi să stropesc
grădina ta de flori,
ce-mi dau și azi fiori,
când le privesc.

Urcând pe-al școlii prag,
Mă simt copil pribeag...
La ultimu-mi popas,
Rămas-am fără glas,
iubitul meu
Liceu
din Cernăuți!...

Părerile de rău

Când ochii mamei se închid,
se-ncuie poarta fericirii
și mor cuvintele iubirii,
iar sufletul e-un cuib de vid.

Stăpâna casei e tăcerea,
când lacrimile curg pârau,
n-aduc cu ele mângâierea,
ci doar părerile de rău.

Reproșuri multe și suspin
n-așteaptă mama de la tine,
ci dăruiește-te deplin,
făcând în juru-ți numai bine...

Inflori-vor trandafirii
cu petalele iubirii.

Nostalgii

Am fost și eu copil ca tine
și fluturi alergam să-i prind,
Dar ei zburau pe lângă mine
Ca flori tivite cu argint.

Când ascultam, vrăjit, povești
Cu Prâslea, Harap Alb și zâne,
Visam ca cete haiducești

S-alunge liftele păgâne
Ce Bucovina ne-au răpit.
De-atunci, eu pribegesc prin lume
și plâng de dorul Țării Mume...

Înstrăinare

Ai revenit la Cernăuți,
Dorești aicea să te muți?
Orașu-ntreg îl tot saluți,
Mai ai pe cine să săruți?

Intinerești, te bucuri, zburzi
Pe lângă Prutul înspumat,
dar n-ai cu cine sta la sfat.
Sunt tineri toți și parcă-s surzi
la vorba ta cea românească,
le pare -o limbă pășărească.
Pe unde-s frații tăi români?
Ei nu mai sunt aici stăpâni,
școliți rusește și-ucrainește,
nu mai învață românește.
E stinsă ginta cea latină
În fosta mândră Bucovină.

Durere

— De ce ai gene-nrouate?
De ce suspini, prieten drag?
— Cum să nu gem, să nu suspin,
când toată Țara e-n declin?...
— Tu ai dreptate, dragul meu,
doar pentru dânsa plâng și eu:
Mă doare jalea celor mulți,
mă dor copiii cei desculți,
flămânzii frați care cerșesc.
Mă doare neamul românesc!
Mă dor pădurile tăiate,
pământurile nelucrate...
Bogata-mi Țară de-altădată
a sărăcit, mereu furată...
Legi noi, parlamentarii fac:
minciuna să rămână-n veac
stăpână peste Țara mea!
Cum să nu plângem pentru ea??!

Valeria MOROȘAN

Pășea poetul

Pășea poetul peste crengi și muguri,
I se frângeau umile sub picioare
Și flori, și ierburi ce au ars pe ruguri,
În iarna răzvrătită să-l doboare.

A renăscut din propria cenușă,
Purtând stigmatul unei mari iubiri.
Închide timpul înc-o neagră ușă
Peste tristețe, lacrimi, amăgiri.

S-a-ntors rănit, însângeați i-s pașii
Urmându-și drumul ce-i fusese scris
Cu demnitate, pentru toți urmașii,
Purta stindardul unui ultim vis.

În ochi lucea divină o scânteie
Din focul sacru ce-i fusese dat,
Pășea luptând c-o ultimă idee,
Ce se-ntrupa în cântu-i avântat.

Al meu să fii...

Al meu să fii, de Dragobete,
Mi-aș pune flori de busuioc
În sân, pe pernă și în plete,
Și-apoi te-aș săruta cu foc.

Pe brațe, -ncet, te-aș legăna,
Șoptindu-ți magice cuvinte
Și murmurând te-aș descânta,
Căldura mea s-o porți în minte.

Ți-aș da, apoi, din pumni să bei
Licoarea dulce, fermecată,
Care aprinde-n ochi scânteii
Și-n suflet dragostea curată.

Dar soarta mi-a găsit alt loc
Și mi-a pus ghiocii în plete.
Mi-apari în vis, dar n-am noroc,
Parfumul tău să mă îmbete,

Să fii al meu, de Dragobete.

Cu tine în gând

Din nou, pe strada Păcii miroase-a iasomie,
Din nou mă-mbată, gingaș, parfumul de bujor,
Iar ploaia ce coboară, dând vieții armonie,
Îmi spală de sub gene o lacrimă de dor.

Te regăsesc în toate, în nori, în vânt, în vis,
În crengile plecate cu flori de liliac,
În zumzetul molatec din vișin și cais,
În rozele cunună, în focul unui mac,

Te regăsesc în cântec, în glasuri de viori,
În tot ce îmi aduce un strop de fericire,
Te port cu drag în suflet, unde am strâns comori,
Nu vreau ca să te caut, plângând, în amintire.

Descântec... De primăvară

Fă-te suflet ghiocel!
Și strecoară-te-n grădină,
Într-un colț știut de el,
Scaldă-i inima-n lumină!

Fă-te suflet mărtișor!
Și în șnurul tău îmbină
Dorul meu cel călător,
Ce la pieptul lui s-alină.

Fă-te suflete copac!
Și îi bate la fereastră.
Muguri cruzi de liliac!
Fă-te pasăre măiastră!

Te-ntrupează din azur,
Ia și-un greier cu chitara
Și-nălțându-ți glasul pur,
Du-i pe aripi primăvara!

Gherghina

În fiecare blândă toamnă,
Mlădie, când te-ai înălțat,
A florilor distinsă doamnă
Cu chipul tău cel preacurat,

Ba albă, bulgăre de nea,
Trandafirie, înfocată,
Ori aurie, ca o stea,

Pe bolta cerului brodată,

Cu soarele la cingătoare,
Ca fetele de măritat,
Când joacă prinse-n hora mare,
Tu sufletul mi-ai luminat.

Dar toamna rece, nemiloasă,
De tine nu s-a îndurat
Și lama brumei cea tăioasă
În tină te-a îngenuncheat.

Când iarna-și cerne albi fulgi,
Plăpânde scame de lumină,
În ce grădini de vise fugi
Frumoasă, nobilă gherghină?

Te poartă îngerii în plete,
Când joacă prinsa printre stele,
De frumusețe când mi-e sete,
Te chem în gândurile mele.

Rondelul deznădejdei

Din ce în ce mai rar te-nduri
Să-mi spui și mie un cuvânt.
Va-ncrucia timpul securi,
Pe lespede de pe mormânt.
Tu n-ai să lepezi vechi armuri
Și n-ai să arunci cu vorbe-n vânt.
Din ce în ce mai rar te-nduri
Să-mi spui și mie un cuvânt.
Curând, voi deveni pământ
Ce-nalță către slăvi păduri,
Va rătăci duiosu-mi cânt,
Printre himerice figuri,
Din ce în ce mai rar te-nduri...

Mi-am luat ghiocei

Cu ultimii bani mi-am luat ghiocei.
Mi-era dor, tare dor, de sufletul tău
Fragil, luminos și plăpând ca și ei,
Puternic când viața-l supune la greu.

I-am cuprins în palme și i-am sărutat.
Mi-era dor, tare dor, de sărutul tău
Infinit de dulce, tandru și curat,
Mi-era dor să mă-mbăt de farmecul său.

I-am ascuns în haină să le țin de cald,
Să-i feresc de ninsori, de ger și de ploi,
În a lor răcoare inima să-mi scald
Mi-era dor, tare dor, de noi amândoi!

I-am desprins de suflet și i-am pus pe masă,
Toată încăperea luminând cu ei.
Cu ultimii bani ce-i aveam azi în casă,
Nebună de dor, mi-am luat ghiocei.

Pe cale

Durerea mi-e prieten bun.
Se spune că ea sapă,
Ca sufletu-nsetat acum
Să afle-n ceruri apă.

Că viața-i vis amețitor,
Fantasme și minciună
Cu răni cumplite, care dor,
Cu zbucium și furtună.

Ești însetat chiar de cad ploi,
Flămând cu masa plină,

Trăiești însingurat în doi,
Împovărat de vină.

Chiar dragostea cu-al ei avânt,
Fierbinte și vicleană,
Îți prinde sufletul înfrânt
În dulcea ei capcană,

Nu să te-nalțe cum ai vrea
Pe drum cu praf de stele,
Ci să te-nvețe a cădea
Mai iute decât ele.

Rondelul raiului din noi

Grădina-mi este sfântă cu ape cristaline,
Cu păsări care cântă cu viers dumnezeiesc,
Cu pomi mereu în floare, cu crini și cu gherghine
Ce înfloresc în taină, când zorii se ivesc.

E-atâta armonie în raiul cel din mine
Și-atâta fericire în visu-mi tineresc!
Grădina-mi este sfântă, cu ape cristaline,
Cu păsări care cântă, cu viers dumnezeiesc.

Cu fluturi ce se-avântă, în dans, peste coline
Și găze aurite ce-n raze se rotesc,
Mușcate ard de dorul luminilor din tine
Ce se răsfrâng curate pe chipu-ți îngeresc.

Grădina-mi este sfântă, cu ape cristaline.

Firul vremii

Firul vremii aspru-l torc,
Dintr-un caier încâlcit,
Fusu-n degete întorc
Și-l arunc în dans rotit.

Apoi depăn scul de vise,
În cruciș, pe rășchitor,
De pe mâinile întinse
Ghem de zile înfășor.

Din vârtelnița nebună,
Le învârt pe țevi de stuf,
După datina străbună,
Cu sudoare și năduf.

Le voi țese- apoi șăgalnic,
Fire-alese pe culori,
Al suveicii drum năvalnic,
Le va transforma în flori

Și în soare, și în stele,
Si în clipe-ntunecate
Spice, păsări, joc de iele
Și izvoare fermecate.

Fire albe dau năvala,
Printre ițe le strecor,
Calc tălpcii, trag vătala,
Și încărunțesc de dor.

În lumina dimineții
Țes mereu cu mare zor,
Amintirea tinereții
În al vieții trist covor.

Îmi clocotesc în suflet mări

Îmi clocotesc în suflet mări,
Corăbii albe le străbat,
Mi-s brațele deschise zări
Și gândul zbor înaripat.
Ai tinereții pescăruși

Își ți pă-n aer disperarea.
Timpul închide negre uși,
Să nu le mai aud chemarea.
Furtuni de vise și dorinți
Adâncu-mi tainic răscolesc.
Gânduri mă copleșesc, fierbinți,
Tâmpla de stâncă îmi izbesc.
Caii iubirii înfocați,
Lovesc în maluri cu copita.
Cu șei de lacrimi sunt legați.
I-a înșeuat, răsând, ursita.
Mi-e soarele la asfințit.
Alerg cu undele-n vâpăi,
Spre țărnul cald și liniștit,
Spre cerul blând din ochii tăi.

Simptomele lenii

Ah, doctore, mi-e rău, am boală grea
Cu crize, cu frison și cu sudoare,
Iar uneori câte-un leșin mă ia
Și-o usturime pe la... buzunare!!!

Circarul

Deprinderile domnului Ilie
Sunt cam neortodoxe uneori.
A avansat mereu, pentru că știe,
„Să cânte-n strună” și „să tragă sfori”.

Ne fug ochii după țări ca Germania, Franța, Olanda...

Parafrazându-l pe I. Creangă

— Mi-s dragi aceste țări în armonie,
Dragi precum fetele la un fecior.
— Ei bine, măi române, dar tu lor?
— La cât sunt de co(rupt)... și ele mie!

Limita răbdării

Până la un punct rabdă bărbatul!
-Până află ce știa tot satul.-
Pe altarul dragostei defuncte,
Soața rabdă, pân' la puncte, puncte.

Cu gândul la viitor

De nu luăm cu toții seama,
Și dormităm, ca niște moaște,
Doar în Muzeul de la Vama,
Vom mai vedea un ou de Paște.

Chestiune de onoare

Hoții nu fură de la hoți!
Să n-o luați în șagă.
Și-au înțeles românii toți:
La hoți, te duci cu șpagă!

Adevărul eliberează

Ca bun creștin cu frică de păcat,
Minciuna mi se pare un supliciu.
De când spun drept, mă simt eliberat!
...Că am pierdut amicii și serviciu.

Celor care scot în evidență doar lucrurile rele, uitând de
adevăratele valori ale acestui neam:

Să revenim, români, la demnitate!
Prostiei hâde nu-i mai faceți jocul!
Străbunii au vorbit după dreptate:
„Pentru-n păduche nu zvârliți cojocul!”

Unei moldovence bătoase care nu-și dorește unirea cu
patria-mamă, pe motiv că „nici măcar nu semănăm”

Ne-a dat un grai și-o țară s-o păstrăm,
Și cântecul din nai, și din caval.
Cum naiba vrei perfect să semănăm,
Când Dumnezeu e-un tip original?

Ah, norii, călătorii!...

Sprintenă-s, voioasă, drăgălașă,
Port și cizmulițe cu pampon,
Numai umbra -mi este buclucașă
Că atinge -aproape un pogon.

Manie de șef

Într -o idilică splendoare,
Ciobanul șef, badea Ion,
Păștea doar gingașe mioare
Ce -aveau implant cu silicon.

Fațetele succesului

Tot zburând, ușor, din floare-n floare,
A ajuns la tristă constatare:
„Furi nevasta omului un'-doi.
Greu e să-l convingi s-o ia 'napoi.”

Nerăbdare

N-am astâmpăr să ajung la Cluj,
Ca să caut mult doritul ruj.
Soțul meu, o fire drăgălașă,
Mi-a adus o mostră pe cămașă.

Silvia Caba - GHIVIREAC

Beznă de catran la Lunca...

În memoria victimelor terorii staliniste

Persecuții, oprimare,
Schingiuri – un lung calvar
Cunoscutu-ne-a destinul
În trecutul cel barbar

Suferințe, frică, ură
Am tot îndurat din plin
Pentru-n singur lucru, iată, -
Pentru că suntem români!

Sub ciubota țintuită
A terorii lui Stalin
Am gemut în ceas de jale,
Frânți de lacrimi și de chin.

Înjosiți, ținuți sub pușcă
Puși la încercare grea...
„Grija fratelui mai mare”
Astfel ni se arăta.

Ci-n vremi crunte, de urgie,
Un preasfânt liman aveam –
Leagănul de dor al mamei,
La care mereu visam.

Și-au pornit feciorii noștri
Într-o noapte către el...
Dar au fost scăldați în sânge
De călăi sub roș drapel.

Beznă de catran, la Lunca
Umbra iadului în crâng...
Sufletele lor curate
Până azi în vale plâng.

Glăsuirea lor de tângă
Pică-n cugete scânteii
De amar, și se îngână
Cu ecoul Varniței.

Și cu mări de jeluire,
Ce dinspre taigale bat...
Ni se zbate amintirea
Într-un doliu ne-alintat.

Arde-o lumânare-n sfeșnic,
Cerne neguri un mormânt...
Doamne, neamul ocrotește-mi
Pe acest colț de pământ!

Bucovina

Pământ lăsat din buni-străbuni,
Tărâm de fapte și minuni,
Geană de rai, gură de mit,
Picior de plai mult pătimit.

Meleag al sufletului meu,
Tu, hărăzit de Dumnezeu
Să-mi fii și leagăn, și destin,
Și templu-n care să mă-nchin.

Aș vrea, prin vremi, să nu mai știi
De suferințe și urgii,
Și fagii tăi din evul dac
Să lumineze veac de veac.

Să-ți fie glia-n dalb veșmânt
Și, după dreptul legământ
Al vremilor, tu, în sfârșit,
Să-ți vezi iar visul împlinit.

Atunci și sufletu-mi stingher
Intra-va-n ceasul său de ler
Și, logodită-n timp cu-a ta,
Va înflori și soarta mea.

Grai străbun

Vrem să facem carte-n limba care
Ni-i lăsată-n veacuri de străbuni...
Chiar atât de mult vă cerem oare,
Că ne tot purtați de luni pe luni?..

Este limba neamului ce-și poartă
Datu-n acest spațiu carpatin.
E hotarul tras, prin timp, pe hartă
Chiar de-al nostru zbuciumat destin.

Vrem ca pruncii noștri s-o cunoască
Și, de harul ei strălumiți,
Sănătoși și fericiți să crească,
Viță de ștefani adevărați.

Logodiți în soartă cu-alte nații
Pe pământul nostru din bătrâni,
Liber posedăm, prin generații,
Și-alte limbi, dar ne numim români.

Învăța-vom, fără îndoială,
Și vom ști și limba cea de stat,
Dar străbunul grai ni-e scut și fală,
Logosul în stei de vremi săpat.

Fără el nu vom avea nici doină,
Nici al „Mioriței” vers de mir
Și – prin vifor, negură și moină –
L-om păstra întruna, fir cu fir!

Vrem să facem carte-n limba care
Ni-i lăsată-n veacuri de străbuni...
Chiar atât de mult vă cerem oare,
Că ne tot purtați de luni pe luni?...

Să nu uităm nicidecum...

Să nu uităm nicidecum
C-avem origini sfinte
Și să-i păstrăm în gând
Pe bunii din morminte.

Căci numai cei ce-și știu
Izvoarele străbune
Au simțământul viu
Al vetrelor comune.

Ni-i neamul cum mai rar
Sunt altele sub zare
Și-avut-am domni cu har,
Ca Ștefan, zis cel Mare...

Și să nu spună spâni,
Cu gândul c-o să iasă,
Că nu suntem stăpâni
Pe-acest pământ, acasă.

Am fost, suntem și-om fi
Aici întotdeauna:
Cât soarele-a luci,
Cât stelele și luna.

Cât iarba va da fir,
Cât grâul va da roadă,
Mereu vom fi, în șir,
Prin timp, fără tăgadă!

Cernăuți

Din străevuri răsai, luminos,
Ca un mândru și brav Făt-Frumos,
Măiestos cum e codrul de fag,
Cernăuțiul meu drag,
Cernăuțiul meu drag.

Ctitorit de-Alexandru cel Bun,
Fosta-i leagăn de slavă, străbun,
Tăinuind nesfârșite virtuți,
Târg de vis, Cernăuți,
Târg de vis, Cernăuți.

Ți-e trecutul un veșnic frământ,
În anale și cronici răsfrânt,
Vatra mândrului nostru tinut,
Vechi oraș de pe Prut,
Vechi oraș de pe Prut.

Cunoscut-ai nevoi și urgii,
Dar rămas-ai cu fruntea-n ție,

Reședință a plaiului meu,
Tu, oraș-curcubeu,
Tu, oraș-curcubeu.

Rădăcini de legendă-ți hrănesc
Crezul tău din bătrâni, românesc...
Fii mereu fericit și senin,
Scump sălaș carpatin,
Scump sălaș carpatin!

Din străevuri răsai, luminos,
Ca un mândru și brav Făt-Frumos,
Măiestos cum e codrul de fag,
Cernăuțiul meu drag,
Cernăuțiul meu drag.

La teiul lui Eminescu

La teiul îndrăgit de Eminescu,
Ce-i poartă astăzi numele cu dor,
S-au strâns copiii risipiți prin lume —
Să se-ntrețină-n graiul mamei lor.

În limba noastră dulce, mult duioasă,
Din care sfinte miruri izvorăsc,
Și după moarte poate Eminescu
S-adune neamul nostru românesc.

La Iași venit-au toți, ca să te vadă,
S-aprindă lumânări la chipul tău,
Lăcașul scump, râvnit odinioară,
Să ți-l admire, cu păreri de rău.

Nu l-ai avut în viața ta vreodată:
Ai hoinărit prin arșiță și vânt.
N-ai stăpânit casteluri niciodată,
Dar ai lăsat comoară pe pământ.

Avut-ai mulți răuvoitori în viață,
Ce ți-au dorit necazuri și suspin,
Ci dispărut-au ca un vâl de ceață,
Fără să aibă-n lume vreun destin.

Iar tu rămas-ai să străluci întruna,
Să fii virtutea mândrului popor.
Din lauri ți-i măreața ta cunună
Și chipul tău e-n veci nemuritor.

Ne ești Luceafăr, logodit cu Geniul,
Și vei rămâne-așa și-n viitor.
Prin ani vei trece... Și peste milenii
Vei fi iubit mereu de-al tău popor.

N-ai cunoscut în veacul tău ovații
Pentru comoara ce ne-ai dăruit.
Dar dăinui-vei peste generații,
Mai splendid decât toți ce au trăit!

Slăvit vlastar al plaiului herțean

Lui Gheorghe Asachi

Te-ai zămislit pe lume-n primăvară,
După o iarnă cu îngheț și vânt,
Când soarele-ncălzise firea iară
Și se trezise totul pe pământ.

În lumea pământeană, trecătoare,
Un veșnic monument ți-ai înălțat,
Căci, animat de-o nobilă chemare,
Tu propășire neamului i-ai dat.

Deschis-ai școli, ai redactat ziare –
Strădania-ți nu are precedent.
Croit-ai drumuri noi și le-ai dat zare
Către cultura de pe continent.

Ai semănat cu fapta și cuvântul
Lumina purtătoare de destin;
Benefic și înalt ți-a fost avântul,
Cu larg ecou prin vreme, și deplin.

De-aceea-n nemurire va rămâne
Bogatul rod ce l-ai crescut pe lan,
Tu, fiu ales al nației române,
Slăvit vlăstar al plaiului herțean.

Ultimul stejar din codrii Herței

Codrii Herței... E-o poveste.
Despre rostul ei, acum,
Un stejar ne mai vorbește,
La o margine de drum.
Stă stingher, căzut pe gânduri,
Frunza-i freamătă în vânt;
E brăzdat adânc de riduri,
Dar de vreme n-a fost înfrânt.

Ca o vie amintire
El se-nalță spre ție.
Parcă-i cartea de citire
A imensei veșnicii.
În tulpina noduroasă
A bătrânului copac
Se-ntrevede, glorioasă,
Soarta noastră-n veac de veac.

Poate chiar Ștefan cel Mare
S-a oprit aici, pe grui,
Și-ntr-o clipă de dogoare
A șezut la umbra lui...
E-un simbol al dăinuirii
Cugetului românesc,
Un frumos răsad al firii
Pe acest loc strămoșesc.

Mulți ca el, în foșnet verde,
Au împodobit cândva
Plaiul Herței, ce se pierde
În zări largi de peruzea.
Dar au dispărut și, iată,
Numai basmul le dă glas...
Codrii Herței de-altădată
Doar în datini au rămas.

Cine oare-n rădăcină
Le-a sădit cel nenoroc?
Că nu-i vremea doar de vină,
E și insul la mijloc.
Și cât poate să îndure
Un popor în al său veac?..
Sub tăișul de secure
Cade om, cade copac.

Și dacă-ntr-o zi cu ceață
Va pica-n țărână – vai! —
Și acest însemn de viață
Românească-aici, pe plai,
Ce ne va rămâne oare
Să ne țină printre vii?..

Dă-ne, Doamne, cuget tare
Să-l păstrăm peste urgii!

Un orășel, la margine de țară

Un orășel, la margine de țară,
Cutreierat cruciș și curmeziș
De-a spadelor sâmcea, de-nec și pară,
Cu ceasuri de cădere și suiș...

Aici Asachi a dat ochi pe lume,
Aici Arthur Verona a creat
Și amândoi, pe aripi de renume,
În cerul neamului s-au înălțat.

Dar cât și-a așteptat, din larg de zare,
Sărmana Herță fiii săi plecați:
Să se întoarcă iar în casa mare,
La mama, -n jurul mesei adunați.

Că-s duși pe vânturi nu e a lor vină...
Din cuibul vieții, în dulci vise tors,
Au fost luați în noaptea de pomină
Și-n iad zvârliți... Mulți nu s-au mai întors.

Azi unii se alină doar cu gândul
La locul baștinei fermecător,
În fuga vremii, anii trec de-a rândul
Și ei nu mai revin la vatra lor...

Veniți, copii, la maica cea duioasă,
La miez de noapte sau la zori veniți,
Căci ea v-așteaptă cu-așternută masă
Și ochii i-s de plâns îmbătrâniți.

Te-am îndrăgit din fragedă pruncie

Te-am îndrăgit din fragedă pruncie,
Scump orașel al sufletului meu.
Memoria-mi păstrează, pururi vie,
Ziua-ți de ieri, sub arc de curcubeu.

Ai fost un centru de negoț odată,
Un favorit al zeului Mercur.
Biografia ta dintr-o bucată
O cunoștea tot natul dimprejur.

Cu tine viața-mi logodită este
Până în ultimul respir al ei...
Trecutul ți-e ca firul de poveste
Și ca povestea are-un bun temei.

Te-ai ridicat cu noi clădiri spre zare,
Prin vârstă ai crescut, nu și prin rost.
După război, străvechile-ți hotare
În multe rânduri răscoite-au fost.

Deși ți-au răvășit până și morții
Și din moșie ți-au luat mereu,
Tu n-ai cedat nicicând în fața sorții
Și nu ai desperat în ceasul greu...

Acum, ce să mai zic?.. Dacă năpasta
S-a abătut asupra ta din veac,
Mai rabd-o, de se poate, și pe asta –
Cei tari în suferință se refac.

Și iar vei fi, precum odinioară,
De Bunul Dumnezeu blagoslovit –
Un târg frumos, la margine de țară,
În vechile fruntarii revenit.
Vei câștiga străbuna vrednicie,
Căci astfel chiar în zodie ți-e scris.
Știu că dorești aceasta cu tărie,
O, Herța, orașelul meu de vis!...

Anii vieții

Din clipe îndelungi urziți,
Ați fost și grei, și fericiți.
Și, chiar de ați trecut șuvoi,
Azi n-am nimic mai scump ca voi.

Când răsfoiesc cele ce-au fost,
Urmând al dăinuirii rost,
Mă văd al sortii rod discret.
Și nu e cazul să regret.

În tinerețe, fericit,
Îți pare viața basm vrăjit
Și nu simți anii cum se duc
Și nostalgii adânci ți-aduc...

O, ani lăsați de Dumnezeu,
De ce tot iureșiți mereu?
Ce mult aș da să vă rețin!
Mai stați, mai zăboviți puțin!

Nu vă grăbiți spre neștiut,
Ci bateți pragul meu de lut
Și vatra mi-o-ncălziți, pe plai,
Fără potrivă chiar și-n rai!

O frunză-i omul pe pământ:
Acu-i pe ram, acu-i în vânt...
Dar dacă are-un nobil tel,
E-n timp ca zidul de oțel.

Și când coboară jos, în glii,
De fapt se cerne-n veșnicii
Prin tot ce lasă împlinit
În lumea ce l-a zămislit.

Gheorghe VICOL

Invitație

Prietene, de vii în țara mea
Și vrei să afli totul despre ea,
Ascultă-o rapsodie de Enescu,
Citește un poem de Eminescu,
Privește „Pasărea Măiastră”,
Ori mergi la marea cea albastră,
Contemplă „Gânditorul” din argilă,
El în istorie e prima filă!
Admiră cerul, de-i senin ori înnorat,
Spre el drapelul țării mele-i înălțat.
Urcă pe munți, coboară spre câmpii
Și prinde-te în jocuri de copii.
Mănâncă borșul românesc cu cimbru
Și calcă rar pe urme vechi de zimbru.
Intră să vezi o veche mănăstire
Și sufletul ți-l umple de iubire.
Prietene, de vii în țara mea,
Aș vrea să afli multe despre ea;
Te voi primi cu pâine și cu sare,
Venirea ta va fi o sărbătoare!

E primăvară-n Bucovina

E primăvară-n Bucovina,
Mai cântă-n luminiș un cuc!...
Și zumzăie pe deal albina,
Iar turmele spre munți se duc.

Se-aude-o toacă-n mănăstire,
Apoi un clopot bate rar
Și ghiocci în zeci de fire
Sub cerul limpede răsar.

S-a îmbrăcat de sărbătoare
Ținutul nostru legendar,
Ia uite, liliac în floare
Ne-aduce primăvara-n dar.

Să vii aici a mia oară,
Să stai în iarbă să visezi;
E-n Bucovina primăvară
Și curg miresmele-n livezi.

Mircea Dorin ISTRATE

Soră dragă, Bucovină

Strigăt de durere

Soră dragă, lasă-ți ochii care-ntruna vreme plâng
Să se-ndrepte către mine, ca la suflet să te strâng
Și-a ta lacrimă de miere și-al tău bocet întristat
Din blestem amar de fiere, rugă fie de-nchinat.

Domnul să ne de-a putere și scânteia unui gând
Ca să vină vremea ceea să fim una pe pământ,
Ca și cum e maica noastră, dulcea limbă românească,
Grai de suflet care vine dintr-o vreme strămoșească.

Amândouă Prutul astăzi de pe maluri adăstând
Așteptăm să ne-mpreune domnul Stefan, drag și sfânt,
Că în el ne stă nădejdea de blestem ne slobozească
Să fim iar ce-am fost odată, rai de clipă-mpărâtească.

Lasă-ți doamne umbra morții, ia-ți oștenii tăi bărbați
Și la vreme norocoasă trece Prutul către frați,
Treci prin Cernăuți mărite, Văscăuți și prin Cosmeni
Și-ai să vezi cum fug muscalii dinainte-ți, dacă vrei.

Că de nu Moldova-ți dragă, ce-a grădină înflorată
Cu acei ce azi țin hățul n-o fi una niciodată,
Vino dară mândre Ștefan, ca-l nost' suflet rău ne doare,
N-avem lacrimi a mai plânge, și de toate ne sloboade.

Unirea lui Cuza

În frământata vreme, din secolul trecut,
A noastră viță veche prin veacuri preumblată,
A dat bărbați de seamă prin fapte ce-au făcut
Rămâie-n cartea țării o filă-ngloriată.

Din ei, în măreție, pe-un Cuza-l ținem minte
Că a unit voința a două țări române,
Ca una fie ele cum fost-au mai'nainte
Când largă era țara în granițe străbune.

Bărbat cu drag de țară, de neamul lui cel bun,
Preaplin de-nțelepciune și sete de dreptate,
Făcut-a începutul la multe ce-s acum,
Tot mărețindu-și viața cu-a sale bune fapte.

Atunci, cum mai făcut-au, și-au dat mână cu mână
Trudiții cei de veacuri, mereu ne-ndreptățiți,
Și-au ridicat în slavă ce-a nație română
Când fiii ei ajuns-au să fie iar uniți.

A Milcovului maluri cuprinsu-le-au în horă
Nici când să mai separe în două vechiul neam,
Legați fie-n vecie, ca frate bun c-o soră
În cuib de veșnicie, muntean cu moldovean.

Unirea e putere și vis de înălțare
La cel lovit de soartă căzut mereu în tină,
E spadă neînfrântă, e scut de apărare
Mândrie și onoare, cât timpuri or să vină.

Unirea înzecește a brațelor putere,
Credința că prin jertfă am binemeritat-o,
Nădejdea că odată va fi și-a noastă vrere
Că prea de multă vreme mereu am așteptat-o.

Istoria-nțeleaptă

Istoria-nțeleaptă, de-atâtea ori ne-nvață
Că doar frăția face tăria unui neam,
Noi tot uităm în vreme, că-șelătoarea viață
Ne-ncearcă de-om fi vrednici, ori visul ni-i în van.

Doar tainica speranță voința o-nmiește
Când inimile-aprinde și-apoi le-nflăcărează,
Pe slabul de putere ea încă-l întărește
Când calea i-o arată și mintea-i luminează.

Din vremile bătrâne așa gândit-a neamul
Că doar unind hotare cu vorbă românească,
Vom fi cea stâncă tare cum este Caraimanul
Ce ține piept furtunii și-o face să pălească.

Așa cum la-nceputuri împrejuind Carpații
Aici ne-a fost cuiarul de Domnul rânduit,
Așa am stat și-n vremuri hulpave-n care alții
Venit-au să ne prade avutul rânduit.

Lățiți am fost odată departe-n larga zare
Sub marele Zamolxes, în vremuri mari de vis,
Iar dacul Burebista, a strâns în împăcare
Pe toți din împrejurii, făcându-i de ne-nvins.
Măritul Decebalus și Mircea înțeleptul
Ne-au învățat că țara cu jertfă doar se ține,
Că ortul dat de dânsa e nimbul din înaltul
Ce-nnobilează veacul și vremea care vine.

Mihai și domnul Cuza au vrut cum vrut-a țara
Mărirea și puterea să-i crească din unire,
Românii strănși să fie ca snopi de spice vara
Și-așa legați ca unul, mi s-au făcut tărie.

Mărite Ștefane

Mărite Ștefane, mai dă-ne poruncă
Înhamă-ne Doamne la greaua ta muncă,
Mai ține-ne-n viață în lupte de-o vară
Să știm ce înseamnă iubirea de țară.

În posturi ne ține, și-n grea rugăciune,
Tămâie ne fie în lacrimi și-n pâine,
Iar gândul ni-l pune în aspră căință
Să știm ce înseamnă, tăria-n credință.

Că astăzi pe toate pierdutu-le-am, Doamne
Stricatu-s-a rândul, iar cele icoane
Ce fost-au în veacuri mereu sărutate
Căzut-au din rame, uitate-s și-s sparte.

În Tine iar pus-am speranța cea sfântă
Acum când a noastră viață e frântă,
Mai vino, Ștefane, și dă-ne tărie
Și iartă-ne Doamne că fost-am pustie.

De nu vii acuma să pui iară frâie
La' noastre păcate crescute-n prostie,
Ne-om duce-n pierzare cu toți și cu toate,
Și nimeni pe lume de-acol' nu ne-o scoate.

Mai vino Ștefane

Văratice vremuri se-ngână întruna,
Senină e bolta, trecută-i furtuna,
Din câmpuri de luptă primită-n urale
Se-ntoarce oștirea lui Ștefan cel Mare.

Scăpat-a iar țara de mana păgână,
Iar cea bărbătoasă oștire română
Avându-l de-a dreapta pe bun Dumnezeu
Unită-n credinț, învins-a mereu.

Dar Ștefan îmi știe c-o astfel de faptă
Își are-nmiită vremelnică plată
În vieți ce norodul le pune-n altare
Să-mi fie la Domnul, răsplata cea mare.

Doar astfel rămâne în suflete ura
De dușmanii care îmi vor bătătura,
Și roada-n sudoare muncită cu greu
Și viața dorită în bine mereu.

Războiul e poarta spre cea libertate
Când țara își ține a sa demnitate,
Când vremile-ncearcă virtutea străbună,
Tăria din oameni aflați în furtună.

El Ștefan își simte cum inima-i plânge
Și mâna pe paloș a ură îmi strânge,
Că sfânta-i moșie prea des e călcată
Iar moartea-n oștire îmi seceră roată.

N-apucă cea rană la loc să se-nchidă
Că lacomii dușmani, aicea-s în tindă
Și iară îmi buciună jalea pe dealuri
Să-mi strângă plugarii spre-a oștilor maluri.

Îmi pare că soarta a vrut ca-n urcare
El Ștefan, să-mi aibă bătută cărare
Cu faptele sale mărețe, de glorii,
Rămase ca pilde, în cărți de istorii.

Puțini sunt aceia ce-n vremuri aprinse
Mi-au stat în picioare clădind a lor vise,

Puterea le-a dat-o din cer Dumnezeu
Și țara ce fostu-le-aproape la greu.

Mai vino, Ștefane, la cruce de veacuri
S-aduci mântuire și sfintele leacuri,
Că țara ta geme și n-are speranță,
Mai dă-ne, Ștefane, o pildă de viață!

Noi suntem aicea, cu gândul la tine,
Nevolnici în fapte, căzute ruine
Rămași fără vlagă, netrebnici, atei,
În vremi mincinoase, slugarnici mișei.

În noi stricăciunea-i o boală, se vinde,
Se-ntinde ca râia, ca lepra cuprinde,
La tine e leacul mărite Ștefane,
Mai vino odata și-ajuta-ne, Doamne!

Limba noastră

31.o8. – Ziua Limbii Române

*Motto: „Limba noastră-i limbă veche încifrată-n Tărtărie,
Ce-au vorbit-o moșii noștri prin Carpații înstelăți,
Ea e veche ca și timpul, plămădit din veșnicie,
Giuvaier dintr-o comoară, împărțită între frați”*

Păstorindu-și din-ceputuri turme pe-un picior de plai
Din cuvinte unse-n miere șlefuit-au Miorițe,
Ce din tată-n fiu trecut-au prin frumoase guri de rai,
Să se știe că de-aicea, ni e trag a noastre vițe.

Întinzându-și peste lume cea moșie și averea
În cuibaru l viețuirii înmulțitu-s-au străbunii
Și-ntorcând mereu țărâna și-au luat de-aici puterea
Ca vecinii să îmi știe, că pe-aici, ei sunt stăpânii.

Mai apoi, trecând prin timpuri, tot mergând în urma turmei
Au ajuns spre malul lumii ca să pună stâlpi de țară,
Iar pe-acolo, cap de neamuri au rămas, cu dorul mumei
Cu-a lor zei, cu dulcea limbă ca o zi de primăvară.

**

Azi, din ce am fost odată suntem doar o amintire,
Mult prea blânzi și prea slugarnici din ce-am fost mai altădat,
Cu vecini perfizi și hulpavi, ce ne fură în neștire
Trupul țării și averea ce străbunii le-au lăsat.

Numai limba și credința ne mai țin uniți în vreme
Și speranța, că odată mai veni-va un Mihai,
Ce s-adune laolaltă, sub înaltele-i însemne
Ce furatu-ne-au străinii, și pe cei de-un singur grai.

Rugă pentru limba română

31.VIII. –Ziua Limbii Române

*Motto: „Trecător prin ceruri ninse
Cu luceferii în roi,
Însfințesc cu-a mele vise,
Urma carului cu boi”*

Doamne ce-ai făcut atâtea pentru raiu-ți din poveste
Unde neamuri nesfârșite dimpreună veșnicesc,
Fă de vrei, ca toți aceștia să vorbească românește
Că nu-i limbă mai frumoasă pe întinsul tău ceresc.

Are miere în cuvinte și e leac de pus la rană
Dacă ții în al tău suflet tănuitele dureri,
Ea împacă și unește, ce dezbină și destramă
Și e vorba îndulcită la iubiri de primăveri.

Și-apoi, Doamne, rugi smerite ce'nălțăm la ceruri sus
Pline toate de nădejde pusă-n ultima speranță,

Doar în limba românească au cuvântu-n jale uns
Când cerșim iertări spășite, la păcatele din viață.

Și-apoi doina cu aleanul, și-apoi dorul cu fiorul
Nu Tu pusu-le-ai, Mărite, în cuvântul eminesc?
Inimi toate să tresalte, însfințească-se cu dorul
Când poeții vruți de tine, românește glăsuiesc.

N-ai pe boltă un Luceafăr înroit cu alte stele
Care-n noapte luminează nesfârșitul Tău ceresc?
Și-apoi raiul fără margini, îmbuibat cu toate cele
Nu e plin de noi, românii, ce pe Tine te slăvesc?

De-asta fă a noastră vorbă toți pe-acolo s-o vorbească,
Că e limbă de Cazanii însfințită de dieci,
Și e veche ca Adamii din grădina Ta lumească
Ce ne-ai dat-o să o ducem, din-ceputuri până-n veci.

Unde încăput-a oare?

Motto: „Al tău vers de poezie E fior și e trăire”

Unde oare încăput-a într-o minte omenească
Câte toate-s cunoscute despre viața cea lumească,
Și-ncă taine neștiute ce-s ascunse-n mii de mituri
Despre lumi necunoscute din adânc de infinituri.

Despre cât de larg e cerul cu puzderia-i de stele
Ce se-adună-n roi de astre îndesate-n Căi Lactee,
Despre neagra cea Genune ce născut-a-ntr-o clipită
Din nimica Universuri și-apoi lumea infinită.

Despre Timpul care n-are nici trecut nici început
Unde noi suntem nimicuri trăitori pe-un fir de lut,
Despre dâra de Lumină ce străbate-n fulgerare
Cu iuțea ei distanțe, greu cuprins-n numărare.

Despre taina Nemuririi cunoscută doar de Zei,
Despre fiii de lumină întrupați în Dumnezei,
Despre toate ce se-ntâmplă sus prin căile celeste
Unde noi, neștiutorii, zicem: file-s de poveste.

Mai apoi, el adunat-a din cea lume pământescă
Doruri cât-s din iubire în ființa omenească,
Patimi, lacrimi, înălțare din cel suflet ars de dor,
Coborârea în genune când iubirile îmi mor.

Și –apoi dragosta de țară moștenită din strămoși,
Și durerea din robia unor ani nenorocoși,
Și pomelnicul de fapte ce urcatu-ne-a-n mărire
Când cu viața dată vamă ne-am făcut cea dăinuire.

Unde oare încăput-a în lărgimea minții sale
Câte-n lume îs știute, bucurii, durere, jale,
Și de-asupra, peste toate, cea de geniu scânteire
Ce îi face al său nume, veșnicească-n nemurire.

15.1.2016

De citesc a tale versuri

De citesc a tale versuri mă-nfior cătând cu gândul
Spre Măritul, care-ncuget ți-a turnat dumnezeire
Și-n cuvânt ți-a pus simțire, iar cel suflet miruindu-l
La'nălțat peste a noastre, să se facă nemurire.

Tu, în slova-ți mângâiată pus-ai jalea și cu dorul
Și iubirea să ne urce spre cerescul cel divin,
Nerăbdarea tinereții, mări de lacrimi, și fiorul
Ce să-mbete-a noastre inimi, ca pocalele cu vin.
Mai apoi, în nopți cu lună ne-ai purtat prin universuri
Să ne-arăți nemărginirea lumilor de-acol' de sus,
Cum genuni ce nasc luceferi, înlăuntrul unor versuri
Tăinuiesc iubiri mărețe, petrecute în ascuns.

Iar pe lacul plin de nuferi tremurând în unduire
Sub ascunsul unui nour, pe o noapte înstelată,
La o tânără codană îndulcită cu iubire
I-ai vândut un roi de stele, pentr-o gură sărutată.

Când în codrul de aramă ți-ai ascuns copilăria
În poiana înflorată sub o buză de izvor,
Ai știut că vine-o vreme când te-ncearcă nostalgia
Și-ntr-o lacrimă vei stinge fierbințeala unui dor.

În scurtimea vieții tale moșii ți i-ai pus în ramă
Ca aminte să-ți aducă de măririle trecute,
Când pe domnul și prostimea îi dureau aceeași rană
Și-mpreună sângerat-au în onoare și virtute.

Când te-ai dus din astă lume în vecia ta cerească
Domnul te-a aprins Luceafăr sus pe boltă-n nemurire,
Iar în urma ta lăsat-ai, din cea limbă românească,
Mierea dulcilor cuvinte, să se facă nepieire.

Când citesc a tale versuri, bobi de lacrimi de pe geană
Cad pe sufletu-mi ce încă se-ndulcește cu-al tău vers,
Și atunci te văd cu gându-mi ca pe-un sfânt fără prihană
Ce-nsfîntește a sa urmă, colindând prin univers.

Lui Eminescu

Când moare clipa zilei cuprinsă-ntr-un fior,
Când tremur plopi-n frunze stârniți de-un vânt ușor,
Cu mierea din cuvinte ce-ar stâmpăra și-o rană,
Vecernii tu coboară pe obosita seară.

Pe cei cu drag în suflet cuprinde-i cu iubire
Și-n 'nălțătoare vise mi-i urcă peste fire,
Speranța viu le-o ardă dorințele în șoapte,
Topească-mi-i ca ceara în ruga lor din noapte.

Că tu îmi știi mai bine, cum nu știu mulți în lume,
Ce-i rugul din iubire și-a chinului genune,
Ce-nseamnă o-mbrățișare, arsura din sărut,
Și mii de înțeleșuri când mi-e cuvântul mut.

Smeritul și curatul de față ne-ntinată,
Căldura din iubirea ce ea și-ar da-o toată,
Plăcerea mângâiată și ruga visătoare
Și lacrima-ndurării ascunsă în iertare.

Și dorul plâns în doină de-un suflet pătimit
Și-al mamei chip-icoană pe-altare înșfîițit
Și neamul din țărână la ceruri ridicat,
Strămoșul din Columnă în piatră înstelat.

Să nu uităm că toate-s sămânță de lumesc,
Că din iubiri și patimi a noastre vieți îmi cresc,
Pe cei urcați la ceruri tu fă-mi-i veșnicie
Ca-l nostru gând perpetuum, mereu la ei să-mi fie.

Acum te du-n rotire spre cerurile 'nalte,
Luceafăr fii pe boltă în miez adânc de noapte,
Iar din celeste spații ne ține-n ocrotire
Și peste noi revarsă speranțe și iubire.

Noi încă te vom ține icoană pusă-n ramă,
Un gând ce lăcrima-va în clipele de taină
Și-n candelă de suflet, tu muc de nemurire,
Vei licări cât vremuri s-or face amintire.

Cântec lui Eminescu

Ne-ai învățat cuvântul ne fie înviere
Și moștenita limbă un fagure de miere,
Să nu-nșelăm speranța ce încă ne-a fost dată,
Să ardem în iubirea bobocului de fată.

Din vis făcut-ai aripi să poată muritorul
Să urce-n neființă, să ia din tine zborul,
Plecând spre zări deschise și large infinituri,
Să se-ntrupeze încă-n, nepieritoare mituri.

Să guste din plăcerea puterilor divine,
Să-mi fie călătorul prin lumile străine,
Să țină soarta lumii în mâna-i tremurândă,
Să scurme taina vieții din mintea lui flămândă.

Ne-ai dat apoi Luceafăr să-nfiorăm iubirea
Și-n căile celeste să ne aflăm menirea,
Și vârsta cea de aur cu inima curată,
Și-ntorsul în pruncia ființei nepătată.

Pădurea fermecată cu lacul de cleștar,
Și-n nopți sub clar de lună iubirile de jar,
Și lebăda pe ape ducând a noastre vise
Prin căile luminii din ceruri necuprinse.

Tu ne-ai lăsat icoane ce-or atârna la grindă
Iar sufletu-ți altare pe toți să ne cuprindă,
De ochiul vieții noastre va lăcrima lumină
Om nemuri cu tine, în veacuri ce-or să vină.

De s-ar putea

Lui Eminescu

Preamăritul de-o să-mi deie înmiita lui putere
Să te-nviu pe loc aş face-o, şi un pumn de ani avere
Ți-aş mai da să duci în spate, să visezi, ca-n nemurire
Să te duci, de astă lume mi te-o vrea să-i fii solie.

Că doar tu îmi ştii ca nimeni harta celor infinituri
Când umblat-ai cu-a ta minte să dezlegi a sale mituri,
Şi prin Căile Lactee drum făcut-ai de iubire,
Întorcând a lumii timpuri spre a ta copilărie.

Şi-un Luceafăr coborât-ai din neanturi lucitoare
Cu iubire suflet tânăr de fecioară să-nfioare,
Să se-mbete-n fericire şi-n iatacul cel ascuns
Schimb să dea pe-o sărutare, nemurirea lui de sus.

Ne-a mai dus prin codri negri şi la margine de mare
Să-i cunoaştem începutul şi sfârşitul de cărare,
Şi-n istorie cu sine ars-am inima în pară
Să-nstelăm pe veci trecutul cu iubirea lui de țară.

Nu sunt eu nici Preamăritul şi nici am a Lui putere,
Dar a tale versuri toate îndulcite-n a lor miere
Înălța-vor a mea minte searbădă, nepânguită,
Către căile celeste ce-i în toate veşnicită,

Ca să văd nemărginirea întinzându-se-n mişcare
Şi nimicul care suntem pe a timpului cărare,
Doar atuncia vom pricepe câte-au stat în el tăcând
Şi-nfinitul cum străpuns-a cu sclipirile-i de gând.

Fără el, în veci rămânem prinşi în tina frământată,
Iar în nopţi neadormite, sus pe bolta înstelată

Vom vedea doar galbeni aștri, stând sleiți și-n nemișcare,
Negândind că și pe-acolo, viața-ntinde-a ei hotare

Înfrățiți cu Eminescu în lungimea unui vers
Veșnicie îi vom face, nelăsându-l lumii șters,
Leac la suflet îl vom pune, și-n fântâna unui gând
Zburător cu negre plete, îndrăgi-l-om, rând pe rând.

Dascălilor noștri

Voi ce-aveți în grai dulceața rostuitelor cuvinte
Ce le puneți ca plămadă într-un suflet de copil,
Din al vostru gând, semințe azi le faceți pentru minte
Să rodească înmiite, pentru vremuri care vin.

Ca o flacăra vă ardeți ca să puneți în ființă
Și-n a tainițelor inimi sfinte boabe de lumină,
Iar fântâna vieții voastre apă vie însfințită
Următorilor le deie, că sunt cruzi și fără vină.

La puțini statui va face viața asta hăituită
Ce-n nevoi și suferință vă va arde ca pe-o iască,
Voi, crescuți în demnitate într-o lume prea grăbită,
Sunteți oastea cea modestă, osândită să trăiască.

Eu v-aseamăn, de-mi dați voie, cu o candelă aprinsă
Care arde tremurată sus pe tâmple de altare,
Să-nsfințească darul vieții și-ntr-o lacrimă prelinsă
Să adune bucuria, că pe mulți făcut-ați oameni.

Când plecați din astă lume înspre cerurile nalte
Să vă faceți roi de stele, împăcați și fericiți,
Toți veți fi trecuți de-a pururi în a vieții lungă carte
Și-n a noastre inimi unde, veți rămâne veșniciți.

Învățătoarea

A semănat destine mereu pe-a vieții cale
Și pus-a înaintea trăirea dumisale
Copiii să-i învețe din cărți să buchisească,
Să scadă, să adune, să-mpartă și să-mi crească
Averea cea de aur primită spre păstrare,
Din ea să se hrănescă pe-a vieții lor cărare.

A dat fără să ceară la nimeni vreo răsplată,
S-a bucurat când roada a fost mărită faptă
Simțind că o petală din laurii-nălțării,
Sunt pentru ea buchete, primite pe-a-nserării
Cărare, ce ca mâine se termină de-acuma,
Că prea îi simte-n spate răcorile și bruma.

Și-a împlinit menirea cuprinsă-n cel destin,
A fost și multă miere dar și amar pelin,
Și bucurii să-i treacă necazurile toate,
Și întristări, speranțe, regrete, mestecate,
De toate, ca să știe cel gust la fiecare,
Din el la toți să-mpartă hrănindu-i în visare.

Acum, îmi stă de-o parte, în colțul ei de lume,
Mai are-o tresărire când cineva îi spune
Așa, mai cu sfială, mai dulce, mai cuminte
Un „Sărut mâna, doamnă”, de-aducere aminte
Ca semn că nu uitat-a pe-a lui învățătoare
În anii scurși ca clipe, pe-a timpului cărare.

Pe lume nu-s cuvinte să-i mulțumiți vreodată
De ce v-a pus în inimi atunci, ca viața toată
Voi să-i purtați comoara din suflet dăruită,
Curată nestemată, în aur poleită.
Iar de-o vedeți vreodată trecând prin cea mulțime
Smeriți să-i faceți vorbă, cu un cuvânt de bine.

Lumea copilăriei

Peste gândurile mele mângâiate în alint
Cad în noapte ploii de stele, ca-n visare să mă simt
Iar copil în neastâmpăr dup-o ploaie repezită
Frământând desculț pe uliți, tina lumii, înșfințită.

Mai apoi, cu alți de-o seamă, în știutul loc umbrît
Dulci frăguțe-nmiresmate căutam prin Continit
Și-n amiaza înșorită, arzătoare ca o boală
În Târnava lenevită, ne scăldam, în pielea goală.

Îndulcit în joaca zilei timpul ne trecea clipită
Și-n uitări puneam de-o parte vremea ceea miruită,
Iară noi, fără păcate, puri ca roua-nlăcrimată
Risipeam din punga vremii, viață tânără, curată.

Seara, ciurda încornată mirosind a câmpuri coapte
O-mpărțeam din poartă-n poartă să ne sature de lapte,
Iar când cina așteptată stâmpăra a noastră foame
Preaspășiți și-n rugăciune, ne-nchinam pe la icoane.

Când luceferii din noapte înhămați la Carul Mare
Ne purtau prin cer de stele îndulciți într-o visare,
Luna, felinarul lumii și a nopților dădacă,
Ne-mbia la somn că mâine, lungă ziuă-i pentru joacă.

Vreme scursă-n amintire, tănuită-n dulce gând
Vii din umbră de uitare ca un vis înfiorând,
Răscolindu-mi anii care, stau de-acum în cumpănire
Mergători spre mal de viață, ce ca mâine e, vecie.

DIN CREAȚIILE CITITORILOR NOȘTRI

Rodica STRUGARI

Graiul mamei

Când m-am născut pe pitorescul plai,
În limba mamei îngerul vorbise
Și cânt de leagăn în al bunei grai
M-a alintat în neuitate vise.
Când viscolul prin ramuri rățăcea
Și vântul ne bătea la geam în rece seară,
La gura sobei tata ne-nvăța
Că limba noastră este o comoară.
În limba mamei florile – nfloresc
Și șipotește unda cea sprintară.
În graiul mamei plaiul strămoșesc
Se primenește-n miez de primăvară.
Luceafărul din crângul cel ceresc

Prin grai matern în basm ne însoțește.
Vis, alinare și gândul ce-odraslește
Din graiul mamei pururi înfloresc.

Septembrie

Plouă.

Picăturile grele alunecă,
Pictând pe geamuri plânsul târziu al verii.

Cucoara.

S-a rătăcit și singură zboară,
Zbătându-se printre nourii grei cu durere.

Nourii.

S-au făcut cenușii și parcă
Fac popas pe creștetul pădurii.

Luna.

Undeva deasupra nourilor a rămas,
Țesându-și povestea, întinsă pe lungul veacurilor.

Vântul.

Nu mai este gingaș și blând,
Despoaie copacii de frunze și le dansează sălbatic.

Frunzele.

Care verzi, care galbene, parcă râd, parcă plâng,
Așezându-se peste ierburi nepregătite de somnul iernatic.

Visurile.

Și-au pierdut undeva culorile? Le-au obosit aripile?
Printre cuvinte – nghețate au rătăcit?

Privirile.

Din subiecte s-au preschimbat în articole
Și nu știu de au început, însă au un sfârșit.

Toamna.

O mică virgulă între vară și iarnă,
Între trecut și viitor sub semnul lui x.

Zilele.

Scăldate de ploi sau încălzite de soare,
Cu mii de nuanțe ce încap între rece și cald.

Oamenii.

Care aleargă, care pășesc potolit, care s-au oprit în cărare...
Unii trăiesc, alții însă se lasă purtați de val.

Gândurile.

Care ne încălzesc, care ne dau răcoare.
Unele sunt poezie, iar altele – recital.
Plouă.
Picăturile desenează pe geamuri
Ori ultimul plâns al verii, ori al toamnei plâns cel dintâi.
Un măcieș m-a uimit:
A dat drumul toamna la floare.
Poate pentru cucoara, în septembrie răătăcită, el a înflorit?

Urme pe apă

Luna lasă pe oglinda apei
Urme reci din fire argintii.
Și din nou se culcă urmă albă
Pe pădure, dealuri și câmpii.
Fața lunii, palidă și tristă,
A intrat încet în al meu vis.
Cu privirea neînțeleasă încă
Ca – ntr – o vrajă dulce m – a cuprins.
Și – n aceea clipă minunată
Tăinicia ei am înțeles.
Și atunci eu pentru prima dată
Din lumina ei făcui un vers.
Luna – și lasă urmele pe apă,
Urme minunate, urme – vers,
Însă ele se topesc îndată,
Fiindcă se desfac în univers.
Oare poate un basm?
Oare poate un basm să încălzească gândul,
Un basm scurt, scris cu ceață rece pe suflet
Și tipărit cu fulgi?

Oare poate un basm să transforme lacrima,

Născută din floare de pelin într – o picătură de miere,
Lipsită de-a albinelor venin?
Oare poate să știe un basm de unde se naște cuvântul?
Din răsărit sau din apus?
Din oceanul fericirii sau din lacrima durerii
Vărsate pe ascuns?
Un basm scurt, scris cu iluzii și tipărit cu fulgi
Poate să încălzească gândul,
Să topească lacrima și să zămislească
În suflet reînnoit cuvântul!

Porumbeii albi

Câțiva porumbei albi ca zăpada
zburau în unghi sub nourii negri,
Asemănători cu niște fantome înspăimântătoare
Gata – gata să se prăvale peste dumbrăvile verii.
Era ceva magic în acel zbor,
De parcă un pictor genial desena un tablou,
Pentru care și-a sorbit inspirația
Dintr-un curat și neînceptut izvor.
Porumbeii albi zburau la unison,
De fiecare dată tot mai sus
Voind să împrăștie nourii
Robiți de vânt și supuși.
Câțiva porumbei albi ca zăpada
Zburau ușor – liberi și neînfricați,
Cum ar zbura o melodie
Compusă de-un suflet descătușat.

Ce înseamnă o privire?

Ce – nseamnă o privire-n viața asta?
Un trecut asemănător

Unei luntre fără vâsle,
Ce o poartă apa pe unde întâmplător.
Ce – nseamnă o privire-n viața asta?
Un viitor, visat de multe ori,
Ce seamănă în suflet credință și nădejde,
Crescute-n ale amăgirii flori.
Ce – nseamnă o privire-n viața asta?
Un prezent ce zboară printre clipe,

Răstignite pe semnul întrebării,
Sperând să atingă veșnicia cu propriile aripe.

Maria BOJESCU

Rugă șoptită

Se scaldă sufletul meu
În marea de păcate;
Dă-mi, Doamne, lacrimi până mor,
Ca să le spăl pe toate.
Dă-mi har de Sus, Dumnezeiesc,
Să mă călăuzească,
S – ajung cu sufletul curat
În patria cerească.
Până – i veni iar pe pământ
Credința ne-o împarte;
La Judecata de Apoi
La dreapta Ta fă-mi parte.

Slăvit să fie Domnul

Slăvit să fie Domnul
În cer și pe pământ;
Slăvit să fie Domnul
În faptă și cuvânt.

Creștine, să-l slăvești
La fiecare pas,
Căci nimenea nu știe
Cât timp ți-a mai rămas.
Și-n vremea viețurii
Pe-acest tărâm frumos,
Te roagă și înalță
Mărire lui Hristos.
Pe mulți de la pierzare
I-a scos și i-a salvat:
În fața crucii Sale
Să cazi neîncetat.
Și adă-i mulțumire
Prin rodnicul cuvânt:
Slăvit să fie Domnul
În cer și pe pământ.

Întinde – mi, Doamne, azi Paharul

Întinde-mi, Doamne, azi paharul
Ce-a fost să-l beai și Tu cândva
Și-un spin ghimpos, să nu-mi pierd harul,
Căzut din cununița Ta.
Aș vrea să beau o picătură
Din cupa plină cu venin,
Din care ai băut odată,
Să fie cerul mai senin;
Batjocorit să fiu de lume
Că Ție calea Ți-am urmat
Și crucea grea s-o duc alături
De Tine, Doamne, neîncetat.
S – aduc pe toți la rugăciune,
Atâta, Doamne, mai doresc,
S – asculte și să împlinească
Cuvântul Tău împărătesc

Maria SMERICA-PUIU

Rugă

Doamne, să ne faci dreptate,
Să fim iarăși cum am fost,
Să stăm frate lângă frate,
Doar așa avem un rost.
Dă-ne, Doamne, -nțelepciune
Și voință, și tărie,
Că ce-avem de dus pe umeri,
Să purtăm cu vrednicie,
Să ținem mereu aprinsă
Candela credinței sfinte,
Că de nu, atunci strămoșii
Se vor răsuci-n morminte.
Ne rugăm cu lacrimi Ție,
Vrerea fie-ne-implinită,
Să lăsăm pentru vecie
Țara-ntreagă și unită.

Îndemn

Deșteptați-vă, români,
Că aici suntem stăpâni,
Nu străini, nu venetici,
Țara noastră e aici!
Suntem mulți și suntem tari
Ca stejarii seculari.
În unire de-om trăi,
Domnul ne va ocroti.
Unirea ne este vrerea,
Că-n unire stă puterea!

Întomnurare

Printre norii plumburii
Soarele-și arată fața
Și-ale razelor făclii
Zdrențuiesc în văiuri ceața.
Pe coclauri vântul parcă
E în ceasul de hodină.
Zarea toată se îmbracă
Într-o zale de lumină.
Peste creștet de huciaguri
Păsări în văzduh se-avântă
În perechi și în șiraguri,
Dar nu gânguresc, nici cântă.
Din întomnurat pridvor
Au zburat lăstunii-n larg,
Iar pe rugul de culori
S-au aprins stejar și fag
Semne-s că fără zăbavă
O să cadă brumele
Peste toate văile.
Vântul încă clipocește,
Dar când s-a trezi buimac,
O să răscuture norii
Și-o s-aducă iarna-n prag.

PERSONALITAȚI BUCOVINENE

Ion Sbiera – un român bucovinean cu literă mare

Maria GUȚU,
șefă de secție la Arhiva Regională de Stat Cernăuți

Anul acesta, la 1 noiembrie, se împlinesc 180 de ani de la nașterea unui mare fiu al Bucovinei – Ion Gheorghe Sbiera, care s-a născut în comuna Gorodnicul de Jos, județul Rădăuți, într-o familie de săteni înstăriți cu tradiții vechi. În satul natal lipsea o școală primară, și de aceea, prima învățătură a primit-o acasă, de la un învățător ambulant. Mai târziu, în anul 1845, a fost înscris la școala primară din Rădăuți la vârsta de aproape 9 ani, dar, deoarece lecțiile în perioada habsburgilor se predau în limba germană pe care el nu o cunoștea, a fost primit în clasa întâi, unde a învățat trei ani, iar clasa a patra a terminat-o de-acum la Cernăuți. Mai departe, toată viața lui Sbiera a fost legată de acest oraș, în afară de anii, când și-a făcut studiile universitare la Viena. Învățământul primar l-a terminat cu succes, fiind eminent și, în 1949, s-a înscris la liceul din Cernăuți, unde l-a avut profesor pe Aron Pumnul. Iată cum scria Sbiera în amintirile sale: „*O schimbare mare în starea sufletească a Românilor bucovineni se făcu dela anul 1848 încoace, cu deosebire prin neuitatul Aron Pumnul și prin învățăceii săi. Înraurința lui culturală asupra mea a fost determinantă și decisivă,... acest mare și iscusit învățător au lăsat urme neșterse în sufletul meu, și, pe nesimțite, mă făcu să apuc calea și direcțiunea în care m-am mișcat toată viața mea ulterioară.*”

Aron Pumnul a avut la gimnaziu o bibliotecă bogată și cei

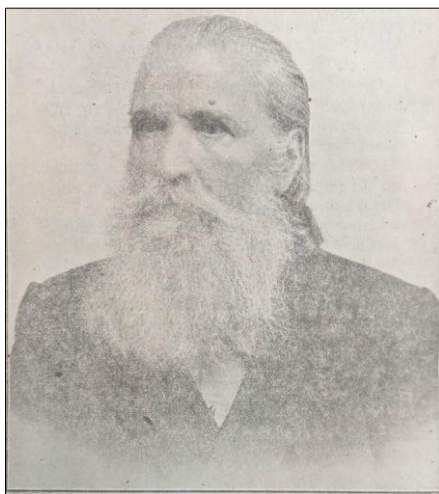
mai buni gimnaziști aveau grijă de ea pe rând. Pentru stăruința sa, în 1871, Sbiera a fost numit primul custode la biblioteca, care apoi a trecut în posesiunea universității cernăuțene. Cu recunoștință față de iubitul învățător, în anul 1889, a dedicat memoriei profesorului său cartea „Aron Pumnul”.

După terminarea liceului și-a prelungit studiile la Viena, unde, timp de patru ani a studiat dreptul. Fiind student la universitate, are ideea de a înființa o societate studențească în capitala habsburgilor.

Întorcându-se la Cernăuți, se gândea să-și prelungească cariera potrivit studiilor sale dobândite la universitate, dar frații Hurmuzachi, care pe atunci se îngrijeau de soarta vieții culturale românești în Bucovina, căutau un profesor, care ar putea să-l înlocuiască pe Aron Pumnul, deoarece în vremea aceea el era foarte bolnav și au hotărât ca tânărul I. Sbiera să primească suplینirea de limbă română la catedră și, din anul 1861, a predat limba și literatura română la liceu. La acest liceu l-a învățat și pe marele nostru poet – Mihai Eminescu, pe care și Pumnul, și Sbiera îl socoteau ca unul din cei mai buni elevi.

După anexarea Bucovinei de austrieci, conștiința națională a românismului n-a încetat să existe, dimpotrivă, în 1862 a fost înființată o societate pentru a cultiva spiritul național, care a fost izgonit de autoritățile austro-ungare din școală și din viața publică. În vremea aceea, I.G. Sbiera, suplینitor la liceul din Cernăuți, a elaborat un proiect de statut pentru societatea „Reuniunea de leptură în Cernăuți”. La înființarea acestei societăți a influențat mult A. Pumnul, aceasta se vede după limba „pumnulistă” în care a fost redactat proiectul de statut. După adoptarea statutelor, Sbiera a fost secretarul societății. După cum zicea profesorul Constantin Loghin: „*Dacă Al. Hurmuzachi este cel dintâi conducător al societății, I. Sbiera este întemeetorul și sufletul ei. Dela dânsul a pornit inițiativa înființării, el i-a elaborat primul proiect de statute, el a intervenit pentru aprobarea lor. Și după înființare I. Gh. Sbiera este cel mai însemnat factor al ei, rămânând în comitet, cu puține intreruperi, până în anul 1896... Dacă societatea... a prins rădăcini atât de trainice și s'a impus atât de repede celei mai largi atenții a opiniei publice, se datorește a două factori: președintelui...*”

Al. Hurmuzachi, precum și devotamentului și hărniciei lui I. Gh. Sbiera.”

Ion a lui Gheorghe Sbiera

Din 1875, când a fost înființată Universitatea din Cernăuți devine suplinitor la catedra de limbă și literatură română și numai din anul 1881 devine profesor titular, post pe care l-a deținut până în anul 1906, când vârsta înaintată l-a făcut să se retragă de la catedră.

Și-a petrecut toată viața, cum singur scria „cu ochii în carte și cu condeiul în mână”. S-a destins în activitatea literară științifică la „Foaia Societății pentru cultură și literatură română în Bucovina”, pe care a redactat-o, la „Almanahul României june” din Viena, la „Familia” din Oradea Mare, la „Arhiva” de la Iași, la „Candela”, „Vatra”, „Gazeta Bucovinei” etc.

Una din lucrările sale privitoare la istoria culturii și literaturii este „Codice Voronețean”, care a ieșit de sub tipar în anul 1895 după un fragmentul de carte, ce se păstra în mănăstirea Voroneț și găsit în anul 1871 de prof. Gr. Crețu și care nu avea nici

început și nici sfârșit, cuprinzând faptele Apostolilor și trei epistole sobornicești: una a lui Iacob și două ale lui Petru.

În anul 1884, în „Analele Academiei Române”, fiind membrul ei de la întemeierea „Societății academice române” a tipărit lucrarea: „Grigore Ureche, Contribuiri pentru o biografie a lui”, iar în anul 1886 a publicat studiul „Scrierile lui Miron Costin.”

Încă o lucrare însemnată a fost dedicată învățătorului său cu titlul „Aron Pumnul”, care cuprinde evenimente din viața profesorului, precum și documentele relative la înființarea catedrei de limbă și literatură română la gimnaziul superior din Cernăuți. La sfârșitul volumului a fost alipită broșura „Lăcrimioarele învățăceilor gimnaziaști din Cernăuți la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul”, care prima dată a fost publicată în 1866 și cuprindea șapte poezii, printre care era și prima poezie publicată a lui Mihai Eminescu „La mormântul lui Aron Pumnul”.

A avut două lucrări cu caracter general: „Contribuiri pentru o istorie soțială cetățenească, religioară bisericească și culturală literară a Românilor dela originea lor încoace până în iuliu 1504”, volumul I, apărută la Cernăuți în 1906 și „Mișcări culturale și literare la Românii din stânga Dunării în răstimpul dela 1504-1714”, tot apărută la Cernăuți, în 1897. Ambele cărți reproduc o prelucrare a cursurilor de limbă și literatură română, ținut întâi la liceu, apoi la universitate între anii 1861–1871 și 1875–1906.

În anul 1899, cernăuțenii au făcut cunoștință cu opera „Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului”, unde și-a descris viața cu o bogăție de informații, care ne prezintă viața Bucovinei între anii 1850–1900.

Fostul lui elev Alecu Procopovici, amintindu-și de profesorul său zicea că, întotdeauna lui i-a tras atenția „*literatura populară de care ne vorbea în cursuri cu atâta stăruință, ca de un izvor de înțelepciune*”. Fiind încă elev de liceu, Sbiera a început să adune o colecție bogată de basme, anecdote, cântece de stea, colinde,

descânțe, cimilituri, urări de nunți în satul său natal, Horodnicul de jos, la Ciudei, Cireș, Opațeni, pe care le-a tipărit la Cernăuți tocmai în 1886, cu titlul „Povești populare românești”, iar cu doi ani mai târziu, în 1888 – „Colinde, cântece de stea și urări la nunți”. După cum a însemnat mai târziu N. Tcaciuc-Albul: „*Amândouă cărțile, cu toate că într-o vreme au fost foarte răspândite și citite, acuma sunt date uitării pe nedrept.*” A mai publicat împreună cu Florea Marian în „Die österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild” „Das Volksleben der Rumänen in der Bukovina”.

„*Nu cred să fi existat profesor, care ar fi stăruit mai mult, dând elevilor săi sfaturi folositoare și îndemnându-i la viața morală și muncitoare*”, scria mai târziu despre Sbiera – Alecu Procopovici.

Constantin Loghin a afirmat, că „... *în viața publică a Bucovinei dintre 1861–1906, I.G. Sbiera a fost în fruntea tuturor manifestărilor de natură politică, religioasă, culturală și literară, fiind, la cele mai multe, inițiatorul și sufletul lor*”, fiind totodată și „*sufletul «Societății pentru cultură română» din Bucovina*”.

Studiind documentele de la Arhiva regională de stat din orașul Cernăuți, din condicele metrice am aflat, că s-a căsătorit la 30 iulie 1872, la vârsta de 36 ani, cu Aspasia în vârstă de 19 ani, fiica parohului din Puieni județul Rădăuți – Mihaiu Nedelcu și a nevestei sale Rahilea, născută Dan.

După recesământul locuitorilor din Bucovina realizat de Austro-Ungaria în anul 1890 reiese, că atunci avea 6 copii: Remus-Modest, născut 5 aprilie 1873; Traian, născut la 12 octombrie 1874; Decebal, născut la 16 septembrie 1875; Radu, născut la 17 decembrie 1876; Alesandru (așa e scris în document), născut la 30 august 1878 și Mihaiu, născut la 31 martie 1887. Din agendele cu adrese ale locuitorilor orașului Cernăuți din anii 1906-1913 reiese, că Ion G. Sbiera a locuit la Cernăuți, în centrul orașului pe strada Schmalgasse, nr. 4, care mai târziu a fost numită Sbiergasse, denumire pe care a primit-o încă atunci, când I. Sbiera

era în viață. În Cartea Funciară № 9204 a or. Cernăuți din anii 1939–1940 se indică clădirea „zidită din material tare, acoperemântul din material incombustibil”, care constă din „subsol, parter și un etaj” și care a fost împărțită la 25 noiembrie 1939 între feciorii săi în șapte apartamente: la I-ul apartament i s-a întabulat dreptul de proprietate fiului Mihai Sbiera; al II-lea și al IV-lea – fiului Decebal Sbiera, al III-lea – fiului Remus Modest Sbiera, al V-lea – Amirei Bociar, născută Sbiera, al VI-lea – fiului Alexandru Sbiera, al VII-lea – dr. Radu Sbiera. Apartamentul al III-lea, Remus Modest Sbiera l-a vândut Aspaziei Moga, născută Sbiera. Când Bucovina a intrat în componența Uniunii Sovietice, printr-o hotărâre din octombrie 1940 a Comitetului Executiv al consiliului regional din orașul Cernăuți a fost adoptată lista proprietarilor din regiune, a căror case pretindeau să fie naționalizate, printre care a fost și casa familiei Sbiera.

În documentele de la biserica „Sf. Parascheva”, care se păstrează la arhivă, în condica de moarte se scrie, că Ion Georghe Sbiera s-a dus din viață la 7 octombrie 1916, în vârsta de 80 ani.

Însă cu părere de rău, acest om muncitor, care a fost urmașul lui Pumnul la catedra de limbă și literatură română la liceul din orașul Cernăuți, apoi iarăși a muncit cu sânguință la catedra de limbă și literatură română a universității cernăuțene de la înființare timp de 31 de ani, care a fost membru al Academiei Române de la înființarea ei, care a avut o publicistică bogată din domeniul bisericesc, școlar, folcloric și în domeniul istoriei – a fost dat pe nedrept uitării în Bucovina de Nord în perioada sovietică. De aceea, am găsit de cuviință să trezesc interesul generației de astăzi față de trecutul românesc al cărui martor ocular și mare patriot a fost I. G. Sbiera.

O precizare referitoare la data nașterii lui Vasile Bogrea

*Svetlana CONSTANTIN,
specialist principal la Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți*

Filolog și lingvist, membru-corespondent al Academiei Române, „cel mai învățat dintre români”, după aprecierea lui Nicolae Iorga, Vasile Bogrea a văzut lumina zilei în comuna Târnauca din județul Dorohoi, sat ce se află în prezent în componența raionului Herța, al regiunii Cernăuți. Tatăl său, Arghir, era grec de origine, emigrat în Moldova de pe insula Egina, iar mama, Agripina, era fiica lui Ioan Mihăilescu, parohul bisericii din Târnauca.

Vasile Bogrea

Primii patru copii ai soților Bogrea – Victoria, Titus, Natașa și Victoria, au decedat în pruncie din cauza anghinei. Un alt copil, Gheorghe, avea să fie învățător și director al școlii primare din Herța. Dumitru, alt fiu a lui Arghir și al Agripinei, avea să se stabilească cu traiul în orașul Dorohoi, unde, până la moartea sa, survenită în 1949, avea să îndeplinească diferite funcții. Arhivar și avocat în Dorohoi avea să fie Mihai, cel de al treilea frate

a lui Vasile Bogrea, iar sora sa Maria avea să se căsătorească cu un profesor de muzică din Pomârla.

La pagina 190 a compendiului și antologiei lui Grigore C. Bostan și Lorei Bostan „Pagini de literatură română din Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775–2000” se susține că Vasile Bogrea a venit

pe lume la 6 octombrie 1881. Pentru aceeași dată, în monumentală sa lucrare „Enciclopedia Bucovinei” (vol. I, p. 132) optează și distinsul cercetător sucevean Emil Satco. În „Dicționarul folcloriștilor al lui Iordan Datcu și S.C. Stroiescu (p. 79), în „Enciclopedia istoriografiei românești” (p. 66), al cărei coordonator științific este Dr. Ștefan Ștefănescu, precum și în monografia lui Dumitru Gh. Aioanei „Târnauca, chemarea vetrei strămoșești” (p. 58), monografie care a apărut la Herța, în 2007, se dă o altă dată a nașterii lui Vasile Bogrea – 26 septembrie 1881.

Care este, totuși, data reală a nașterii omului și renumitului savant Vasile Bogrea, care a fost „cel mai învățat dintre români”?

La Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți (fondul F-1245, inv. I, dosar 208, fila 66) se păstrează un document deosebit de valoros, prin care se poate lua cunoștință că Vasile Bogrea s-a născut nu la 6 octombrie 1881, nu la 26 septembrie 1881, ci la 24 septembrie 1881. Iată conținutul acestui document (nr. 121, din „Registrul stării civile pentru nașcuți” al comunei Târnauca, județul Dorohoi):

ACT DE NAȘTERE

Din anul una mie opt sute optzeci și unu luna septembrie în douăzeci și șase zile ora zeci dimineață. Act de Naștere a lui Vasile de religie ortodoxă de sex bărbătesc născut alaltăieri pila ora unu după amiazi în casa părinților săi din comuna Târnauca, fiu al lui Arghir Bogrea în etate de patruzeci și șapte ani și al soției sale Agrapina în etate de treizeci și cinci ani, ambii de profesie agricultori și domiciliați în această comună. După declarațiunea făcută de tatăl care ni-au înfățișat copilul, întâiul martor au fost Toader Neculai Vieriu în etate de patruzeci ani, și al doilea martor au fost Vasile Grădinaru în etate de trezeci și opt ani, ambii de profesie agricultori și domiciliați în această comună, care au subscris acest act împreună cu noi după ce l-am citit și eu declarantele. Constatat după lege de noi înșine Iordachi Niculaiță ajutor de primar și oficeri stărei civile al comunei Târnauca.

Declarante A. Bogrea

Martori Toader Neculai Vieriu

Vasile Grădinaru

Primar și off[ic]eri. st[ă]rii]. civ[ile]. Iordachi Niculaiță

65 66

**REGISTRU STĂREI CIVILE
PENTRU NĂSCUȚI**

1921
Vasile

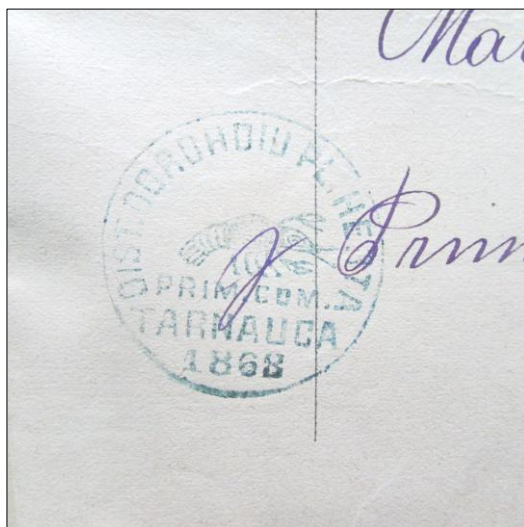
Act de Naștere

Din anul una mie opt sute optzeci și unu luna albastru
 luna în ziua dechi și sau dechi ora dechi dimineata
 Act de Naștere al lui Vasile de religie ortodoxa de
 sex bărbătesc născut aballam pila ora una
 după amiaza în casa părintilor saui din Comuna
 Târnavcea, fiii Alții Arghis Bogrea în etate de
 patru dechi și șapte ani și al soției sale Agripina
 în etate de treizeci și cinci ani, ambii de profesia
 agricultori și domiciliati în această Comuna, După de-
 claratiunea făcuta de tatăl care micu înfățișat
 Copilul, Lutaiul Martos au fost, Soader Nicolai
 Vieriu în etate de patru dechi ani, și al soției martos
 au fost Vasile grădinarie în etate de treizeci și
 opt ani, ambii de profesia agricultori și domiciliati
 în această Comuna, care au subseris acest act
 în preunța cu noi după eiblicam cetăț și cu dekla-
 rațiile - Constatat după legis de noi Vasile So-
 daclii Nicolai Adjutori de Birmar și ofician
 Stării civile al Comunei Târnavcea.

Declarante Algraz
 Morilon } Soader Nicolai Vieriu
 } vasele grădinarie
 Primar și off. st. civ. Soadaclii Nicolai

Actul de naștere

Din conținutul acestui document reiese că actul de naștere al viitorului mare savant a fost eliberat în ziua de 26 septembrie 1881 de Primăria comunei Târnauca, însă în el se precizează că copilul era „născut alaltăieri pila ora unu”, adică cu două zile înainte ca numele lui să fie trecut în „Registrul stării civile pentru nașteri”. Deci, adevărata dată a nașterii lui Vasile Bogrea este cea de 24 septembrie 1881!

Ștampila primăriei comunei Târnauca

Fiind, pe linie maternă, nepot de preot, Vasile Bogrea a fost botezat în religia ortodoxă. A crescut într-o familie țărănească, iar școala primară a absolvit-o în satul natal, unde l-a avut învățător pe Dumitru Scriba. Primele șase clase de liceu le-a făcut în satul învecinat Pomârla. La Liceul „Anastasia Bașotă”, al cărui director era cărturarul bucovinean Samson Bodnărescu, a fost considerat drept „elevul-minune”. Bacalaureatul și l-a luat în 1902, la Liceul Național din Iași. Din 1902 până în 1906 a urmat în paralel

Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept a Universității ieșene. Având în comisia de examinare pe iluștrii profesori Ilie Bărbulescu, Alexandru Philippide și A.D. Xenopol, în 1906 și-a luat licența în filosofie cu „Magna cum laude”. A fost profesor secundar la Piatra Neamț și Iași, iar în perioada 1910-1913 a urmat studii de filologie clasică la Universitatea din Berlin, unde și-a luat și doctoratul. Între 1913 și 1919, a fost profesor la Liceul Internat din Iași, apoi, în 1920, an în care a devenit membru-corespondent al Academiei Române, a fost profesor la Catedra de Limbi Clasice a Facultății de Litere și Filosofie din Cluj. Tot aici, alături de Sextil Pușcariu, care a fost chemat în acest scop de la Cernăuți de prietenii clujeni în vara anului 1919, a participat la fondarea Muzeului Limbii Române și a Societății Etnografice din Cluj. De fapt, cei șapte ani (1919–1926) petrecuți la Cluj, au fost cea mai fructuoasă și avantajoasă perioadă din viața și activitatea savantului și profesorului.

A colaborat cu studii interdisciplinare, mai ales lingvistico-istorice, cu explicații semantice și istorice ale unor cuvinte din vechiul vocabular românesc al cronicilor și documentelor, cu studii de toponimică istorică și de onomastică la numeroase publicații din România. După cum scria Sextil Pușcariu, Vasile Bogrea a fost „un spirit de o universalitate atât de pronunțată, pentru care lingvistica, istoria, etnografia, folclorul și literatura alcătuiau diferitele fețe ale aceluiași întreg: istoria culturală”. El a mai semnat epigrame, versuri, recenzii, foiletoane, cronici, maxime și cugetări, eseuri, pamflete politice, traduceri etc.

Umanist de vastă cultură clasică, Vasile Bogrea a lăsat o operă durabilă și fundamentală. Aici amintim numai cele mai semnificative: „Etimologii și notițe lexicografice”, „Pagini istorice și filologice. Câteva considerații asupra toponimiei românești”, „Românii în civilizația vecinilor”, „Din onomastica folclorică”, „Sfinții-medici în graiul și folclorul românesc”, „Semantism

românesc și semantism balcanic”.

Vasile Bogrea s-a stins din viață la 6 septembrie 1926, la vârsta de 45 de ani, într-un spital din Viena, chiar a doua zi după o operație complicată. La finele lunii septembrie a anului 1991, cu prilejul a 110 ani de la naștere, la Școala medie Târnauca a fost dezvelită o stelă comemorativă, prin care profesorii acestei școli aduceau un pios omagiu savantului, care s-a născut și a copilărit în această localitate herțeană. În anul 2001, în ograda aceleiași școli a fost instalat bustul lui Vasile Bogrea, realizat de regretatul sculptor cernăuțean Dumitru Gorșcovschi.

Bustul lui Vasile Bogrea din ograda Școlii din Târnauca

Iurie Cucu – artistul bucovinean, care a fascinat întreaga lume

Svetlana URSU

Niciun lucru pe care vrem să-l săvârșim și care are un temei mai adânc nu e ușor de realizat. Mai ales dacă vorbim despre artă. Pentru a-și promova arta, a ne demonstra bucuria sa în muncă și a ne convinge încă o dată că arta adevărată nu există fără talent, Iurie Cucu a parcurs o cale de mai mulți ani în căutarea a ceea ce nu poate fi dobândit cu ușurință – performanța artistică. Totul a început de la o simplă pasiune, însă astăzi Iurie Cucu este artistul convins că arta e cea mai mare valoare în posesia căreia a intrat prin dorința arzătoare de a crea frumosul.

Pictorul nu este doar un producător de imagini este convins interlocutorul meu. Cel care se încumetă să ia pensula în mână și culorile în cealaltă, va reda ceea ce este partea nevăzută a omului – sufletul. Sufletul îndurerat al omului, dar și bucuria măreață, sufletul copleșit de credință, dar și cel singuratic, deznădăjduit și înșelat; frumusețea naturii și minunile lui Dumnezeu, sinceritatea iubirii și devotamentul prieteniei. Pentru a fi în stare să redai toate aceste sentimente, mai întâi e nevoie să simți arta. Prima care i-a adus faima de artist a fost pictura. Culorile, pensulele, pânza și hârtia l-au ademenit pe Iurie Cucu să-și înceapă cariera de artist anume de la desen. Tablourile lui astăzi dețin un loc de onoare la expozițiile internaționale, în primul rând, în Italia, unde activează în ultimii ani.

S-a născut Iurie Cucu în pitorescul sat Vancicăuți, din raionul Noua Suliță. Tot aici, în satul, unde și-a petrecut frumoasa copilărie, pe malul stâng al Prutului, a absolvit și școala medie incompletă. Aflăm că Iurie a învățat bine, depunând mult efort în studierea materiei școlare. Se evidențiază prin dorința fermă de a desena, a reda frumusețea în viziunea sa cu ajutorul pensulei și a culorilor. Nici recrutarea în rândul Forțelor Armate nu a constituit un impediment pentru tânărul pictor. Îndrăgostit de gama culorilor și hârtia, care ușor se lăsa înlănțuită de personajele zugravului, Iurie

Cucu nu putea trăi fără creație și picta albumele soldaților.

Care, totuși, a fost începutul artistic și cum a descoperit pasiunea pentru pictură, ne povestește unul dintre martorii acestor clipe de neuitat, Pantelei Cucu, tatăl pictorului: „În casa noastră nu existau icoane, fiindcă soția era membru de partid. Însă într-o bună zi, fiul a adus nu știu de unde icoana Maicii Domnului și a început să o picteze. De ce icoana? Nu am înțeles atunci... După clasa a 9-a, Iurie a depus documentele la școala de artă din Chișinău și a prezentat lucrarea sa – icoana pictată. Din motive necunoscute, n-a fost admis. S-a invocat faptul că nu avea pregătire suficientă.”

Iurie Cucu nu se oprește aici. Revenind acasă, întoarce roata vieții și hotărăște să studieze la școala de artă pentru copii din Noua Suliță, pe care o absolvă cu succes. Înțelege că nu dorește să meargă singur pe drumul spre cunoașterea farmecului artei picturale și devine mentor pentru viitorii săi ucenici, care astăzi îi duc dorul și-i poartă stimă pentru personalitatea-i impunătoare, în primul rând, în satul de obârșie.

În materialul de cercetare al profesoarei de limba și literatura ucraineană la Școala medie generală din Vancicăuți, Anastasia Costina, găsim o mărturie a pictorului, ce vedește despre dragostea sa firească pentru copii și dorința de a-i învăța să cunoască ce înseamnă artă: „Când am mers să înaintez dosarul la facultate, încă nu mă gândeam că voi fi profesor. Pur și simplu, îmi doream să devin pictor. Vara am avut practica pedagogică la tabăra pentru copii „Rovesnik”. Atunci am realizat că îmi place să comunic cu copiii, că pot să-i învăț să observe frumusețea din jur, așa cum m-au învățat și pe mine dascălii mei. A fost o experiență minunată pentru perspectiva mea de viitor, apoi și pentru sensul vieții. După absolvirea instituției de învățământ, timp de 14 ani am lucrat ca profesor la școala din satul natal. Chiar de la primele lecții am găsit limbă comună cu elevii.”

Despre activitatea profesorală a lui Iurie Cucu la școala locală din Vancicăuți își amintește și Aliona Prisacar, directoarea instituției de învățământ: „Frumusețea va salva lumea, dacă îi vom învăța pe copii să creze de unii singuri. Acesta era scopul profesorului de artă Iurie Cucu. Era un om talentat, îndrăgostit de lucrul pe care-l făcea. A iubit mult copiii, învățându-i să observe și să perceapă frumosul, forma, gusturile artistice și cu măiestrie contribuia la dezvoltarea aptitudinilor lor. La lecțiile sale

întotdeauna predomina un climat psihologic favorabil și o atmosferă prietenoasă. Anii 1990–2004, când Iurie Cucu făcea parte din colectivul pedagogic al școlii noastre, au rămas de neuitat atât pentru dumnealui, cât și pentru generațiile de școlari, care l-au avut ca mentor.

Mai mult de 10 ani, Iurie Cucu a fost conducătorul cercului de sculptură în lemn. La ședințele cercului, copiii lucrau cu mare plăcere. Fiecare membru avea ocazia să-și identifice viziunea personală, să aleagă maniera de a picta, de a se manifesta. Discipolii cercului au învățat tehnica de executare a lucrărilor, au asimilat legile luminii, culorii, compoziției. Cooperând cu copiii, profesorul învăța caracterele lor, talentul, îi ajuta să-și descopere abilitățile, îi îndruma în direcția în care vor fi în măsură să se realizeze.

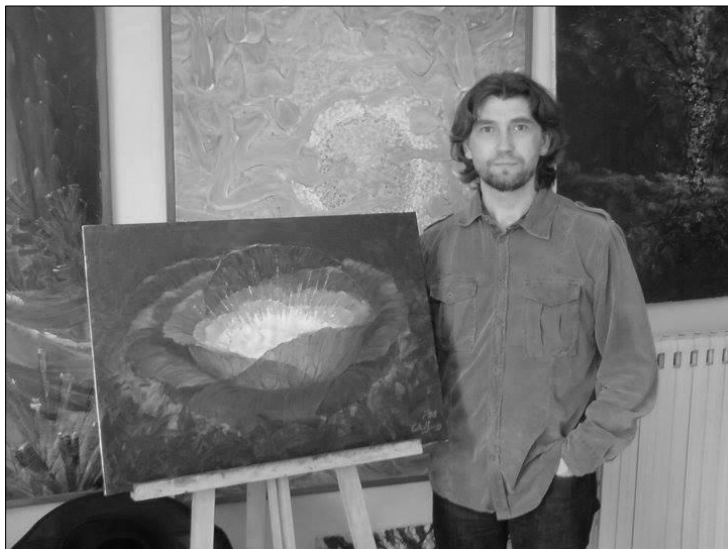
Scopul principal al activității sale profesionale era dezvoltarea personalității artistice, gândirea creativă și gustul artistic al discipolilor, formarea viziunii estetice elementare despre lumea înconjurătoare, unirea copiilor în jurul său. Și dacă copiilor li se dădea sarcina de a desena viața, datoria profesorului era să-i învețe să nu le fie frică să o deseneze. În ciuda faptului că Iurie Cucu de mulți ani nu mai lucrează cu noi, totul în școală amintește de el, mai cu seamă de mâinile sale dibace și talentul inegalabil.”

Pictor de icoane și sculptor

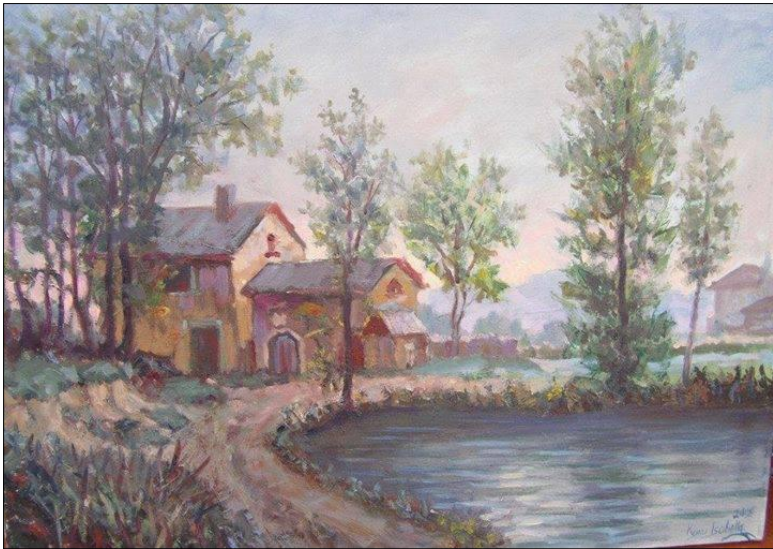
Dorind să-și extindă visul până la realitate, Iurie Cucu devine pasionat și de arta sculpturii. Prin arta de a crea forme în diferite materiale el atrage și copiii, doritori de a combina imaginația cu inspirația și a crea lucruri deosebit de frumoase – adevărate creații artistice. Dacă în pictură prevalează jocul cu culorile, sculptura este o artă mai sobră, necesită multă migală și răbdare. Chiar dacă aceste două trăsături sunt greu de stăpânit în ziua de azi, totuși, în faimosul sat Vancicăuți, s-au găsit câțiva admiratori ai meșteșugului de a sculpta în lemn, a experimenta și a-și face timp pentru noua pasiune.

— Cu timpul la școala din Vancicăuți a fost inaugurat cercul de sculptură în lemn, filială a Casei de creații pentru copii. În ciuda

faptului că în sat nu aveau nici o idee despre sculptură, doritori de a încerca să învețe acest meșteșug erau mulți. Copiii erau foarte entuziasmați, și așa au apărut primele lor lucrări. Noi am participat la multe expoziții, organizate cu ocazia diferitor sărbători, unde oamenii aveau posibilitatea să admire creativitatea tinerilor sculptori. Am simțit că discipolii mei frecventau ședințele cercului cu drag și interes, dar și pentru mine era o mare plăcere să le altoiesc dragostea față de lucrul manual, – mărturisește Iurie Cucu. Art Studio „Lariks” de pe lângă Școala Medie din Vancicăuți a Casei de creații pentru copii a început să funcționeze în anul 1992. „Lariks” este denumirea unei specii valoroase și rare de brad, care crește în Munții Carpați, are o textură bună și se prelucurează ușor. Deviza discipolilor studioului era următoarea: „Autoexprimarea personalității prin intermediul percepției creative, gândire și reflecția lumii.”

De-a lungul anilor elevii-membri ai studioului nu o dată au participat la diverse concursuri de nivel raional și internațional. Astfel, lucrarea lui Dorin Banar a fost expusă la o expoziție din Kiev. În anul 2000, la Festivalul Internațional din România, orașul Câmpulung, lucrarea discipolilor studioului – „Ideea meșterului” a câștigat primul loc onorabil și premiul întâi pentru cea mai bună performanță, fapt confirmat de diplomele obținute.

Amintiri despre profesorul îndrăgit

Pavel CREȚU:

„Veneam la cercul de „Sculptură în lemn”, cu mare bucurie. Aici nu doar învățam din experiența mentorului, dar aveam și posibilitatea de a discuta cu domnul Cucu, care întotdeauna a fost pentru noi nu doar un profesor, ci și un prieten drag, ce niciodată nu regreta timp pentru noi.

În anul 2001 am participat la Concursul Internațional de sculptură în lemn din România. Mulți oameni au fost surprinși de cum confecționam pe loc diferite lucruri din lemn. Acolo am obținut multe diplome. Iar cu trei ani mai târziu am luat parte la Festivalul-iarmaroc folcloric și umoristic huțul „Zaharețkii Garcik”. Anume momentele respective au rămas în amintirea noastră pentru o viață întreagă.”

Florin CORLOTEAN:

„Cu domnul Iurie nu suntem doar prieteni, dar și vecini. Încă din copilărie mi-a plăcut să urmăresc, cum dintr-un simplu butuc „se naștea” o sculptură frumoasă. Domnul Iurie a fost profesorul nostru de desen. La începutul anilor’90, sub conducerea dumnealui, la școala din sat, a fost inaugurat cercul de „Sculptură în lemn”. Am auzit mult despre acest cerc, pe care deja la vremea aceea îl frecventau prietenii mei. Mai târziu, m-am alăturat și eu. Cel mai interesant era faptul că domnul Iurie în timpul ședințelor cercului era cu totul altfel, decât în timpul lecțiilor. El ne-a învățat să apreciem prietenia. Era foarte plăcut să petrecem timpul în preajma profesorului, simțeam cu toții protecție și încredere din partea dumnealui. Eram ca o familie mare și prietenoasă. De fiecare dată,

în timpul întâlnirilor noastre descopeream o mulțime de lucruri interesante. La întrunirile cercului întotdeauna predomina o atmosferă prietenoasă. Nu existau astfel de probleme, pe care să nu le discutăm. Știam că nu toată lumea reușea să sculpteze, nu toți aveau talent, dar toți depuneau eforturi pentru a obține rezultatele muncii sale – năzuiam să fim uniți. Dacă domnul Iurie promitea ceva, nu încălca cuvântul său. Cu nerăbdare așteptam vara. El organiza excursii în pădure și munți. De neuitat au fost călătoriile noastre în Carpați. Dumnealui întotdeauna ne povestea diverse curiozități, iar noi mereu îl „bombardam” cu întrebări. Abia acum îmi dau seama că cel mai important lucru pentru noi a fost comunicarea. Nu se simțea gradul de superioritate între profesor și elev, era un prieten extrem de interesant, care întotdeauna ne dădea un sfat, un sprijin. Sfaturile sale și astăzi, după mulți ani, mă ajută în viață. Consider că dumnealui – a fost un profesor adevărat. Datorită domnului Iurie am participat la diverse concursuri. Și mă mândresc cu aceasta. Personal, mie acum îmi lipsesc acele relații de prietenie. Am înțeles că trecutul nu se va întoarce niciodată. Și dacă aș fi putut să dau timpul înapoi, aș fi mers din nou cu plăcere la întrunirile cercului de „Sculptură în lemn”. Mă pricepeam bine la sculptura artistică, de aceea, după absolvirea școlii, am continuat să studiez la Școala Profesionistă de Artă №5 din Cernăuți. Perioada, când am frecventat cercul, este cea mai frumoasă amintire despre școală.”

Talentul artistului apreciat cu brio în Italia

Odată cu începutul secolului XXI, în viața lui Iurie Cucu începe o nouă etapă de dezvoltare profesională. Anul 2004 îl duce pe tânărul pictor departe de meleagurile satalui natal Vancicăuți, tocmai în Italia, unde continuă și azi activitatea sa artistică. În străinătate a organizat expoziții personale în orașul Sera San Bruno (2008); i s-a acordat medalia de aur la concursul artistic „Citta di Pitto, 53” (2007). De asemenea, lucrările sale au devenit cunoscute în orașele: Consenta, Miletto, Vibo Valentia, Milano, Catona, Reggio Calabria la Vatican și pot fi considerate adevărate opere de

artă. În anul 2008, Iurie Cucu se învrednicește de premiul „Antreprenorul Anului în sfera artei” în Calabria.

Iurie Cucu este un adevărat urmaș al galaxiei pictorilor, care reflectă obiectul sfințeniei ca element al realității extreme, completând pleiada artiștilor renumiți ca Lazar Lăsățikâi, Alexandr Murașko, Abram Manevâci și alții. După cum mărturisește însuși pictorul, creația sa artistică include sculptura, pictura, arta decorativă, majolică, teracota. Este o pictură surprinzătoare prin faptul că autorul lucrează virtuos cu pensula, tablourile având caracteristici bogate și un colorit original. Cele mai impresionante și expresive, deosebite prin măiestria executării sunt chipurile lui San Bruno, Padre Pio, San Domenico, San Francesco di Paolo. Prin operele sale, Iurie Cucu devine un „generator” de lumină, care este predominantă în tablourile sale. De exemplu, opera „Arătarea Sf. Maria lui San Bruno” este plină de lumină miraculoasă. Aceasta acoperă chipul Mariei, subliniind în așa fel sfințenia și măreția Ei. Sentimentele provocate de operele lui Iurie Cucu sunt speciale pentru toată lumea și nu lasă pe nimeni indiferent.

Dintotdeauna creativitatea artiștilor a fost o componentă importantă a culturii spirituale. Aceasta și astăzi întruchipează lumea bogată a imaginilor, idealurile etice, umanismul și democrația, originalitatea nevoilor estetice ale poporului nostru – a ceea ce constituie patrimoniul artistic al Ucrainei, original și irepetabil. Studiind istoria, limba și cultura, cu adevărat putem cunoaște originea poporului nostru, cultura, creată de-a lungul secolelor și transmisă din generație în generație, care continuă să se dezvolte și să se răspândească, devenind tradițională.

ETNOGRAFIE

Terminologia portului popular din Valea Siretului, raionul Storojineț

Diana CHIBAC

Un studiu comparativ al elementelor etimologice componente ale terminologiei portului popular este deosebit de util, întrucât ne poate oferi argumente privind specificul limbii române vorbite pe teritoriul raionului ucrainean Storojineț – limbă care, deși în esența ei este profund romanică și conservatoare, a dobândit, de-a lungul timpului, o configurație specifică, pe care o vom analiza în continuare.

Prezența masivă a lexicului slav în limba română vorbită pe Valea Siretului nu este câtuși de puțin surprinzătoare, dată fiind coexistența, de-a lungul istoriei, a elementului slav cu cel latin, în condițiile conviețuirii românilor de aici cu ucrainenii. Această influență se resimte asupra limbajului de toate zilele, fie prin utilizarea unui lexic comun, fie printr-o pronunție contaminată de accentul de tip slav.

Iată câteva exemple de termeni ce țin de lexicul comun:

- borteancă <ucr. bort + suf. -eancă
- cartuz <ucr. kartuz
- cațaveică <ucr. kacavejka
- ciubotă <ucr. čoboty

- crușală <ucr. krušyty + suf. -eală
- gaci <ucr. haci
- hacluială <ucr. hak, „cârlig” + suf. -eală
- mirej <ucr. merejiti
- pajură <ucr. pažera, „ființă lacomă, nesățioasă”
- prisnă <ucr. prisno, „curat”
- șfartuc <ucr. fartuh

Observăm că aceste cuvinte ucrainene fie au primit desinențe românești, fie și-au păstrat forma originală; în ceea ce privește accentul, acesta fie s-a mutat de pe ultima silabă pe penultima, fie s-a păstrat ca în originalul ucrainean. Pe de altă parte, și elementele de origine latină sau romanică au oferit limbii ucrainene o serie de neologisme. Spre exemplu:

- lat. *pectus* + suf. *-ar* a dat în românește *pieptar* (dialectal: *chieptar*), apoi în ucraineană *kiptar* (кептар);
- lat. *bajulus*, *bajula* a dat în românește *baier* (*baieră*), apoi în ucraineană *bajer* (баер);
- lat. *camisia* + suf. slav *-elka* a dat în românește *camizălc*, apoi în ucraineană *kamizel'ka* (камезелька);
- fr. *costume* a dat în românește *costum* și în ucraineană *kostium* (костюм);
- fr. *jaquette* a dat în românește *jachetă* și în ucraineană *jaket* (жакет).

Desigur că în vocabularul românilor trăitori pe Valea Siretului există, ca mai peste tot în România, și termeni de origine sud-slavă, cum ar fi: *altiță* <sb. latica, *berneveci* <bulg. vernevici, *broboadă* <bulg. podbradka, *cârpă* <bulg. kărpa, sb. krpa etc. Acest

fenomen se produce în urma schimburilor comerciale dintre oameni, a conviețuirii pașnice dintre etnii diferite.

Este foarte interesant că termenii neologici de origine latină:

- s-au format semantic în jurul unui nucleu tot latin: *îmbrăcămintă* <lat. imbracare (<braca, „pantaloni”) + suf. -*ăminte*; sau

- au intrat în limbă indirect, cel mai adesea prin filieră franceză:
 - *romb* <lat. rhombus, fr. rhombe
 - *sandale* <lat. sandalium, fr. sandale
 - *uniformă* <lat. uniformis, fr. uniforme
 - *vestă* <lat. vestis, fr. veste,

îmbogățind astfel zestrea lingvistică a limbii române.

Există, combinații de tip suntagmatic între elementele latine, slave sau oricare altele, ce demonstrează viabilitatea limbii române nu numai la nivel morfologic și suntagmatic, ci și la nivel simbolic-figurativ. Este cazul următoarelor construcții, care denumesc ornamente ale portului popular sau ale casei tradiționale țărănești, ornamente ce îmbină o varietate de motive artistice: *Pomul vieții*, *Păstorul* sau *Ciobanul cu oile*, *Calea robilor*, *căciula românească*, *costumul alb*, *scoarța cu alesături*, *frânghia cu stremțe*, *zâmții schiopi* etc.

„Pomul vieții”, simbol al vieții veșnice întru Domnul, este pomul biblic din Grădina Raiului, aflat nu departe de pomul cunoașterii binelui și răului, de care nu aveau voie să se atingă primii oameni. Ispită de șarpe, Eva l-a provocat pe Adam să încalce porunca Domnului, comițând „păcatul original”, pentru care au fost izgoniți din Rai, fiind sortiți astfel vremelniceii, adică morții. Preluarea acestui simbol biblic de către țesătorii ortodocși de covoare și de scoarțe se explică prin credința acestora în mântuire și în dobândirea vieții veșnice de dincolo de viața pământească.

„Păstorul” sau „Ciobanul cu oile” este un alt element simbolic, ce amintește de străvechea ocupație a poporului român, păstoritul, punându-ne în fața mitului mioritic al vieții și al morții și sugerând credința omului din popor în veșnicia elementelor naturii, fie ele cosmice ori terestre. Tabloul conține elemente fitomorfe (ierburi și brazi) și zoomorfe (oi și lebede), ce semnifică gingășia lumii terestre trecătoare – prin contrast cu apa și cu cerul, elemente ale lumii veșnice.

Ambele reprezentări sunt desfășurate pe tot câmpul țesăturii. Prin motivele lor, stil și tehnică a culorilor, ele demonstrează nu numai marea măiestrie artistică a țesătorilor, ci, cu siguranță, și un anumit mod de gândire, specific bunului creștin preocupat de ideea mântuirii și a vieții veșnice.

Ca elemente de decor nelipsite din casele țăranilor, covoarele, scoarțele și chilimurile²³⁷ fac parte din viața de zi cu zi, căci ele stau și astăzi pe peretele central din camera de oaspeți (cașciamare) a fiecărei gospodării. Culorile sunt vii, predominând verde, roșu, galben, maro, alb, portocaliu și, mai rar, negru. Cel mai frecvent întâlnim țesături cu o singură față, cu motive florale – uneori și geometrice – în mijlocul cărora se află crucea, ca însemn al creștinismului și al mântuirii.

După cum observă Victoria și Ștefan Costinean²³⁸, scoarțele diferă de covoare, de obicei, prin lipsa chenarelor, obligatorii pentru acestea din urmă. Este semnificativ faptul că în Valea Siretului sunt arhicunoscute și răspândite covoarele cu chenar tricolor, care, prin ornamentul lor roșu, galben și albastru le amintesc românilor din Ucraina că sunt români. Iată cum simbolurile biblice și mitice, naționale și creștine se împletesc aici, în afara hotarelor României, definind identitatea creștin-ortodoxă și românească a unei populații ce nu-și va uita niciodată originile – atâta timp cât scoarțele, covoarele și păretarele sunt expuse în odăi luminoase, pentru a fi admirate. Păretarele sau lăicerele sunt mai înguste decât covoarele, având o lățime de până la un metru. Sunt, de obicei, vârgate (în

²³⁷ În limba ucraineană, *khelim* înseamnă, ca și în turcește, „scoarță cu două fețe”.

²³⁸ Victoria și Ștefan Costinean, *Valea Siretului*, p. 52.

dungi), dar pot fi și „alese” cu variate motive florale sau geometrice. Au fie o față, fie două fețe, asemenea covoarelor și chilimurilor. La Crasna întâlnim păretarul „Calea robilor”, realizat în tehnica „alesăturii” și deosebindu-se de alte păretare prin fundalul său cafeniu, pe care se înșiruie, în plan central, stele portocalii, încadrate de un chenar tot de stele, mai puțin luminoase, ce sugerează imensitatea cerului nocturn.

În cazul suntagmelor prezentate mai sus descoperim limbajul simbolic în care se unesc, într-un tot, semnificatul și semnificantul, din punct de vedere lingvistic și onomasiologic. Obiectul denumit dobândește o triplă valoare, el nefiind doar util și frumos, conform dictonului latin *utile et dulce*, ci și înălțător-cathartic, dând naștere la asociații de natură spirituală, creștin-ortodoxă și subliniind devotamentul în fața Dumnezeirii și devotamentul față de patria-mamă.

O încărcătură similară au și piesele de port expuse, de obicei, în camera de oașpeți. Astfel, bătrânii din satele românești din apropierea Cernăuțiului poartă așa-numitele „costume albe”, iar pentru moarte ei își confecționează, de asemenea, costume albe, în care își fac trecerea în lumea de dincolo, asigurați fiind, formal și spiritual, de toată curăția necesară mântuirii. Costumul alb, ca îndeobște toate costumele românești, este însoțit de „căciula românească”, definind astfel identitatea locuitorilor de aici. După cum observă aceiași Victoria și Ștefan Costinean, „Toate căciulile confecționate din blană de miel, indiferent de forma pe care o au, sunt numite, în nordul României, căciuli românești.”²³⁹

Trebuie să remarcăm și faptul că pe Valea Siretului românii păstrează, ca nicăieri în altă parte, unele forme lexicale vechi, care în rest s-au depreciat semantic, însă acolo și-au păstrat sururile „nobile” de pe vremuri. De pildă, suntagma „frânghie cu zdrențe” (pronunțată și: „frâmbie” sau „fimbrie cu stremțe”) are, în general, un sens depreciativ, ducând cu gândul la o frânghie roasă, zdrențuită – pe când la Crasna, Cireș, Budineț, Ciudei și Ropcea ea denumește frânghia (bata) de încins, multicoloră, cu franjuri, făcută din benzi decorate cu năvădituri (nivideală). Foarte răspândite sunt

²³⁹ Victoria și Ștefan Costinean, *Valea Siretului*, p. 82.

„frânghiile” cu tricolor, întâlnite în tot arealul românesc din Raionul Storojineț.

O altă constatare este aceea că terminologia portului popular din zona Văii Siretului e, din punct de vedere etimologic, eterogenă, deoarece fiecare popor împrumută câte ceva de la celelalte popoare cu care vine în contact de-a lungul istoriei; dar, în același timp, ea este și unitară, întrucât denumirile pieselor de bază ale portului, în calitatea lor de cuvinte din fondul principal lexical, sunt indispensabile pentru comunicarea de zi cu zi.

De o reprezentare bună (9,4%) se bucură încă, spre exemplu, lexicul de origine turcească, fapt datorat influenței exercitate timp de secole de către stăpânirea otomană în Moldova. Nu sunt de neglijat nici elementele maghiare (5,7%), contribuție a românilor refugiați din Transilvania și a coloniștilor maghiari aduși în Bucovina de stăpânitorii austro-ungari, precum și cele germane (4,4%), acestea din urmă fiind specifice, în primul rând, satului Ropcea, unde românii au conviețuit cel mai mult cu coloniștii germani. Este însă important de remarcat faptul că majoritatea lexicului latin și slav aparține fondului principal de cuvinte, în vreme ce restul elementelor lexicale aparține fondului principal doar în proporție de 50–60%. Excepție fac lexicul considerat autohton și cel de origine neogreacă, aparținătoare aproape în întregime fondului principal de cuvinte.

Totodată în zona Văii Siretului, au luat naștere cele trei tipuri de îmbrăcăminte:

- costumul popular tradițional (străbun);
- costumul „obișnuit”, din stofă, fără motive populare („nemțesc”);
- costumul național festiv, de scenă, care reprezintă un hibrid între oraș și sat și care s-a îndepărtat de adevăratul specific național românesc. În Valea Siretului, de pildă, el este numit „costum național de Cernăuți”.

Câteva exemple de înnobilare semantică ne oferă denumirile ornamentelor pieselor de port, piese realizate cu atâta măiestrie de meșterii populari, încât înnobilarea de sens se realizează de la simplu la complex și de la concret la abstract:

- *hacluiala* (<ucr. hak, „cârlig”) denumește un ornament croșetat;
- *puișorii* (<lat. *pulleus) reprezintă broderia realizată în cruciulițe;
- *vârstele* sau *vrâstele* (<sb. vrsta), adică dungile verticale de pe catrințe, dau naștere unor adevărate curcubeie de culori.

Cuvântul latinesc *pectus* a dat naștere substantivului derivat *pieptar*, cu variantele *piptar*, *chiptar*, *cheptar*, *pieptăraș*, *ciaptar* (Ropcea), care circulă în paralel cu varianta de influență slavă *cheptarek*, precum și cu termenii de origine maghiară *bundă*, *bundiță*, *bonghiță*, *bondiță*, *bondușcă* etc., ce cunosc o largă circulație în zonă. De asemenea, relativ recent s-a introdus, în toată Valea Siretului, termenul *vestă*. În satele Ropcea, Crasna, Cireș și Ciudei se mai folosește și cuvântul german *laibăr* (sau: *laibel*, *laibäl*), care denumește un pieptar țărănesc sărăcăcios, de postav.

Astfel de exemple demonstrează vitalitatea vocabularului românesc de pe Valea Siretului, care se învechește și se înnoiește, se depreciază și se înobilează semantic, este viu, conservator și receptiv la nou în același timp, are o mare capacitate de derivare și își păstrează culoarea specific moldovenească și bucovineană – aidoma limbii vorbite în patria-mamă, România. Într-adevăr, deși zona Văii Siretului se află la nordul actualei granițe cu România, izolarea politică din ultimele decenii nu a întrerupt legăturile lingvistice cu patria-mamă, întrucât românii de aici sunt conservatori și continuă tradiția portului și a graiului românesc, deși sunt și receptivi la noutăți, după cum o demonstrează neologismele de mai sus. Se poate afirma că terminologia portului popular poartă în sine o evidentă semnificație cultural-istorică, întrucât ea ține de evoluția unei civilizații, de înnoirea ei din Antichitate – de la traco-iliri și daco-romani – și până astăzi. Întreaga terminologie a portului românesc utilizată pe Valea Siretului ține de obârșia vorbitorilor. Cultura materială a unui popor este expresia creativității spirituale a acestuia; în cazul de față, ea demonstrează, în același timp, o continuitate incontestabilă, atât la nivel motivic, cât și pe plan lingvistic, datorită terminologiei majoritar latinești.

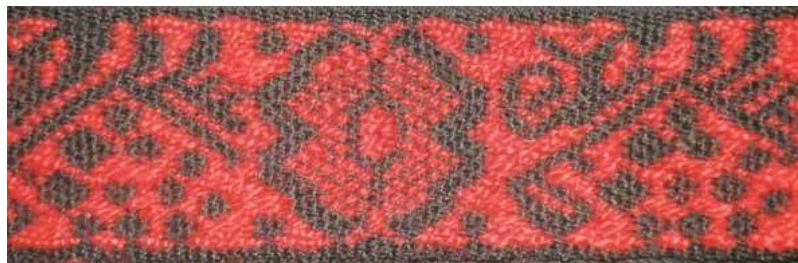
Catrință „clasică”, simplă, cu vărgi, pentru femei în vârstă

Zi de sărbătoare la Crășnișoara

„Cașciamare” – o veritabilă expoziție a portului popular românesc

Frânghie (Crasna)

Covor cu model geometric, (Budineț)

Broderie în cruciulițe

Broderie cu motive florale pe bondiță (detaliu)

Zilele culturii tradiționale românești la Cernăuți

Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești Cernăuți

În perioada 19–22 noiembrie 2015, în nordul Bucovinei, cu prilejul Zilei Naționale a României, a noua oară consecutiv Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești Cernăuți și Școala Populară de Artă și Civilizație Românească din Cernăuți (fondată prin proiect cofinanțat de Departamentul pentru Relația cu Românii de Pretutindeni din cadrul MAE a României), în parteneriat cu Asociația culturală „Vatra satului” Suceava, Centrul Cultural Bucovina al Consiliului Județean Suceava, Centrele Județene pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava și Iași și Postul teritorial TVR Iași a organizat Zilele Culturii Tradiționale Românești. Evenimentul a fost sprijinit de Consiliului Județean Iași, Primăria Municipiului Iași și Administrația Regională de Stat Cernăuți, cu participarea Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni.

În cadrul evenimentului s-a desfășurat:

- *Ediția a VI-a Simpozionului „Vatra dulce strămoșească”*, dedicat problemelor cercetării, culegerii și păstrării folclorului.

- *Lansare de carte românească*. Au fost lansate 17 titluri de carte românească a mai multor autori din întreaga Bucovină, printre care Dumitru Covalciuc, Vasile Tărășeanu, Ioan Camilar, Paraschiva Abutnariței, Constanța Cristescu, Ioan Filipciuc, de

asemenea, au fost prezentate numeroase volume de specialitate în domeniul etnografiei, muzicologiei și folclorului, editate de Centrul Cultural Bucovina, Centrele Județene pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava, Iași și Bistrița-Năsăud.

- *Expoziție de artă fotografică*, realizată de artistul -fotograf Victor Rusu din Suceava.

- *Expoziție de artă meșteșugărească* cu articole realizate de discipolii Școlii Populare de Artă și civilizație Românească din Cernăuți la Secțiunile „Încondeiere de ouă” și „Încrustare în lemn”. La expoziție au participat și meșteri populari din Suceava și Iași. Marea majoritate a celor expuse vor fi donate copiilor de la școli speciale din ținut.

- „*Dialogul Artelor*”, spectacol interactiv susținut de Călin Brăteanu împreună cu colegii săi de la Centrul pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava.

- *Spectacolul de Gală al ediției a IX-a a Festivalului de folclor românesc „SĂ-MI CÂNȚI, COBZAR”*, care este apogeul suitei de spectacole susținute în 8 localități ale Regiunii Cernăuți de discipolii Școlii Populare de Artă și civilizație Românească. Pe scena Centrului regional pentru educație estetică „Tineretul Bucovinei „din Cernăuți au urcat mai mult de 150 de artiști de toate vârstele. Printre ei s-au numărat: Formațiile vocal-folclorice „Perla”, „Sirețelul” ale Centrului Bucovinean de Artă; Grupul folcloric „Țărăncuța”, s. Marșinți, raionul Noua Sulița; Corul „Dragoș Vodă”; Ansamblul etnografic „Mugurelul”, s. Pătrăuții de Sus, raionul Storojineț; Recent creată Orchestră de muzică populară „Mugurel” din cadrul Școlii Populare de Artă și civilizație Românească din Cernăuți; tinerii soliști Diana Dugan, Rada Baran, Elena Patraucean, Ana-Maria Calancea, Emilia Nicorici, Odorica Bostan, Sabrina Palamariu; Formații folclorice și artiști consacrați din România: Ansamblul etnofolcloric „Stejarul” al Liceului tehnologic din comuna Cajvana, județul Suceava; Fanfara „Trandafirul” din comuna Calafindești, Suceava; Fanfara din Chetriș, județul Iași. La finalul Spectacolului au delectat auzul și inimile spectatorilor Călin Brăteanu și Adriana Bucevschi.

- „*Caravana filmelor documentare*”, la care românii din Cernăuți au avut posibilitatea să vizioneze în premieră sau să

revadă cele mai bune producții realizate în ultima perioadă în zona Moldovei și în regiunile transfrontaliere. Este vorba de o selecție de filme documentare realizate de TVR Iași și partenerii din cadrul proiectului „TVR Iași 24”: Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești Cernăuți, OWH Studio și TV Moldova 1 din Chișinău.

- *Spectacolul „Dintr-o casă-n altă casă”*, susținut de artiștii care au participat la eveniment în Sala de Spectacole a Casei Raionale de cultură Herța. Mai mult de trei ore publicul spectator adunat într-un număr foarte mare în acest local de cultură, care devenise neîncăpător, a savurat cu plăcere momentele frumoase datorite de interpretii îndrăgiți atât din ținut cât și din Țară.

- *Spectacolul de folclor din cadrul Proiectului Transfrontalier „TVR Iași 24. Iași – Cernăuți – Chișinău”*. Un adevărat regal de zile mari au făcut publicului spectator și telespectator din Regiunea Cernăuți interpreții de cântece populare românești: Sofia Vicoveanca, Viorica Macovei, Angelica Flutur, Alexandru Brădățan, Nicu Măță, Iurie Levcic, Gheorghe Stratulat, Andreea Chisăliță, Laura Erhan, Ana Apetrachioae, Ana-Maria Calanceași Emilia Nicorici, acompaniați de Orchestra de muzică populară „Plai”, sub bagheta Artistului Emerit al Ucrainei, maestrul Nicolae Hacman.

Tradițional în cadrul „Zilelor culturii tradiționale românești” la Cernăuți, pentru contribuția deosebită la organizarea acțiunilor pentru promovarea patrimoniului cultural românesc și pentru efortul depus în promovarea valorilor neamului peste hotarele țării, Centrul Bucovinean de Artă al cincilea an consecutiv a acordat titlul „*Omul anului*”. Diplome de excelență pentru acest titlu onorific anul acesta au fost înmânate în cadrul Spectacolului de Gală al Festivalului de folclor „Să-mi cânti cobzar... „doamnei prof. Zvetlana Preoteasa, Director general al Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni din București, domnului prof. Adrian Ardeleanu, Directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Iași și domnului ing. Nicolae Bâzgan, Directorul General al Fabricii de instrumente muzicale S.C. „Hora” S.A. Reghin.

Acest eveniment, ce s-a transformat într-o sărbătoare de suflet a tuturor românilor din ținut, s-a dovedit a fi o reușită a organizatorilor, care au mulțumit interpreților – ambasadori ai culturii românești, pentru prestațiile artistice ce au transformat pentru câteva zile orașul Cernăuți într-o capitală a spiritului românesc.

Cu prilejul Zilelor Culturii Tradiționale Românești la Cernăuți, spectatorilor prezenți în sală și organizatorilor au transmis mesaje de salut și felicitări dnul Ministru-consilier Ionel Ivan de la Consulatul General al României la Cernăuți, Victor Griga, reprezentantul Direcției pentru cultură din cadrul Administrației Regionale de Stat Cernăuți, Marian Clenciu, Președintele Asociației culturale „Pro Basarabia și Bucovina”, Adrian Ardeleanu, Directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Iași și doamna Zvetlana Preoteasa, Directorul general al Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni din București. Doamna Director a transmis și mesajul domnului Dan Stoenescu, Ministru-delegat pentru relațiile cu românii de pretutindeni.

Spectacolele din cadrul acestui eveniment au fost difuzate de posturile de televiziune TRK Cernăuți, REAL TV al Centrului Bucovinean de Artă și TVR Iași – partenerii media ai acestei acțiuni de amploare.

Centrul Bucovinean de Artă pentru
Conservarea și Promovarea Culturii
Tradiționale Românești Cernăuți
58002, str. 28 iunie, nr. 7
Cernăuți, Ucraina
Tel. 0038 050 9060099;
centrcultperla@gmail.com
office@artbuc.cv.ua
www.artbuc.cv.ua

Aspect de la spectacol

Au participat la spectacol: Dimitrie Poptămaș, Mihai Huțcal, Octavian Voronca, Ion Broască, Eleonora Moldovan și Ciprian Bojescu

FOLCLOR BUCOVINEAN

1.

Mărg pe drum, jalea m-ajunge,
Mă pun jos și-ncep a plânge;
Și mă-ncep a jelui,
De străini nu pot trăi.
Căci străin mi-s ca și spinul
Și amar ca și veninul.
Dimineața, când mă scol,
Întâi plâng, și-apoi mă spăl.
Cât în cană, apă nu-i
Cana-i cu pelin în cui;
Cât în cană, apă este,
Cana cu pelin plesnește.
Jelui-m-aș și n-am cui,
Jelui-m-aș drumului.
Drumul are petricele
Și n-are grijile mele.
Jelui-m-aș și n-am cui,
Jelui-m-aș cerului.
Cerul are stele dese,
Jelui-m-aș cui să-i pese?
Soarele de dimineață
Toată lumea luminează.
Numai la inima mea
Îi ploaie și vreme rea.

2.

Nici nu pot, frate, să-ți spun
Cât mă aflu de străin:
Ca și puiul cucului,
Părăsit de mama lui
În mijlocul codrului,
Străinior și fără pene,
Ca omul fără putere.
Doamne-s negru la obraz,
Că de mamă am rămas.
Nu-s negru de nespălat,
Ci-s negru de supărat;
Nu-s negru că sânt zoit,
Da-s negru că sunt scârbit.

3.

Străină-s, Doamne, străină,
Ca și floarea din grădină, -
Bate vântul și-o clatină
Din vârșuț la rădăcină.
Buruiana m-o împlut,
Neghina m-o zacrescut.
N-am nici frați să mă cosească,
Nici surori să mă plivească.
Străinioară-s, pui de cuc,
N-am pe unde să mă duc;
Străinioară-s păsărea,
N-am milă nicăierea.

4.

Frunză verde foi de fag,
Ieși, măicuță, până-n prag.
Te uită la curcubeu,
Să vezi, maică, drumul meu,
Drumul către miază-noapte,
Unde-s duși voinici la moarte.

Drumu-i către răsărit,
Cine-o mârș n-o mai venit.

5.

Nu știu cin' m-o blestemat
Ori am făcut vreun păcat,
Să fiu prins nejudecat?
De-a mea țară că-s departe,
Tot în sus, spre miază-noapte.
Ici nu-s sate ca la noi,
Nu-i nici plug cu patru boi, -
Nici cu patru, nici cu doi!
Foicică lozioară,
Du-mă, Doamne, -n a mea țară,
Să samăn grâu și secară.

6.

Amar îi, Doamne, pelinul,
Dar îi mai amar străinul.
Pelinul e o verdeață,
În străini amară-i viața
Îs mâncată de străini
Ca iarba de boi bătrâni;
Îs mâncată de dușmani,
Ca iarba de boi plāvani.
Cine zice că mi-i bine,
Mute-și casa lângă mine
Și părăul lângă-al meu
Să vadă cum trăiesc eu.
De necaz, ardă-l-ar focul,
M-am uscat ca busuiocul;
De necaz, ardă-l-ar para,
M-am îngălbenit ca ceara.

7.

Pe sub lună, pe sub stele
Strânge dorul mângâiere.

Pe sub lună, pe sub soare
Strânge dorul supărare.
Pe câmpie, pe pământ
Trece dorul șuierând.
Trece dorul printre flori
Și se chiamă călător.
Cui i-i drag, cine-l iubește,
De departe-l tot privește.
Numai la inima mea
N-are dorul ce căta,
Că-i o boală tare grea
Și-ți atacă inima.

8.

Frunză verde trei miscele,
Vai de drumurile mele,
A crescut iarba pe ele.
Las să crească,
S-otăvească
Cine-a trăi s-o cosească.
De-oi trăi, oi cosi și eu,
De-oi muri, nu-mi pare rău,
Că m-o bătut Dumnezeu
Când eram tânăr flăcău.
Nu știu Cel de Sus a dat,
Ori mama m-o blestemat
Hojma să fiu supărat,
Să trăiesc numai cu dor,
La masa străinilor.

9.

Treci, dorule, granița,
Ca să nu-ți văd urmața.
Du-te, du-te de la mine,
N-am făcut contract cu tine.
Chiar dacă n-aș fi făcut,
Tot de mine te-ai ținut.

Cât dor este pe pământ
Tot l-am petrecut pe rând;
Câtă jale-n lume este,
Toată-n mine se oprește.

10.

Apa-n Prut e tare rece,
De adâncă n-o pot trece.
Prutule, îi sta, nu-i sta,
Tot aici oi rămânea,
Că mă doare inima.
Spune-i badii sănătate,
Că de dânsul sunt departe
Și nu-l uit până la moarte.
De la dânsul pân' la mine -
Numai lacrimi de suspine.
Câte lacrimi vărs de jele,
Nu-s pe cer atâtea stele.
Toate de le-aș aduna,
Curge-ar râu ca Dunărera,
Dar nu poate nime-n lume
Râu de lacrimi să adune.

Din colecția lui Dumitru COVALCIUC

CUPRINS

„Țara Fagilor” – XXV/ <i>Dimitrie POPTĂMAȘ</i>	5
FILE DE ISTORIE.....	9
Situția bisericii și a clerului din actuala regiune Cernăuți în perioada anilor 1944–1952/ <i>Dumitru COVALCIUC</i>	9
Refugiul polonezilor în România/ <i>Aldona Rey PATRAȘ</i>	50
Construcția interbelică în Cernăuți/ <i>Dragoș OLARU, Snijana CAPRIICIUC</i>	53
Senatul Academic al Universității din Cernăuți (1875–1919)/ <i>Constantin UNGUREANU</i>	75
Evoluția învățământului din comuna Ciudei/ <i>Adrian ILIUȚ</i>	101
Proprietarii de odinioară ai satului Prisăcăreni/ <i>Rodica ZEGREA</i>	129
GENEALOGIE	136
Noi informații din arhive private/ <i>Marius-Andi DAȘCHIEVICI</i>	136
Tabela urmașilor neamului Andronic.....	160
FILOLOGIE	162
Despre ultima revenire a lui Mihai Eminescu la Cernăuți/ <i>Octavian VORONCA</i>	162
Realizarea coordonării în texte de limbă română vorbită în Ucraina/ <i>Felicia VRÂNCEANU</i>	165
GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC	170
Nu și-a plâns încă tot amarul/ <i>Maria TOACĂ</i>	170
Crucea mamelor cu aripi de înger/ <i>Maria ANDRIEȘ</i>	182
Deportați pe motive de credință/ <i>Rodica ZEGREA</i>	186
Suferință și moarte în exilul kazah/ <i>Alexandra JAR</i>	192
Tragicul sfârșit al lui Ciprian Nichiteanu/ <i>Corneliu NICHITOVICI</i>	196
Ca sufletele lor să nu-și strige durerea/ <i>Felicia NICHITA</i>	199

Lăcrămioare din sacra Vale a Plângerii/ <i>Felicia TOMA</i>	204
Neuitat este satul Iordănești, sat în care m-am născut/ <i>Ciprian BOJESCU</i>	211
POESIS	215
Vasile TĂRĂȚEANU	215
Arcadie OPAIȚ	225
Vasile BĂCU	233
Gheorghe MOIȘ	237
Dumitru MINTENCU	240
George L. NIMIGEANU	244
Paraschiva ABUTNĂRIȚEI	251
Tațiana Vlad GUGA	255
Valeria MOROȘAN	261
Silvia Caba - GHIVIREAC	271
Gheorghe VICOL	283
Mircea Dorin ISTRATE	285
DIN CREAȚIILE CITITORILOR NOȘTRI	301
Rodica STRUGARI	301
Maria BOJESCU	305
Maria SMERICA-PUIU	307
PERSONALITAȚI BUCOVINENE	309
Ion Sbiera – un român bucovinean cu literă mare/ <i>Maria GUȚU</i>	309
O precizare referitoare la data nașterii lui Vasile Bogrea/ <i>Svetlana CONSTANTIN</i>	316
Iurie Cucu – artistul bucovinean, care a fascinat întreaga lume/ <i>Svetlana URSU</i>	322
ETNOGRAFIE	332
Terminologia portului popular din Valea Siretului, raionul Storojineț/ <i>Diana CHIBAC</i>	332
Zilele culturii tradiționale românești la Cernăuți	343
FOLCLOR BUCOVINEAN	351
CUPRINS	356

